DET FRANSKE SPROG

Michael Herslund ▪ Hanne Korzen ▪ Henning Nølke ▪ Finn Sørensen

Kapitel IV. Diatese

Michael Herslund

august 1997

INDHOLD

1. FUNKTIONELLE KATEGORIER OG GRAMMATISKE STRUKTURER ____ 4

0. Indledning ____ 4

1. Det funktionelle indhold ____ 4

2. Grammatiske strukturer ____ 5

3. Grammatikalisering ____ 5

2. PASSIV ____ 7

0. Indledning ____ 7

1. Passiv som prædikatskonstruktion ____ 9

2. Passivs betydninger ____ 14

3. Den funktionelle enhed omkring passiv ____ 19

4. Passivs funktioner ____ 21

4.1 Fordeling af argumenterne ____ 21
4.2 Tematisk sammenhæng ____ 24
4.3 Sideordning ____ 25
4.4 Underordning ____ 26
4.5 Relativsætninger ____ 26
4.6 Informationsstruktur ____ 27

5. Agensleddet ____ 28

5.1 Agent: rolle og GR ____ 28
5.2 Udtrykt Agent ____ 33
5.3 Uudtrykt Agent ____ 34

6. Opsummering ____ 36

3. ANTIPASSIV ____ 38

0. Indledning ____ 38

1. Fransk antipassiv ____ 38

2. Grammatikalisering af antipassiv ____ 40

3. Opsummering ____ 42

4. REFLEKSIV ____ 44

0. Indledning ____ 44

1. Typer af refleksive konstruktioner ____ 44

1.1 Almindelige refleksive ____ 44
1.2 Reciprok ____ 46
1.3 Inhærente refleksive ____ 47
1.4 Refleksiv passiv ____ 47
1.5 Opsummering ____ 50

2. Fortolkning af refleksive konstruktioner 55
2.1 Transitive og intransitive strukturer 55
2.2 Antipassiv refleksiv 65
Subjekt-refleksiver 66
Subjekt-objekt refleksiver 68
Bevægelsesverber 73
Reciprok 74
Objekt-refleksiver 77
Leksikalisering 80
Kausativ refleksiv 82
Opsummering 85
2.3 Passiv refleksiv 86
Inkausativ 86
Passiv 97
2.4 Refleksiv dativ 107
Valenskonstruktioner 107
Partitiv dativ 109
Fri dativ 110
2.5 Konklusion 110

5. KAUSATIV 114

0. Indledning 114

1. Komplekse prædikater 114

2. Leksikalsk og syntaktisk kausativitet 114

3. Kausativkonstruktionen 118

4. De to strukturer 121
4.1 Ergativ organisering 124
4.2 Nominativ-akkusativ organisering 125
4.3 De to konstruktioners forekomst 128

5. Andre verber 132
Det nominativ-akkusative mønster 135
Akkusativ med infinitiv 135

6. Refleksiv kausativ 138

7. Afrunding 146

6. UPERSONLIG KONSTRUKTION 148

0. Indledning 148

1. Intransitivitet 149
Typer af verber 149
Detransitiverede verber 150
Indholdssubjekt eller objekt? 152

2. Præsenteringskonstruktionens forekomst 155
Det reelle subjekt 156
Underordnet prædikation 158

3. Præsenteringskonstruktionens funktioner 159
Personlig og upersonlig 160
Tetisk og kategorisk 161
Præsenteringskonstruktion og inversion 165

En modal distinktion 166

4. Afrunding 170

7. DIATESE 172

0. Transitiv − intransitiv 172

1. Aktiv - passiv 172

2. Central og perifer diatese 174

3. Indre og ydre perspektiv 174

4. Diatese og modalitet 175

BIBLIOGRAFI KAPITEL IV 176

1. FUNKTIONELLE KATEGORIER OG GRAMMATISKE STRUKTURER

0. Indledning

Som antydet i kapitel I, 1. er der visse universelle sproglige fænomener, som trods ofte store strukturelle forskelle varetager de samme funktioner i de forskellige sprog, og som har stort set sammenligneligt indhold. Sådanne fænomener manifesterer **funktionelle kategorier**. Inden for området diatese er navnlig PASSIV, MEDIUM, ANTIPASSIV og KAUSATIV gængse betegnelser for sådanne funktionelle kategorier, som genfindes fra sprog til sprog.

1. Det funktionelle indhold

Det fælles funktionelle indhold i forskellige manifestationer af diatese er forskellige omfordelinger og omfortolkninger af verbers valensskemaer. Som det er beskrevet i kapitel III, 2., består et verbums valensskema af en argumentstruktur og en grammatisk struktur. Det der definerer diatesen, er en ændring af den kanoniske kobling mellem verbalargumenternes semantiske rolle og deres grammatiske relation. Denne omfordeling involverer frem for alt det fundamentale led og S-relationen. PASSIV er et skoleeksempel på en sådan omfordeling, idet den kanoniske PASSIV netop "nedtoner" Agent-argumentet, således at PASSIV har karakter af valensreduktion. Samtidig tildeles S-relationen til det argument, der i aktiv har O-relationen, og som typisk har Patient-rollen. Herved dannes en intransitiv konstruktion, idet det fundamentale argument foruden at være prædikats- nu også bliver propositionskonstituerende:

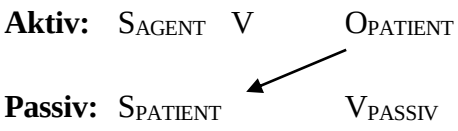

Der er altså tale om en slags perspektivændring, idet man anskuer verbalsituationen fra forskellige synspunkter (Diks "vantage point", jf. Dik 1978). Denne perspektivændring ved en alternativ tilskrivning af GR til verbets argumenter kan beskrives ved de metaforiske termer **degradering** og **forfremmelse**, idet man fremhæver det ene argument i det grundlæggende transitive skema ved at fjerne eller marginalisere det andet. Ved **degradering** forstås, at et argument i stedet for at få tildelt en central GR, enten slet ikke udtrykkes, udtrykkes adverbielt uden at få tildelt en GR (som modifikator eller FT), eller får tildelt en mindre central GR (A-relationen; jf. om GR og ledfunktioner i det hele taget, Kapitel III, 1.-2.). Ved **forfremmelse** forstås, at et argument får tildelt en mere prominent eller vigtig GR, for eksempel overtager S-relationen og således bliver propositionskonstituerende, som i illustrationen af PASSIV ovenfor.

Vores tre GR. S, O og A, kan altså ses som udgørende et hierarki med to centrale, S og O, og et perifert medlem, A. Det, der gør S og O centrale, er deres funktioner i sætningsopbygningen som henholdsvis propositions- og prædikatskonstituerende. Heroverfor er A en perifer relation, som forudsætter de andre, og som deltager i opbygningen af en sekundær prædikation, men realiseres

på samme måde som forskellige FT (jf. Kapitel III, 1.3.5):

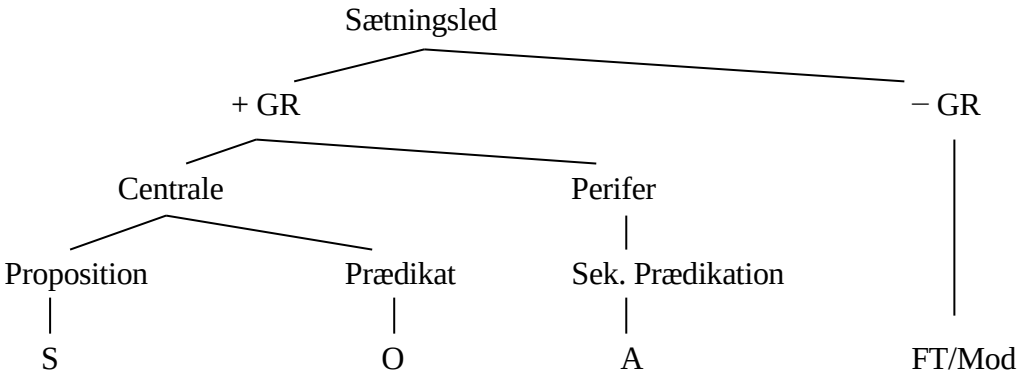

Ændringer i GR mod venstre er forfremmelser, mod højre degraderinger.

2. Grammatiske strukturer

Diatesealternationer realiseres forskelligt på forskellige sprog (jf. om PASSIV for eksempel Perlmutter & Postal 1983, Siwierska 1984, Keenan 1985, Shibatani 1988). På fransk realiseres PASSIV af en prædikativisk konstruktion:

*Une députation **est** envoy**ée** à César*.

På latin realiseres den af en speciel passiv fleksion i verbet:

*Mittun**tur** ad Caesarem legati.*

På sanskrit danner man passiv ved en afledt form af stammen fulgt af medial fleksion, hvorfor passiv betegnes som en sekundær eller afledt konjugation (her verbet *vada-* 'se', præs. ind. 3. sg.):

Aktiv	**Medium**	**Passiv**
vada-ti	*vada-**te***	*ud-**yá-te***

Selv om PASSIV således kan dannes forskelligt − syntaktisk, fleksionelt og derivationelt − er det funktionelle indhold i disse strukturer, som det vil blive beskrevet i IV, 2. nedenfor, om ikke i alle detaljer det samme, så dog sammenligneligt.

3. Grammatikalisering

Det franske transitivitetssystem, som vi har fremstillet det i Kapitel III., bygger på en systematisk modsætning mellem transitive og intransitive strukturer. Diatesen grammatikaliserer denne modsætning inden for det enkelte verbum ved at generalisere dannelsen af intransitive strukturer fra transitive verber eller kausative strukturer fra såvel intransitive som transitive verber. Da dette

principielt foregår ved alle verber, er diatesen en gennemgribende grammatikalisering af det i Kapitel III, 7. behandlede fænomen, nemlig alternerende valensskemaer ved samme verballeksem. Diatesekategorien manifesteres således på fransk ved en **grammatikalisering** af visse syntaktiske strukturer, som uafhængigt af diatesen også har − eller har haft − andre funktioner. Man kan altså sige, at disse strukturer ved grammatikaliseringen, i stedet for at være sporadisk foreliggende muligheder, bliver medlemmer af en obligatorisk kategori, som sprogbrugeren skal vælge imellem.

2. PASSIV

0. Indledning

PASSIV indebærer to afvigelser i forhold til det aktive mønster: degradering af Agenten og forfremmelse af Patienten. Og man kan spørge, om én af disse operationer er mere grundlæggende og definitorisk for PASSIV end den anden. Et udbredt synspunkt i både formelle og funktionelle beskrivelser er, at PASSIV først og fremmest er en forfremmelse af Patient til S-relationen. Der er dog også dem, der mener, at Agent-nedskrivningen er det basale, således Shibatani (1985), der taler om "agent defocusing" som PASSIVs egentlige indhold. Der er dog intet i vejen for at antage, at PASSIV universelt rummer begge operationer, men at forskellige sprog accentuerer den ene eller den anden i deres udmøntning af PASSIV (jf. Foley & Van Valin 1985s skelnen mellem "foregrounding" og "backgrounding" passiver). Der er således gode argumenter for, at den danske passivs primære funktion er Agent-nedskrivningen (jf. Hansen & Heltoft 2011). Hoved-argumentet for det synspunkt, at passiv primært er en Agent-nedskrivning i dansk, er eksistensen af upersonlige passiver, hvor den aktive sætnings O tilsyneladende bliver stående som O:

*Der bygges **mange huse** her i kvarteret.*

Da dansk ikke har kongruens med verbalet, er der intet, der tillader at afgøre, om *mange huse* er "indholdssubjekt" eller O. Tilsvarende har man på fransk:

*Il est construit **beaucoup de maisons** dans ce quartier.*

hvor verbalet kongruerer med det formelle S *il*. Nu er upersonlig passiv en marginal konstruktion på fransk, så det er betænkeligt at bygge nogen konklusion på denne ene konstruktion. Man kan nemlig se den upersonlige passiv som en "ekstra" fokaliseringskonstruktion oven på passiven lige som i aktive, intransitive præsenteringskonstruktioner (jf. IV, 6. nedenfor):

***Une voiture** est arrivée.*
*Il est arrivé **une voiture**.*

***Beaucoup de maisons** sont construites dans ce quartier.*
*Il est construit **beaucoup de maisons** dans ce quartier.*

Mens passivens hovedfunktion på dansk kan siges at være Agent-degradering, synes de to dele af passiven at hænge mere sammen på fransk: Agent-degradering følges af Patient-forfremmelse; denne Patient kan så fokaliseres lige som andre S_i ved en upersonlig konstruktion. Kun hvor der ikke er noget Patient-argument at forfremme, må man nøjes med første del af passiven, Agent-degraderingen (jf. Kapitel III, 5.3.3):

Il a été beaucoup dansé (Rivière 1981:43)

Selv om dette som sagt ikke kan regnes for en central konstruktion på fransk, antager vi dog, at Agent-nedskrivningen også er grundlæggende for passiven på fransk, ud fra det hovedsynspunkt, at det ene af den transitive sætnings centrale argumenter fremhæves på bekostning af det andet, så at man får følgende billede:

Kanonisk transitiv:	Agent	V	Patient
	⇳	⇳	⇳
	S	V	O
Passiv:	Patient	V	Agent
	⇳	⇳	⇳
	S	*est* V-*é*	Ø/FT

Den funktionelle kategori PASSIV udtrykkes på fransk ved en prædikatskonstruktion med participe passé af transitive verber. Og nedtoningen af Agenten hænger også naturligt sammen med passivkonstruktionens strukturelle opbygning, dvs. brugen af en infinit verbalform, se 1. nedenfor. Som beskrevet i Kapitel III, 5.2.1 har verber, såvel transitive som intransitive, mulighed for at realisere deres forbindelse med det fundamentale argument som en prædikativ konstruktion med *être*, participe passé og det fundamentale argument, som ellers realiseres som O eller S_i:

O/S_i *est* V-*é*

Det er denne konstruktion af transitive verber, der på fransk realiserer PASSIV, dvs. at det funktionelle indhold, der kan konstateres i alle sprogs passiv, på fransk manifesteres ved, at det transitive valensskemas O optræder som S_i i en prædikativ konstruktion:

Aktiv: S V O

Passiv: S_i *est* V-*é*

Ved at indgå systematisk i denne alternation grammatikaliseres den prædikative konstruktion som del af et systematisk valg og får altså derved status af noget andet og mere end en blot sporadisk forekommende prædikativ konstruktion, en status som konstruktionen har i de intransitive verber (se Kapitel III, 5.2.1). Passivens placering blandt prædikatskonstruktionerne i fransk fremgår af følgende:

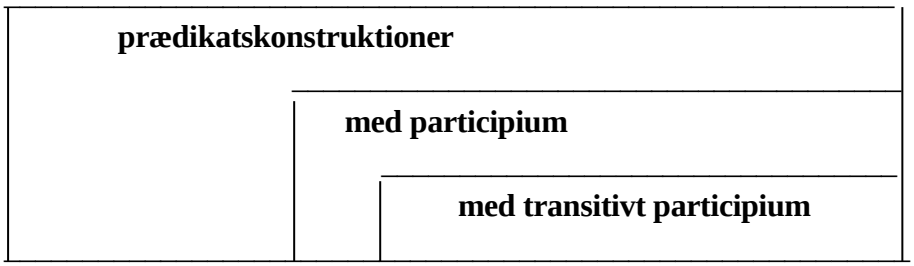

Mens prædikative konstruktioner med participier af intransitive eller refleksive verber ikke har nogen særlig status som andet end prædikative k**on**struktioner, er de tilsvarende konstruktioner med transitivt participium blevet specialiseret som det ene medlem af diatese-kategorien PASSIV:

Sammensat tempus		**Prædikatskonstruktion**
L'enfant est rentré.	–	*L'enfant est rentré.*
La porte s'est ouverte.	–	*La porte est ouverte.*
Jean a ouvert la porte.	–	*La porte est ouverte.*

Denne prædikatskonstruktion er én af flere muligheder for at danne en intransitiv konstruktion med et transitivt verbum og den har derfor, som vi skal se nedenfor, en helt speciel betydning og værdi. Med dannelsen af en intransitiv struktur som systematisk modstykke til den transitive ændres også det perspektiv, der anlægges på verbalsituationen. Hvis denne i aktiv i det kanoniske tilfælde ses som udgående fra en Agent, så præsenteres passiven snarere som eksistensen af en relation mellem en Patient, den transitive sætnings O, og verbalsituationen. Og dette perspektiv har stor betydning for den måde, sprogbrugeren præsenterer en given information på. Alt efter hvordan informationen skal præsenteres, skal der altså vælges mellem a. og b.:

a. *Les députés ont approuvé la loi.*
b. *La loi a été approuvée (par les députés).*

1. PASSIV som prædikatskonstruktion

Passiven ses altså som en grammatikalisering af en prædikativ konstruktion, der integreres i et diatesesystem. Dette betyder, at vi opfatter konstruktionen på linje med andre prædikative konstruktioner (som for eksempel *La maison est rouge*) med *être* som selvstændigt verbum og V-*é* som subjektsprædikativ (dvs. $A_{præd}$), og ikke som hjælpeverbal + hovedverbal. Analysen er altså:

N_S *est* [V-*é*]$_A$

og ikke:

N_S [*est* V-*é*]$_V$

De forskellige betydninger, denne prædikative konstruktion kan have, ses bedre som en konsekvens af kombinationen af to verber, nemlig *être* og participiet (V-*é*), end som en forskel mellem to konstruktioner, en prædikativ konstruktion over for en passiv verbalform med *être* som hjælpeverbal (jf. FG 376 ff., Vikner 1985[1]). Men der er også adskillige argumenter af strukturel art for den her foreslåede analyse (jf. Sørensen 1986).

At *être* er selvstændigt verbal i en prædikatskonstruktion og ikke hjælpeverbal, fremgår af, at *être* forekommer i alle tempora i passivperifrasen, det gør *être* som hjælpeverbal ikke. Især er det bemærkelsesværdigt, at *être* selvstændigt kan forekomme i samtlige sammensatte tempora, hvor det som hjælpeverbal højst kan forekomme i en passé surcomposé:

a. *La porte a été fermée.*
La porte avait été fermée.
La porte aura été fermée.

b. *Quand Jean a été venu ...*
**Quand Jean avait été venu ...*
**Quand Jean aura été venu ...*

I passivkonstruktionen bestemmes tempus udelukkende af *être*, ikke som i hjælpeverbalkonstruktioner af kombinationen af hjælpeverbal og participium. Dette antyder, at *être* alene er verbal i passiv:

La porte [est]$_V$ fermée. (présent − nutid)
Jean [est arrivé]$_V$. (passé composé − førnutid)

Også sideordning viser, at participiet i passivkonstruktionen er prædikativ og ikke hovedverbal i en hjælpeverbalkonstruktion, da det kan sideordnes med subjektsprædikativer af andre ordklasser:

Cette conception générale du problème n'est ni ***un produit du hasard****, ni* ***imposée*** *par la nature elle-même* (Sørensen 1986:239)

Som andre prædikative konstruktioner forekommer konstruktioner med participe passé af transitive verber også i en transitiv konstruktion (objektsprædikativ) og i reducerede prædikative konstruktioner som attributiv, absolut konstruktion, frit prædikativ og apposition (jf. Kapitel III, 5.2.1):

a. *On le croyait* ***condamné*** *à mort.*

1. Schmitt Jensen (1963) opfatter også *être* + participe passé som én struktur, en prædikativ konstruktion med *être* som copula, der har to forskellige værdier, Vorgang og Zustand. Det samme gør Togeby (1983:20 ff.).

b. *Un homme **condamné** à mort ...*

c. *L'accusé **condamné**, le tribunal se retire.*

d. ***Condamné** pour crimes contre l'humanité, l'accusé est exécuté.*

e. *L'ancien officier SS, **condamné** pour crimes contre l'humanité, ...*

Et andet argument for passivens prædikative status er, at man kan have et *en* afhængigt af S i konstruktionen. Et sådant *en* finder man ellers kun i inakkusative strukturer (jf. Kapitel III, 5.2.6), hvilket taler for, at det er *être*, der er verbal i passiven, ikke *être* + Participium:

*La réalisation, dit-on, **en** sera confiée à James Pradier* (Troyat *Flaubert* 73)

*Déjà, il traversait le vestibule, lorque la porte **en** fut ouverte* (Mauriac, cit. FG 211)

*Je me suis dit que le numéro **en** serait communiqué par la suite* (Dard *Bourreau* 124)

Men hovedargumentet for participiets status som prædikativ er, at det, som andre prædikative led, kan substitueres med invariabelt *le*. De følgende eksempler rummer participier både med proces- og tilstandsbetydning:

*Puis Marcel a été mis en cause, ou, plus exactement, j'ai cru qu'il **l**'était* (Hougron, cit. Eriksson 1993:92)

*Toto, faute de pouvoir être porté en triomphe, **le** fut aux nues* (Rochefort *Heureux* 215)

*On n'est pas escorté si on ne veut pas **l**'être* (ib.217)

*des mines qui n'étaient même pas encore exploitées et ne **le** seraient peut-être bien jamais* (Perec *Vie* 109)

*il est aussi irrésistiblement attiré par sa garce que je **le** suis par lui* (Gary *Lady* 166)

*Pourvu que la moisson soit faite. Elle **le** sera* (ib.242)

*Il ne s'agit pas de cela, mais d'empêcher quelqu'un d'autre de **l**'être* (= 'd'être tué'; Simenon *Picratt's* 150)

*L'hébreu serait-il soumis à l'influence russe plus qu'il ne **l**'était déjà au début du siècle?* (Hadas-Lebel *Hébreu* 172)

La langue et la littérature provençales ne sont pas appréciées en France comme elles devraient ***l'****être, mais ce livre nous apprend qu'à l'étranger elles* ***le*** *sont* (*Langue provençale* 5)

Les fonctions ont été rattachées aux parties du discours au lieu de ***l'****être à la proposition* (Gaulmyn & Remi-Giraud 1991:10)

Ce jeu n'est pas commandé par la définitude; dans le cas de l'objet il ***l'****est partiellement par l'humanitude* (Lazard 1994a:212)

- Je partirai dès qu'elles seront tirées! ai-je dit en fermant l'appareil.
- Je voudrais en ce cas qu'elles ne ***le*** *soient jamais!* (Dard *Bourreau* 79)

Tessel n'aurait pas été tué pour les mêmes raisons que les quatre premiers. - Exactement. Utilisant le jargon sartrien, je dirais qu'il ***l'****a été pour des raisons existentielles* (Réouven *Tueur* 112)

Denne substitution foregår også ved genoptagelse af attributivt brugt participium:

le dernier élément recueilli ce jour-là ***le*** *fut par l'effet du hasard* (Simenon *M. Gallet* 53)

eller ved "rekonstruktion" af passiv ud fra en aktiv struktur:

Ce qu'il peut obtenir par la force doit ***l'****être sans doute aussi avec de la patience et en marchandant ...* (Planchon *Vikings* 55)

Si M. d'Argilat reçoit M. Tavernier c'est qu'il mérite de ***l'****être* (Deforges *Bicyclette* 42)

C'était la noblesse qu'il fallait atteindre et qui ***le*** *fut d'abord, atteinte* (Aragon *Semaine* 1.291)

il avait déjà rappelé ces faits, le Major prétend qu'ils méritent de ***l'****être à nouveau* (Daninos *Nouveaux* 83)

Et lignende fænomen er en dislokeret konstruktion, hvor det er et relativt *que*, der genoptager participiet:

Je ne relevai pas la tête tout de suite, trop ***occupé que*** *j'étais à cerner la grosse mouche lymphatique du comptoir à l'aide d'une flaque de scotch tombée de la bouteille* (Dard *San Pedro* 13)

I modsætning hertil kan et participium i en hjælpeverbal-konstruktion (sammensat tempus) aldrig substitueres med *le*:

Jean est venu à 5 h. et sa sœur **l'est aussi.*

Den dobbelte analyse, der associerer tilstandsbetydningen med en prædikatskonstruktion og proces-betydningen med en passivform af verbet fører i virkeligheden til urimeligheder og absurditeter. Den fører således til at sige, at man har to forskellige konstruktioner, henholdsvis passiv og prædikatskonstruktion, i a. og b.:

a. *La porte fut/sera fermée à 10 h.* ('bliver')
b. *La porte fut/sera fermée de 10 à 13 h.* ('er')

Den dobbelte analyse fører altså til den konklusion, at den syntaktiske konstruktion varierer som en funktion af det valgte tidsadverbial: Med *à 10 h.* har man en passivform af verbet *fermer*, med *de 10 à 13 h.* har man en prædikatskonstruktion med participiet *fermé*. I virkeligheden er det eneste argument for denne analyse de betydningsforskelle, man kan konstatere. Men at sige, at *être* + participe passé kan høre til to forskellige aktionsarter (Vikner 1985:101), tvinger vel ikke til at sige, at der foreligger to forskellige syntaktiske konstruktioner. Og hvis en sætning som følgende, der uomtvisteligt er en prædikativ konstruktion, hvor man overhovedet ikke kan tale om passiv, kan have ingressiv betydning, altså proces-betydningen (jf. Vikner 1985:110):

Elle sera contente. ('bliver')

hvorfor skulle a. ovenfor så ikke også kunne være en prædikativ konstruktion? Bemærk, at *blive* på dansk fungerer som futurum af *være*, således at der heller ikke på dansk er grund til at tale om to konstruktioner.

Vi antager altså, at der i alle tilfælde er tale om en prædikativ konstruktion, som kan have to forskellige læsninger, som det bliver beskrevet i 2. nedenfor. Denne prædikative konstruktion dannes af verbet *être* og et participium af et transitivt verbum (om upersonlig passiv af inergative verber, se Kapitel III, 5.3.3 og IV, 6. nedenfor). Dette participium har to grundlæggende egenskaber, som hjælper med til at forklare konstruktionen og passivens natur. Den første er, at participiet som en adjektivisk form af verbet lige som adjektiver ikke kan danne syntagme med sit fundamentale argument, men må mættes på afstand (jf. Kapitel III, 8.0.-1.). Den prædikative konstruktion, med primær og sekundær prædikation (jf. Kapitel III, 6.3.4) kommer altså til at se således ud:

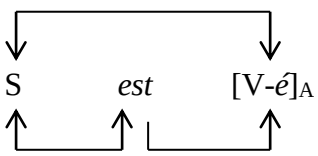

hvor den sekundære prædikation sammenbinder S, verbets fundamentale argument (det transitive mønsters O) og participiet, som således mættes på afstand.

Den anden hovedegenskab ved participiet er, at det som infinit form mister sin S-valens, hvorfor det syntagme, der ville svare til det transitive verbums S, er henvist til at udtrykkes adverbielt som et agensled (se 5. nedenfor). Dette falder godt i tråd med passivens generelle karakter af Agent-nedtoning. At participiet som afledning af et transitivt verbum alligevel notionelt medfører en henvisning til en Agent er ikke så mærkeligt og beskrives ved vores distinktion mellem argumentstruktur og grammatisk struktur (jf. Kapitel III, 2.2 og den parallelle skelnen mellem indholds- og udtryksvalens hos Jakobsen 1995). Lige som adjektiver (jf. Kapitel III, 8.) kan participiet dog godt have egne VL i form af et adjekt. Det fuldt udbyggede participiumssyntagme kan altså rumme både et A og en FT (agensled), samt eventuelle andre adverbialer:

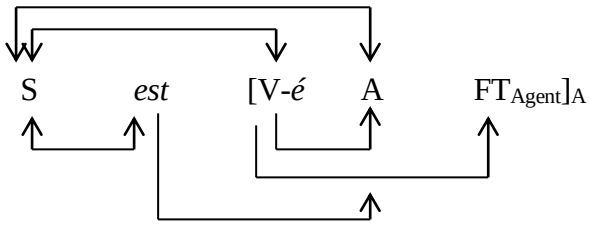

hvorved man får en ret kompleks struktur med to sekundære prædikationer: 1. mellem S og participiet, og 2. mellem participiets A og S. Som i eksempler af typen:

Cette décoration lui a été attribuée par la reine.

Den kobling mellem argumentstruktur (SR) og grammatisk struktur (GR), som foreligger i transitive verber, tager sig altså således ud i participiet:

SR:	Agent	V	Patient	(Location)
	↓	↓	↓	↓
GR-Verbum:	S	V	O	(A)
		↓	↓	↓
GR-Partic:		V-*é*	$S_{Ekstern}$	(A)

hvor $S_{Ekstern}$ angiver, at leddet ikke indgår i syntagme med participiet, men mætter det på afstand.

2. PASSIVS betydninger

Prædikatskonstruktionen med participe passé har grundlæggende to betydninger: en betydning af **tilstand** (*La porte est ouverte* 'Døren er/står åben') og en betydning af **proces** (*La porte est ouverte* 'Døren bliver åbnet'). Det er denne betydningsforskel, der tages som indicium for, at der foreligger to forskellige konstruktioner, en prædikatskonstruktion og en passiv verbalform i FG og Vikner (1985). De to betydninger kaldes henholdsvis 'Zustand' og 'Vorgang' i den mest detaljerede undersøgelse, Schmitt Jensen (1963), som i stor udstrækning bygger på Engwer (1931).

Forskellen mellem de to betydninger afsløres af den tilsvarende aktive konstruktion. Hvis der til en passivperifrase svarer en aktiv med samme tempus som *être*'s har man proces-betydning:

*Le rocher **est** battu par les flots.*
*Les flots **battent** le rocher* (Schmitt Jensen 1963:61)

mens man har tilstand, hvis den tilsvarende aktive konstruktion er i den sammensatte tempus, der svarer til *être*'s tempus, altså passé composé svarende til présent, plus-que-parfait svarende til imparfait. Disse korrespondenser argumenterer altså også for, at *être* ikke er hjælpeverbal:

*La porte **est** ouverte.*
*On **a ouvert** la porte.*

*La porte **était** ouverte.*
*On **avait ouvert** la porte.*

De to betydninger hænger sammen med *être*'s tempus-aspekt og de indgående verbers konsistens. Der er således en markant forskel på, om participiet er [+Homogen] eller [−Homogen]. Ved [+Homogen] kan man skelne mellem tilstands- og aktivitetsverber. Ved de få transitive tilstandsverber har man altid betydning af tilstand:

Six boîtes sont contenues dans ce carton.

selv om testen med tilsvarende aktiv, som også er i præsens, skulle angive procesbetydning:

Ce carton contient six boîtes.

Men her må man skelne mellem den betydning af 'tilstand', som participiet indfører, og verbets medfødte homogenitet. Den korrekte generalisering synes at være, at konstruktionen med *être* ikke ændrer verbets homogenitet. Ved aktivitetsverber er næsten alle grammatikere da også enige om, at konstruktionen kun kan have procesbetydning (FG 377 f., Vikner 1985:100):

Le rocher est battu par les flots.[2]

I mange tilfælde er det dog vanskeligt eller umuligt at skelne mellem proces- og tilstandsbetydning[3]:

Il est respecté de tous.
La maison est surveillée.

2. Schmitt Jensen klassificerer (1963:67) *battre* som 'perfectif', men det må vist være en lapsus.

3. Såvel FG som Vikner (1985) konkluderer da også, at aktivitetsverber ikke har den prædikative konstruktion, men kun passivperifrasen. Men de forklarer ikke, hvorfor aktivitetsverber ikke skulle kunne have en prædikativ konstruktion.

Togeby (1965), der tilsyneladende skelner to konstruktioner, ser dog tilstandsbetydning i eksempler som:

*Ce matin, je suis **très** occupé de ma truie favorite* (Maurois, Togeby 1965:553)

*elle et ses amis sont **très** surveillés* (Deforges *Tango* 225)

Brugen af *très* i eksemplerne kunne antyde, at *occupé* og *surveillés* er blevet rene adjektiver. På den anden side, er det ikke udelukket at fortolke *occuper* og *surveiller* i denne type anvendelser som tilstandsudtryk, jf. parallelismen med følgende udtryk:

son appartement (...) est sous surveillance (Deforges *Tango* 290)

Hvilket endnu en gang viser, hvor prekær distinktionen mellem tilstand og aktivitet inden for de [+Homogen] verballeksemer er, jf. Kapitel II.

Kombinationen af *être* og participiet forklarer disse forhold. Selve participiet, V-*é*, kan ses som en verbalform, hvor participiumsendelsen -*é* er en slags operator, som denoterer en tilstand som forgrund, samtidig med at verbalrodens leksikalske indhold præsenteres som baggrund. Den konkrete fortolkning af konstruktionen bygger på disse kombinationer af verbalrodens konsistens og participiets indhold samt på *être*'s tempus-aspekt og eventuelle tidsadverbialer, som favoriserer enten tilstands- eller procesbetydningen. Da de franske verballeksemer er stærkt klassificerede som [±Homogen] (se Kapitel II.), behøver man ikke som på dansk to forskellige prædikatsverber, *være* og *blive*, til de to læsninger, men kan nøjes med ét, *être*, da verbalrodens konsistens og de andre faktorer skelner de to betydninger.

Ved [+Homogen] verber, tilstands- og aktivitetsverber, er fortolkningen for det meste enkel, som omtalt ovenfor:

S *être* $[V_{Tilstand} + \acute{e}_{Tilstand}]_{Participium}$

nemlig som: 'det fundamentale led er i den tilstand at være i en tilstand', hvilket kun kan forstås som en tilstandsbeskrivelse, som i eksemplerne ovenfor.

Ved aktivitetsverber ser analysen således ud:

S *être* $[V_{Aktivitet} + \acute{e}_{Tilstand}]_{Participium}$

eller noget i retning af: 'det fundamentale led er i den tilstand at være involveret i en aktivitet', hvorfor man ved disse verber har procesbetydningen, jf. eksemplerne ovenfor.

Det er ved de [−Homogen] aktionsverber, at man har klare forskelle på de to betydninger, og her spiller *être*'s tempus og aspekt en stor rolle. Ved disse verber er forholdene derfor mere komplicerede, idet deres [−Homogen] natur indebærer, at de denoterer både en aktivitet og en tilstand:

S *être* $[V_{\text{Aktivitet + Tilstand}} + \acute{e}_{\text{Tilstand}}]_{\text{Participium}}$

hvilket gør, at begge læsninger findes ved disse verber, altså både: 'det fundamentale led er i den tilstand at være i en tilstand' og 'det fundamentale led er i den tilstand at være involveret i en aktivitet'. Men konteksten, dvs. *être*'s tempus-aspekt og tidsadverbialer, fremtvinger den ene eller den anden fokusering.

Hvad *être*'s tempus-aspekt angår, så har man i présent og imparfait, alt andet lige, tilstandsbetydning:

*La porte **est** fermée.*
*La porte **était** fermée.*

I futur og passé simple har man procesbetydning som default-værdi:

*La porte **sera** fermée.*
*La porte **fut** fermée.*

Det samme gælder de sammensatte tempora:

*La porte **a/avait/eut/aura/aurait** été fermée.*

Et punktuelt tidsadverbial kan sammen med alle tempora give procesbetydning:

*La porte est fermée **à 7 h.***
*La porte était fermée **à 7 h.***

Her kan et iterativt tidsadverbial som overordnet temporal ramme hjælpe godt til:

Tous les jours**, la porte est/était fermée **à 7 h.

I modsætning hertil giver et tidsrumsadverbial tilstandsbetydning:

*La porte sera fermée **de 7 à 10 h.***
*La porte fut fermée **de 7 à 10 h.***

medmindre et præcist gentagelsesadverbial påny gennemtrumfer procesbetydningen:

La porte sera/fut fermée ***trois fois entre 7 et 10 h.***

Generaliseringen er altså, at adverbialer, der forbindes med perfektivt aspekt, favoriserer proceslæsningen, mens adverbialer, der forbindes med imperfektivt aspekt, fremtvinger tilstandslæsningen.

Disse forhold hænger sammen med de forskellige egenskaber proces- og tilstandsbeskrivelser har. Som påpeget af Vikner (1985:109), har procesbeskrivelser den evne at kunne skabe deres eget tidsfokus, hvorimod tilstandsbeskrivelser må søge deres tidsfokus andetsteds i teksten. Man kan derfor antage følgende fortolkningsprincip: "... si le contexte ne fournit pas une telle indication temporelle, on évite − si possible − d'interpréter une expression comme étant la description d'une situation ('tilstand'). Si une phrase ne peut être comprise que comme la description d'une situation, l'allocutaire n'a pas de choix, il n'a qu'à accepter le message et essayer de le compléter par les informations absentes (...) Mais si une expression, prise isolément, peut-être la description soit d'une situation soit d'un événement ('proces') et si le contexte ne contient aucune spécification permettant de situer temporellement l'éventualité décrite, l'allocutaire interprète l'expression comme la description d'un événement" (Vikner 1985:109). Derfor fortolkes udtryk med futur som procesbeskrivelser, hvis der ikke er noget, der trækker i retning af tilstandsbeskrivelse, som følgende par (fra Vet 1980:95):

a. *L'arbre sera abattu.*
b. *A huit heures, l'arbre sera abattu et on pourra se reposer.*

Tilsvarende får man proces-læsning ved forskellige udtryk, som fortolkes futurisk:

Mais qui peut vaincre celui qui ne veut pas être vaincu? (Gallo, cit. Vikner 1985:109)

Je n'osais pas lui avouer que je comptais fermement être acceptée dans l'une ou l'autre maison d'édition (Lozerec'h, ib.)

J'objectai que le courrier était surveillé dans notre collège et que je risquais d'avoir des ennuis si j'étais surprise (Prou, ib.)

Selv om man altså har interesseret sig meget for de forskellige temporas bidrag til fortolkningen af konstruktionen, har man lagt mindre vægt på selve konstruktionens prædikative natur, der som set ofte er blevet benægtet, hvad procesbetydningen angår. Men som også foreslået af Langacker & Munro (1975) for forskellige sprog, ser passivens grundbetydning ud til at følge af konstruktionens prædikativiske natur: Det er nemlig en verbalsituation i form af et participium, ikke blot en egenskab, der prædiceres og dermed asserteres om Patient-argumentet, således at betydningen dybest set er som foreslået i parafraserne ovenfor: 'det fundamentale led er i den tilstand ...'; jf. at Dubois (1967) ofte understreger passivens karakter af "accompli". Og det er herudfra de forskellige nuancer kan afledes.

3. Den funktionelle enhed omkring PASSIV

Inden for det enkelte sprog eksisterer der funktionelle enheder eller felter, idet dele af indholdet i en given konstruktion, som manifesterer en given universel funktionel kategori, også kan realiseres af andre konstruktioner. PASSIV indgår således i en funktionel enhed, eller et funktionelt felt, sammen med en række andre konstruktioner som refleksiv, upersonlig og dislokeret konstruktion, som alle dækker dele af det indhold, som manifesteres af PASSIV. Det der konstituerer en funktionel kategori, er, som omtalt, fælles eller sammenligneligt indhold og funktion. PASSIVENS indhold er en nedtoning af Agent-rollen og samtidig en forfremmelse af det aktive valensskemas O (det fundamentale led, uanset semantisk rolle, selv om det typisk vil være Patient-rollen). PASSIV indgår således i en familie af konstruktioner, som har følgende funktionelle indhold tilfælles:

- dannelse af intransitiv struktur, jf. **refleksiv** og **prædikativ** konstruktion:

  La porte s'ouvre − La porte est transparente.

- forfremmelse af andet argument end Agent til S-relation og dermed til default-valg som tema, jf. **refleksiv**:

  La porte s'ouvre.

- nedtoning af Agent-rollen og dermed afpersonalisering, jf. ***on*-konstruktion**:

  On ouvre la porte.

- fremrykning og dermed topikalisering og tematisering (jf. Kapitel I, 4.3.-4.) af Patient-argumentet enten ved **spidsstilling** eller **dislokering**:

  Le cinéma j'adore − Ce film, je l'ai détesté.

Denne funktionelle enhed af forskellige konstruktioner fremgår af følgende oversigt:

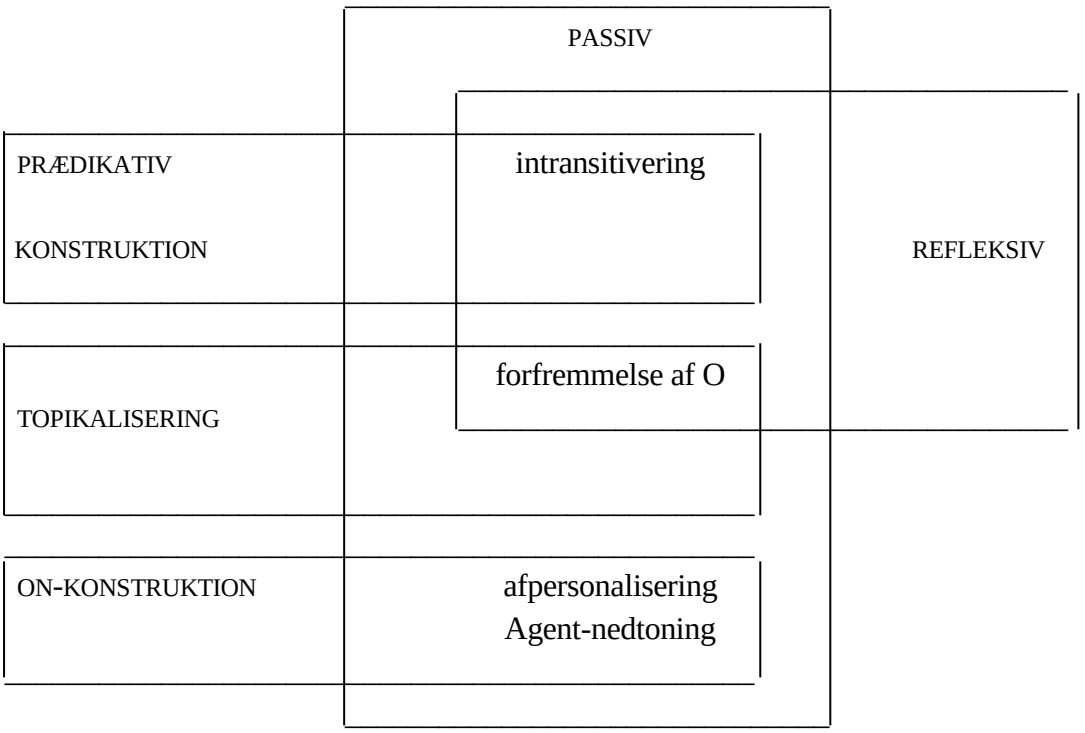

Grundlaget er intransitiveringen, dvs. at det transitive prædikats fundamentale GR bliver forfremmet til S som følge af Agent-nedtoningen, hvorved der semantisk sker en ændring af det grundlæggende perspektiv i verbalhandlingen: Ved fjernelsen af Agenten ses verbalhandlingen som forløbende mere eller mindre af sig selv med det fundamentale GR-syntagme som udgangspunkt. Der er således to hovedpointer ved PASSIV:

- degradering af Agenten
- forfremmelse af Patienten

som udspiller sig på to niveauer, nemlig inden for **prædikatet**, og i **sætningen**.

Forfremmelsen af Patienten ændrer det indre perspektiv ved prædikatet og denne ændring giver basis for Patient som default temavalg i det ydre perspektiv, sætningen (se 4.2 nedenfor):

Aktiv:	Agent	Patient
	↓	↓
	Subjekt	Objekt
	↑	↑
	Tema	Rema

Passiv:	Patient	Agent
	↓	↓
	Subjekt	(Agensled)
	↑	↑
	Tema	Rema

Perspektivændringen i passiv forstås ud fra koblingen mellem SR og GR og hænger nøje sammen med det næsten ikoniske forhold mellem Agent som en handlings udgangspunkt og tema som udgangspunkt for den meddelelse, sætningen rummer: Omvendingen af det indre perspektiv afspejler sig i det ydre ved, at dette ikoniske forhold ikke længere er der.

4. PASSIVS funktioner

4.1 Fordeling af argumenterne

Som en vigtig virkning af omfordelingen af de GR, der tilskrives verbets argumenter, navnlig S-relationen, indfører passiv en fleksibilitet i sætningsdannelsen ved at åbne mulighed for at udtrykke det samme notionelle indhold som den aktive konstruktion med et andet argument som S. Den valensændring, som passiven medfører, kan således udnyttes til at få en mere kanonisk fordeling af de syntagmer, et givet verbum forbindes med. Således identificerer for eksempel Dubois tre faktorer, der favoriserer brugen af passiv (1967:91 ff.). Disse faktorer bygger på, at man tilstræber en fordeling af nominalsyntagmerne i sætningen som følgende (hvor > betyder 'kommer før'):

anaforisk	>	ikke-anaforisk
animeret	>	inanimeret
singularis	>	pluralis

Man genfinder i disse faktorer individualiseringshierarkiet fra Kapitel II, 2.2. Navnlig den første faktor (som Dubois kalder 'référent' med en meget uheldig term) er vigtig og kan formodentlig generaliseres til fordelingen af bestemte og ubestemte syntagmer i sætningen, og dermed placering som tema eller rema: Der vil være en stærk tendens til at placere et bestemt syntagme, herunder et anaforisk syntagme, i tematisk position[4]. Dette hænger naturligt sammen med Ss dominerende position blandt anaforiske syntagmer, jf. Kapitel III, 3.2. Man foretrækker altså fordelingen *bestemt* > *ubestemt*, for så vidt den er mulig:

> ***Les*** *portes étaient peintes également (...) elles étaient gardées par* ***des*** *petites statues de gondoliers (...).* ***Les*** *coins du salon étaient occupés par* ***quatre*** *bustes de pierre* (Gary *Vestiaire* 55-56)

> *On a suggéré que* ***ces deux signes*** *auraient été inventés* ***par des maîtres d'école*** *pour*

4. Der er en udbredt tendens til at associere tematisk position med kendt information, jf. Kapitel I, 4.4.

> *mettre en garde leurs élèves contre toute mauvaise prononciation* (Hadas-Lebel *Hébreu* 80)

Lazard (1994a:201) understreger da også, at eksempel b. nedenfor ikke er naturligt:

> a. *Le chat a été écrasé par un autobus.*
> b. *Un autobus a écrasé le chat.*

Og det eksempel, som citeres af Chevalier (1962:10) til at illustrere en umulig konstruktion "bien que cette tournure soit correcte", bryder da også to af disse principper:

> *Un passeport lui a été délivré par la Préfecture.*

Alt andet lige vil man foretrække anaforiske syntagmer som tema. Og passivkonstruktionen giver mulighed for at retablere den kanoniske struktur med et anaforisk subjekt som tema:

> *De tout temps la France a eu des "ennemis héréditaires". **Ce rôle** fut tenu, au fil des siècles, par l'Angleterre, l'Empire germanique, l'Europe tout entière (au temps de la Révolution et de Napoléon), l'Allemagne et enfin, depuis 1945, par l'URSS qui était censée nous menacer militairement et idéologiquement* (*Evénement* 267.10, 1989)

> *Le samedi 29 septembre, à 10 heures précises, Beaumarchais se présentait devant les comédiens-français pour lire sa pièce. D'après une lettre du ler octobre 1781, **celle-ci** fut aussitôt admise (...)* (Beaumarchais *Mariage* 14)

> *(... de faux papiers ...) **ils** étaient admirablement imités par un vieux marchand de timbres-poste* (Gary *Vestiaire* 83)

Der vil også være tendens til, afhængigt af verbet, at placere et [+Anim] syntagme som subjekt og dermed tematisk. De to tendenser ses i følgende eksempel, hvor et anaforisk pronomen takket være passivkonstruktionen bliver S og placeres i tematisk position, mens det ubestemte [−Anim] syntagme placeres rematisk som agensled:

> ***Elle** fut interrompue brutalement par **une voix aiguë*** (Gary *Vestiaire* 99)

eller i følgende, hvor det er en institution, *Le Secret* (Ludvig XVs efterretningstjeneste), der vælges som S:

> *En juin 1772, (...) **le Secret** est chamboulé par **une nouvelle** d'importance assurément peu comparable* (*Lire*, december 1994, 52)

I følgende eksempler virker disse to tendenser også sammen, idet det mest individualiserede,

nemlig 1. eller 2. persons pronomen, jf. hierarkiet i Kapitel II, 2.2, går forud for de ubestemte, men animerede syntagmer:

> *A la gare de l'Est, à Paris,* ***je*** *serais acueilli* ***par des personnalités responsables*** (Gary *Vestiaire* 17)
>
> ***nous*** *fûmes accueillis* ***par un jeune homme et une jeune femme*** *qui paraissaient extrêmement inquiets* (Gary *Vestiaire* 18)
>
> ***Je*** *ne veux pas être étouffé* ***par la masse*** (Gary *Vestiaire* 78)
>
> *Eventuellement,* ***vous*** *pourrez également être adopté* ***par quelqu'un de respectable*** (Gary *Vestiaire* 23)

Tilsvarende vil der være tendens til at placere et singularis syntagme før et pluralis, idet pluralis − eller som i et af eksemplerne ovenfor, en sideordning af to singularis syntagmer − kan ses som en svækkelse af den individualisering, som den prototypiske animerethed medfører (se Kapitel II, 2.2):

> ***La maison*** *était assiégée* ***par les journalistes*** (Ajar *Pseudo* 674)
>
> *deux jours avant les vacances de Noël qui se terminent ce lundi,* ***une enseignante*** *a été agressée* ***par trois adolescents****, extérieurs à l'établissement* (*Le Parisien* 6.1.92, 2)
>
> *de crainte qu'****il*** *ne soit surveillé* ***par les nazis*** (Deforges *Tango* 289)

De forskellige parametre skal ses i deres indbyrdes sammenhæng, og i sammenhæng med agentivitetshierarkiet (Kapitel III, 3.3.1):

> Bestemt.....Ubestemt, non-specifik
> [+Hum].....[−Anim]
> Singularis.....Pluralis

Der vil, alt andet lige, være tendens til at vælge et bestemt, [+Hum], singularis syntagme som S og dermed som tema. Omvendt vil et ubestemt, non-specifikt, [−Anim], pluralis syntagme kun sjældent blive valgt som S, hvis der er andre syntagmer at vælge imellem. Faktorerne virker i den rækkefølge, at den stærkeste er bestemthed, dernæst animerethed og sidst numerus. I følgende eksempel er det bestemte singularis syntagme *la maison* således valgt som subjekt frem for det ubestemte, pluralis, men animerede *des étudiants de la Sorbonne*:

> *La maison était fréquentée par des étudiants de la Sorbonne* (Gary *Vestiaire* 134)

Jo længere til venstre på alle skalaerne et givet syntagme kan placeres, jo mere sandsynlighed er der for, at det vælges som S. Og hvis man har flere syntagmer at vælge imellem, som ved transitive verber, vil det syntagme, der ligger længst til venstre på samtlige skalaer, blive valgt. De to følgende sætninger har derfor ikke samme mulighed for at forekomme i passiv:

a. *Mon grand-père cherche un appartement.*
b. *Une tuile a tué mon grand-père.*

a'. er nærmest umulig, mens b'. måske er mere naturlig end b.:

a'. **Un appartement est cherché par mon grand-père.*
b'. *Mon grand-père a été tué par une tuile.*

De "huller" (argumentpladser) med tilhørende semantiske rolle, verbet medfører, associeres altså ved forskellige diatesevalg med forskellige GR alt efter det materiale, der placeres i dem:

Jean$_{AGENT}$	écraser	une mouche$_{PATIENT}$
⇳		⇳
Jean$_{S}$	a écrasé	une mouche$_{O}$.

Le chat$_{PATIENT}$	écraser	un camion$_{AGENT}$
⇳		⇳
Le chat$_{S}$	a été écrasé	(par un camion$_{Agensled}$).

Men andre faktorer medvirker også ved valget mellem aktiv og passiv herunder sikkert ikke mindst syntagmernes respektive kompleksitet, jf. eksemplerne ovenfor, hvor i næsten alle tilfælde agensleddet er mere omfattende end det passive S (se Kapitel IX.). Man kan i mange tilfælde tale om en nedtoning af Agent-rollen, idet den ikke associeres med en GR, samtidig med, at der foretages en fokalisering af syntagmet, jf. 5.2 nedenfor.

4.2 Tematisk sammenhæng

Navnlig den første tendens, anaforisk syntagme i tematisk position som følge af forfremmelse af Patienten til S i passivkonstruktionen, spiller en stor rolle, idet man ved hjælp af de valgmuligheder, diatesen giver, kan sikre tematisk sammenhæng i længere tekststykker ved gentagelse af det samme tema (jf. Kapitel I, 4.4):

> *Deux jours après son retour de Nice, le 29 mai 1943, à treize heures vingt,* ***Genet*** *était arrêté place de l'Opéra par un gardien de la paix. Poursuivi par le directeur de la Librairie de la Chaussée-d'Antin, où* ***il*** *venait de voler un livre,* ***il*** *fut rejoint à la hauteur du 2, boulevard des Capucines. L'ouvrage − une édition de luxe des Fêtes galantes de Verlaine − fut retrouvé dans sa serviette de cuir.* ***Genet*** *fut conduit au commissariat de*

> *police du quartier, où le directeur de la librairie, Roger Bonnet, vingt-sept ans, déclara:* ... (*Lire*, september 1993, 44)

> *Elle leur précisa cependant qu'**il** connaissait le pharmacien avec qui **il** causait parfois et qu'**il** avait été soigné par le docteur Ydnovski* (Fleischman *Rendez-vous* 68)

At tematisering er en vigtig faktor betyder dog ikke, at passiv kan reduceres til en tematiseringsmekanisme. Passiv er stadig et perspektivskifte, som skyldes omfordelingen af de kanoniske forbindelser mellem argumenternes semantiske roller og deres GR. De passive S, som ikke er anaforiske, følger de normale, overordnede tematiserings- og ordstillingsregler. Der er således ikke noget i vejen for, at man kan have inverteret S i passive sætninger, navnlig i ledsætninger, når dette S skal fokaliseres:

> *Il est entendu que le prix de vente sur lequel sera calculée **la réduction** sera le prix au catalogue* (*Contrats fra* 4042)

> *Quand Valéry Giscard d'Estaing et François Léotard pestent contre la CNCL, c'est pour regretter que n'aient pas été installés **des "sages" moins dépendants du pouvoir politique*** (*Express* 4.12.87, 8)

> *Avant que soient tracées **les premières lignes de la comédie** tout un travail préliminaire s'accomplit, dont les profondes racines se nourrissent, souvent inconsciemment, d'abondantes lectures* (Beaumarchais *Mariage* 12)

> *La recherche d'un compromis politique entre l'aristocratie et la haute bourgeoisie était chimérique tant que n'avaient pas été irrémédiablement détruits **les derniers vestiges de la féodalité*** (Soboul *Révolution* 172)

> *Il fallait être bien rêveur pour penser que pût être brisée **la formidable machine de guerre allemande*** (Guimard *Ironie* 34)

> *Emotion quand, en 1982, à la tête de la prestigieuse direction du Trésor, est nommé **Michel Camdessus, simple administrateur*** (*Express* 28.2.85, 24)

> *En novembre 1988, fut ainsi créé **le mouvement Edinstvo (Unité)*** (Lorot *Pays baltes* 99)

> *Sont notamment regardés comme des bénéfices agricoles **les profits des éleveurs d'animaux de toute espèce*** (cit. Weinrich 1989:100)

4.3 Sideordning

En variant af den anaforiske faktor har man i sideordningskonstruktioner. Som omtalt i Kapitel III, 3.2.1, kan kun S elideres ved sideordning. Den fleksibilitet, som passiven medfører, kan blandt

andet udnyttes til at muliggøre en sådan ellipse, ved at den ene eller begge de to sideordnede sætninger sættes i passiv:

> *Les étudiants avouent leurs crimes et ___ sont mis à mort* (Soisson *Charles* 43)

> *Le sport et les femmes? L'histoire d'une longue, longue patience. Incitées dans la Sparte antique à pratiquer le sport afin de pallier l'absence des hommes, morts nombreux au combat, elles furent ensuite écartées de la compétition. Et ___ durent attendre 1900 pour disputer le tournoi olympique de tennis, 1912, pour des épreuves de natation, et 1928, pour celles d'athlétisme!* (*Express* 20.1.89, 25)

4.4 Underordning

Passivs funktion i sætningsintegrationen ses ikke blot i side-, men også i underordningskonstruktioner, hvor man ved en passiv kan få den tættere infinitivskonstruktion i stedet for en kompletivsætning. Dette bygger på, at infinitivskonstruktionen kræver fælles subjekt for V_1 og V_2:

> *Il veut qu'on l'écoute.*
> *Il veut être écouté.*

Jf. følgende eksempel:

> *Attends-toi à être interrogée.*
> *- Tu l'as été, toi?* (Deforges *Tango* 221)

4.5 Relativsætninger

Relativsætninger er en speciel type ledsætninger, som indledes af et anaforisk pronomen (det relative pronomen). I denne struktur spiller både den anaforiske tendens og den grammatiske sammenføjning (underordning) sammen og favoriserer passiv, jf. Dubois (1967:98):

> *Les dispositions, **qui** ont été adoptées par la conférence, sont d'une grande portée.*

Selv om der ikke er nogen egentlige grammatiske restriktioner på dannelsen af relativsætninger, virker det i Kapitel III, 3.2 omtalte hierarki dog på den måde, at man foretrækker at relativisere et S, når det er muligt. Og netop passiven muliggør dette:

> *Le seul spécialiste de cette période **qui** fut intrigué à la lecture puis à l'examen du livre ne fut pas un historien professionnel mais un chercheur indépendant du nom de Gilbert Bloch* (*Lire*, januar 1992, 24)

> *Je pensais échapper à certaines brimades, tel cet "Eh! P'tite tête de melon, tu t'magnes?" **qui** m'avait été lancé par un chauffeur impatient* (Daninos *Carnets* 94)

Af en eller anden mærkelig grund siger Togeby (1965:559), at fransk især i relativsætninger undgår passiv. Men dette synes der ikke at være noget grundlag for, da netop passiv i relativsætning giver mulighed for sideordning med anden slags attributivled eller apposition med bevaring af samme subjekt:

> *une datcha appartenant à l'ancienne nomenklatura, et qui **fut occupée** entre autres − ironie du sort − par un des plus actifs zélateurs de Staline* (*Lire*, september 1993, 18)

> *Grütli le légendaire, le premier homme à avoir marché sur des skis, et qui **était adoré** comme un saint par le Bureau de Tourisme suisse* (Gary *Adieu* 22)

eller med anden relativsætning med intransitivt subjekt:

> *C'est un pays qui vit replié sur sa grandeur ancienne et qui n'**a** pas encore **été saisi** par le vertige du progrès* (Dard *Bourreau* 20)

4.6 Informationsstruktur

I et større tekstuelt perspektiv fungerer passiv som en mekanisme til at sikre den kanoniske fordeling af given og ny information i sætningen, herunder især tendensen til at indføre ny information som intransitivt S eller O, ikke som transitivt S, jf. Kapitel III, 5.1.1:

> *Au cours de ces vingt-cinq années, il s'est produit davantage de changements pour eux (...) - Il y eut d'abord **la guerre**. Celle de 1939-1945. Pas **une parcelle de terre** ne pouvait être épargnée par elle (...) - Lorsque **le Danemark** fut envahi par les Allemands en avril 1940, **le Groenland** passa sous protectorat américain (...) - **Les forces américaines** débarquèrent au Groenland. **Deux aérodromes importants** furent établis sur la côte ouest* (Victor *Survivants* 9-10)

Passiven tjener ligeledes til at opretholde den tematiske sammenhæng (jf. 4.2 ovenfor) og progression (jf. Kapitel I, 4.4), som i følgende, hvor en lang række temaer opsummeres i *ces conquêtes* i en passiv sætning uden udtrykt Agent:

> *La pilule interdite, elle connaît. Le statut humiliant d'éternelle mineure réservé aux femmes, elle sait aussi. Quand elle s'est mariée, elle ne pouvait obtenir un carnet de chèques sans l'autorisation de son mari. Les immenses victoires des années 70, elle les a applaudies. Et, selon elle, **ces conquêtes sont aujourd'hui remises en cause*** (*Elle*, februar 1997, 60)

5. Agensleddet

Som nævnt bygger passiv først og fremmest på en nedtoning af Agent-rollen med de forskellige konsekvenser for Patienten og resten af sætningen, som er blevet beskrevet i det foregående. Agent-rollens skæbne i dette spil er mangesidig, idet den kan gå fra fuldstændig undertrykkelse over nævnelse i forbifarten til en egentlig fokalisering, således at man ved passiv på én gang, næsten paradoksalt, nedtoner Agenten som udgangspunkt for handlingen, men samtidig fokaliserer den, som Agent, dvs. med en eller anden eksplicit markering (især præpositionen *par*).

5.1 Agent: rolle og GR

Selv om Agent-rollen, eller mere generelt den rolle, som det aktive S er associeret med, bliver nedtonet i passiv ved ikke at få tildelt nogen GR (jf. 1. ovenfor), så eksisterer den stadig semantisk ved fortolkningen af verbet, jf. for eksempel Desclés et al. 1986:34: "in true passive constructions an agent is *always* implied". I en passiv sætning uden udtrykt Agent kan man nemlig ofte underforstå en uspecificeret eller kontekstuelt uudtrykt agent, og rollen **kan** udtrykkes ved hjælp af et adverbielt syntagme. I så fald udtrykkes den ved et semantisk motiveret og markeret syntagme uden at få tildelt nogen GR.

At agensleddet ikke er en GR på linje med de andre, og at PASSIV altså ikke er en simpel "ombytning" af transitive verbers to argumenter, fremgår af manglen på synonymi mellem aktive og passive sætninger med kvantificeret henholdsvis S og agensled (jf. Ruwet 1972:28 ff.):

> *Une seule flèche n'a pas atteint la cible.*
> *La cible n'a pas été atteinte par une seule flèche.*

Dette forhold hænger sammen med det faktum, at kvantorer har virkefelt mod højre. Sammen med default-tendensen til at vælge S som tema bevirker dette, at kun en kvantor i S derfor kan have hele sætningen i sit virkefelt, herunder nægtelsen, mens en kvantor i andre led, for eksempel agensleddet, begrænses til dette og for eksempel selv kommer inden for nægtelsens virkefelt. Således forenes den propositionskonstituerende funktion med kvantifikationen i S-relationen: S-syntagmet danner både propositionen og bestemmer i kraft af sin kvantor dens sandhedsbetingelser (se Kapitel III, 3.2.5).

Den manglende synonymi genfindes ved "passivvending" af generiske sætninger, hvis fortolkning synes stærkt afhængig af S-relationen (se Kapitel VI.). Genericiteten går nemlig tabt i passiv:

a. *Les fourmis construisent des fourmilières.*
b. *Des fourmilières sont construites par les fourmis.*

b. kan, i modsætning til a., ikke læses som en generisk sætning. For at få en generisk sætning må S nemlig være et generisk syntagme, som i følgende "paradoks":

> *Les tournures passives ne sont guère employées par les Français* (Chevalier 1962:10)

Og at der er tale om forskellige sætningstyper på grund af de forskellige subjektsvalg, man får i aktiv og passiv, fremgår også af, at modalverber fortolkes forskelligt i aktive sætninger og de tilsvarende passive (jf. Siwierska 1984:257 f.):

a. *Jean ne peut pas faire ce travail.*
b. *Ce travail ne peut pas être fait par Jean.*

I a. udtrykker verbet *pouvoir* evne eller mulighed (dynamosk eller epistemisk modalitet), men i b. kun mulighed (epistemisk). Denne forskel hænger naturligvis sammen med de forskellige S-valg i de to sætninger.

Passiv har i det hele taget en særlig sammenhæng med modalitet (jf. Schmitt Jensen 1963:78). Således angiver *pouvoir* i présent sammen med tilstandsbetydningen epistemisk mulighed:

Il peut être emprisonné. ('være', mulig tilstand)

men med proces-betydningen enten epistemisk eller deontisk mulighed ('tilladelse'):

Il peut être emprisonné. ('blive', mulig/tilladt proces)

idet konstruktionen kan svare til enten présent (*Il est emprisonné.*) eller futur (*Il sera emprisonné.*). Ved futurisk tidsadverbial neutraliseres distinktionen tilstand/proces, men den deontiske læsning synes at forsvinde:

Il peut être emprisonné dans quelques jours. ('vil være'/'vil blive')

Agensleddet er altså ikke en GR på linje med de andre, vi har beskrevet i Kapitel III. Den semantiske rolle Agent, som normalt associeres med S_t kan således lades helt uudtrykt eller realiseres adverbielt, som en fri tilføjelse. Når den realiseres som FT, kan dette have flere årsager, som vi vender tilbage til nedenfor. At agensleddet har denne status af FT, fremgår af følgende.

Et agensled kan sideordnes med adverbielle led, og sideordning er kun mulig mellem led, der har samme funktion:

*Amadeo ne savait **par qui**, ni **comment** cette proposition devait lui être faite* (Mallet-Joris *Personnages* 179)

Eller indgå i en underordningskonstruktion med lignende restriktioner:

*Après avoir longtemps été publiés **au Seuil**, les livres de Green le sont **par Fayard*** (*Lire*, september 1993, 18)

I modsætning til GR, som kodes ret entydigt (se Kapitel III.), kan et agensled udtrykkes på flere forskellige måder, selv om standard agensleddet er *par* N: *de, à, de la part de, par les soins de ...* (jf. Gross 1993). Dette hænger sammen med, at S_t, som agensleddet jo notionelt repræsenterer, ikke entydigt er associeret med Agent-rollen, men kan have andre roller. Et agensled repræsenterer altså, trods navnet, i adverbiel form den rolle, som associeres med det tilsvarende S_t. Og det kan foruden Agent, være Location eller Experient eller Instrument:

Les réserves sont contenues ***dans ce sac*** (Leclère 1993:7)

L'orage est craint ***de tout le monde*** (ib.9)

La porte a été ouverte ***avec un tournevis****.*

Et agensled kan således "erstattes" af forskellige adverbielle tilføjelser, som i visse tilfælde synes at svare til et subjekt i aktiv. I stedet for et agensled i kanonisk form *par* N, kan man altså finde andre typer præpositionelle adverbialer, som i følgende eksempler, hvor man ikke naturligt kan indsætte et *par* N agensled, eller indtænke en "ekstra" menneskelig agent, jf. især eksemplerne med *entre*:

La maison était coincée dans la rue sombre ***entre une boucherie chevaline et une épicerie*** (Gary *Vestiaire* 97)

L'homme est écartelé ***entre la madonisation de la femme et l'antimadonisation*** (*Evénement* 24-30.10.91, 67)

Par un sentiment instinctif de prudence, pas un mot ne fut échangé ***entre Nadia et Marfa Strogoff*** (Verne *Strogoff* 284)

Un cessez-le-feu est-il enfin décidé au Vietnam ***entre les U.S.A., le Vietnam du Sud et le Vietnam du Nord****?* (Daninos *Nouveaux* 53)

C'etait une voie étroite à un carrefour signalé par un clignotant axial. Elle était bordée ***de vieilles maisons ventrues*** *qui n'étaient pas sans caractère* (Dard *Pain* 60)

J'avais été prié à dîner ***chez des gens du nom de Pochet*** (Daninos *Carnets* 71)

Cette tradition est attestée (...) ***chez l'historien grec du -1er siècle, Diodore de Sicile*** (Hadas-Lebel *Hébreu* 18)

un contrat d'association a été signé ***avec la puissante firme Neptuno Farragus*** (San Antonio *Cadeau* 20)

Le seul spécialiste de cette période qui fut intrigué ***à la lecture puis à l'examen du livre*** *ne fut pas un historien professionnel mais un chercheur indépendant du nom de Gilbert Bloch* (*Lire*, januar 1992, 24)

Les autres bruits de la rue sont étouffés ***dans une brume*** (Langfus, cit. Eriksson 1993:236)

Et il est entendu, ***dans la pensée unique régnante****, que ce qui est bon pour l'entreprise est bon pour le citoyen* (*Evénement* 14-20.7.94, 8)

enfin l'ensemble du lexique est approuvé ***en commission plénière*** (Hadas-Lebel *Hébreu* 161)

Son tract n'en a pas moins été abondamment lu, voire commenté ***dans certains lycées*** (Daninos *Nouveaux* 180)

et adverbium eller et underordnet led i et prædikativsyntagme:

L'ordre est transmis ***électriquement*** *au PCP* (Merle *Jour* 130)

*Peu après son retour d'Italie, Bonaparte avait été élu membre de l'****Institut****, section "mécanique"* (Lacouture *Champollion* 26)

Man kan kombinere flere af disse adverbialer indbyrdes eller med et agensled. Men de bevarer alle deres status af FT:

J'avais été prié à dîner chez les Pochet par le mari.
Le coffre a été ouvert par un cambrioleur avec un couteau.

Agensleddet, *par* N, er faktisk slet ikke specifikt for passiv-konstruktionen. Som i mange andre sprog udtrykkes agensleddet på samme måde som instrumentale adverbialer. Og et *par* N forekommer også i aktive, refleksive og kausative konstruktioner:

si l'homme ***par qui*** *le scandale est arrivé décide de partir, ce ne sera pas comme agent du Secret* (*Lire* december 1994, 52)

Par un geste subit*, elle entrouvrit si peu que ce fût la porte* (Green, cit. Eriksson 1993:325)

La trahison, l'héroïsme, le crime, l'amour, tout cela, jeune homme, avec de la perspective, avec de l'horizon, devient littéralement émouvant ***par son insignifiance*** (Gary *Vestiaire* 42)

> ***Par eux** (les Arabes) il (le jeu d'échecs) se répandit à la suite de l'"étendard du Prophète"* (Duneton *Puce* 108)

> *Mon mari a tellement entendu parler de vous **par les enfants*** (Deforges *Tango* 245)

Og et sådant led kombineres også fint med tilstandsbetydningen:

> *il se frottait avec embarras le bout du nez, qui était jauni **par le tabac**, comme ses doigts* (Gary *Vestiaire* 182)

Endelig kan den transitive konstruktions S ved visse psykologiske (tilstands)verber realiseres som en dativ, eventuelt samtidig med et *par*-syntagme:

> *Ce que l'on peut savoir de l'Histoire des Hébreux **nous** est connu **par la Bible** elle-même* (Hadas-Lebel *L'hébreu* 13)

Den fokaliserede Agent udtrykkes altså ved en FT med en eller anden motiveret præposition. Og lige som man kan have FT i adjektivsyntagmer (jf. Kapitel III, 8.2.2-2.3), står agensleddet inden i participiumssyntagmet. Dette fremgår af de substitutionsmuligheder, der findes:

a. *J'ai été **reçu par le maire**, et ma sœur **l'**a été aussi.*
*J'ai été **reçu à l'hôtel de ville**, et ma sœur **l'**a été aussi.*

b. *J'ai été **reçu par le maire**, et ma sœur **l'**a été **par sa femme**.*
*J'ai été **reçu à l'hôtel de ville**, et ma sœur **l'**a été **au château**.*

Denne dobbelte mulighed er et karakteristisk træk ved FT som her, både agensled og stedsadverbial. En pronominel substitution kan "ramme" hele syntagmet (i dette tilfælde participiumssyntagmet) eller kun valenskernen og således gå uden om en FT (jf. Herslund & Sørensen 1985:23):

> *il est aussi irrésistiblement attiré par sa garce que je **le** suis **par lui*** (Gary *Lady* 166)

> *Ce jeu n'est pas commandé par la définitude; dans le cas de l'objet il **l'**est partiellement **par l'humanitude*** (Lazard 1994a:212)

> *quand les lignes ne sont pas occupées par Israël, elles **le** sont **par les peuples frères*** (Daninos *Nouveaux* 79)

En sådan kan så tilføjes i anden omgang, som i følgende eksempel:

> *si elle (la bataille de la Marne) avait été perdue, elle* ***l'****aurait été* ***par moi*** (Bloch *Défaite* 55)

5.2 Udtrykt Agent

Som set ovenfor er en af PASSIVS hovedfunktioner at nedtone eller undertrykke Agent-rollen (eller mere generelt, den rolle der associeres med den aktive konstruktions S_t). Det kan derfor synes paradoksalt eller selvmodsigende at udtrykke denne rolle alligevel. Men når man netop udtrykker den rolle, som det er en af PASSIVENS hovedfunktioner at nedtone, så er det oftest for at sætte den i særligt relief, for at **fokalisere** det syntagme, som udtrykker denne rolle.

Anvendelsen af en passiv med udtrykt Agent kan altså være en måde at fokalisere Agent-rollen på ved indførelsen af en ny, vigtig person i en fortælling:

> ***Elle*** *fut interrompue brutalement* ***par une voix aiguë****, enrouée qui lança du haut de l'escalier* (Gary *Vestiaire* 99)

> *Au deuxième étage de l'hôtel par exemple, où fut appelé un jour le directeur lui-même* ***par une de ses plus fidèles clientes, baronne authentique*** (Daninos *Nouveaux* 114)

Omvendt kan en passivkonstruktion med udtrykt agensled være valgt, fordi referenten for agensleddet nok skal nævnes for fuldstændighedens skyld, men ikke er vigtig for teksten som helhed:

> *Plus tard, Solotov réfléchit au fait que, si le peintre avait été soigné* ***par un médecin qui pensait moins à la Bible et plus à la pathologie****, le malheureux qui était mort d'un arrêt cardiaque n'aurait pas été soigné seulement pour constipation chronique* (Fleischman *Rendez-vous* 69)

> *Deux jours après son retour de Nice, le 29 mai 1943, à treize heures vingt, Genet était arrêté place de l'Opéra* ***par un gardien de la paix*** (*Lire*, september 1993, 44)

> *Je pensais échapper à certaines brimades, tel cet "Eh! P'tite tête de melon, tu t'magnes?" qui m'avait été lancé* ***par un chauffeur impatient*** (Daninos *Carnets* 94)

Hverken læge, betjent eller chauffør nævnes da heller ikke siden i teksterne.

Disse to tilfælde svarer til ubestemte syntagmers to værdier: 1. introduktion af ny referent af betydning for teksten, 2. syntagme med uidentificeret referent, som der ikke skal tales mere om.

Fokaliseringen af agenten er særligt tydelig, når det drejer sig om kontrastering af to sideordnede syntagmer:

> *La plupart des tyrans sont aimés sinon* ***par tous leurs sujets****, du moins* ***par beaucoup****, et leur tyrannie ne dure que pour cela* (*Evénement* 14.-20.7.94, 7)
>
> *mon infirmier a été blessé au plus vif* ***par une atteinte du boula à son autorité*** *(...) et* ***une atteinte par moi à son territoire*** *(...)* (Merle *Jour* 187)
>
> *quand les lignes ne sont pas occupées* ***par Israël****, elles le sont* ***par les peuples frères*** (Daninos *Nouveaux* 79)

eller ved sideordning mellem en passiv- og en kausativkonstruktion:

> *Je ne sais pas si l'Histoire est écrite* ***par des femmes****, mais j'ai voulu la faire raconter* ***par des femmes*** (*Air France Madame*, oktober-november 1996, 32)

Man ser i dette spil, som passiven muliggør, forskellen mellem de to tekstfunktioner, **tema** og **fokus**: Tema er vigtigt for tekstsammenhængen globalt, fokus er vigtigt for den følgende sætning, jf. Kapitel I, 4.3 og 4.4.

5.3 Uudtrykt Agent

Når Agent-rollen ikke udtrykkes, hvilket som sagt er det normale[5], kan det have flere årsager. Selv om man føler, at Agent-rollen semantisk er til stede, er det undertiden umuligt at udpege en referent for den og at konstruere en synonym aktiv sætning:

> *Elle a été tuée dans un accident de la route.*

Eller det kan være tilfældet, at der ingen agent er, som i følgende eksempler, der beskriver spontane fænomener eller mutationer, hvor der ikke kan udpeges en selvstændig agent:

> *Etudiant, à quels mouvements d'extrême droite a-t-il été mêlé?* (*Express* 8.9.94, 45)
>
> *la vie étonnante à laquelle nous avions été mêlés* (Gary *Vestiaire* 87)
>
> *Ces trois protéines n'étaient pas tout à fait semblables. Certaines des perles − les acides aminés − qui les constituaient avaient été interverties* (*Express* 9.1.87, 28)
>
> *En outre elle fut exposée à l'influence de parlers locaux qui (...) étaient totalement étrangers au génie de l'hébreu* (Hadas-Lebel *Hébreu* 105)

I sådanne tilfælde er det ikke åbenlyst, at der nødvendigvis svarer en aktiv til enhver passiv

5. At uudtrykt Agent er det normale bekræftes af tekstfrekvens, jf. Wandruszka (1970), Hupet & Costermans (1974), Lazard (1994a).

konstruktion, som hævdet af blandt andre Dik (1989:219 f.): "A necessary property of "passive" constructions is that they are alternative expressions of a predication which can also be expressed in the active". Eksemplerne ovenfor synes at være tilfælde, hvor man ikke, eller i hvert fald ikke særligt selvfølgeligt, kan rekonstruere en aktiv sætning.

Udeladelse af Agenten kan hænge sammen med, at denne er helt generel og derfor ikke behøver eller måske ikke kan udpeges:

> *mais on avait toujours l'impression qu'il avait couru, qu'il avait été poursuivi, qu'il venait d'échapper de justesse à la foule* (Gary *Vestiaire* 65)

Agenten kan udelades, når den er indlysende og derfor ikke behøver nævnes:

> *Un cessez-le-feu est-il enfin décidé au Vietnam entre les U.S.A., le Vietnam du Sud et le Vietnam du Nord? La France, s'étant félicitée d'avoir vu finalement la sagesse prévaloir, se félicite d'avoir fourni le pavillon de banlieue où se sont rencontrés les plénipotentiaires puis le palais où a été signé l'accord* (Daninos *Nouveaux* 53)

Udeladelse af Agenten kan også skyldes, at den ikke skal identificeres, enten fordi man ikke kan eller fordi man ikke vil (jf. Wandruszka 1970):

> *Au collège Rimbaud, le jour où l'enseignante a été agressée, un projectile enflammé a été lancé au milieu d'un cours de dessin l'après-midi et le pare-brise de la voiture d'un enseignant d'histoire-géo est parti en éclats ...* (*Le Parisien* 6.1.92, 2)
>
> *Une société où les profs ont le sentiment de ne plus être respectés, et les jeunes celui d'être de futurs exclus* (ib.)
>
> *Le matin même, en lisant que M. Alfred Joubert, épicier en gros, rue Félix Faure, à Pont-Rousseau, avait été volé de trente-deux kilos de tickets de sucre, M. Desvrières avait déchiffré entre les lignes qu'il fallait voir là l'œuvre de terroristes cherchant à couvrir sous les plis du drapeau tricolore des actes de gangstérisme pur et simple* (Guimard *Ironie* 35)
>
> *A la permanence de nuit de L'Ouest-Éclair, Jean est assis près du téléphone. Lorsqu'il sera prévenu de l'attentat, le service de presse du Commissariat central en informera les journaux selon l'habitude* (ib. 43)

Følgende tekststykke er således karakteriseret ved udstrakt brug af ikke-identificeret agent, nemlig samfundets generelle indstilling ("la pensée unique régnante"), hvorimod der kun bruges udtrykt agensled, når en bestemt gruppe udpeges:

> *La chasse au patron **est-elle ouverte** en France? (...) Le marché **est accepté** comme le ressort naturel de l'économie (...) Et la loi commune **est ressentie** comme une contrainte insupportable **par les oligarques de la "nomenklatura"** (...) Et **il est entendu**, dans la pensée unique régnante, que ce qui est bon pour l'entreprise est bon pour le citoyen, même s'il **est licencié** (...) Et ce d'autant plus facilement que les syndicats sont squelettiques, que le jeu économique libéral est mondial, que les politiques nationales **sont déclarées** impuissantes* (*Evénement* 14-20.7.94, 8)

Men man kan blive tvunget til at afsløre agenten:

> *Ne pensez pas à ça, le nécessaire a été fait. − Par qui? − Par moi* (Dard *Cahier* 51)

Udeladelse af agensleddet har endelig den kommunikative funktion, at hverken afsender eller modtager behøver at blive inddraget. Afsender kan derved undgå at forpligte modtager til personlig stillingtagen, jf. forskellen mellem nedenstående:

a. *Vous pensez qu'il peut être réparé?*
b. *Vous pensez que vous pouvez le réparer?*

6. Opsummering

Som set i det foregående, er passivens funktion at nedtone Agenten og derved centralisere det transitive verbums fundamentale argument, typisk et Patient-argument, ved at tildele det S-relationen, som er blevet ledig ved nedtoningen af Agent-argumentet. Denne nedtoning kan være en regulær sletning, men den kan også have form af en fokalisering ved at Agent-argumentet realiseres uden for den centrale sætningskonstruktion. Passivens rolle i tekstsammenhængen følger af disse to træk: degraderingen af Agenten, forfremmelsen af Patienten. Disse træk synes universelt at gælde for PASSIV. Men selve udformningen af konstruktionen på fransk som en prædikativisk struktur medfører visse særtræk: Nedtoningen af Agenten medfører en valensreduktion, således at der opstår en intransitiv struktur, men altså en prædikativisk struktur. Dette har visse konsekvenser for konstruktionens indhold, idet der som bekendt er andre måder at danne passiv på på fransk, for eksempel ved en refleksiv konstruktion (se IV, 4.2.3 nedenfor). Men det specielle ved den prædikativiske passiv, udover intransitiveringen, er netop det, at Patient-argumentet gennem brugen af verbet *être* præsenteres som værende involveret i en tilstand: Snarere end en blot og bar intransitiv situation asserterer prædikativkonstruktionen eksistensen af en forbindelse mellem en Patient og en verbalsituation (jf. Langacker & Munro 1975), som så kan have karakter af tilstand eller aktivitet:

La porte est ouverte. — Tilstand / Aktivitet

La porte s'ouvre. ——— Aktivitet

I og med prædikativkonstruktionen hævder den talende denne forbindelse, hvorved konstruktionen i modsætning til den refleksive passivs "rene" intransitivering og aktivitetsbeskrivelse, som det vil blive beskrevet i IV, 4.2.3 nedenfor, kommer til at udtrykke en subjektiv synsvinkel eller modalitet.

3. ANTIPASSIV

0. Indledning

Som vi har nævnt flere gange (Kapitel I, 1., III, 7.), har fransk nogle konstruktioner, som funktionelt minder om andre sprogs antipassiv. Der er tale om en funktionel kategori, som karakteriseres af, at den ene af den kanonisk transitive sætnings to aktanter, nemlig Agenten, fremhæves ved, at den anden, Patienten, nedtones, dvs. fjernes fra O-relationen og marginaliseres ved at blive realiseret som et A, en FT eller ved simpelthen at blive slettet:

Kanonisk transitiv:	Agent	V	Patient
	⇳	⇳	⇳
	S	V	O
Antipassiv:	Agent	V	Patient
	⇳	⇳	⇳
	S	V	A/FT/Ø

Konstruktionen er således et spejlbillede af PASSIV, hvor det jo er Agenten, der nedtones, og Patienten følgelig fremhæves. Den asymmetri, der kan iagttages mellem PASSIV og ANTIPASSIV i og med, at Agenten bliver stående i ANTIPASSIV, hænger sammen med det forhold, at en Agent med S-relation jo ikke kan forfremmes yderligere, mens forfremmelsen af Patienten i PASSIV skyldes, at S-relationen skal være udfyldt i en velformet sætningsstruktur.

Transitive konstruktioner får således en variant, hvor man i stedet for at udtrykke, at referenten for S-syntagmet (Agenten) gør noget ved referenten for O-syntagmet (Patienten), udtrykker at S-referenten er involveret i en vis aktivitet, hvor der kan være en Patient, men denne er uvigtig i sammenhængen, hvilket afspejles af dens marginale position i sætningen uden for de centrale GR; sætningen koncentreres om S. Det er denne koncentration af perspektivet omkring S, der karakteriserer ANTIPASSIV.

1. Fransk antipassiv

Nu grammatikaliserer fransk ikke ANTIPASSIV i nogen større udstrækning; denne funktionelle kategori udtrykkes ved en valensalternation, som findes ved nogle verber, men langtfra ved alle (jf. Kapitel III, 7.3). De betydningsnuancer, man traditionelt har erkendt, for eksempel ved et verbum som *toucher*, hvor den præpositionelle konstruktion siges at udtrykke en mere intentionel eller viljesbestemt handling end den transitive, stemmer godt overens med den generelle beskrivelse af antipassiver over for transitive sætninger (jf. Bittner 1987, Cooreman 1994):

*Elle a touché **le radiateur**.*
*Elle a touché **au radiateur**.*

*Elle a goûté **les fraises**.*
*Elle a goûté **aux fraises**.*

Verber med lignende alternation er for eksempel: *habiter, satisfaire, penser, croire, assister, jouer, manquer, tenir, grimper, pénétrer, prétendre, rêver, changer, user, discuter, parler, abuser, dégringoler, débattre, traiter*, hvor de to konstruktioner har mere eller mindre tydelige betydningsforskelle (jf. Gross 1975, table 15, Herslund & Sørensen 1987:61, 64, Guillet & Leclère 1992:217 f., og Kapitel III, 7.):

Julie et Jean discutent l'avenir.
Julie et Jean discutent de l'avenir.

og hvor den transitive konstruktion viser mere objektperspektiv end den præpositionelle "antipassiv" derved, at den transitive medfører en holistisk læsning: Patienten ses som totalt omfattet af Agentens handling. Modsætningen Transitiv − Antipassiv bliver således en generel modsætning mellem en aktions- og en aktivitetslæsning, se Kapitel III, 7. og Herslund (1997a).

En anden antipassiv-ækvivalent er den totale udeladelse af generisk eller non-specifikt O, som man finder ved visse verber (jf. Postal 1977). Mange sprog, der har en "rigtig" antipassiv, bruger den netop i tilfælde, hvor O-syntagmet er helt forudsigeligt, og hvor man altså nøjes med at konstatere, at Agenten er involveret i en aktivitet, hvis Patient man derfor ikke behøver nævne (Cooreman 1994:52 ff.):

Beaucoup de femmes conduisent de nos jours.

Den koncentration om S-syntagmet, der er en funktion af den antipassive konstruktion, har ved flere af disse verber til følge, at der opstår specielle betydningsnuancer, som eventuelt kan understreges ved modifikatorer som *trop* (jf. Herslund 1997a:59 f.). Og konstruktionen har først og fremmest som virkning, at man får en karakteristik, dvs. tilskrivning af egenskab til Agenten, snarere end en situationsbeskrivelse:

Julie mange (trop).
Julie boit (trop).
Julie fume (trop).
Julie joue (trop).

Indvendingen mod en antipassiv analyse af de diskuterede strukturer, nemlig at Agenten jo ikke skifter relation som i en "rigtig" antipassiv, er relevant, men ikke særlig alvorlig. Når Agenten i et ergativsprog skifter til absolutiv i antipassiv, er det en følge af konstruktionens intransitive status. Men i det nominativ-akkusative system skelnes der jo ikke formelt mellem transitivt og intransitivt subjekt, hvorfor der ikke kan ske nogen formel ændring af Agenten, som ikke kan forfremmes yderligere.

2. Grammatikalisering af antipassiv

Det nærmeste man kommer et grammatikaliseret antipassiv-system er refleksivisering, idet en særlig måde at nedtone Patient-argumentet på er ved at gøre det identisk med Agenten. Det er således karakteristisk for flere sprog med en egentlig antipassiv, at denne bruges, hvor man i sprog af andre typer, som for eksempel fransk, bruger refleksivkonstruktioner (jf. Faltz 1985:127 ff., Foley & Van Valin 1985:339 f., Cooreman 1994:83, Palmer 1994:185, Lazard 1994a:239). I mange refleksive konstruktioner kan man da også umiddelbart iagttage de samme betydningsnuancer af Agent-perspektiv og mere intentionel værdi som i antipassiver generelt (jf. Herslund 1996a, 1997b):

Elle a décidé ***de partir***.
Elle s'est décidé ***à partir***.

En parafrase af *décider* kunne være 'prendre la décision de', mens *se décider à* snarere svarer til 'mettre fin à son hésitation' (jf. Shyldkrot & Kemmer 1995), hvor det, der svarer til den transitive sætnings O realiseres som et A_{neu}, da O-relationen blokeres af det refleksive pronomen *se*. Foruden den refleksive konstruktion har man altså her også den ovenfor beskrevne alternation mellem O og A. I andre tilfælde kan den transitive konstruktions Patient-argument (O) realiseres som en FT eller simpelthen være slettet.

Hvor den alternation, der mest minder om ANTIPASSIV, findes, har den altså formen:

V_t + O → *se* V Ø/A/FT

med det refleksive pronomen *se* som et intransitiverende element, som optager Patient-pladsen og forhindrer tilstedeværelsen af O-relationen:

taire qc.	–	***se** taire (sur qc.)*
déranger qn.	–	***se** déranger*
interrompre qc.	–	***s'**interrompre*
répéter qc.	–	***se** répéter*
presser qn.	–	***se** presser*
Leksikaliseret:		***s'**évanouir*
plaindre qn./qc.	–	***se** plaindre **de** qc.*
apercevoir qc.	–	***s'**apercevoir **de** qc.*
occuper qc.	–	***s'**occuper **de** qc.*
décider qc.	–	***se** décider **à** qc.*
attaquer qc.	–	***s'**attaquer **à** qc.*
essayer qc.	–	***s'**essayer **à** qc.*
attendre qc.	–	***s'**attendre **à** qc.*

résoudre qc.	–	***se** résoudre **à** qc.*
Leksikaliseret:		***s'**enquérir **de** qc.*
irriter qn.	–	***s'**irriter **de** qc.*
inquiéter qn.	–	***s'**inquiéter de qc.*
exciter qn.	–	***s'**exciter **de** qc.*
tromper qn.	–	***se** tromper **de** qc.*

Som det fremgår, foreligger den refleksive variant undertiden leksikaliseret, således at man har inhærent refleksive verber uden tilsvarende transitive verber, såkaldte **deponentier**.

Ved nogle verber, som for eksempel *approcher,* er der to typer antipassiv:

Transitiv:
approcher qn./qc.
Antipassiv:
*approcher **de** qn./qc.*
***s'**approcher **de** qn./qc.*

I sådanne tilfælde er den antipassive værdi nok særligt tydelig, idet udtryk som:

Il s'approche de la maison.

oprindeligt vel betyder: 'Han nærmer sig i forhold/henseende til huset', hvor Patient-argumentets perifere status tydeligt understreges.

Det grundlæggende for den grammatikaliserede ANTIPASSIV på fransk er altså nedskrivningen af Patient-argumentet og dermed af O-relationen ved, at O-syntagmet identificeres med S-syntagmet (Agenten). Dette kan ske på to måder, og man kan derfor inden for ANTIPASSIV skelne to typer, den nedtonende ("backgrounding") og den forfremmende ("foregrounding"), jf. Foley & Van Valin (1985:335 ff.). I den nedtonende (Foley & Van Valin 1985:338 ff.) er Patient-argumentet identisk med Agenten i form af et refleksivt pronomen (*se*). Det som ellers kunne være O i en transitiv konstruktion af verbet kan eventuelt realiseres i den refleksive sætning som et A eller en FT:

*Le ministre a tu **ce problème**.*
*Le ministre **s'**est tu (**sur ce problème**).*

*Le ministre a attaqué **ce problème**.*
*Le ministre **s'**est attaqué **à ce problème**.*

I den forfremmende antipassiv er Patient-argumentet forfremmet til Agent samtidig med at Patient-pladsen optages af et *se*:

*Cette nouvelle irrite **le ministre**.*
***Le ministre s'**irrite de cette nouvelle.*

Herved ligner den forfremmende antipassiv jo passiven, men forskellen fremgår af, at passiv grundlæggende er en nedskrivning af Agent-rollen (se IV, 2. ovenfor) og den deraf følgende forfremmelse af O til S, mens antipassiv grundlæggende er en nedskrivning af Patient-rollen og dermed af O-relationen, hvilket altså også kan ske ved, at det syntagme, der i transitiv konstruktion har Patient-rollen, forfremmes til Agent-rolle og dermed kobles sammen med S-relationen.

Inden for diatesen får man altså en slags progression i feltet ANTIPASSIV – PASSIV:

Antipassiv:

1. Nedtonende:
Il s'est tu (sur ce problème).
Le ministre s'est attaqué à ce problème.

2. Forfremmende:
Le ministre s'irrite de cette nouvelle.

Passiv:

Nedtoning af Agent, forfremmelse af O til S:
La porte s'est fermée.

Progressionen består i den gradvise "bedre" behandling af O-syntagmet: Fra total undertrykkelse over marginalisering (som A eller FT) eller identifikation med S til regulær forfremmelse til S, ved det aktive valensskemas S, Agentens forsvinden.

3. Opsummering

ANTIPASSIV realiseres som en variabelt grammatikaliseret funktionel kategori i fransk: Den optræder leksikalsk idiosynkratisk ved alternationen mellem transitiv og præpositionel konstruktion (*toucher qc.* – *toucher à qc.*) eller mellem transitiv og detransitiveret konstruktion ved udeladelse af forudsigelig Patient (*manger qc.* – *manger*), men mere systematisk i refleksiverne, som skal behandles i næste afsnit.

En god grund til at tale om en fransk antipassiv er dog det ret konstante funktionelle indhold, der associeres med de omtalte konstruktioner. Grundlaget for ANTIPASSIV er den ovenfor i 0. illustrerede fremhævelse af Agenten på bekostning af Patienten. Derved får antipassive konstruktioner en grundbetydning af Agent-perspektiv: Verbalsituationen fremstilles som en aktivitet, Agenten er involveret i; hvorvidt der er en Patient er mindre væsentligt; det er Agentens

viljesbestemte, intentionelle aktivitet, der beskrives (jf. Bittner 1987, Cooreman 1994, Lazard 1994a, Herslund 1996a, 1997a, 1997b). Og antipassive udtryk er også generelt aktivitetsbeskrivelser (jf. Kapitel II, 3., III, 7. og Herslund 1997a). Fra denne grundbetydning kan så afledes en hel række betydningsnuancer, som karakteriserer antipassive udtryk. Fra Agent-fremhævelsen afledes betydningsnuancer af intentionel, forsøgsvis og af og til forgæves aktivitet. Fra Patient-nedtoningen får man betydningsnuancer af kun delvis og ufuldstændig involvering af Patienten i aktiviteten. Dette kan gå så vidt, at Patienten slet ikke nævnes, fordi den er enten indlysende eller uvigtig, eller begge dele. Disse forskellige nuancer genfindes i refleksiverne. Den funktionelle kategori ANTIPASSIV tjener således først og fremmest til at bringe orden i refleksiverne, hvor den medvirker til at samle brikkerne på en ny og efter vores mening mere indsigtsfuld måde.

4. REFLEKSIV

0. Indledning

Refleksive konstruktioner er et område, hvor tre fænomener mødes: pronominel henvisning, diatese og valens. Tidligere fremstillinger har ofte diskuteret, om det refleksive pronomen *se* er et pronomen eller blot en diatesemarkør. Mens nogle fastholder *se*'s pronominelle natur (Faltz 1985, GB-teoriens anaforer), mener andre (Stéfanini 1962, 1971, Grimshaw 1982), at *se* snarere er en diatesemarkør, mens atter andre tildeler *se* forskellige funktioner, pronominel funktion i visse konstruktioner, diatese-markerende i andre (FG). Vi vil her vise, at man kan aflede og forstå *se*'s diatesefunktion ud fra dets status som pronomen. Der er altså ikke tale om et enten-eller, men om et både-og.

1. Typer af refleksive konstruktioner

Refleksive konstruktioner (fr. *constructions pronominales*):

S **se** V (A)

inddeles traditionelt i forskellige typer. De bruges ikke blot svarende til dansk refleksiv, men også svarende til forskellige typer intransitive og passive sætninger. Den grundlæggende typologi går tilbage til det 18.årh. (abbé Dangeau, se Melis 1990:14 ff.) og genfindes med visse varianter i alle senere fremstillinger. Man finder således fra 6 (Boons et al. 1976:122 ff.) til 4 klasser (Ruwet 1972), som kun delvis svarer entydigt til hinanden. Det fælles for disse fremstillinger og de fleste andre er, at refleksivkonstruktionerne deles i to hovedtyper: varianter af aktive og varianter af passive strukturer, jf. Melis (1990), som skelner mellem "tours subjectifs" og "tours objectifs". Man finder en lignende typologi blot med mange flere undergrupper i generelle, typologiske studier over refleksiver som for eksempel Geniušienė (1987), hvis hovedsynspunkt er refleksivkonstruktioner som udtryk for valensreduktion, jf. Tesnière (1959)'s idé om **recessiv diatese**. Det er denne skelnen mellem subjektive og objektive konstruktioner og idéen om recessiv diatese, vi i det følgende foreslår fortolket i lyset af de funktionelle kategorier ANTIPASSIV og PASSIV.

1.1 Almindelige refleksive

Dette er den type, der anses for den grundlæggende, refleksive konstruktion, type 1. (**réfléchis** hos Boons et al. 1976, **réfléchis accidentels** hos Ruwet 1972):

a. *Marie chatouille Pierre.*
b. *Marie se chatouille (elle-même).*

a. *Pierre se regarde (dans le miroir).*
b. *Pierre ne regarde que lui-même.*

Typen anses almindeligvis for at være en variant af den transitive konstruktion ved visse verber: O er identisk (i en noget uklar referentiel forstand) med S. Verbet har samme subjekt-selektion i transitiv og refleksiv anvendelse:

*Juliette/*La sincérité lave les enfants.*
*Juliette/*La sincérité se lave.*

Disse konstruktioner kan udvides med et *lui-même*, og slås af Ruwet (1972) sammen med den reciprokke konstruktion (1.2). Det er type 1., der giver den fundamentale refleksivregel: Der bruges i 3. person refleksivt og ikke personligt pronomen, hvis O er en anafor i forhold til S inden for samme prædikation (jf. Kapitel III, 3.2.7). I 1. og 2. person bruges de personlige pronominer.

Eksemplerne ovenfor illustrerer typens egenskaber: De viser, at O erstattes med *se* under de betingelser, vi lige har beskrevet, og at der som ved andre O ikke kan optræde et klitisk pronomen ved *ne ... que*. Med disse definitioner er type 1. tilsyneladende uproblematisk, men man behøver ikke gå ret langt, før man opdager, at dette ikke er tilfældet:

a. *Jean trompe Marie.*
b. *Jean se trompe.*
c. *Jean se trompe de chapeau.*
d. **Jean trompe Marie de chapeau.*

Selv om a. og b. synes at illustrere det samme som ovenfor, så viser umuligheden af d., at der sker noget særligt med sætningen, når O er identisk med S. Og dette kan blive tydeligere endnu:

a. *Jean amuse Marie.*
b. *Jean s'amuse.*
c. *Marie s'amuse.*

Et resultat af a. er c., og b. er ikke blot en refleksiv variant af a. i den forstand, at 'Jean' gør det samme ved sig selv, som han gør ved 'Marie' i a.: Det er tilsyneladende en helt ny sætning med en ny betydning af verbet, vi får i b. Det samme fænomen kan yderligere illustreres:

a. *Marie a réveillé les enfants.*
b. *Marie s'est réveillée.*

a. *Pierre répète toujours la même blague.*
b. *Pierre se répète toujours.*

Man kan 'vække' andre, men næppe sig selv; man 'vågner'. Og man kan 'gentage' de samme ting, og det er også det, der menes, når man siger om en, at han 'gentager sig selv'.

Det særlige, der sker, når man har S = O, dvs. når Agent og Patient forenes i samme størrelse, får nogle grammatikere til at tale om refleksivkonstruktioner som eksponenter for diatesen MEDIUM (fr. moyen), jf. især Stéfanini (1962, 1971). Og dette synspunkt er der meget der taler for, især i den fortolkning, vi anlægger her, som opfatter diatese som grammatikaliserede ændringer af valensmønstre. Det særlige ved refleksivkonstruktionen kan beskrives ved en formel som følgende:

$$S_{Agent} = O_{Patient}$$

At O er identisk med S er for så vidt blot en anden måde, at fjerne O-relationen på, og resultatet er da dannelsen af en intransitiv struktur. Men det der også synes klart er, at refleksivkonstruktioner i mange tilfælde ikke kan opfattes som simple varianter af den transitive struktur: I den refleksive konstruktion sker der også en leksikalsk ændring som følge af dannelsen af en intransitiv struktur, en leksikalsk ændring, som kan være mere eller mindre vidtrækkende eller synlig. Det er disse ændringer, vi finder bedst beskrives som manifestationer af den funktionelle kategori ANTIPASSIV: En intransitivering ved nedtoning af Patienten og dermed af O-relationen, således at verbet "koncentreres" om referenten for Agenten, nemlig S-syntagmet (jf. IV, 3. ovenfor). De leksikalske ændringer, der kan konstateres i de refleksive konstruktioner, kan ses som en følge af dette Agent/Subjekts-perspektiv. Slægtskabet med PASSIV i andre typer refleksiver, hvor det er Agenten, der nedtones, mens Patienten fremhæves, gør, at diatesen MEDIUM fortolkes som en zone, hvor ANTIPASSIV og PASSIV mødes, og får samme strukturelle manifestation (jf. 2. nedenfor).

1.2 Reciprok

En anden type refleksivkonstruktioner, type 2. (**réciproques** hos Boons et al. 1976), har man ved pluralis S. De anses tit for varianter af den første type (således hos Ruwet 1972), men med det ekstra, som et pluralis S giver. De synes umiddelbart mere tydelige varianter af den transitive konstruktion end type 1.:

Pierre et Marie se chatouillent (l'un l'autre).

Reciprokke refleksive konstruktioner, som kan udvides med *l'un l'autre, entre eux, mutuellement, réciproquement* og lignende, alternerer med andre konstruktioner, for eksempel med *avec*:

a. *Pierre et Marie s'engueulent.*
b. *Pierre s'engueule avec Marie.*

Sådanne reciprokke konstruktioner ("skændes" og "mødes" verber) har ikke refleksive modstykker på dansk, men de svarer ofte til danske *-s* former uden passiv betydning: *mødes, skilles, enes, forliges, følges, slås, skændes, tales ved, snakkes ved, ses, toppes*, etc.

Selv om reciprok fortolkning forudsætter pluralis, behøver S ikke være grammatisk pluralis:

Un couple *s'embrasse sur un banc* (cit. Togeby 1982:420)

dans cette maison, ***on*** *peut s'entendre d'une chambre à l'autre* (ib.)

1.3 Inhærente refleksive

Type 3. inhærente eller ægte refleksiver (**réfléchis inhérents**, Ruwet 1972) er verber, som altid optræder refleksivt, og som ikke har nogen transitiv konstruktion ved siden af, hvorved de adskiller sig fra type 1. Der er altså tale om en slags deponente verber:

a. *Pierre s'est évanoui.*
b. *Pierre se souvient de son enfance.*
c. *Pierre s'en va.*

Som c. viser, optræder der også intransitive verber i denne anvendelse. Man har på dansk en tilsvarende leksikaliseret refleksiv konstruktion: *skamme sig*, *skynde sig*, *slå sig*. Typen kaldes 'middle' af Desclés et al. (1986), som citerer:

Pierre se débrouille/se fâche/s'aperçoit.

1.4 Refleksiv passiv

Mens de tre første grupper kan synes nogenlunde klare og medgørlige, med de forbehold, vi allerede har taget med hensyn til type 1., er den gruppe refleksive konstruktioner, som kategoriseres som refleksiv passiv, mere uoverskuelig. Billedet bliver ikke meget klarere af, at forskellige grammatikere foreslår forskellige underinddelinger af konstruktionerne og giver dem forskellige, ikke altid helt gennemskuelige navne (**construction pronominale par neutralité** (Boons et al. 1976), **réfléchis neutres** (Ruwet 1972)).

Hvis man betragter eksempler som følgende:

a. *Napoléon a réuni* ***ses troupes****.*
b. ***Ses troupes*** *se sont réunies.*

a. *Le soldat a abaissé* ***le pont-levis****.*
b. ***Le pont-levis*** *s'est abaissé (de lui-même, tout seul).*

så kan man se, at de er forskellige fra type 1. og 2., hvor *se* åbenbart erstatter den transitive konstruktions O, ved at det her er den transitive konstruktions O, der bliver S samtidig med, at det på sin vis bliver stående som *se*. Her er der de samme selektionsrestriktioner mellem O i transitiv konstruktion og S i pronominel konstruktion:

*Le chef a réuni les soldats/*Pierre.*

*Les soldats se sont réunis/*Pierre s'est réuni.*

Disse konstruktioner kan ikke udvides med et *lui-même* eller have reciprok betydning (**Les soldats se sont réunis les uns les autres* over for *Les soldats se sont lavés les uns les autres*).

Dette fænomen, den transitive konstruktions O som S, er hvad man normalt associerer med passiv, men med den vigtige forskel, at der her ikke er tale om nogen underforstået agent: Tingene ses som foregående af sig selv, uden at man kan indtænke nogen ekstern agent, som heller ikke kan udtrykkes grammatisk. Denne type 4. kalder vi **inkausativ** lige som den intransitive udgave af symmetriske verber, se Kapitel III, 7.4.

Men der er også en anden type, som det fremgår af følgende:

Les cuisses de grenouilles se mangent avec les doigts.

Denne konstruktion, type 5. (**construction pronominale à "agent fantôme"** (Boons et al. 1976), **réfléchis passifs "moyens"** (Ruwet 1972)), har ofte en almen, generisk og dermed modal betydning − den kan ligefrem få karakter af maksime. Der er de samme selektionsrestriktioner mellem O i transitiv konstruktion og S i pronominel konstruktion, jf. Ruwet (1972:105):

*Mon libraire m'a vendu **ce livre**.*
***Ce livre** s'est bien vendu (*lui-même).*

Heller ikke her kan man have *lui-même*, eller reciprok betydning. Desuden optræder konstruktionen ikke gerne med punktuel tidsbetydning, dvs. at den hovedsageligt kun findes i présent, imparfait og passé composé. Der er underforstået en uspecificeret personlig agent, som eventuelle adverbialer knytter sig til, og den generiske (modale) betydning kan understreges ved en dislokering med *cela*:

a. *Les erreurs, ça se paie.*
b. *Ce tissu se nettoie facilement.*
c. *Ce livre se vend partout.*
d. *Le caviar se mange avec de la vodka.*
e. *Les vitres, ça se brise avec enthousiasme.*
f. *Ce café se boit avec plaisir.*

Denne type 5., refleksiv **passiv**, adskiller sig således på en række punkter fra inkausativen, type 4., som ikke har restriktioner på tempusbrugen, men som til gengæld ikke tillader adverbialer af en type, som attesterer en latent agent. Ved visse verber, som optræder i begge konstruktioner, vil sætninger i præsens altså kunne være tvetydige (jf. Desclés et al. 1986:10 f.). Dette er for eksempel tilfældet ved verbet *briser*, hvor en sætning som *Les vitres se brisent* umiddelbart er tvetydig mellem de to typer, men hvor forskellige manipulationer kan vise forskellen mellem dem:

Inkausativ:

a. *Les vitres se brisent (*avec enthousiasme).*
b. *Les vitres se sont brisées (*avec enthousiasme).*

Passiv:

a. *Les vitres, ça se brise (avec enthousiasme).*
b. **Les vitres, ça s'est brisé (avec enthousiasme).*

Denne potentielle tvetydighed ved visse verber har medført en betydelig terminologisk forvirring, som det fremgår af skemaet:

	Inkausativ	**Passiv**
Ruwet (1972)	neutre	moyen
Boons et al. (1976)	neutralité	"à agent fantôme"
Grimshaw (1982)	inchoative	middle
Desclés et al. (1986)	medio-passive	passive
Zribi-Hertz (1982)	neutre	moyen
Zribi-Hertz (1987)	ergatif	moyen
Melis (1990)	non agentif	médio-passif
Lamiroy (1993)	moyen	passif

Som man kan se, er der ikke blot ikke nogen terminologisk konsensus, men forskellige forfattere bruger samme, eller lignende, betegnelser for forskellige konstruktioner. Især synes termerne 'medium' og 'medio-passiv' at blive misbrugt[6].

Som det fremgår af den foreløbige beskrivelse ovenfor, er forskellen mellem de to konstruktioner i hovedtræk den, at type 4. (inkausativ) beskriver en proces, der forløber så at sige i Patient-syntagmet uden nogen henvisning til en agent, mens type 5. (passiv) netop henviser til en latent agent og kun forstås i kraft af denne agent. Typen har altså intet medialt over sig, og betegnelser som 'moyen', 'middle' og 'médio-passif' er helt misvisende (Ruwet 1972, Grimshaw 1982, Melis 1990). Typen er klart passiv i den traditionelle forstand:

$\text{Patient}_S \quad \leftarrow \quad (\text{Agent})$

Type 4. derimod har en klar medial nuance, i hvert fald som medium normalt opfattes (jf. Benveniste 1966a, Kemmer 1993, 1994):

6. Gross (1975:101) kalder også den refleksive passiv 'moyen'. Men for at øge forvirringen betegner han konstruktionen i *Marie se choque de cette affaire* (se 2.2 nedenfor) 'passif' i (1975:103), men 'moyen' i (1968:111).

hvorfor betegnelser som 'moyen' eller 'medio-passive' for denne type (Lamiroy 1993, Desclés et al. 1986) synes velvalgte. Vi vil dog, for ikke at bidrage yderligere til den terminologiske forvirring, kalde denne type 'inkausativ'.

1.5 Opsummering

Refleksive konstruktioner falder altså i et antal mere eller mindre klart afgrænsede undertyper, som i mange fremstillinger ikke har så meget med hinanden at gøre: Nogle er varianter af den transitive struktur, andre af passiv. Og hvad værre er, selv den tilsyneladende uproblematiske type 1. viser sig at være alt andet end uproblematisk, blot man fjerner sig fra standardeksempler som *Marie se chatouille*, *Pierre se lave*, og lignende. Også selve opdelingen i undertyper synes ret arbitrær, idet det er let at finde eksempler, som enten ikke umiddelbart passer ind, eller som ikke stemmer overens med det indhold, der normalt tilskrives en given type. Betragt eksempler som følgende:

a. *Les jours **se suivent** mais ne se ressemblent pas.*

b. *Les enfants **se dispersèrent** comme une volée d'oiseaux* (Hugo *Misérables* 122)

c. *Des pensées inexprimables **s'ammoncelèrent** ainsi en lui toute la journée* (ib. 172)

Hvis eksempel a. klassificeres som reciprokt, så skal der vist kun et øjebliks omtanke til for at indse, at der ikke er tale om normal reciprocitet; der er faktisk også franske grammatikker, der opstiller en ny type, "réfléchi successif" (Bonnard 1982). Kunne eksempel b. ikke være en "antireciprok"? Og hvad med c.: Er den reciprok, "successif", passiv eller noget helt andet? Den grundlæggende svaghed ved klassifikationen er naturligvis, at man ikke altid ved, hvor konkrete eksempler hører hjemme, jf. følgende eksempel, hvor forfatteren bevidst spiller på de forskellige nuancer, refleksive konstruktioner kan udtrykke:

> *Un poète qui **se situe** mal. Un poète qui n'est pas situé − parce qu'il n'a pas voulu **se situer** (partant, se définir et se limiter), ainsi apparaît d'abord Henri Michaux* (Bertelé *Michaux*)

Men de fleste fremstillinger "nøjes" med de fem typer, vi har gennemgået. Disse fem typer rubriceres traditionelt i to afdelinger: Type 1. og 2., hvor *se* svarer til transitivt O, og de andre, hvor *se* ikke svarer til noget led i den transitive struktur, idet man for den refleksive passiv antager, at det er den transitive strukturs O, der er blevet forfremmet til S, hvorfor *se* ikke har nogen pendant i den transitive struktur:

I. variant af transitiv struktur:
Type 1.: *Marie se chatouille.*
Type 2.: *Pierre et Marie se chatouillent.*

II. ikke variant af transitiv struktur (eller passiv variant):
Type 3.: *Pierre s'est évanoui.*
Type 4.: *Le pont-levis s'est abaissé.*
Type 5.: *Ce tissu se nettoie facilement.*

Men forholdet mellem den transitive konstruktions GR og den refleksives er mere speget end som så. I inkausativen, type 4., svarer S ganske vist entydigt til den transitive konstruktions O:

La porte s'ouvre. → *x ouvre **la porte**.*
La porte s'ouvre. → **La porte ouvre x.*

Men i den almindelige refleksive, type 1., derimod, vil S oftest kunne svare til både O og S i den transitive konstruktion:

Les enfants se lavent. → ***Les enfants** lavent x.*
Les enfants se lavent. → *x lave **les enfants**.*

De verber, der indgår i type 1., tillader altså samme slags syntagmer, typisk animerede, som både S og O.

Men der er også en type refleksiver, som ikke synes umiddelbart at passe ind i den traditionelle klassifikation. Denne type illustreres af eksempler som:

Ce développement inquiète le ministre.
Le ministre s'inquiète de ce développement.

Cette affaire intéresse le ministre.
Le ministre s'intéresse à cette affaire.

Cette question irrite le ministre.
Le ministre s'irrite de cette question.

I disse eksempler svarer det refleksive S entydigt til den transitive konstruktions O, men konstruktionerne synes ikke på nogen måde at kunne klassificeres som passive. De svarer mere notionelt til type 1., fordi S-syntagmet har noget agentivt ved sig. Billedet ser altså her således ud:

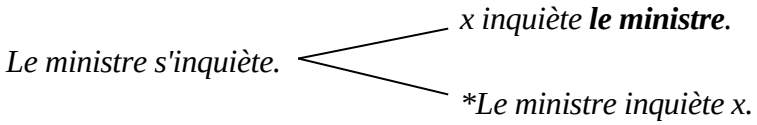

Det eneste tilfælde, hvor det refleksive S entydigt svarer til S i en transitiv konstruktion, er eksempler som følgende:

Le ministre aperçoit une erreur.
Le ministre s'aperçoit de son erreur.

Le ministre attaque ce problème.
Le ministre s'attaque à ce problème.

Billedet er her:

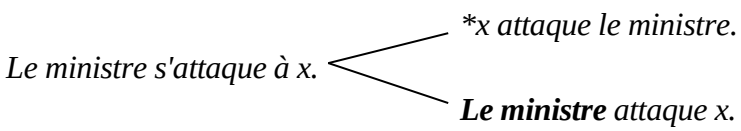

Konklusionen er så, at refleksivkonstruktioner falder i tre hovedgrupper: 1. de konstruktioner, hvor S er det samme i transitiv og refleksiv konstruktion, 2. de konstruktioner, hvor både S og O i transitiv konstruktion kan svare til S i refleksiv, og 3. de konstruktioner, hvor kun O i den transitive konstruktion svarer til S i den refleksive. Denne gruppering dubleres af en agentivitetsskala: Jo mere selvstændigt handlende, dvs. agentivt, det refleksive S kan opfattes, jo mere befinder det sig i den ene ende af skalaen; jo mere karakter af "passiv" patient det refleksive S har, jo mere befinder konstruktionen sig i den anden ende af skalaen. Vi så allerede ovenfor ved type 1., som traditionelt anses for en uproblematisk transitiv struktur, at man, bare man kradser lidt i overfladen, møder forskellige problemer. Selv relativt uproblematiske eksempler som:

a. *Jean se lave.*
b. *Jean se lève.*
c. *Jean se réveille.*

er slet ikke så enkle. Den traditionelle måde at fortolke dem på er jo at sige, at de er transitive strukturer med koreference mellem subjekt og objekt. Man skulle altså have parafraser som:

a. *Jean lave Jean.*
b. *Jean lève Jean.*
c. *Jean réveille Jean.*

ud fra parallelismen med andre transitive strukturer ved de samme verber. Men det er klart, at disse parafraser ikke er dækkende. Hvis man endelig vil forsøge at gengive betydningen af disse

sætninger ved parafraser, så må man snarere ty til sætninger som:

a. *Jean fait sa toilette.*
b. *Jean sort du lit.*
c. *Jean cesse de dormir.*

Den tvetydighed, der kan ligge i refleksive konstruktioner mellem en "aktiv" og en "passiv" (eller "medial") betydning:

a. *Jean se lève brusquement de son fauteuil.*
b. *Jean se lève à 8 h.*
c. *Le soleil se lève à 8 h.*
d. *Le jour se lève à 8 h.*

kunne skyldes nogle faktorer, som ikke har med forskellige refleksivkonstruktioner at gøre, men med i hvilken grad S kan opfattes som semantisk Agent: Jo mere aktivt handlende S opfattes, jo mere nærmer man sig type 1., jo mindre aktivt handlende S opfattes, jo mere nærmer man sig en passiv læsning.

Det specielle ved refleksivkonstruktionen er simpelthen, at S_is dobbeltrolle i den intransitive struktur (både prædikats- og propositionskonstituerende) understreges og markeres ved hjælp af *se*. De refleksive konstruktioner kan så opstilles på en skala fra de mest aktive (agentive) strukturer til de mest passive; det er kombinationen af verbum og S, der afgør, hvor et konkret eksempel hører hjemme på denne skala:

+ Agent	*se laver*
↑	
	se lever
± Agent	
	se réveiller
↓	
− Agent	*s'évanouir*

Det der dannede udgangspunkt for diskussionen, type 1., bliver altså et særtilfælde, afhængigt af Ss semantiske rolle. Faktisk finder man kun denne fortolkning i relativt få tilfælde ved verber som *laver*, *chatouiller*, *raser*, *peigner*, *tuer* med animeret S. Men netop et verbum som *tuer* viser, hvor let den refleksive konstruktion glider over i en passiv læsning:

Camus s'est tué tout à l'heure en auto (cit. Togeby 1982:423)

medmindre elementer i konteksten ekspliciterer, at det drejer sig om en agentiv læsning:

il se tue volontairement en auto (cit. Togeby 1982:423)

Un tribunal d'honneur lui a-t-il ordonné de se tuer? (*NO* 13-19.1.94, 62)

Og et verbum som *noyer* viser, at den ikke-agentive læsning er den foretrukne, idet default-læsningen af b. er 'Albert er druknet' og ikke 'Albert har druknet sig':

a. *Albert a noyé le chat.*
b. *Albert s'est noyé.*

Dette er i virkeligheden et generelt fænomen, idet, som vi har set, det samme eksempel ofte kan indplaceres forskellige steder på skalaen, især selvfølgelig ved animeret S, hvor en agentiv læsning kan være sandsynlig, men ikke den eneste mulige:

*Un poète qui **se situe** mal. Un poète qui n'est pas situé − parce qu'il n'a pas voulu **se situer*** (Bertelé *Michaux*)

hvor man kan parafrasere det første eksempel 'qu'on a du mal à situer', og det andet 'qui ne veut pas se situer lui-même'. Det samme gør sig gældende i eksempler som:

Si les professeurs sont élus par leurs pairs, et, donc, se recrutent eux-mêmes ... (*Express* 3.2.89, 20)

... catégorie de fonctionnaires qui se recrutent par cooptation (ib.)

hvor man glider fra passiv til agentiv læsning.

Det er denne agentivitetsskala og de forskellige konstruktioners forhold til den, vi i det følgende skal fortolke ved hjælp af de funktionelle kategorier ANTIPASSIV og PASSIV. Den hypotese, vi forfølger, er, at alle refleksive konstruktioner er ens. Mere præcist vil vi argumentere for, at refleksive konstruktioner er en speciel type intransitive strukturer, hvor *se* ikke har funktion som et "rigtigt" O. Det er snarere sådan, at *se* markerer, at O-pladsen er tom, og at den størrelse, som kunne have været O, indtager S-relationen. Den refleksive konstruktion er således en særlig måde at markere det for intransitive strukturer særegne på, nemlig det at det fundamentale (prædikatskonstituerende) VL samtidig er propositionskonstituerende. Dette kan grundlæggende gøres på to måder: Enten ved at lade de to funktioner udfylde af samme størrelse (S_i) eller ved at markere identitet mellem de to (O = S). Det er den sidste fremgangsmåde, der karakteriserer refleksivkonstruktionerne, der altså fremstår som en speciel type intransitive strukturer, hvis fortolkning kan være mere eller mindre "aktiv" eller mere eller mindre "passiv" afhængigt af forskellige faktorer.

2. Fortolkning af refleksive konstruktioner

Vi vil i det følgende diskutere refleksivkonstruktionerne mere indgående og forsøge at nå frem til en enhedsfortolkning af fænomenet inden for rammerne af den overordnede valensteori og af diatesekategorien med de funktionelle kategorier ANTIPASSIV og PASSIV. De traditionelle 5 klasser, refleksiverne inddeles i, kan nemlig ses som udtryk for henholdsvis ANTIPASSIV og PASSIV. Vi beholder de traditionelle betegnelser i diskussionen, men minder om, at de ikke har nogen selvstændig status eller betydning for vores analyse:

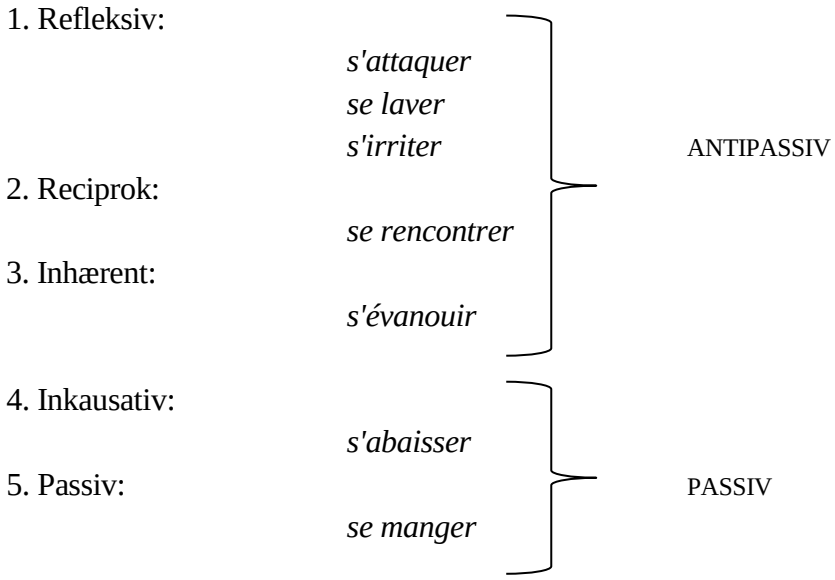

Passiv og antipassiv mødes i refleksivkonstruktionen. Det de har tilfælles er fjernelsen af O-relationen, altså intransitivering: I passiv sker dette ved, at O forfremmes til S, fordi S-relationen er blevet tom ved den Agent-nedskrivning, der karakteriserer passiv, i antipassiv ved at O degraderes eller gøres identisk med S. Den refleksive konstruktion er således en måde at fjerne O-relationen på, som er det, passiv og antipassiv har tilfælles.

2.1 Transitive og intransitive strukturer

Fransk skelner ikke skarpt mellem **refleksiv** i egentlig forstand og **medium**, som nogle sprog gør det (jf. Kemmer 1993), herunder dansk som i følgende kontrast:

*Julie slår **sig selv**.*
*Julie slår **sig**.*

hvor den første kan karakteriseres som egentlig refleksiv, den anden som medial. Det, der karakteriserer den egentlige refleksiv, er, at den er en variant af den transitive struktur, hvor Agent- og Patient-rolle tilfældigvis udfyldes af samme entitet, som altså på sin vis foreligger to gange:

A → A'

I den prototypiske refleksiv gør agenten noget ved sig selv, som også kunne være gjort af andre. I den prototypiske medium derimod (jf. 1.4 ovenfor), hvor de to roller smelter mere eller mindre sammen i samme entitet, gør agenten, hvad man kun kan gøre ved sig selv (*skamme sig, skynde sig, se repentir, s'évanouir* ...). Dette kan så generaliseres mere eller mindre til det refleksive område, og man får en intransitiv struktur:

A/A'

Verbalsituationer kan klassificeres efter, i hvor høj grad de forskellige deltagere fremstilles som skelnelige entiteter. Det fælles for refleksive og mediale strukturer er verbalsituationens relativt ringe udførlighed, dvs. at de forskellige deltagere i den fremstilles mere eller mindre uskelneligt fra hinanden:

I rigtige refleksiver er der to participant-roller, som udfyldes af samme entitet. De er altså varianter af det transitive skema (jf. Kemmer 1993:71 f.):

Agent → **Patient** 'slå sig selv'

I de mediale (antipassive) refleksiver er der kun én kombineret rolle, hvorved disse snarere er varianter af det intransitive skema:

Agent–Patient 'slå sig'

En egentlig distinktion mellem "rigtig" refleksiv og medium har man i sprog med to typer markering, hvor den mediale typisk er en reduceret refleksiv, eller hvor refleksiven er en udvidelse af den mediale markering som i modsætningen i dansk mellem *sig selv* (refleksiv) over for *sig* eller *-s* (medium), eller russisk *sebja* (refleksiv) over for *-sja/-s'* (medium). En lignende distinktion kan man indføre i fransk mellem *se − lui-même* (refleksiv) over for *se* (medium). Men fransk gengiver normalt egentlige refleksive situationer med en i denne forstand medial konstruktion, dvs. man bruger altid en *se*-konstruktion og kan ikke lave en forskel som i dansk eller russisk. Der er ikke nogen klar grænse mellem refleksiv og medium på fransk, hvilket også fremgår, når man udfylder Kemmer (1993)'s 13 klasser af typiske media med franske eksempler:

1. Grooming:

se laver, se doucher, se raser, se peigner, se préparer, s'habiller, se boutonner ...

2. Nontranslational motion:

se tourner, se plier (en deux), se courber, se cabrer, s'incliner, se retourner ...

3. Change in body posture:
s'asseoir, s'agenouiller, se coucher, se lever ...

4. Indirect middle:
s'acheter, se procurer ... (refleksiv dativ, se 2.4 nedenfor)

5. Natural reciprocal events:
se rencontrer, s'embrasser, se battre, s'engueuler ...

6. Translational motion:
s'avancer, se sortir, s'en aller, se promener, se balader ...

7. Emotion middle:
s'inquiéter, s'irriter, s'offusquer ...

8. Emotive speech actions:
se plaindre, se désoler, se lamenter, s'écrier ...

9. Other speech actions:
se repentir, se prononcer, se répéter ...

10. Cognition middle:
se souvenir, s'apercevoir, se rendre compte ...

11. Spontaneous events:
s'abaisser, s'arrêter, s'ouvrir, s'éteindre ...

12. Logophoric middle:
Ø

13. Passive, impersonal, facilitative middle:
ce livre se vend bien, ce tissu se lave facilement ...

Samtlige semantiske klasser, som almindeligt udtrykkes ved medium i forskellige sprog, undtagen den logoforiske, dækkes altså af refleksive konstruktioner i fransk.

En forskel mellem egentlig refleksiv og medium kan muligvis tvinges frem, men franskmænd afviser eller vægrer sig ved eksempler som følgende:

a. **En regardant dans la glace, Jean a vu lui-même.*

b. ?*En ouvrant le cercueil, Jean a sursauté d'effroi: il y avait vu lui-même.*

c. ?*En regardant par la fenêtre du car, Véronique a cru rêver en voyant elle-même dans la rue.*

Andre tilfælde, som kunne fortolkes egentligt refleksivt, konstrueres konstant med *se*:

a. *Il s'adore lui-même.*
**Il adore lui-même.*

b. *Il s'est poignardé lui-même.*
**Il a poignardé lui-même.*

Det refleksive *se* kan lige så lidt som andre klitiske pronominer sideordnes med et nominalsyntagme:

**La bonne le lave et les enfants.*
La bonne le lave, lui/le chat et les enfants.

Men i modsætning til de andre klitiske pronominer hjælper det ikke at gentage med frit pronomen:

**La bonne se lave et les enfants.*
**La bonne se lave elle-même et les enfants.*

jf. dansk:

**Pigen vasker sig og børnene.*
Pigen vasker sig selv og børnene.

Dette kunne tyde på, at *elle-même* i modsætning til dansk *sig selv* ikke udfylder O-relationen, men er et element, der understreger Ss rolle som Agent.

I den overordnede distinktion mellem transitive og intransitive strukturer placerer refleksivkonstruktionerne sig, hvad enten de er "rigtigt" refleksive eller mere mediale, også utvetydigt som intransitive. Dette ses af flere træk ved dem udover det forhold, at hjælpeverbalet i refleksive konstruktioner altid er *être*.

For det første optræder refleksive verber i de samme prædikative participialkonstruktioner, som var typiske for inakkusative verber (se Kapitel III, 5.2.1). At de i disse konstruktioner forekommer uden det refleksive pronomen, hænger sammen med, at participe passé ikke kan være vært for klitiske pronominer:

Participium som subjektsprædikativ:

une silhouette d'enfant ***était agenouillée*** *sous des voiles de deuil* (Montherlant, cit. Eriksson 1993:235)

*J'****étais couché*** *dans le noir et je ne savais plus à quel saint me vouer* (Ajar *Pseudo* 618)

Nous ***étions décidés*** *à quitter Paris* (Dard *Pain* 176)

au château de la Mourlande où ***était installé*** *l'état-major du IXe corps d'armée* (Gallo *France* 267)

la pourriture absolue dans laquelle nous ***sommes plongés*** *jusqu'au cou* (Gary *Vestiaire* 80)

Participium som attributiv:

la fille trouvait un chat ***égaré*** *dans le jardin* (Fleischman *Rendez-vous* 57)

au pied des lits, des jeunes filles ***assises*** *tressent des couronnes* (Cles-Reden *Etrusques* 51)

dans le sous-sol ***durci*** *et desséché de la Toscane* (Cles-Reden *Etrusques* 196)

chaque geste qu'il avait accompli au cours des années ***écoulées*** (Gary *Vestiaire* 252)

trouant le mur à demi ***écroulé****, on voit la poterne* (Cles-Reden *Etrusques* 126)

La veilleuse qu'elle alluma ensuite jeta sa lueur rose sur la jeune femme ***endormie*** (Green, cit. Eriksson 1993:229)

et les effigies des membres de la famille Lecate ***étendus*** *sur des lits de pourpre* (Cles-Reden *Etrusques* 201)

portant dans mes bras une femme ***évanouie*** (Sartre, cit. Eriksson 1993:141)

La servante du "Fort William's Hotel" était la seule personne ***levée*** *avec moi* (Dard *Pelouse* 119)

76 c'est le nombre de lettres qui ont pu sortir de Sarajevo assiégé grâce à la journaliste italienne Anna Cataldi et parvenir à leurs destinataires ***réfugiés*** *en Italie* (*Lire* juli-august 1993, 9)

leur immobilité ***tapie*** *à l'affût est la plus évidente des ruses* (Ajar *Pseudo* 562)

Participium i absolut konstruktion:

Les six premiers millénaires de la création ***écoulés****, six autres séparaient les êtres et les choses de l'anéantissement final* (Cles-Reden *Etrusques* 66)

Cette maxime machiste ***éculée*** *...* (Merle *Jour* 91)

Participium som apposition:

Vanderputte, ***écroulé*** *dans un fauteuil* (Gary *Vestiaire* 218)

Sarah, à nouveau ***évanouie****, (...) gisait dans un coin* (Deforges *Tango* 25)

Mon père, ***habillé****, était étendu sur le lit* (Lacretelle, cit. Eriksson 1993:136)

les parents des défunts, ***réunis*** *pour le banquet funèbre, contemplent les jeux* (Cles-Reden *Etrusques* 141)

Participium som frit prædikativ til S:

Debout au pied du lit, ***accoudé*** *sur le bois, Hubert écoute cette voix qui vient des ténèbres* (Lacretelle, cit. Eriksson 1993:236)

Agenouillé *près de Denise, je lui ai toqué le front comme on toque à une porte* (Dard *Pelouse* 35)

Alliés *aux Celtes, ils se préparaient, en partant de Volsinium, à descendre la vallée du Tibre* (Cles-Reden *Etrusques* 101)

A l'atelier, Mamille nous accueillait, ***assis*** *sur un bidon d'essence* (Gary *Vestiaire* 159)

blottie *aux pieds de la défunte, une levrette partage sa couche funèbre* (Cles-Reden *Etrusques* 158)

les défunts ne sont plus comme autrefois représentés seulement dans l'attitude de convives assistant à un banquet, mais également ***couchés****, dans celle du repos* (Cles-Reden *Etrusques* 41)

*et, **décidé** à réaliser le rêve fou d'une souris, j'annonçai à la reine, à haute et intelligible voix: - Au n° 16 de la rue Grande-Pohulanka, à Wilno, habitait un certain M. Piekielny ...* (Gary *Promesse* 59)

***Déshabillée**, elle se glissa dans son lit* (Green, cit. Eriksson 1993:47)

*Il est resté là (...) **dressé** sur ses nageoires* (Gary *Promesse* 13)

*Même **endormie**, Cordelia le guidait encore* (Remy, cit. Eriksson 1993:134)

*Vous avez fait avorter des sentiments qui, **épanouis**, eussent pu donner des fruits admirables* (Montherlant, cit. Eriksson 1993:135)

***Etendu** sur son lit, il tremblait* (Green, cit. Eriksson 1993:135)

*Ma mère est revenue **habillée*** (Hougron, cit. Eriksson 1993:47)

*Le lendemain, tôt **levée**, Françoise descendit dans le jardin* (Deforges *Tango* 149)

*Elle tomba, **pâmée**, dans ses bras* (Maupassant, cit. Eriksson 1993:137)

*Mieux **réveillés**, les enfants riaient de ce jeu inconnu* (Clavel, cit. Eriksson 1993:134)

***tapi** à Matignon, le Premier ministre jouerait les "M. Propre"* (*Express* 3.2.89, 7)

Participium som frit prædikativ til O:

*Il le trouva **accroupi** près des braises* (Giono, cit. Eriksson 1993:172)

*Il trouva Catherine, Zacharie et Jeantin **attablés*** (Zola, cit. Eriksson 1993:162)

*Ce que je sais, c'est qu'on le retrouve **couché** dans son automobile* (Duras, cit. Eriksson 1993:157)

*son mari m'avait trouvé **évanoui** à deux kilomètres de l'auberge* (Gary *Vestiaire* 239)

*il trouva comme il l'avait craint sa mère **éveillée*** (Nourissier, cit. Eriksson 1993:162)

*Quel était donc ce peuple que nous trouvons **installé** sur ces rives (...)?* (Cles-Reden *Etrusques* 13)

*On l'a trouvée **réfugiée** dans une chambre vide du troisième étage* (Beauvoir, cit. Olsson 1976:110)

Participium som objektsprædikativ:

*Fouquet imaginait Marie **assise** sur sa valise dans le hall du cours Dillon* (Blondin, cit. Olsson 1976:130)

*Ce n'est pas désagréable non plus de savoir Joséfa **couchée** à côté de lui* (Simenon, cit. Olsson 1976:45)

*François nous fait de ces peurs, s'écria Anne. Il vous voyait **évanouie*** (Radiguet, cit. Olsson 1976:123)

For det andet indgår refleksivkonstruktioner i transitiv/intransitiv-alternationer på den intransitive side, sammen med leksikalske ækvivalenser som følgende (jf. Willems 1981:115 ff.):

x identifie y à z	–	*y équivaut à z* *y s'identifie à z*
x juxtapose y à z	–	*y touche à z* *y se juxtapose à z*
x associe y à z	–	*y correspond à z* *y s'associe à z*

og ved visse symmetriske verber (se Kapitel III, 7.4):

x casse y	-	*y casse* *y se casse*

For det tredje afslører kausativkonstruktionen, at et refleksivt S er et S_i (se 2.2 og IV, 5. nedenfor), idet et underordnet S_t realiseres som A_{dat}, et underordnet S_i som O:

a. *Jean la lave.*
Ils l'ont fait laver à Jean.
Ils la lui ont fait laver.

b. *Jean se lave.*
**Ils ont fait se laver à Jean.*
Ils ont fait se laver Jean.
Ils l'ont fait se laver.

c. *Jean arrive.*
Ils ont fait arriver Jean.
Ils l'ont fait arriver.

Også med hensyn til ledstilling ser refleksivkonstruktioner ud til at opføre sig mere som intransitive end som transitive strukturer, især i forbindelse med "spontan inversion" (jf. Kapitel III, 5.1.1, Korzen 1987:125 ff., og Kapitel IX.):

> *Ce genre de scandale ne s'était jamais vu.* ***S'ajoute*** *à cela un règlement de comptes entre politiciens* (*Express* 5.9.86, 23)

Refleksivkonstruktioners intransitive status fremgår også af, at de, lige som de inakkusative verber, tillader et *en* afhængigt af subjektet (jf. Kapitel III, 5.2.6):

> *Le goût s'****en*** *perd* (Blanche-Benveniste et al. 1984:78)

> *Jean Valjean eût renouvelé ces tentatives (...) autant de fois que l'occasion s'****en*** *fût présentée* (Hugo *Misérables* 154)

Endelig optræder refleksive verber med et $A_{præd}$ i prædikativiske konstruktioner lige som andre intransitive verber som *être, devenir, rester* og lignende:

> *son effort infructueux pour oublier et* ***s'affirmer*** *différent* (Gallo *Crime* 318)

> *Lui (...)* ***s'avérait*** *incapable d'échapper à l'ordonnancement d'un appartement* (Gallo *France* 141)

> *Mon père, militaire de l'armée autrichienne (...), décoré, ne* ***s'estimait*** *pas à l'abri pour autant* (*Express* 27.5.88, 52)

> *Sa voix* ***se faisait*** *plus aiguë* (Gallo *France* 163)

> *La nuit, il* ***s'improvise*** *videur dans les boîtes du vieux Prague* (*Express* 26.10.95, 12)

> *La France est un pays qui* ***se pense*** *héroïque* (Gallo *France* 167)

> *dans les pays où la révolution* ***se prétendait*** *victorieuse* (Gallo *Crime* 323)

> *et que l'on* ***se proclame*** *ainsi propriétaire de la poésie m'indignait* (Gallo *Crime* 71)

> *Bientôt la "permanence"* ***se retrouva*** *vide* (Topol *Substitution* 180)

> *Quand les critères somatiques* ***se révèlent*** *décevants à force de diversité, on change de terrain* (*Express* 27.1.89, 48)

*S'il **se sentait** insulté lorsque je lui disais que j'étais son fils, c'est que vraiment, je n'étais pas flatteur* (Ajar *Pseudo* 516)

Og refleksiver kan optræde med andre udgaver af A-relationen med en prædikativ nuance, for eksempel et prædikativisk præpositions-syntagme eller et regulært A_{loc} (jf. Kapitel III, 6.1.4):

*En fait, une raquette-miracle qui, de bras prothèse, **se transforme** en bras vivant* (*NO* 760, 1979, 5)

*J'en étais là, lorsque Tonton Macoute **s'annonça** à Copenhague* (Ajar *Pseudo* 591)

*Il **s'y croit** vraiment.*

Brugen af den refleksive konstruktion til at intransitivere et transitivt verbum forklares af den generelle transitivitetshypotese: Det dobbelte udtryk af subjektet svarer nøje til S_i's dobbelte funktion som på én gang prædikats- og propositionskonstituerende (jf. Kapitel III, 2.-6.). Det refleksive pronomen ekspliciterer altså, at subjektet er blevet et S_i.

Det nære slægtskab mellem intransitiv (inakkusativ) og refleksiv konstruktion kan illustreres direkte ved repræsentationer som Relational Grammar-diagrammer. I denne formalisme fremstilles inakkusativer som en forfremmelse af en 2 (O) til 1 (S):

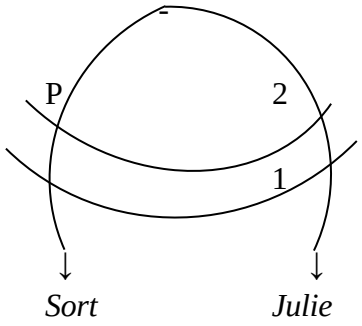

Den samme størrelse er O på første (initiale) stratum, S på andet (finale). Syntagmet *Julie* er med andre ord både O og S, dvs. et S_i i vores formulering. Den refleksive konstruktion vil have følgende repræsentation (Blake 1990:66):

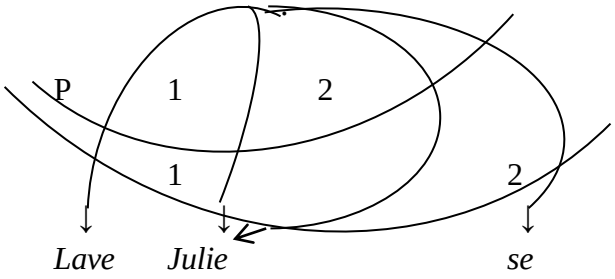

hvor *Julie* på første stratum er både S og O, men på næste (finale) stratum kun har S-relationen, idet O-relationen er overtaget af det pronominelle element *se*. I denne konstruktion er *Julie* altså stadig både S og O, S_i i vore termer, men dette forhold er på en måde ekspliciteret ved indføjelsen af *se*. Brugen af refleksive pronominer opløser den dobbeltfunktion ("multi-attachment") en given størrelse har på et givet stratum (*Julie* er både 1 og 2 på det initiale stratum), men som ikke er tilladt på det finale stratum (jf. Rosen 1988).

2.2 Antipassiv refleksiv

Den agentive ende af den skala, vi opstillede i 1.5 ovenfor, udfyldes af de konstruktioner, vi fortolker som antipassiv. Denne type er Agent-fremhævende i kraft af den nedtoning af Patient-argumentet, som refleksivkonstruktionen medfører. Den klareste antipassive type er den, hvor den refleksive konstruktions S er det samme som den transitive konstruktions:

*Elle avança la main pour **se saisir** de l'objet* (Druon *Poisons* 160)

*Marianne ne **se ressentait** plus de sa commotion de la matinée* (Dard *Bourreau* 151)

netop en type, som ikke finder nogen naturlig plads i den traditionelle inddeling som omtalt i 1. ovenfor. Herudover falder de antipassive refleksiver i to grupper: subjekt-objekt refleksiver og objekt-refleksiver. Det grundlæggende for alle typer er, at Patienten identificeres med Agenten.

Især brugen af refleksive former af intransitive verber passer godt med denne antipassiv analyse, men jo ikke med de analyser, der som Grimshaw (1982) ser *se*-konstruktionen udelukkende som en intransitivering. Det refleksive pronomen udvirker naturligvis en intransitivering ved transitive verber, men *se* manifesterer i antipassivmønstret først og fremmest en fremhævelse af Agenten ved en slags dublering og en eksplicitering af S_is dobbelte funktion i sætningen som på én gang prædikats- og propositionskonstituerende (jf. Herslund 1983 og Kapitel III, 2.5 og 5.).

Franske refleksivkonstruktioner passer faktisk generelt godt med det almene signalement af ANTIPASSIV. For det første er der tale om en intransitivering, idet verbet kun koder én aktant i forhold til det transitive skema (jf. Hopper & Thompson 1980:268). For det andet er der oftest tale om, at en eventuel Patient er uidentificerbar (jf. Cooreman 1994:52 ff.): Et eksempel som *se taire* illustrerer dette udmærket. Den nedtonede og eventuelt uudtrykte Patient kan også være generisk, non-specifik eller for indlysende til selvstændig omtale, jf. *se peigner*. Og som det er beskrevet ovenfor i IV, 3., er der generelt i antipassiv tale om en koncentration om Agenten: "... the O has been deleted because its identity is not important in the discourse; rather the activity in which the referent of A is engaged or the state (s)he is in is more important" (Cooreman 1994:54). For det tredje ser refleksive konstruktioner i de fleste tilfælde, lige som antipassiver generelt, ud til at betegne aktiviteter, hvor de tilsvarende transitive konstruktioner snarere er aktionsbeskrivelser eller tvetydige:

Julie répète le verset pendant/en cinq minutes.
*Julie **se** répète pendant/*en cinq minutes.*

L'armée bat l'ennemi ?pendant des années/en un tournemain.
*L'armée **se** bat pendant des années/*en un tournemain.*

I mange andre sprog er der en klar både indholdsmæssig og formel affinitet mellem antipassiv og refleksiv (jf. Cooreman 1994:72). Således er den beskrivelse Geniušienė (1987:48 f.) giver af visse russiske og litauiske refleksiver klart en beskrivelse af noget antipassivt, jf. følgende litauiske eksempel:

Jis dažnai lanko Kauna.
han-Nom ofte besøger Kaunas-Akk
'Han besøger ofte Kaunas'

Jis dažnai lanko-si Kaune.
han-Nom ofte besøger-Refl Kaunas-Lok
'Han kommer ofte til Kaunas'

Begge disse sprog har herudover en antipassiv refleksiv med helt udeladt Patient, altså en slags absolut brug, som kun er svagt repræsenteret i fransk (for eksempel *se battre*, men næppe mange andre), jf. følgende fra russisk (Geniušienė1987:228 f.):

Sobaka kusajet vsex.
hund-Nom bider alle-Akk
'Hunden bider alle'

Sobaka kusajet-sja.
hund-Nom bider-Refl
'Hunden bider'

Subjekt-refleksiver

Dette er refleksive konstruktioner med samme subjekt som i den transitive konstruktion af samme verbum. Det, der i det aktive (transitive) skema realiseres som O (ved mange af verberne er det et infinitivsyntagme), er i antipassiven, hvor O-relationen jo er fjernet ved brugen af *se*, henvist til at realiseres uden for de centrale GR som en A_{neu} med *de* eller *à*, hvis det overhovedet udtrykkes:

Transitiv:	S		V	O
	⇳	↘	⇳	⇳
Antipassiv:	S	*se*	V	A_{neu}

Dette er vel den klareste antipasive type, som også findes på dansk:

a. *Julie forstår kvantemekanik.*
b. *Julie forstår **sig på** kvantemekanik.*

Herhen hører par som *saisir qc. − se saisir de qc., employer qc.− s'employer à qc., apercevoir qc. - s'apercevoir de qc., exercer qc. − s'exercer à qc., attendre les événements − s'attendre à des événements, attaquer l'ennemi − s'attaquer à plus fort que soi*:

*l'hébreu biblique, dont elles **s'employaient** à retrouver la pureté* (Hadas-Lebel *Hébreu* 97)

*D'aucuns **s'exerçaient** aussi à parler la langue sacrée dans leur famille* (Hadas-Lebel *Hébreu* 93)

*la hâte de Charles de Valois à **se saisir** du gouvernement* (Druon *Loi* 62)

En særlig type har infinitivsyntagme med *de* som O, men refleksivt et infinitivsyntagme med *à* som A_{neu}. Som omtalt ovenfor, er den fremtrædende antipassive nuance i disse konstruktioner Agent-fremhævelsen, eller med Gougenheims ord: "La construction avec *à* renforce l'idée d'engagement du sujet dans l'action qu'exprime la voix pronominale" (1970:28). Det drejer sig om verber som følgende:

Transitiv	**Antipassiv**
décider de partir	*se décider à partir*
essayer de nager	*s'essayer à nager*
offrir d'aider	*s'offrir à aider*
refuser de sortir	*se refuser à sortir*

Eksempler på sådanne refleksive konstruktioner med forskellige nuancer, som adskiller dem fra den transitive konstruktion, men som alle kan afledes fra det generelle antipassive indhold, er:

*Je **me refusais** à l'admettre* (Dard *San Pedro* 2.26)

*il se forma un cercle d'amis qui voulurent bien **s'essayer** à parler l'hébreu avec lui* (Hadas-Lebel *Hébreu* 136)

Herhen hører også refleksive anvendelser som *se taire*, idet den transitive konstruktions O kan realiseres præpositionelt med *sur*:

*Je **me suis tu**, jusqu'à présent, **sur les visages humains** où s'est incarné mon désir* (Yourcenar *Alexis* 69)

eller *s'en cacher*:

> *Elle a adoré ça et ne **s'en cache** guère* (*Elle* 27.2.97, 56)

og *se battre* enten absolut eller *se battre contre qn.*

Som ofte ved antipassiv finder man en nuance af overført betydning eller imaginær aktivitet over for den transitive konstruktions mere konkrete betydning (jf. Bittner 1987:225):

> *Don Quichotte a attaqué des moulins.*
> *Comme Don Quichotte, Jean s'attaque à des moulins.*

Denne antipassive nuance af indre, imaginær oplevelse er også fremtrædende ved mere eller mindre leksikaliserede udtryk som *s'en foutre, s'en balancer, s'en moquer, s'en fiche, se tromper* og den kan gå så vidt som til dannelsen af et kontrafaktivt verbum ved refleksivering, jf. *croire* non-faktivt, over for *se croire* kontrafaktivt.

Subjekt-objekt refleksiver

Netop de såkaldte "almindelige" refleksiver finder deres naturlige fortolkning i antipassiven. Man antager oftest uden diskussion, at der i denne type foreligger et O identisk med S, og at konstruktionen altså i virkeligheden er transitiv. Man har altså en parallelisme som følgende:

> *La bonne lave **les enfants**.*
> *La bonne **se** lave.*

Men det karakteristiske for verber med denne konstruktion er netop, at de kan have samme slags syntagmer som S og som O. Dette forhold er tydeligt ved eksempler som:

> *Jean amuse **Julie**.*
> *Jean réveille **Julie**.*

hvor resultatet kan beskrives refleksivt:

> ***Julie** s'amuse.*
> ***Julie** se réveille.*

med det "tidligere" O som refleksivt S. Derfor fortæller Ruwet (1972:87)'s understregning af verbernes selektionsrestriktioner på subjektet ikke hele historien (jf. 1.1 ovenfor). De har nemlig stort set de samme restriktioner på objektet og parallelismen ved *se laver* kunne altså lige så godt være:

> *La bonne lave **les enfants**.*

Les enfants se *lavent.*

Disse verber har nemlig kun refleksiv konstruktion, når deres O kan blive S:

La bonne lave ***les enfants****.*
Les enfants *se lavent.*

La bonne lave ***les vitres****.*
*****Les vitres*** *se lavent.*

Der er således en systematisk tvetydighed ved disse konstruktioner, som gør, at de udgør overgangen mellem de subjektive refleksiver ovenfor (*se saisir de*-typen), de objektive nedenfor (*s'inquiéter de*-typen), og de inkausative (3. nedenfor).

Subjekt-objekt refleksiver har altså ofte to læsninger. Enten en meget agentiv, autokausativ (jf. Geniušienė 1987:86 ff.), som kan fortolkes som subjekt-refleksiv:

S = O: *Jean se lève en faisant un effort presque surhumain.*

eller en mindre agentiv, dekausativ eller ligefrem inkausativ, som kan fortolkes som objekt-refleksiv:

S = **O**: *Jean se lève tous les jours à la même heure.*

Dvs. en læsning med Agent-perspektiv (nedtonende antipassiv) over for en læsning med forfremmende antipassiv, hvor Patienten fjernes ved at smelte sammen med Agenten, og som undertiden kan flyde helt sammen med inkausativen, lige som antipassiv i nogle sprog ligefrem kan erstatte passiv, jf. Lazard (1994a:255).

Denne potentielle tvetydighed har man især ved forskellige bevægelsesverber, hvis S-syntagme netop kan opfattes mere eller mindre agentivt (jf. Kapitel III, 1.3.1). Man får altså den nedtonende antipassiv, når Patienten samtidig har Agent-rollen:

Jean$_{Pat\text{-}Ag}$ *se lève brusquement.*

men den forfremmende, når Patienten fremstilles som ikke særligt agentiv:

Jean$_{Pat(\text{-}Ag)}$ *se lève tous les jours à 8 h.*

hvorved man kommer betænkeligt nær på inkausativen:

Le jour$_{Pat}$ *se lève.*

Herhen hører naturligvis også de ovenfor i 1.5 diskuterede tvetydige *se tuer* og *se noyer*.

De forskellige muligheder har man for eksempel i følgende skala af eksempler med *se lever* (jf. 1.5 ovenfor):

Autokausativ
↑ *Jean s'est levé brusquement de son fauteuil.*
| *Jean s'est levé à 8 h.*
| *Le soleil s'est levé.*
| *Le pont s'est levé.*
↓ *Le jour s'est levé malgré les brouillards.*
Inkausativ

Et eksempel som *Jean se lève* kan altså læses på to måder:

a. 'Jean rejser sig (fra liggende eller siddende stilling)'
b. 'Jean står op/rejser sig (fra sin stol/fra bordet)'

hvor a. understreger den agentive side, hvor *se lever* næsten bliver *se dresser*, mens b. snarere er en medial læsning, som er beslægtet med inkausativen. De to læsninger stammer fra typens indbyggede tvetydighed, men de entydiggøres i kausativkonstruktionen, hvor *se* ikke udtrykkes i b.-betydningen:

a. *Revenons à la proposition Chautemps qui a fait **se lever** une majorité contre M. Paul Reynaud* (Pottecher *Pétain* 86)

b. *Nikita Khrouchtchev, car c'était lui, me fit ___ **lever** de ma chaise* (Signoret *Nostalgie* 181)

Disse forhold er lette at forklare (jf. Geniušienė 1987:260) ved en naturlig glidning fra autokausativen ved dekausativering mod en inkausativ fortolkning jo mindre animeret og derfor potentielt agentivt S-syntagmet kan fortolkes. Man går derfor fra en egentlig refleksiv (*se tuer (= se suicider), se pendre*) over en autokausativ (*se lever (= se dresser), se cacher*) til en inkausativ (*se tuer (= être tué), se lever (= être levé)*). Men det er vanskeligt eller umuligt at lægge skarpe grænser mellem de forskellige typer:

*Elle **s'appuya** contre l'acier froid* (Gary *Adieu* 240)

*sentiment profond d'une communauté de destin avec une Europe de l'Est qui pourrait **se démocratiser*** (*Express* 24.2.89, 21)

*Ainsi **s'installa** au nord-ouest de Savoux un Vignères* (Gallo *France* 81)

*Mais le grand chambardement lui rend l'espoir. Elle **s'y "investit"** tout entière* (*Express* 27.1.89, 29)

*Les enseignants **se mobilisent*** (*Express* 3.3.89, 46)

*mais la môme ne **se montra** pas* (Gary *Adieu* 188)

*Le client **s'est pendu** dans sa cellule le 20 février 1984!* (Bachellerie *Ile* 47)

*la langue en usage dans cette région avant que **s'y manifestent** les Hébreux* (Hadas-Lebel *Hébreu* 15)

*Je scrute les visages qui **se tendent** vers le trio* (Bachellerie *Ile* 146)

S-O-refleksivernes antipassive natur ligger i deres fremhævelse af Agenten ved nedtoning af Patienten (*se*) og deres ofte meget metonymiske karakter (jf. 1.1 og 1.5 ovenfor) finder også sin forklaring i antipassivens generelle nedtoning af et fuldt forudsigeligt Patient-argument (jf. Cooreman 1994:52), samt den generelle nuance af delvis afficering af Patienten, som er så karakteristisk for ANTIPASSIV (se IV, 3. ovenfor):

*Il **se gara** près d'un immeuble effondré* (Deforges *Tango* 63)

*il sortait un gros mouchoir et **se mouchait** bruyamment* (Gary *Vestiaire* 146)

*Il vient de **se surpasser*** (Daninos *Nouveaux* 190)

Denne metonymiske karakter ved antipassiven forklarer en del refleksive, "abstrakte", anvendelser:

*lui-même n'éprouvait aucune honte d'être homosexuel, il **s'assumait** fort bien* (*NO* 13-19.1.94, 62)

*Mais j'ai été repris par moi-même, je **me suis récupéré*** (Ajar *Pseudo* 635)

*le destin indépassable de tout juif qui **se respecte*** (*Express* 27.1.89, 29)

*Il refusait de **s'accepter*** (Gary *Adieu* 28)

og den kan ligefrem føre til dannelsen af idiomatiske udtryk som *s'écraser* 'holde mund'. Sådanne absolutte metonymiske refleksiver er almindelige på andre sprog, for eksempel litauisk (jf.

Geniušienė 1987:236):

Jis užmerkė akis.
han-Nom lukker øjne-Akk
'Han lukker øjnene'

Jis už- si- merkė.
han-Nom Præf-Refl-lukker
'Han lukker (øjnene)'

men er ellers ikke udbredte på fransk bortset fra de allerede nævnte *se peigner*, *se coiffer*, *se moucher*.

Navnlig i forbindelse med ytringsverber og lignende er den abstrakte metonymiske nuance tydelig:

il ***s'interrompit****, me fixa* (Gallo *Crime* 384)

Voyez l'affaire des Pershing: les Français, de la droite à la gauche, ***se sont*** *bruyamment* ***prononcés*** *en faveur de leur installation sur le territoire de la RFA* (*Express* 24.2.89, 21)

Les dirigeants hongrois et polonais ***se convertissent*** *au multipartisme* (*Express* 24.2.89, 6)

Men den findes også ved andre verber, og den relevante del kan nævnes som en FT:

Il s'orientalise aussi ***dans sa personne*** (*Express* 3.2.89, 58)

il s'est, cette fois, surpassé ***dans l'art de la litote*** (*Express* 3.3.89, 6)

Den metonymiske ('del-helhed') refleksiv forklares som en anden udvidelse af den egentlig refleksive betydning. Det refleksive pronomen markerer, at det der kunne have været O i den aktuelle konstruktion er identisk med Agenten. Denne identitet kan så være en koekstension:

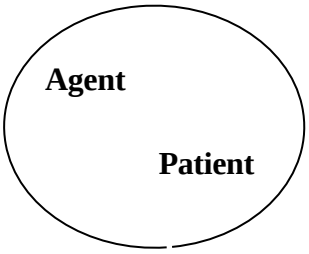

eller en form for denotativ inklusion:

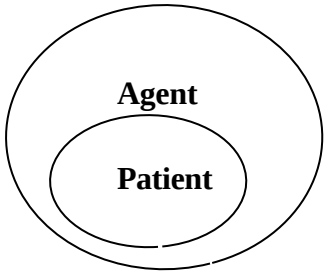

hvorved man får de omtalte metonymiske læsninger. Visse af disse læsninger kan ekspliciteres ved den refleksive dativ: *Jean se lave la figure*, se 4. nedenfor, eller ved tilføjelsen af en FT som ovenfor.

Den antipassive fortolkning med *se* som repræsenterende en uidentificerbar eller evident Patient stemmer godt overens med den generelle vanskelighed, der er ved at udpege en konkret kilde for pronominet, jo mere, desto mere metonymisk læsningen er, jf. Gross (1975:100).

En egentlig afledning af antipassive, agentive refleksive verber har man med præfikset *auto-*:

> *la société civile réussissait (...) à* ***s'auto-administrer*** *discrètement* (*Express* 18.3.88, 21)
>
> *rien ne saurait nous apporter plus de satisfaction que de dresser le cancer à* ***s'autodétruire*** (*Express* 24.6.88, 5)

Bevægelsesverber

Antipassivens Agent-fremhævelse er især tydelig ved visse bevægelsesverber som for eksempel *se sortir, s'avancer*. Selv om visse verber også har transitive (kausative) anvendelser, er det ikke vanskeligt at se, at deres refleksive (autokausative) konstruktion kontrasterer med den intransitive og ikke er en variant af den transitive. Hvor den intransitive sætning kan være tvetydig:

a. *Jean sort de la fenêtre.*
b. *La tête de Jean sort de la fenêtre.*

idet man kan have både en agentiv (dynamisk) og en ikke-agentiv (statisk) læsning, så understreger den refleksive konstruktion identificeringen af Agent og Patient, og man har kun en agentiv læsning. Den refleksive brug af intransitive verber understreger netop S_is dobbelte funktion ved at fordele de to sider af S-referenten, Agent og Patient, på to forskellige konstituenter:

> *pour voir* ***s'avancer*** *l'un de ces couples que l'on dit mal assortis* (Gallo *Crime* 160)
>
> *Lorsqu'une femme pénètre dans une pièce ou dans un bureau où plusieurs hommes travaillent, c'est un moment de récréation. On regarde ses seins lorsqu'elle* ***s'avance****. On lorgne ses fesses lorsqu'elle* ***s'éloigne*** (Wolinski *Lettre* 172)

un souffle brutal ***s'échappait*** *de ses narines* (Druon *Roi* 132)

la somme qui lui était remise et qui ***se montait*** *à sept mille cinq cents dollars* (Topol *Substitution* 108)

Dans le champ lunaire des multiples avant-gardes, sa peinture ***s'en sort*** *plutôt bien. Un beau désespoir laisse rarement indifférent* (*Elle* 14.5.92, 84)

On voit mal comment Gorbatchev va ***se sortir*** *de ce guêpier* (*Express* 24.6.88, 15)

En del transitive verber indgår i dette mønster med en forfremmende antipassiv:

lorsque ses grands yeux bleus ***se posaient*** *sur moi* (Dard *Bourreau* 139)

lige som nogle optræder nærmest leksikaliseret som for eksempel *s'amener*.

Et ekstremt tilfælde har man i parret *mourir − se mourir*, som ofte betyder det samme. Men mens *mourir* kan denotere alle slags døen, kan *se mourir* kun betyde 'dø en naturlig død, af sig selv', dvs. at den mediale, refleksive nuance egentlig er tydelig nok, jf. Ionescos titel *Le roi se meurt*, hvor der jo netop er tale om en lang forfaldsproces uden påviselige ydre årsager.

Reciprok

Den reciprokke refleksiv er i virkeligheden slet ikke en type for sig, men en særlig læsning, der kan opstå ved pluralis S, såvel i den antipassive som i den passive ende af skalaen. Det specielle ved denne læsning er blot, at man i kraft af pluralismorfemet eller en eventuel kollektiv eller flertals leksembetydning, se 1.2 ovenfor:

sans un regard pour l'automobile dans laquelle ***s'enlaçait*** *un couple* (Deforges *Tango* 283)

les noms des lettres hébraïques (...) Cependant, on ***s'accorde*** *pour leur attribuer une origine ancienne* (Hadas-Lebel *Hébreu* 23)

lige som nævner Ss dobbeltrolle som både Agent og Patient, og dermed ekspliciterer visse verbers medfødte tvetydighed: Det samme argument er på én gang både Agent og Patient. Man har altså en skala med faldende agentivitet som følgende:

ils n'ont de comptes à rendre à personne, ***se choisissent*** *par cooptation* (*Express* 3.3.89, 51)

Tous les hommes ***se valent*** *pour lui* (Gary *Adieu* 91)

Ses sourcils ***se joignirent*** (Dard *San Pedro* 1.104)

Udvidelsen med *l'un l'autre, entre eux* og lignende finder man dog kun i den agentive ende af skalaen:

> *Les princes des deux cours* ***se mariaient entre eux*** (Druon *Lis* 332)

Yderligere eksempler på agentive reciprokke er:

> *Des bancs de l'Ecole normale à leur mort, le progressiste et le conservateur* ***se sont admirés*** *sans* ***s'aimer*** (*Express* 5.10.95, 48)
>
> *A travers la querelle Barenboïm-Bergé* ***s'affrontent****, en réalité, deux conceptions contradictoires de l'art lyrique* (*Express* 27.1.89, 43)
>
> *ils* ***se connaissent****, d'ailleurs, mais ne* ***s'apprécient*** *guère* (Bachellerie *Ile* 31)
>
> *Il les écoute, ensemble,* ***s'entretenir*** *en russe* (*Express* 27.1.89, 44)
>
> *Les ambitieux* ***se reconnaissent*** (Gallo *Crime* 186)

De to argumenters forskellige status, det ene som Agent, det andet som Patient, kan opretholdes og fremhæves i den alternative *avec*-konstruktion (jf. 1.2 ovenfor), som er en variant af den antipassive subjekt-refleksiv:

> *A chaque relais, les deux correspondants descendaient et* ***se*** *retrouvaient* ***avec Michel Strogoff*** (Verne *Strogoff* 160)
>
> *Le terrible, c'est quand elle* ***se*** *rencontrait sur le même terrain* ***avec Anne de Beuil*** (Daudet, cit. Eriksson 1993:158)
>
> *Lorsque le moment serait venu de* ***se*** *rencontrer* ***avec lui*** *face à face, il saurait le retrouver* (Verne *Strogoff* 193)
>
> *les rues, où la fange* ***se*** *mêlait* ***de neige fondue*** (Golon *Angélique* 2.403)

Man har således en skala af udtryk:

Transitiv:	*rencontrer quelqu'un*
Antipassiv Refleksiv:	*se rencontrer avec quelqu'un*
Antipassiv Reciprok:	*se rencontrer*

Den reciprokke læsning kan også være separativ:

Arrivés à Montillac, ils ***s'étaient quittés*** *sans un mot* (Deforges *Tango* 100)

Alors Michel et Betty ***se quittèrent*** (Gallo *Crime* 192)

som i stedet for konstruktionen med *avec* (jf. ovenfor) alternerer med en Agent-fremhævende konstruktion med *de*:

Je ne saurais songer à ***me séparer*** *de vous* (Druon *Poisons* 158)

Visse verber optræder mere naturligt end andre med den reciprokke læsning, idet deres indhold nærmest forudsætter reciprocitet:

Mais on aurait cru que ces deux pays aussi dissemblables, l'Amérique et la Russie, ***s'étaient coalisés*** *pour lui enlever Virginia* (Topol *Substitution* 176)

Sur la place de Sauvan les voix ***se croisaient****, échangeant les mots de reconnaissance* (Gallo *Crime* 399)

En egentlig afledning af reciprokke verber har man med præfikset *entre-*:

La seule issue pour deux hommes qui ***s'entre-désirent*** *est de* ***s'entre-tuer*** (*NO* 13-19.1.94, 62)

De reciprokke konstruktioners naturlige slægtskab med refleksiverne hænger sammen med, at begge er udtryk for den lave grad af udførlighed, som generelt karakteriserer mediale strukturer (jf. Kemmer 1993). I det ene tilfælde beror denne ringe grad af udførlighed på identifikationen af Agent- og Patient-argumenterne, i den anden gennem identitet af sub-situationer, hvor disse argumenter spiller forskellige roller:

Refleksiv:

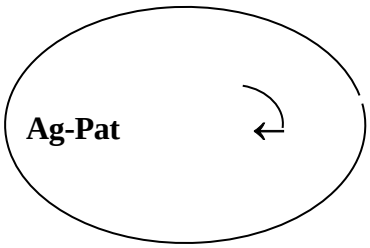

Reciprok:

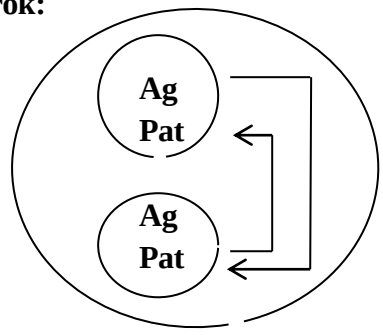

Som påvist af Kemmer (1993:119 ff.) er der i en lang række sprog, som skelner mellem (egentlig) refleksiv og medium, sammenfald mellem medium og naturlig reciprok, hvorimod egentlig refleksiv og egentlig reciprok har en mere eksplicit markering. Eksempler på dette er:

	Refleksiv	**Medium**	**Nat. Rec.**	**Reciprok**
Dansk	*sig(-selv)*	*sig/-s*	*-s*	*hinanden*
Russisk	*sebja*	*-sja/-s'*	*-sja/-s'*	*drug druga*
Engelsk	*-self*	*Ø*	*Ø*	*each other*
Ungarsk	*mag*	*-kod-*	*-kod-*	*egymást*
Latin	*se*	*-r*	*-r*	*inter se*

Og fransk føjer sig smukt ind i dette billede, dog med den generalisering af *se* til alle tilfælde, som er karakteristisk for sprogets generelle mangel på skelnen mellem medium og refleksiv (jf.2.1 ovenfor):

Refleksiv	**Medium**	**Nat.Rec.**	**Reciprok**
se (lui-même)	*se*	*se*	*se (l'un l'autre)*

Objekt-refleksiver

I denne type svarer den refleksive konstruktions S til den transitive konstruktions O:

> *Cette critique inquiète **le ministre**.*
> ***Le ministre s'**inquiète de cette critique.*

Det, der sker, er således, at Patienten nedtones, i sin Patient-rolle, men samtidig forfremmes ved at blive identificeret med Agenten. Dette svarer til den af Foley & Van Valin (1985:335 ff.) identificerede "forfremmende antipassiv". Denne konstruktion er naturligvis beslægtet med PASSIV i og med, at Patienten forfremmes til S-relation, men til forskel fra PASSIV, hvor den erstatter Agent-argumentet i denne relation, smelter den her sammen med Agenten, således at resultatet er meget forskelligt fra den refleksive passiv. Mønsteret er altså følgende:

Transitiv:	Agent	V	Patient
	⇳	⇳	⇳
	S	V	O

Antipassiv:	Agent-Patient		V
	⇳	⇳	⇳
	S	*se*	V

Konstruktionen findes typisk ved psykologiske verber, altså ved verber med et Experient-argument (Willems 1981:44 citerer: *amuser, attrister, choquer, contrarier, écœurer, effarer, émouvoir, épouvanter, étonner*). Og konstruktionen findes dels "rent", dvs. uden nævnelse

af grund eller stimulus (den aktive sætnings S):

> *le ministre de la Santé, Kenneth Clarke, reprend l'accusation contre les "pâtes molles" et* ***s'emmêle*** *un peu quant à savoir si les fromages doivent être ou non pasteurisés* (*Express* 24.2.89, 26)
>
> *On ne s'en émeut guère, on ne* ***s'indigne*** *plus. On* ***s'habitue*** (*Express* 11.5.95, 3)
>
> *je tolère beaucoup et* ***m'indigne*** *peu* (Daninos *Nouveaux* 176)

eller med nævnelse af grund eller stimulus i form af et A_{neu} eller en FT:

> *On* ***s'angoisse*** *parce qu'on va mourir* (*Express* 27.2.87, 47)
>
> *La prose hébraïque (...) ne* ***s'embarrassa*** *pas de purisme* (Hadas-Lebel *Hébreu* 104)
>
> *Vanderputte lui-même finit par* ***s'émouvoir*** *de ce scandale* (Gary *Vestiaire* 96)
>
> *je* ***m'étonnais*** *de ces relations bizarres qui s'étaient si vite établies entre nous* (Gallo *France* 176)
>
> *il n'y a pas lieu de* ***s'en inquiéter*** (Daninos *Nouveaux* 179)
>
> *il* ***s'était*** *quelque peu* ***inspiré*** *d'un livre qui captivait alors toute l'Europe* (Hadas-Lebel *Hébreu* 130)
>
> *Les musulmans (...)* ***s'intéressèrent*** *à la pensée hellénique sous tous ses aspects* (Hadas-Lebel *Hébreu* 99)
>
> *les Français, dans leur majorité, ne* ***s'offusquent*** *en rien de ce qui a sidéré le reste du monde* (*Express* 25.1.96, 3)

Det agentive aspekt ved denne antipassiv understreges af muligheden af visse adverbialer i den refleksive konstruktion, som ikke kan forekomme i den transitive (jf. Gross 1975:103 f.):

> *Marie s'attriste* ***auprès de Jean*** *de ce qu'il ne soit pas venu.*
> **Qu'il ne soit pas venu attriste Marie auprès de Jean.*

og af at den refleksive, men ikke den transitive, kan indlejres ved verber, der som *daigner* og *forcer* fremtvinger en agentiv læsning af det indlejrede S (jf. Ruwet 1972:204):

> *Pierre a daigné s'étonner de l'absence de Paul.*

**L'absence de Paul a daigné étonner Pierre.*

Denne fortolkning passer med den iagttagelse, at den transitive sætning har en "ikke-aktiv" læsning af O-syntagmet (jf. Gross 1975:103):

Ceci attriste Marie.

mens den refleksive har en klart "aktiv" læsning af S-syntagmet:

Marie s'attriste de ceci.

Den agentive nuance kan være så stærk, at man, som i S-O-refleksiverne kan spille på den og tilføje et *lui-même* nærmest som en metasproglig parodiering af konstruktionen:

*elle "**se félicite**" d'avoir accueilli les parties dans son sein* (Daninos *Nouveaux* 38)

*nous sommes à peu près les seuls habitants de la planète à pouvoir, sans faire sourire, **nous féliciter nous-mêmes** quand il n'y a personne d'autre à féliciter* (Daninos *Nouveaux* 54)

At denne forfremmende antipassiv især findes ved psykologiske verber, hænger sammen med Experient-rollens sammensatte natur (jf. Kapitel III, 1.3.1), idet den kan være Agent- eller Patientagtig. De almindelige rollemønstre kan opstilles således:

a.	**Agent**	→	**Patient**
b.	**Experient**	↔	**Stimulus**
c.	**Stimulus**	→	**Experient**

hvor i b., den agentive variant af Experient-rollen, Experienten snarere end passivt at udsættes for en stimulus aktivt reagerer på den, jf. for eksempel Feigenbaum (1995:15) : "... the Experiencer of 'amaze' has complex properties, that is, he represents the patient of the caused event but is also in a way the vehicle of his experience (...) Yet, this shaded role is the reason why the Experiencer is the subject of a reflexive verb in French (cf. *s'étonner*), or in Hebrew (cf. *hitpaleh*)". Heroverfor står skemaet i c., hvor Experienten fremstilles som en Patient. Man har som bekendt næsten synonyme par som:

Julie$_{Exp\text{-}Ag}$ déteste les huîtres.
Les huîtres dégoûtent Julie$_{Exp\text{-}Pat}$.

Den forfremmende antipassiv fungerer så på den måde, at en patientiv Experient erstattes af en agentiv, og man kan sige, at den splittes op på S-relationen og *se*, som er en slags "spor" af O-relationen:

Ses propos irritent Julie$_{Exp\text{-}Pat}$*.*
Julie$_{Exp\text{-}Ag}$ *s'irrite de ses propos.*

hvorved det for antipassiv grundlæggende træk, undertrykkelsen af Patient-rollen og den deraf følgende fremhævelse af Agenten, opnås.

Også andre verbers refleksive konstruktioner, hvor det refleksive S svarer til det transitive O af typen *Quelque humiliation accompagne toujours une défaite/Une défaite* ***s'accompagne*** *toujours de quelque humiliation* (Willems 1981:97), indgår i samme mønster med varierende agentiv læsning:

Cette révolution dans la forme ***s'accompagna*** *d'une autre révolution* (Hadas-Lebel *Hébreu* 97)

Ses yeux ***se mouillaient*** *de gratitude anticipée* (Gary *Vestiaire* 146)

Chaque carte ***s'ornait*** *de quelques vers noblement sentis* (Gary *Vestiaire* 140)

l'histoire ***se pare*** *du masque des mythes* (*Express* 3.2.89, 60)

Secrétaire d'ambassade, disait-elle à haute voix, comme pour mieux ***se pénétrer*** *de ces mots merveilleux* (Gary *Promesse* 154)

Seul un autre passage biblique ***se préoccupe*** *de la communication entre des hommes de pays différents* (Hadas-Lebel *Hébreu* 13)

Ligheden mellem denne forfremmende antipassiv og subjekt-objekt-refleksiverne understreges af eksempler som:

Avec rage, elle retira ses vêtements et se jeta sous la douche. Ah, ***se laver*** *de tous ces souvenirs, de toutes ces images* (Deforges *Tango* 125)

der kan ses som en antipassiv udgave af det lidt specielle udtryk *laver qn. de qc. (d'un soupçon).*

Leksikalisering

En del verber optræder udelukkende refleksivt, for eksempel *s'évanouir*. De er altså inhærent refleksive, dvs. deponente verber; det refleksive pronomen er leksikaliseret ved dem. Visse verber er i kraft af deres betydning prædestinerede til kun at anvendes refleksivt, men selv ved sådanne kan man af og til finde en transitiv anvendelse:

Comment Mitterrand ***suicide*** *la gauche* (*Evénement* 4.-10.7.91, 8-9)

I nogle tilfælde har man nært synonyme par, hvor det ene har både transitiv og refleksiv konstruktion, mens det andet kun forekommer refleksivt:

se saisir de qc. – *saisir qn. de qc.*
s'emparer de qc. – **emparer qn. de qc.*

Også ved sådanne leksikaliserede refleksiver har man det problem, at de både kan ses som instanser af antipassiv refleksiv, mere eller mindre agentive, eller af inkausativ refleksiv, som i følgende to eksempler:

*Julie **s'est évanouie** à cause de la chaleur.*

*Son sourire **s'évanouit** instantanément* (Dard *San Pedro* 2.67)

En del grammatikere klassificerer dog også andre refleksive anvendelser som leksikaliserede, selv om de pågældende verber også har en transitiv anvendelse, når det refleksive pronomen *se* ikke kan udbyttes med andre pronominer, og især når betydningsforskellen mellem transitiv og refleksiv bliver betragtelig. Lige som man ved de symmetriske verber (jf. Kapitel III, 7.4) finder autonome intransitive anvendelser, dvs. strukturer som ikke har nogen umiddelbar transitiv modsvarighed, finder man autonome refleksive anvendelser, som synes at være afhængige af tilstedeværelsen af visse præpositionelle udvidelser (jf. Reb 1995):

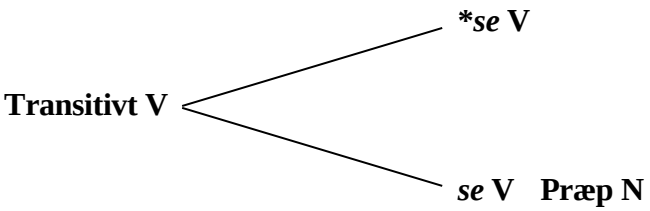

Således klassificeres *se douter de* og *s'essayer à* som inhærente af Willems (1981:42), fordi det refleksive pronomen ikke kommuterer med andre pronominer. Men som set ovenfor, kan sådanne verber udmærket beskrives som antipassiver med betydningsnuancer, som let kan afledes fra antipassivens grundbetydning. Den manglende kommutation følger af antipassivens opbygning i fransk. Inhærent refleksive verber kan altså karakteriseres som deponente verber, men til forskel fra de latinske deponentier, der har passiv form, har de franske altså refleksiv form:

*Certains **s'obstinaient** à préserver leur langue maternelle* (Hadas-Lebel *Hébreu* 158)

*Ici, tout tourne autour de l'organisation d'un culte sans clergé dont on ne **se résigne** pas à l'ancrage durable* (*Express* 10.3.89, 91)

Ved visse inhærent refleksive verber har man vekslende valg af præposition, som for eksempel

s'empresser de 'se hâter' over for *s'empresser à* 'montrer du zèle', hvor man altså ved *à* understreger den for antipassiven karakteristiske agentive nuance, jf. alternationerne under ***Subjekt-refleksiver*** ovenfor.

Kausativ refleksiv

Som omtalt ovenfor i 2.1 opfører refleksivkonstruktioner sig systematisk som intransitive strukturer i kausativkonstruktionen, dvs. *se* synes ikke at have status af O, da det underordnede S indtager O-relationen ved *faire* og aldrig kan markeres som dativ, hvilket er tilfældet ved transitive strukturer. Pronominer står altså i akkusativ til trods for tilstedeværelsen af et *se*:

> *Une exclamation étouffée (...)* ***la*** *fit* ***se*** *retourner* (Golon *Angélique* 2.404)

> *le courant d'air glacial qui venait par la hotte* ***le*** *fit* ***se*** *relever* (Druon *Reine* 35)

Det refleksive pronomen adskiller sig også fra de andre klitiske pronominer ved som det eneste at kunne stå ved den underordnede infinitiv (altså mellem V_1 og V_2, se IV, 5.):

> *Ils ont fait* ***se*** *laver Jean.*
> **Ils ont fait* ***le*** *laver (à) Jean.*

Den intransitive status understreges af, at det refleksive pronomen kan udelades i kausativkonstruktionen (jf. Danell 1979:47 ff.). Når det drejer sig om S-refleksiver (nedtonende antipassiv), udelades pronominet undertiden, tilsyneladende fast ved *se taire* (jf. Danell 1979:58, Togeby 1982:418):

> *On ne peut faire* ___ ***taire*** *un comte de Peyrac* (Golon *Angélique* 185)
> *faisant* ___ ***taire*** *son cœur* (Gary *Lady* 173)

mere variabelt ved andre. Således finder man begge muligheder ved de inhærent refleksive verber:

> *ils les ont tout de même rudement fait* ***s'étriper*** *nos grands-parents d'oc et d'ailleurs* (Duneton *Parler* 69)

> *Adam Orleton (...) venait de faire* ___ ***évader*** *le plus important seigneur du royaume* (Druon *Louve* 41)
> *un caquet d'impatience qui n'était pas pour faire* ***s'évader*** *les souvenirs de Bellevue* (Aragon *Semaine* 1.106)

> *Je m'attendais à apprendre (...) que le combat commençait dans les rues, ce qui, évidemment, ferait* ***s'évanouir*** *les illusions des parlementaires* (de Gaulle, cit. Danell 1979:59)
> *il avait fait* ***s'évanouir*** *dans la nuit des temps des cohortes de géographes* (Perec *Vie* 361)

*C'est le désir qui m'a fait **me foutre** des sentiments* (Duras *Barrage* 275)

*Au lieu d'ennuyer les mecs en leur chantant de la poésie, on a décidé de les faire **___ marrer*** (*Express* 3.1.81, 28)
*Même que ça les a fait **se marrer*** (Boudard *Métamorphoses* 205)

*Ferai-je **___ pâmer** les renchéris?* (Ambrière, cit. Danell 1979:55)

*Il est curieux (...) qu'on les fasse **se réjouir** lorsque les seigneurs répriment les rébellions* (Duneton *Parler* 46)

*et garde ceci qui te fera **___ souvenir** de moi* (Druon *Roi* 340)
*Un nom rencontré le fit **se souvenir** de l'extraordinaire ambassade* (ib. 292)

Ved O-refleksiverne, dvs. den forfremmende antipassiv, udelades pronominet ikke:

*elles seules sont susceptibles de vous faire **vous intéresser** à mon cas* (Duras *Barrage* 294)

*le champagne la faisait **s'attrister** davantage à la vue de M. Jo* (Duras *Barrage* 93)

Ved S-O-refleksiver udelades pronominet heller ikke, så længe deres agentive karakter er klar:

*comme vidé de tous les organes qui font **s'agiter** les hommes* (Simenon *Homme* 167)

*Votre récit eût fait **s'arrêter** au portail du paradis, un saint* (Rostand *Cyrano* 160)

*J'imaginais déjà une turbulence inattendue qui ferait **se cabrer** l'appareil* (Dard *San Pedro* 2.11)

*La plupart des filles qu'on fait **se dévêtir** obéissent, si j'ose dire, par paliers* (Dard *Cahier* 9)

*Joseph frappa dans ses mains pour les faire **se sauver*** (Duras *Barrage* 159)

*cela le faisait **se sentir** supérieur* (Duneton *Parler* 210)

Dette gælder især den reciprokke læsning:

*un gémissement qui les fit **se regarder** avec surprise* (Loti, cit. Danell 1979:52)

pour les mêmes raisons qui avaient fait ***se réunir*** *l'Assemblée Nationale* (Pottecher *Pétain* 306)

Men jo nærmere de kommer til en inkausativ læsning, dvs. jo mindre agentive de bliver, jo større tendens er der til sletning af det refleksive pronomen, således at man får kontrasterende par som følgende, hvor Danell (1979:56 ff.) skelner en "valeur finale", hvor den kauserende Agent er dominerende, fra en "valeur consécutive", hvor det er den underordnede Agents egen handling, der som følge af en udløsende faktor understreges:

Elle les faisait ___ ***asseoir*** *en rond* (Duneton *Truie* 165)
elle le fit ***s'asseoir*** *dans le fauteuil* (Perec *Vie* 387)

une voix millénaire qui fit ___ ***dresser*** *les cheveux sur la tête du tailleur* (Gary *Oiseaux* 251)
faisant ***se dresser*** *dans leurs lits les enfants épouvantés* (Perec *Vie* 384)
Ces mots qui terminent une brillante plaidoirie font ***se dresser*** *le Maréchal* (Pottecher *Pétain* 515)

Elle a essayé de me faire ___ ***coucher*** (Simenon *Mémoires* 160)
cette absence la désespéra tout à fait et la fit ***se coucher*** (Duras *Barrage* 181)

Elle nous fit ___ ***mettre*** *à genoux* (Bazin, cit. Danell 1979:54)
il la fit ***s'allonger*** *doucement sur le dos* (Duras *Barrage* 340)

j'étais déjà une fille qui faisait ___ ***retourner*** *les gens dans la rue* (Fraigneau, cit. Togeby 1982:418)
une voix qui fit ***se retourner*** *les guetteurs* (Druon *Reine* 31)

Således også ved sideordning af den kausative konstruktion med autokausativ betydning med en (næsten) inkausativ refleksiv:

il négligeait de ***s'asseoir*** *et de faire* ___***asseoir*** *le conseil* (Druon *Reine* 96)

Ud fra denne fortolkning forstår man kontraster som følgende, hvor *faire asseoir* betegner noget konventionelt (inkausativ), mens *faire se rasseoir* allerede indebærer noget mere viljesbestemt (autokasativ):

elle le fit ___ ***asseoir*** *sur le fauteuil en face du bureau de son père* (Deforges *Tango* 100)

Léa le fit ***se rasseoir*** *en souriant* (Deforges *Tango* 101)

Dette kunne tyde på, at det refleksive pronomen fortrinsvis udelades ved de nedtonende

antipassiver, som kommer nærmest til den inkausative læsning:

> *on fait ___ **mouvoir** les lèvres comme si on voulait prononcer* (Guth, cit. Danell 1979:60)
>
> *L'air du dehors fit ___ **lever** des désirs plus aigus que la faim* (Etcherelli, ib.)

men også her finder man ofte det refleksive pronomen udtrykt, når der er en nuance af agentivitet tilbage:

> *... parvint enfin à faire **s'éteindre** les exclamations de stupeur* (Perec *Vie* 475)
>
> *sans le faire tôt ou tard **s'écrouler** sous le poids de ses contradictions internes* (Perec *Vie* 482)

At denne variation fortrinsvis findes i S-O-refleksiverne, følger af selve analysen: Vi har ovenfor set, at netop disse refleksiver som følge af deres indbyggede tvetydighed varierer på agentivitetsskalaen mellem autokausativ og inkausativ, mens de to andre typer er "rene" i den forstand, at de udelukkende er agentive. Man kan altså opstille følgende oversigt over de antipassive refleksiver ud fra deres forhold til kausativkonstruktionen:

	S-refl.	**S-O-refl.**	**O-refl.**
+ Agentiv	Antipassiv	Antipassiv	Antipassiv
↕		↓	
		Autokausativ	
		↓	
− Agentiv		Inkausativ	

Opsummering

Inden for antipassiv-systemet finder man altså tre typer, hvoraf den første (S) og den anden (S-O) svarer til den nedtonende og den anden (S-O) og tredje (O) til den forfremmende antipassiv, idet den anden type jo systematisk er tvetydig:

Antipassiv:

1. Subjekt-refleksiver ($S_{Refl} = S_t$):

taire	–	*se taire*
attaquer	–	*s'attaquer à*
tromper	–	*se tromper de*

2. Subjekt-objekt-refleksiver ($S_{Refl} = S_t/O$):

laver	–	*se laver*
habiller	–	*s'habiller*
lever	–	*se lever*

Nedtonende

Forfremmende

3. Objekt-refleksiver ($S_{Refl} = O$):

inquiéter	–	*s'inquiéter de*
accompagner	–	*s'accompagner de*
ennuyer	–	*s'ennuyer (de)*

Den forfremmende antipassiv danner overgangen mellem antipassiv og passiv. Det fælles træk ved disse to er forfremmelsen af Patienten og den deraf følgende intransitivering. Samtidig er det indenfor den forfremmende antipassiv, ved S-O-refleksiverne, at det andet parameter, agentivitetshierarkiet udfolder sig.

2.3 Passiv refleksiv

Som omtalt i 1.4 ovenfor, skelner man traditionelt to typer passive refleksivkonstruktioner, inkausativ og (refleksiv) passiv. Et hovedspørgsmål er derfor, hvad der adskiller disse to konstruktioner indbyrdes, og fra den prædikativiske passiv (IV, 2.). Det fælles ved disse tre udtryk for PASSIV er naturligvis nedtoningen af Agenten og den deraf følgende forfremmelse af Patienten til S-relationen:

Transitiv:	Agent	V	Patient
	⇳	⇳	⇳
	S	V	O
Passiv:	Patient	V	Agent
	⇳	⇳	⇳
	S	V	Ø/FT

Inkausativ

Det grundlæggende træk ved denne type er, at det refleksive verbum helt mister Agent-rollen i sin argumentstruktur: Der er simpelthen ingen Agent at udtrykke i denne konstruktion, hvorfor det

snarere drejer sig om en inkausativ end om en "egentlig" passiv. Lige som i de antipassive refleksiver blokerer det refleksive pronomen for O-relationen og står der som en påmindelse om, at S-syntagmet har Patient-rollen:

Transitiv:	Agent	V	Patient
Inkausativ:	Patient	V	
	⇳ ↘	⇳	
	S *se*	V	

De verber, der har denne konstruktion, er verber med Patient-orientering (jf. Kazenin 1994), dvs. de beskriver opståen, ændring eller forsvinden af Patienten uden hensyn til, hvordan en eventuel Agent forårsager dette. Det samme verbum kan, alt efter S-konstituent forekomme i mere end én gruppe, jf. for eksempel *s'élever*, som både kan betegne opståen og ændring:

*Des huées **s'élevèrent** du cortège* (Réouven *Tueur* 93)

*La flamme vacilla, **s'éleva*** (Réouven *Tueur* 161)

Mange af de verber, der optræder her, er verber, som også er behandlet under S-O-refleksiver. Som omtalt dér, er der ofte en hårfin grænse mellem den antipassive og den inkausative variant (jf. for eksempel *se lever*-typen).

Det drejer sig med andre ord om verber, som kræver en høj grad af forbindelighed med Patient-syntagmet og en verbalbetydning af spontan proces, dvs. noget, som sker af sig selv. Dette spontane, indre aspekt ved verbalsituationen kan undertiden udtrykkes i aktiv med en konstruktion med **indre objekt** (jf. Kapitel III, 4.3.4):

*le travail d'érosion des identités sexuelles **poursuit** inexorablement **sa course*** (*Express* 17.3.89, 24)

som gøres radikalt uskelneligt fra subjektet ved en refleksiv konstruktion:

*l'érosion des identités sexuelles **se poursuit** inexorablement* (ib.)

Inkausativen ledsages ofte af adverbialer, som utvetydigt kvalificerer den inkausative proces:

*et que le sable s'écoulait **inexorablement** sur elle* (Gallo *France* 361)

*Eclat de rire énorme qui croît, puis s'éteint **dans des petits hoquets*** (Bachellerie *Ile* 104)

I mange tilfælde ser man ligefrem, hvordan Patienten næsten ses som en levende organisme,

hvorved typen nærmer sig den auto-kausative læsning (jf. 2.2 ovenfor og Kapitel II, 2.2):

> *l'inculture de la tradition* ***s'accentue*** *chez les juifs comme chez les catholiques* (*Express* 27.1.89, 33)
>
> *Parallèlement à la littérature prophétique,* ***se constitue*** *une littérature historique* (Hadas-Lebel *Hébreu* 30)
>
> *Ce pays* ***se déchristianise*** (Courchay *Malaveil* 23)
>
> *Je vagis une vague promesse et attendis que* ***se dissipent*** *un peu les brumes de mon inconscience* (Dard *San Pedro* 2.77)
>
> *Peu à peu,* ***s'était*** *ainsi* ***établi*** *entre eux un climat psychologique très particulier* (Réouven *Tueur* 34)
>
> *L'intégrisme musulman (...) Pendant dix ans, pendant vingt ans, il* ***s'éteindra*** *ici et* ***s'allumera*** *ailleurs* (Barreau *L'islam* 94)
>
> *L'escale à Tanger* ***s'est éternisée*** (Bachellerie *Ile* 61)
>
> *Elle (la nouvelle judéophobie)* ***s'exerce*** *dans la propagande antisioniste* (*Express* 27.1.89, 52)
>
> *Il (le déjeuner)* ***se gâcha*** *un peu plus* (Signoret *Nostalgie* 161)
>
> *une révolution* ***s'opéra*** *en moi* (Dard *San Pedro* 1.151)

Og Patienten kan godt være en animeret størrelse:

> *Entre Bouddha et banquiers, le Siamois* ***s'acculture*** *et* ***se crispe*** (*Express* 24.2.89, 48)
>
> *L'homme parut* ***s'enfler*** *tout d'un coup* (Gary *Adieu* 87)
>
> *Elle* ***se figea*** (Gary *Adieu* 203)
>
> *puis la silhouette noire* ***s'immobilise*** (Bachellerie *Ile* 82)

Denne spontane proces kan deles i tre grupper: 1. Opståen, 2. Ændring, 3. Forsvinden. Inden for hver gruppe anføres verberne alfabetisk. Da kun inkausativen i modsætning til den refleksive passiv, som den ikke altid entydigt kan skelnes fra, almindeligt forbindes med perfektivt aspekt, citeres, hvor det er muligt, eksempler i passé simple, passé composé eller futur.

Opståen.
I denne gruppe har man det for inakkusative strukturer så karakteristiske "S effectum" (jf. Kapitel III, 5.2.7):

A une spéculation immobilière effrénée ***s'ajoute*** *une insuffisance criante de techniciens et de cadres* (*Express* 24.2.89, 48)

et le grand feu ***s'alluma*** *à temps* (Bloch *Défaite* 45)

Entre le régime iranien et l'Europe (...) ***s'amorce*** *de toute évidence un sévère affrontement* (*Express* 3.3.89, 5)

et c'est ainsi que ***se constituèrent*** *les deux Talmuds* (Hadas-Lebel *Hébreu* 53)

Des associations analogues (...) ***se créèrent*** *à travers l'Europe entre 1890 et 1900, mais celle de Jérusalem s'éteignit au bout de deux ans* (Hadas-Lebel *Hébreu* 138)

Il est possible que (...) l'écart linguistique ***se soit creusé*** *entre le Nord et le Sud* (Hadas-Lebel *Hébreu* 34)

Les sifflets de police ***se déchaînèrent*** (Réouven *Tueur* 97)

Déjà une odeur de fourrure brûlée ***se dégageait*** (Dard *San Pedro* 1.46)

Le désir narcissique de plaire (...) n'est plus un privilège féminin, il ***se déploie*** *largement chez les hommes* (*Express* 17.3.89, 24)

La prose hébraïque qui ***s'y développa*** *prit plus de libertés avec la grammaire* (Hadas-Lebel *Hébreu* 104)

La première partie de l'opération ***s'effectua*** *dans un bistro, boulevard des Italiens* (Gary *Vestiaire* 93)

un lointain souvenir ***s'éveilla*** *dans sa mémoire* (Réouven *Tueur* 166)

Son soulagement ***s'exprima*** *par un léger affaissement de toute sa personne* (Dard *San Pedro* 2.44)

Cette rupture ***se fit*** *sans éclats* (Gallo *France* 236)

la coalition ***se serait formée*** *sous l'égide d'un très haut responsable des services secrets*

syriens (*Express* 27.1.89, 21)

l'idée qu'il était fou ***s'imposa*** *dans toute son évidence* (Réouven *Tueur* 159)

à Saint-Cloud ***se nouaient*** *d'autres liens que ceux du désir* (Gallo *Crime* 232)

la fertilité apparente du terrain qui ***s'offrait*** *à eux* (*Express* 3.3.89, 11)

Une détente ***s'opéra*** *alors chez l'arrivante* (Dard *San Pedro* 2.44)

Je savais quelle serait l'atmosphère du logis "après", quelle vie furtive ***s'y organiserait*** (Dard *Cahier* 56)

Il ***s'est produit*** *alors un phénomène que je n'aurais pas cru possible* (Dard *Cahier* 44)

Au fil des minutes qui s'écoulaient, ***se tissa*** *entre eux cette communion secrète des souvenirs* (Réouven *Tueur* 128)

Ændring.
I denne gruppe findes verber, som beskriver ændringer i det fundamentale argument, dvs. Patientens position, form, forløb, størrelse, konsistens, farve, temperatur og lignende. Her er der altså tale om et "S affectum":

l'une des soucoupes, où le tremblement ***s'accentua*** (Réouven *Tueur* 150)

La panique parut ***s'accroître*** *chez M. Roger* (Réouven *Tueur* 166)

... libérer l'Iran de sa dépendance: celle-ci n'a fait que ***s'aggraver*** *dans tous les domaines* (*Express* 3.3.89, 9)

un chapelet de moments honteux qui ***s'allonge*** *au fil des ans* (Dard *San Pedro* 1.55)

Le récit de l'assassinat de Michel ***s'amenuisa*** *au fil des heures* (Gallo *Crime* 16)

Le ronron que je croyais entendre se constitua, ***s'amplifia*** (Dard *San Pedro* 2.39)

Apparemment, le paysage politique français ***s'anime*** (*Express* 15.2.96, 19)

Quand la pluie ***s'atténua*** (Gallo *Crime* 174)

Tout en restant évidemment pour les juifs un Etat incomparable, Israël ***se banalise*** *doucement* (*Express* 27.1.89, 29)

Elle ***se calma*** *tout de suite* (Gary *Adieu* 55)

Le portrait d'Yvonne Le Gall ***se complète*** *touche par touche* (Bachellerie *Ile* 97)

et puis il ***se couvrit*** *de sueur froide* (Gary *Adieu* 243)

La vague d'investissements qui déferle sur la Thaïlande depuis un peu plus de deux ans ***s'est concentrée*** *sur Bangkok et sa périphérie* (*Express* 24.2.89, 21)

A la seconde, son humeur ***se congèle*** (*Express* 27.1.89, 45)

La situation, depuis sept ans, n'a cessé de ***se dégrader*** (*Express* 17.3.89, 31)

les expressions ***se démodent*** *vite* (Hadas-Lebel *Hébreu* 170)

des manifestations qui ***se dérouleront*** *parallèlement à celles qu'organisent les pouvoirs publics* (*Express* 27.1.89, 26)

Sur ces deux fronts, la situation ***s'est détériorée*** *de façon similaire* (*Express* 17.3.89, 5)

Là, son regard bleu ***s'éclaira*** *de tendre ironie* (Réouven *Tueur* 114)

ma nuit ***s'écoula*** *au bivouac, dans les dunes* (Bloch *Défaite* 49)

Il ***s'écroula*** (Gary *Adieu* 236)

Il a le sentiment que sa pensée ***s'embourbe*** (Gallo *Crime* 285)

puis soudain ses yeux ***s'emplirent*** *de larmes* (Gary *Adieu* 75)

Et ***s'enfle*** *la rumeur, relayée par le "Bébête show"* (*Express* 3.2.89, 7)

Alberti le remarquable qui peu à peu ***s'est enlisé****, écrivant les livres des autres, abusant de l'alcool* (Gallo *Crime* 256)

L'atmosphère ***s'épaissit*** (Courchay *Malaveil* 27)

La grève ***s'étendit*** *à Jaffa et Haïfa* (Hadas-Lebel *Hébreu* 146)

Stavinski sentait que la pause ***s'éternisait*** (Topol *Substitution* 66)

Les nationalismes ***s'exacerbent*** *à travers les différences religieuses* (*Express* 17.3.89, 31)

afin de comprendre pourquoi un pays glorieux ***s'était fendu*** *comme un fruit mûr* (Gallo *France* 12)

Son visage ***se figea*** (Gallo *France* 372)

Après quelques hésitations, le sens de l'écriture ***se fixa*** *de gauche à droite* (Hadas-Lebel *Hébreu* 24)

et sa réputation de médecin dévoué ***s'en fortifia*** (Gallo *France* 208)

Durant quelques secondes, le réel ***se fractura*** (Gallo *Crime* 381)

Elle ***se glaça*** (Gary *Adieu* 197)

Les fins tuyaux de caoutchouc tendus jusqu'aux scaphandres des plongeurs ***se gonflèrent*** (Topol *Substitution* 538)

sa moustache ***se hérissa*** (Gary *Adieu* 86)

La conversation (...) ***se hissa*** *jusqu'au plan des préoccupations internationales* (Guimard *Ironie* 62)

Enfin, la route, si droite (...) ***s'incurva*** *après le hameau de Lamothe* (Deforges *Tango* 105)

dès que le dernier client sortait de chez moi, l'atmosphère ***se modifiait*** (Dard *Cahier* 54)

Les fonctions de l'Etat ***se sont multipliées*** (*Express* 3.2.89, 20)

Le rôle de l'Académie hébraïque ***s'est*** *donc peu à peu* ***normalisé*** (Hadas-Lebel *Hébreu* 161)

Le grand rectangle lumineux de l'entrée ***s'obscurcit*** (Dard *San Pedro* 2.45)

attendant que la porte ***s'ouvrît*** *avec fracas* (Gallo *France* 225)

l'enquête ***se poursuivait*** (Réouven *Tueur* 18)

*Le désespoir **se propage**, explosion qui se nourrit d'elle-même et s'amplifie* (Gallo *France* 172)

*Le parisianisme **se provincialise*** (*Express* 3.3.89, 29)

*Etrange décision, au moment où l'argent local **se raréfie*** (*Express* 24.2.89, 48)

*Dans le même temps **se réactive** le grand fantasme du "complot juif international"* (*Express* 27.1.89, 51)

*depuis deux ans, les flux commerciaux **se recentrent** sur l'Asie même* (*Express* 24.2.89, 45)

*A la fin de la guerre, la situation **se renversa** soudain* (Guimard *Ironie* 56)

*L'odeur **se répandit*** (Gallo *France* 220)

*En tout cas, le militarisme allemand ne **se relèvera** jamais* (Gary *Adieu* 149)

*notre 4e bureau **se scinda**, définitivement, en deux sections* (Bloch *Défaite* 43)

*son cœur **se vida**, et elle dit avec colère ...* (Gary *Adieu* 102)

Forsvinden.
Disse verber er det diametralt modsatte af den første gruppe ved at beskrive en så radikal ændring i Patienten, at den forsvinder. Her er der igen tale om et S affectum:

*L'armée **se décompose*** (Gallo *France* 184)

*Abel Ferrara est un cinéaste obsessionnel (...) on a l'impression de le voir **se défaire** en direct sous nos yeux* (*Marie France* juli 1997, 52)

*et l'attroupement **se dispersa*** (Gallo *France* 72)

*A l'automne de 1986, ces deux organisations **se dissolvent**; leurs experts **se dispersent*** (*Express* 27.1.89, 21)

*Le ministre des Affaires étrangères **s'efface** parfois (...) devant le grand avocat d'affaires qu'il fut* (*Express* 3.3.89, 6)

*la brume qui **s'effilochait** avec l'aube* (Gallo *Crime* 288)

Les ventes d'œufs et de poulets ***s'effondrent*** (*Express* 24.2.89, 26)

Le superbe mirage des Andalousies ***s'éteignit*** *doucement* (Barreau *L'islam* 114)

Sa dernière syllabe ***s'étouffa*** (Réouven *Tueur* 96)

le terrain où ***se gagnera*** *la dernière bataille − l'audiovisuel* (*Express* 27.2.87, 52)

un mouvement spontané de tendresse ou d'inquiétude qui toutefois ***s'interrompit*** (Gallo *France* 221)

la crise algérienne (qui ne ***se résolut*** *pas sur le terrain, comme on sait)* (*Express* 17.10.86, 67)

Denne refleksive inkausativ optræder tit med en reciprok nuance. Dette er et andet træk, inkausativen har tilfælles med S-O-refleksiven. Lige som denne med passende S-syntagme kan glide fra en refleksiv til en reciprok fortolkning, hvad enten denne er gensidig (*s'embrasser*) eller seriel (*se suivre*), naturlig (*s'associer*) eller almindelig (*se regarder*), således kan inkausativen glide over mod en fortrinsvis seriel og naturlig reciprok fortolkning (*s'accumuler*), eller, som ved S-O-refleksiven, være separativ (*se disperser*):

(... aux épaves). Elles ***s'accumulaient*** *dans sa chambre* (Gary *Vestiaire* 142)

Comment croire que les routes ne ***se croisent*** *qu'une fois?* (Gallo *France* 265)

Sur une console ***s'empilaient*** *des dépliants relatifs à Edimbourg* (Dard *Pelouse* 60)

comme un déroulement d'images confuses, qui ne ***s'enchaînent*** *pas* (Gary *Vestiaire* 208)

Les médicaments ***s'entassaient*** *dans notre appartement* (Gary *Vestiaire* 122)

Les pleureurs ***s'éparpillent*** (*Express* 25.1.96, 3)

Je me sentais au bout de la société, dans des limbes fumeuses où ***se groupaient*** *en un troupeau frileux tous les pauvres types de mon espèce* (Dard *Pelouse* 176)

Deux controverses ***se mêlent*** *ici, qui ont des origines distinctes* (*Express* 27.2.87, 23)

Den refleksive inkausativ udgør en systematisk måde at danne intransitive (inakkusative) konstruktioner af transitive verber på. Den svarer altså grammatisk til den leksikalske eksistens af intransitive varianter i de symmetriske verber (jf. Kapitel III, 7.4):

a. *Paul a brisé la vitre.*
La vitre s'est brisée.

b. *Paul a cassé la branche.*
La branche a cassé.

således at nogle verber har en refleksiv, andre en "ren" intransitiv inkausativ:

a. *L'avion s'est écrasé.*
**L'avion a écrasé.*

b. *Le navire a coulé.*
**Le navire s'est coulé.*

Men ved flere symmetriske verber eksisterer den refleksive konstruktion side om side med den intransitive, således ved *casser*:

La branche s'est cassée.
La branche a cassé.

I mange tilfælde kan man dog se en betydningsforskel mellem de to konstruktioner, således at den refleksive betegner en proces udløst af en ekstern påvirkning, mens den intransitive snarere angiver en intern, organisk proces (jf. Lagane 1967, Rothemberg 1974:152 f.). Man kan således have forskellige konstruktioner ved forskellige S-syntagmer, alt efter om deres denotatum betegner en størrelse, som af sig selv kan undergå en given proces eller ej (jf. Lagane 1967:25 ff.):

La sauce réduit.
*Ses frais **se** réduisent.*

Le café refroidit.
*Son ardeur **se** refroidit.*

Men den generelle forskel i aktionsart, som Zribi-Hertz (1987:33 ff.) foreslår − den intransitive skulle være 'imperfectif', den refleksive 'perfectif' − kan næppe generaliseres til alle tilfælde (jf. også Lagaé 1990). Begge eksempler ovenfor kan faktisk fortolkes som både aktivitets- og aktionsbeskrivelser:

La sauce réduit pendant 3 minutes/en un tournemain.
Ses frais se réduisent pendant le premier trimestre/en un tournemain.

Man har som omtalt ofte det samme verbum med forskellige refleksivkonstruktioner, fra en

agentiv S-O-refleksiv over en autokausativ til den entydigt O-relaterede inkausativ, jf. følgende med *ouvrir*:

> *Avec l'économie de temps et de gestes que confère la routine, l'hôpital* ***s'ouvre*** *devant le nouvel arrivant, le prend en main et l'assimile* (Guimard *Choses* 134)
>
> *Le gouffre* ***s'ouvre****, béant, titre L'Express en Une (Express* 23.9.88, 7)
>
> *lorsque* ***s'ouvrit*** *la brèche de la Meuse* (Bloch *Défaite* 75)
>
> *attendant que la porte* ***s'ouvrît*** *avec fracas* (Gallo *France* 225)

Man vil ofte have sådanne modsætninger mellem autokausativ (antipassiv) og inkausativ (passiv) brug af det samme verbum, hvor forskellige adverbialer for eksempel hensigtsadverbialer entyddiggør en agentiv læsning, selv om et animeret S tit vil være nok hertil:

Autokausativ (antipassiv):

> *Le Comité de la langue* ***s'activa*** *particulièrement à créer une nouvelle terminologie* (Hadas-Lebel *Hébreu* 152)
>
> *Quand le patron a appris ça (...) il* ***s'est assombri*** (Bachellerie *Ile* 16)
>
> *Brusquement, il* ***se calma*** (Gary *Vestiaire* 304)
>
> *ignorer ces inspecteurs qui ne* ***se dissimulent*** *pas* (Gallo *Crime* 24)
>
> *Paul de Vignères* ***s'effaça*** *pour me laisser entrer* (Gallo *France* 41)
>
> *et Ha Bima dont la troupe (...)* ***s'établit*** *définitivement dans le pays en 1931* (Hadas-Lebel *Hébreu* 157)
>
> *ainsi lorsque fut créé l'orchestre de Rishon le Sion qui* ***s'intitula*** *lui-même tizmoret* (Hadas-Lebel *Hébreu* 139)

Inkausativ (passiv):

> *Dans le même temps* ***se réactive*** *le grand fantasme du "complot juif international"* (*Express* 27.1.89, 51)
>
> *ça* ***s'obscurcit****, l'averse éclate et la lumière se fait* (Bachellerie *Ile* 38)

L'ovation ***se calma****. Les spectateurs se réinstallèrent dans leurs fauteuils. Les projecteurs braqués sur la loge du gouvernement s'éteignirent* (Topol *Substitution* 479)

La maison, un bastidon bas sur pattes, ***se dissimule*** *sous un mûrier* (Courchay *Malaveil* 25)

Mais sa trace aussi ***s'y était effacée*** (Gallo *France* 341)

Une pause inexprimable ***s'établit*** (Réouven *Tueur* 97)

Ouvrage qui ***s'intitule****: "Mémoires de guerre"* (*Petit Robert*)

Som det vil være fremgået, er hovedparten af de inkausative refleksiver aktionsverber. Foruden disse findes der nogle få tilstandsverber, som det generelt er tilfældet ved inakkusativer:

plusieurs livres différents dont la rédaction ***s'échelonne*** *sur quelques siècles* (Hadas-Lebel *Hébreu* 29)

Leur langue ne ***s'écarte*** *guère de celle du reste des écrits bibliques* (Hadas-Lebel *Hébreu* 34)

Le châlet (...) Il ***se dressait*** *comme une forteresse sur un roc* (Gary *Adieu* 28)

Passiv

Med denne sidste type er vi kommet hele cirklen rundt. Til forskel fra inkausativen, som er leksikalsk begrænset til verber med Patient-orientering, dvs. verber som specificerer Patientens resulterende tilstand, findes stort set alle transitive verber med refleksiv passiv, især de verber, der lige som de antipassive refleksiver har Agent-orientering (jf. Kazenin 1994), dvs. verber hvis betydning rummer specificeringer af den måde, Agenten udfører aktivitet eller aktion på. I modsætning til antipassiven er det blot Agenten, der degraderes her. Men til forskel fra inkausativen forsvinder den ikke fra argument-strukturen, og den kan, som det vil fremgå, udtrykkes. Som det også er at forvente, er den antipassive og den passive refleksiv spejlbilleder af hinanden:

Antipassiv:	Agent		V	Patient
	⇳	↘	⇳	⇳
	S	*se*	V	FT/Ø
Passiv:	Patient		V	Agent
	⇳	↘	⇳	⇳
	S	*se*	V	FT/Ø

I begge tilfælde er *se* et mærke for S-syntagmets Patient-rolle: I det første tilfælde gennem identifikation af Patienten med Agenten, i det andet ved forfremmelse af Patienten. Og i begge tilfælde understreger refleksivet S_is dobbeltrolle i sætningen.

Som i de andre romanske sprog kunne Agenten udtrykkes i ældre fransk (helt til 18. århundrede):

> *La France s'est longtemps gouverné* ***par des rois****.*

men man siger traditionelt, at den ikke kan udtrykkes i moderne fransk (Togeby 1982:422, Zribi-Hertz 1982:350, Lamiroy 1993:66). Selv om man kan have instrumentale *par*-syntagmer, som minder om agensled, og som kunne være subjekt i aktiv:

> *Il est persuadé que la réputation et la gloire* ***s'acquièrent*** *aussi par la magnificence des bâtiments* (Goubert *Louis XIV* 57)
>
> *la trace (...)* ***se caractérise*** *notamment par sa vacuité phonologique* (Zribi-Hertz 1982:385)
>
> *L'attribut* ***se définit*** *par la présence du verbe* être (Gaulmyn & Remi-Giraud 1991:10)
>
> *Cette détermination raisonnée, cette unanimité* ***s'expliquent*** *(...) par la nature de l'offensive de l'islamisme fanatique* (*Express* 3.3.89, 5)
>
> *Cela prouve que la relation qui nous fait souffrir les uns par les autres ne* ***se guérit*** *pas simplement par des jouissances physiques* (*Elle* 29.11.92, 7)

og selv om sådanne led optræder parallelt med agensled ved prædikativisk passiv:

> *Le capitalisme n'est pas menacé* ***par la corruption****: il se prolonge* ***par la corruption*** (Gary *Nuit* 33)

så kan sådanne led optræde sammen med et subjekt i aktiv:

> ***On*** *définit l'attribut par la présence du verbe* être.
> ***On*** *caractérise la trace par sa vacuité phonologique.*

Deres instrumentale karakter fremgår også af, at der kan spørges med *comment* (jf. Ruwet 1972:110 f.). Men at et regulært agensled ikke er umuligt, fremgår af følgende eksempel:

> *L'hébreu se parle et s'écrit tout le long du jour en Palestine* ***par les enfants, leurs parents et leurs grands-parents*** (Hadas-Lebel *Hébreu* 147)

hvor man ikke kan rekonstruere andre subjekter i aktiv end *par*-syntagmerne. Og lige som ved den prædikativiske passiv kan man have forskellige FT-syntagmer, som "erstatter" et agensled (jf. IV, 2.5.1):

D'abord ceux (les péchés) qui se commettent ***dans le clergé*** (Druon *Loi* 67)

Under alle omstændigheder er der en latent Agent tilstede, som giver konstruktionen dens særpræg. Der er nemlig ikke her tale om et spontant fænomen, men om en "ægte" passiv måde at beskrive en situation på. At der ikke er tale om et spontant fænomen, men om en agents intentionelle indsats, fremgår med al tydelighed af eksempler som:

Enfin la lèpre ***se guérit****!* (*Express* 3.2.89, 67)

Agenten udtrykkes blot normalt ikke direkte, men dens tilstedeværelse attesteres af forskellige adverbialer, som kun kan forstås som kvalificerende en Agent, herunder selvfølgelig også de ovenfor diskuterede instrumentale *par*-syntagmer:

une cire scellée d'un faux coin se reconnaissait ***aisément*** *aux yeux des experts* (Druon *Lis* 115)

Le savoir-vivre se prouve ***en vivant*** (*Express* 16.9.88, 21)

La thèse ne nous a pas convaincu, mais le livre se lit ***avec un immense intérêt*** (*Express* 16.12.88, 66)

Le "tabou du chrysanthème" (...) ne se viole pas ***impunément*** (*Express* 20.1.89, 39)

Les risques ne se prennent pas ***pour de l'argent****, mais* ***pour l'honneur****, pour* ***le service de l'Etat****,* ***de la Couronne****,* ***de tout ce que vous voudrez*** (*Express* 5.9.86, 23)

D'où cette mauvaise conscience (...) qui se rachète ***par un soutien sans nuances à Israël*** (*Express* 27.1.89, 28)

Elles (les deux meilleures places) se voyaient ***de partout*** (Signoret *Nostalgie* 163)

Un livre qui se referme ***avec le sourire aux lèvres*** (*Elle* 30.6.97, 74)

... et l'hostie s'avale ***de confiance*** (Druon *Poisons* 242)

Selv om man således normalt har Agent-orienterede adverbialer, så finder man også i denne konstruktion Patient-orienterede udtryk som *tout seul*:

Les choses alors ***se disent*** *toutes seules* (Gary *Adieu* 158)

Vous vous baladez, le moteur à petite vitesse, les poissons ***se prennent*** *tout seuls* (Merle *Jour* 177)

I den refleksive passiv kan man som sagt altid underforstå en uspecificeret, fortrinsvis menneskelig Agent, selv om denne normalt ikke udtrykkes. Refleksive passive sætninger kan derfor ofte parafraseres med aktive sætninger med *on*:

... une communauté d'adolescents où, en 1976, ***s'est commis un meurtre*** (*Express* 22.4.88, 56)

une chaire prestigieuse (...) qui venait de ***se créer*** *à Columbia* (*Express* 27.1.89, 44)

au sommet du K.G.B. où ***se décidait*** *son destin* (Topol *Substitution* 353)

La supercherie ***se découvrit*** *un peu plus tard* (Druon *Loi* 35)

rien ne ***se devina*** *au-dehors des rajustements nécessaires* (Guimard *Ironie* 51)

L'hébreu se parle et s'écrit tout le long du jour en Palestine (...) et cela ne ***se discute*** *plus* (Hadas-Lebel *Hébreu* 147)

Moi, moi, moi, voilà le refrain de ma chère vie, et qui ***s'entendait*** *dans tout ce que je faisais* (Camus *Chute* 53)

Voilà comment ***se fondent*** *les fiefs* (Courchay *Malaveil* 24)

Il promena sur l'assistance un regard cardiaque où ***se lisaient*** *toutes les lois de la pesanteur terrestre* (Gary *Adieu* 148)

Cette Churascaia, la Chou pour tout le monde, elle ***se mérite****. Sur la D58 (...) un simple panneau en bois non éclairé désigne le petit chemin qui mène au paradis* (*NO* 19-25.6.97, 6)

L'habitude ***s'est prise*** *de parler de la Bible comme d'un seul livre* (Hadas-Lebel *Hébreu* 29)

dans les maisons de troisième ordre comme celle de la rue de la Huchette, où les filles ***se recrutaient*** *généralement dans les milieux peu éduqués* (Gary *Vestiaire* 135)

La thèse de l'origine égyptienne de l'alphabet ***se rencontre*** *déjà dans un fameux mythe*

platonicien (Hadas-Lebel *Hébreu* 17)

*tout ce qui **se signe** sans son accord, tout ce qui s'élabore sans son concours* (Daninos *Nouveaux* 56)

*Le sommet européen **s'était** déjà **tenu** dans une ville de Bruxelles en proie à des grèves et à des manifestations* (*Monde* 29.11.93, 1)

Selv om den ene er Patient-, den anden Agent-orienteret, opstår der ofte tvetydigheder mellem inkausativ og passiv fortolkning, når samme verbum tillader begge:

Passiv:
*La question ne **se pose** même pas.*
'Spørgsmålet bliver ikke en gang stillet'

Inkausativ:
*La question **se reposera*** (Réouven *Tueur* 113)
'Spørgsmålet vil dukke op igen'

og de to anvendelser af samme verbum kan medføre betydelige betydningsforskelle:

*deux théâtres fixes où **se jouaient** des pièces en hébreu* (Hadas-Lebel *Hébreu* 157)
'... hvor man spillede ...'

*Le sort de Sarah et Abraham Goldberg, celui d'Huguette David **se jouèrent** peut-être là*
(Gallo *France* 232)
'... skæbner afgjordes ...'

Det er nemlig S-syntagmets natur og den opståede kombination, der bestemmer, om man får den ene (inkausativ, uden agent) eller den anden (passiv, med (underforstået) agent) læsning. Valg mellem forskellige subjekter, som i eksemplet lige ovenfor, kan således føre til forskellige konstruktioner: Hvis man kan opfatte S *se* V som denoterende en situation, der foregår af sig selv uden en agent, har man inkausativ, hvis ikke en passiv. Dette illustreres af følgende to eksempler:

Inkausativ:
*Je savais quelle serait l'atmosphère du logis "après", quelle vie furtive **s'y organiserait***
(Dard *Cahier* 56)

Passiv:
*Les secours **s'organisaient*** (Daninos *Nouveaux* 103)

En traditionelt noteret forskel mellem inkausativ og (refleksiv) passiv er, at sidstnævnte siges at

være begrænset til generelle eller ligefrem generiske udsagn, hvorfor den kun forekommer i présent og imparfait, og kun angiver noget ikke-punktuelt (jf. Ruwet 1972:94 ff., Lyons 1989). Men som det fremgår af flere af de foregående eksempler, som ikke alle kan fortolkes som generelle udsagn, eller af følgende citeret af Zribi-Hertz (1982:359):

> *Le verdict s'est rendu hier soir.*
> *Le crime s'est commis hier matin.*
> *La décision s'est prise hier soir.*

stemmer dette ikke med data. Og selv om det også ofte hævdes som et generelt træk ved den refleksive passiv, at dens subjekt ikke kan være animeret, så er dette heller ikke i overensstemmelse med fakta:

> *Bien sûr,* ***les vedettes*** *se remarquaient plus* (Gary *Nuit* 285)

> ***Les partisans de la reine Isabelle****, ce soir, se peuvent compter* (Druon *Louve* 318)

Men animerede syntagmer optræder for det meste i denne konstruktion som relativt uindividualiserede, nemlig som ovenfor i pluralis eller generisk som i følgende:

> *Messire,* ***un pape*** *ne se peut élire en de telles conditions* (Druon *Loi* 308)

> ***Un homme et une femme*** *se remarquent bien moins qu'une femme seule* (cit. Donaldson 1973:89)

Denne restriktion på konstruktionens subjekt hænger sammen med den modale fortolkning, der foreslås nedenfor.

Der er det rigtige i de tidligere analyser, at den refleksive passiv ofte bruges, måske endda fortrinsvis bruges til generelle udsagn, men den bruges ikke kun til det. Det helt fundamentale træk ved denne passiv er dens Agent-orientering og dens **aktivitetsbetydning**. Herved adskiller den sig markant fra både inkausativen og den prædikativiske passiv, som begge fundamentalt har aktions- eller tilstandsbetydning:

Aktion	*La porte s'ouvre.*
Tilstand	*La porte est ouverte.*
Aktivitet	*La porte s'ouvre {facilement, en appuyant sur la poignée ...}.*

Og det er ud fra denne aktivitetsbetydning, de forskellige betydningsnuancer, der associeres med

den refleksive passiv, forstås. Dette stemmer godt overens med den fortolkning, man finder hos Manoliu-Manea (1988:200): "... le réfléchi met au centre l'activité elle-même, en laissant sur un plan secondaire les relations avec les participants, d'où sa capacité d'éliminer toute référence explicite aux participants". Den sidste sætning hentyder til den upersonlige refleksiv, man finder i de andre romanske sprog, men passer også med det faktum, at den franske refleksive passiv altid fortolkes upersonligt, dvs. med en uspecificeret, menneskelig agent. At aktiviteten således er i centrum fremgår af sætninger uden kontrasterende elementer, dvs. uden tematisk størrelse. Dette finder man i tetiske sætninger som upersonlige konstruktioner (jf. Kapitel I, 4.4 og IV, 6.):

> *une fausse dénonciation de diablerie, comme il* ***s'en fait*** *vingt chaque jour* (Druon *Poisons* 220)
>
> *Il* ***se rencontre*** *dans la vie en plein air de ces suavités champêtres et passagères* (Balzac *Médecin* 130)
>
> *il ne* ***se crée*** *plus de légendes au déclin de ce pratique et positif XIXe siècle* (Verne *Château* 2)

Men man kan formodentlig ikke reducere distinktionen mellem den prædikativiske og den refleksive passiv til en generel modsætning mellem kategorisk og tetisk, som det foreslås for rumænsk af Moortgat (1991). I virkeligheden er Agenten i følge Lyons (1989:180) ikke uspecificeret, 'quelqu'un', men non-specifik, altså 'qui que ce soit'. Og en sådan non-specifik Agent kræver en generisk kontekst og lægger derfor visse aspektuelle restriktioner (ib. 183). Men som eksemplerne viser, kan den refleksive passiv ikke altid fortolkes med non-specifik eller arbitrær underforstået Agent, hvorfor konstruktionen ikke kan forklares udtømmende referentielt eller aspektuelt.

Det er først og fremmest aktivitetsbetydningen, der gør, at passiven for det meste forbindes med présent eller imparfait (se Kapitel II.). Det er også disse to tempora, der lettest forekommer med en atemporal eller habituel betydning, hvorved aktivitetsbetydningen, når den hævdes uafhængigt af tid, glider over i en betydning af vane, egenskab eller norm:

> *Le courrier* ***s'annonce*** *par un hurlement de sirène* (Bachellerie *Ile* 146)
>
> *Autrefois, l'éducation des masses* ***se faisait*** *à travers le catalogue de la Manufacture Française d'Armes et Cycles de Saint-Étienne* (San Antonio *Cadeau* 84)
>
> *Le hermès, petit insecte qu'on trouvait dans le Languedoc et qui* ***se vendait*** *desséché* (Druon *Loi* 358)

Beskrivelsen af vane eller norm glider let over i en karakteristik, dvs. beskrivelsen af en egenskab, og denne betydning kan understreges ved adverbier som *facilement, aisément,* etc., som netop

karakteriserer aktiviteten, ikke resultatet, og man kan tale om en "facilitativ refleksiv" (jf. Ruwet 1972:97):

> *une cire scellée d'un faux coin se reconnaissait **aisément** aux yeux des experts* (Druon *Lis* 115)

Den atemporale læsning af vane eller egenskab får næsten automatisk en **modal nuance**, epistemisk eller deontisk, i forbindelse med et passende S-syntagme, idet man glider fra "egenskab-vane" til "norm". Der er således i følgende eksempler tale om karakteriseringer, ikke situationsbeskrivelser:

> *"Cette pierre **se soulève**", dit-elle en désignant une dalle de petite dimension* (Druon *Roi* 330)
>
> *On va sourire car l'angoisse ne **se partage** pas* (Gallo *Crime* 25)
>
> *politique européenne et politique économique ne **se séparent** pas* (*Express* 2.2.95, 15)
>
> *une nostalgie ne **se dorlote** qu'à distance* (Courchay *Chemin* 18)
>
> *parce que je crois que rien ne **s'oublie*** (Gallo *France* 238)

Flere af disse sætninger er samtidig generiske (uden artikel eller med bestemt eller ubestemt artikel med generisk værdi. Se Kapitel VI.). Og den generiske værdi kan understreges ved en dislokering med *cela*:

> *Seulement, un infirme, ça ne **s'abandonne** pas* (Dard *San Pedro* 2.199)
>
> *Une fille comme toi, Tilly, ça **se rencontre** une fois dans la vie* (Gary *Adieu* 35)
>
> *Fabius-le-fataliste l'a compris: un destin, ça **se mérite** peut-être, ça ne **se force** jamais* (*Express* 7.10.88, 34)
>
> *Un contrôle, cela **s'évite*** (*Express* 27.2.87)
>
> *Mais un Lombard, cela ne **s'attend** point!* (Druon *Loi* 308)

Den modale nuance ved den refleksive passiv kan sammenlignes med den nuance, man finder ved den danske *s*-passiv. I begge tilfælde kan man sætte disse "modale" passiver i forbindelse med den modale nuance ved afledte adjektiver (*-able* eller *-lig*). En passiv konstruktion, dvs. kombinationen af et transitivt verbum og dets fundamentale argument kan ses med enten kategorisk eller modal (epistemisk) værdi, og denne modale værdi afspejles og ekspliciteres for

eksempel i det afledte adjektiv:

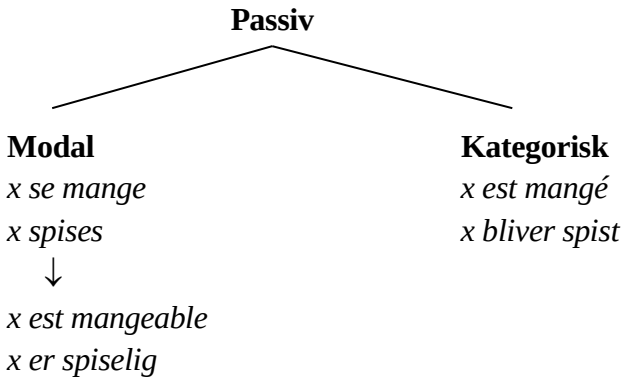

Og så kommer man til den konklusion, at distinktionen mellem de to passiver, den refleksive og den prædikativiske, måske er af modal art som den danske (jf. Durst-Andersen 1994:13, Heltoft & Jakobsen 1996). Lyons (1989) forsøger at forklare den refleksive passiv ved aspektualitet (den kan ikke være en situationsbeskrivelse) og genericitet (den betegner noget generelt eller noget generisk)[7], hvilket som set ikke passer med data, men selv om han nævner ordet *norme*, forsøger han ikke at generalisere herudfra til en modal fortolkning, som også ville omfatte de ubestrideligt situationsbeskrivende forekomster af konstruktionen.

De forskellige habituelle, facilitativ, generiske, etc. nuancer, man kan afdække ved den aktivitetsbeskrivende refleksive passiv, kan sammenfattes under den generelle modale kategori **objektiv modalitet** ('indirekte oplevelse'), mens den aktions- og tilstandsbeskrivende perifrastiske passiv, og inkausativen, svarer til **subjektiv modalitet** ('direkte oplevelse'), jf. også diskussionen om 'point de vue' hos Zribi-Hertz (1982:364). Den objektive modalitet udtrykker nemlig ikke den talendes eget synspunkt, men et andet, derfor har den så ofte betydning af norm, maksime:

> *Mais le passé ne **s'efface** pas* (*Express* 27.5.88, 58)
>
> *Seulement, un infirme, ça ne **s'abandonne** pas* (Dard *San Pedro* 2.199)

eller, hvor det ikke drejer sig om generelle udsagn, en betydning af fortællerperson forskellig fra den aktuelle talende, altså et signal om, at der er tale om fiktion (jf. Heltoft & Jakobsen 1996)[8]:

> *Il promena sur l'assistance un regard cardiaque où **se lisaient** toutes les lois de la pesanteur terrestre* (Gary *Adieu* 148)
>
> *rien ne **se devina** au-dehors des rajustements nécessaires* (Guimard *Ironie* 51)

7. Når han da ikke forsøger at bortforklare modeksempler som ikke-agentive, altså inkausative (1989:178 f.).

8. Denne modsætning mellem subjektiv og objektiv modalitet er ikke uden berøringspunkter med Benvenistes modsætning 'discours' − 'récit', jf. for eksempel Benveniste (1966b), men kan næppe identificeres med den.

... une communauté d'adolescents où, en 1976, ***s'est commis un meurtre*** (*Express* 22.4.88, 56)

Med den refleksive passiv henviser den talende altså til en generel norm eller en anden fortællerpersons synspunkt:

Subjektiv: *La porte est ouverte/s'ouvre tout à coup.*

Objektiv: *Cette porte s'ouvre facilement.*
Une porte, cela s'ouvre en appuyant dessus.

og den refleksive passiv angiver således altid, at det ikke kun er den talendes eget synspunkt, der refereres:

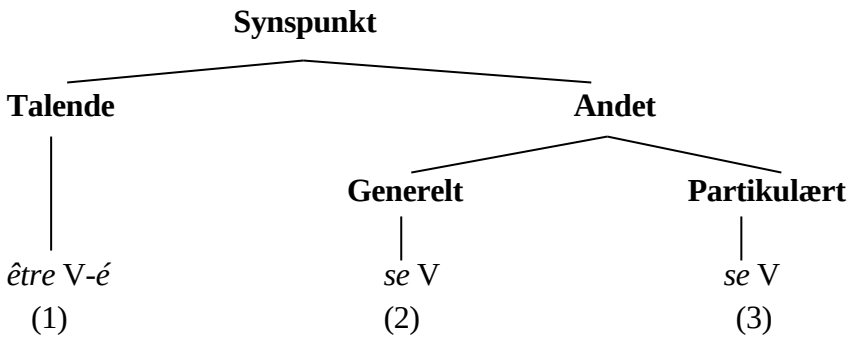

(1) *Deux jours après son retour de Nice, le 29 mai 1943, à treize heures vingt, Genet* ***était arrêté*** *place de l'Opéra* (*Lire* september 1993, 44)

(2) *Le destin non plus ne* ***se planifie*** *pas* (*Express* 4.4.86, 19)

(3) *Le déverrouillage* ***s'organiserait*** *ensuite, progressivement* (*Express* 18.4.86, 19)

Ved at fortolke den refleksive passiv som udtryk for, ja som en grammatikalisering af en objektiv modalitet, forstår man også dens forhold til modalverberne (jf. IV, 2.5.1):

a. *Ce point de vue peut* ***être défendu****.*

b. *Ce point de vue peut* ***se défendre****.*

Mens a. med den prædikativiske passiv kun har en epistemisk læsning ('mulighed'), så har b. en deontisk nuance ('tilladelse, rimelighed'), som hænger sammen med den objektive modalitets henvisning til en norm.

Ved således at insistere på aktiviteten og reducere en eventuel specifikation af aktanternes roller i sagforholdet til et minimum, udnytter den refleksive passiv refleksivkonstruktionens muligheder maksimalt: Det grundlæggende for den er jo nemlig den lidet udførlige beskrivelse af verbalsituationen gennem brugen af det refleksive pronomen. Og denne meget lidt elaborerede aktivitetsbeskrivelse finder så en niche som udtryk for objektiv modalitet. Og det er denne nuance med dens henvisning til et andet synspunkt end den talendes, der gør, at den refleksive passiv fortrinsvis bruges om ikke-punktuelle sagforhold. Derfor har man to vidt forskellige læsninger i a. og b. (jf. Moortgat 1991:40):

a. *Le dernier roman de Dard **a été vendu** hier soir.*

b. *Le dernier roman de Dard **s'est bien vendu** (*hier soir).*

I a. drejer det sig om et eksemplar og en begivenhed, som den talende i kraft af den subjektive modalitet kan tidsfæste, mens det i b. drejer sig om værket og om en objektiv modalitet, således at den talende ikke tidsfæster en begivenhed, men giver en karakteristik.

2.4 Refleksiv dativ

Som klitisk pronomen indgår det refleksive i de samme kasusmønstre som de personlige, og som det er tilfældet med 1. og 2. persons pronominer, er *se* både akkusativ og dativ. Pronominet bruges i en lang række konstruktioner som en refleksiv dativ, dvs. når et A_{dat} eller en fri dativ er identisk med S, de situationer, som Kemmer (1993) identificerer som "indirect middle" (jf. 2.1 ovenfor). Der er tale både om regulære valenskonstruktioner, om partitiv dativ (jf. Herslund 1988 og Kapitel III, 9.2.2) og om forskellige typer frie dativer.

Valenskonstruktioner

Denne mediale type hænger sammen med det generelle billede af refleksivkonstruktionerne som udtryk for lidet udførlige situationsbeskrivelser, her er det blot A_{dat}-konstituenten, der identificeres med S-konstituenten. Selv om de trivalente konstruktioner forbliver transitive, har de et antipassivt skær over sig, idet Agenten understreges ved identifikation med A-konstituenten:

*d'autres **s'interdisaient** de prononcer un seul mot* (Hadas-Lebel *Hébreu* 158)

Konstruktionen findes både transitiv (trivalent):

*un roi se montrait peu avisé qui **s'aliénait** un seigneur de si grand mérite* (Druon *Louve* 215)

*Déjà le passé **s'annexait** Adrienne* (Charles-Roux *Elle* 592)

*on tenait à **s'attacher** un artiste dont la mère était à ce point unique* (Charles-Roux *Elle* 224)

*Mais il lui fallait **s'avouer** qu'elle se résignait mal* (Druon *Roi* 262)

*Il s'agit donc (...) de **se concilier** à tout prix le voisin du Nord* (*Express* 20.9.85, 12)

*Ils **se donnent** de l'importance à coups d'artifice* (Dard *Pain* 74)

*le sémanticien ascriptiviste **s'épargne** bien des difficultés* (Anscombre & Ducrot 1983:170)

*Philippe de Poitiers roidi par l'effort de calme qu'il **s'imposait*** (Druon *Roi* 236)

*je **m'étais intimé** l'ordre d'extirper de moi cette pousse d'un sentiment d'amour* (Gallo *Demeure* 106)

*Et le con **s'octroie** sans problèmes la propriété absolue de la Terre* (Cavanna *Yeux* 284)

*Et elle **se réapproprie** avec sentimentalité la symbolique autrefois méprisée* (*Express* 1.11.85, 58)

*Il **se réserva** toutefois quelques appartements pour lui et ses enfants* (Perec *Vie* 571)

og intransitiv (bivalent), samt ved adjektiver:

*Mais un fiancé ne **s'appartient** plus* (Verne *Château* 54)

*Rien ne **se ressemble** plus* (Aragon *Semaine* 2.284)

*Moi, ma seule chance de **me survivre**, c'est de rescaper, comprenez-vous? Je ne peux pas me maintenir sans moi: je **me** suis trop **indispensable*** (San Antonio *Cadeau* 145)

Man finder her både den antipassive refleksive:

*Mitterrand **s'est succédé** trois fois à lui-même.*

og den reciprokke type, såvel transitiv som intransitiv:

*on **se** l'**arrachait** entre gens fortunés* (Charles-Roux *Elle* 224)

*On s'entr'examine sans **se faire** de cadeau* (San Antonio *Cadeau* 37)

*Que **se sont-ils dit**?* (Soisson *Charles* 57)

et leurs voix sonores ***se répondaient*** *dans l'air gelé* (Golon *Angélique* 2.270)

ils ***se ressemblaient*** *tous* (Gary *Oiseaux* 78)

Les jours ***se succèdent****, mais ne* ***se ressemblent*** *pas.*

que plusieurs vies ***se superposent*** *et se mêlent dans la mémoire* (Gallo *Crime* 116)

Også den epistemiske dativ (jf. Herslund 1988:185 ff., Kapitel III, 6.3.4) forekommer refleksivt:

Je ne ***me connaissais*** *d'autre patrie que la villa niçoise de mes grands-parents* (Charles-Roux *Elle* 238)

Dès qu'il l'aperçut, Robert d'Artois ***se sentit*** *de l'appétit pour elle* (Druon *Roi* 230)

Endelig findes der også her leksikaliserede refleksive verber:

Et les gouvernements ***s'arrogent*** *le droit d'insérer (...) des informations officielles* (*Express* 18.10.85, 65)

Et dativ *se* kan ikke slettes i kausativkonstruktionen:

elle leur faisait ***se demander*** *si elle était complètement stupide* (Druon *Roi* 231)

Partitiv dativ

Denne refleksiv, som Boons et al. (1976:127 ff.) gør til en særlig type i deres klassifikation, er i virkeligheden blot en eksplicitering af den metonymiske læsning, man ofte har ved refleksiverne (jf. 2.2 ovenfor) gennem en faktoreringskonstruktion ved relationelle substantiver (jf. Kapitel III, 9.2.1):

Julie ***se*** *lave.*
Julie ***se*** *lave* ***les mains****.*

Denne faktorering findes foruden ved betegnelser for legemsdele:

Une nappe blanche tombait jusqu'à terre, que les convives remontèrent sur leurs genoux, afin de pouvoir ***s'****y essuyer* ***les mains*** (Druon *Roi* 186)

il y avait moyen de ***se*** *remplir* ***le ventre*** (Gary *Promesse* 197)

også ved visse præpositioner (jf. Herslund 1988:259 ff.):

*et mes pensées se sont mises à **se courir** après dans ma tête* (Dard *Pain* 89)

I dette tilfælde med reciprok betydning. Denne type refleksiv befinder sig ofte på overgangen til den frie dativ:

*Israël est une réaction à l'holocauste, et les juifs **s'y sont forgé** une personnalité différente* (*Express* 27.5.88, 58)

Fri dativ

Den frie refleksive dativ optræder lige som andre frie dativer med forskellige nuancer af Beneficient (jf. Herslund 1998:266 ff.):

*Rien ne nous assure que les quelques centaines de familles bénéficiaires du régime aient su **se rallier** l'opinion* (Musset *Invasions* 168)

*Et je **me suis payé** trois photographies du garçon en pleins spasmes* (Dard *Pain* 68)

*Vous n'êtes certainement pas l'adversaire que je **me serais choisi*** (*Express* 7.10.88, 62)

Men hvor andre dativpronominer svarer til præpositionelle konstruktioner med *à* eller *pour*, eksisterer der undertiden ikke nogen præpositionel struktur parallelt med den klitiske (jf. Leclère 1976:79 ff.), hvorfor man her næsten kan tale om en rigtig medial bøjning af verbet (Kemmer 1993's 'indirect middle'):

*Julie **s'est acheté** un pull rose.*
*Jeanne **s'est mangé** trois gâteaux.*
*Jérôme **s'est tapé** cinq martinis.*

2.5 Konklusion

De refleksive konstruktioner er blevet beskrevet som en zone, der omfatter og realiserer både antipassive og passive varianter. Dette er der dog ikke nogen modsigelse i, idet de to diateser har betydelige fællestræk, hvorfor det er forståeligt, at én og samme strukturelle konfiguration kan realisere dem, jf. Lazard (1994a:255): "Les notions de passif et d'antipassif sont contraires, mais non contradictoires (...). Comme elles ont un trait en commun, la réduction de transitivité, on comprend que leur opposition puisse être neutralisée ou qu'elles se partagent de diverses manières les sens que couvre le domaine, qui leur est commun, de la transitivité réduite". Dette beskriver faktisk situationen i de franske refleksiver ganske nøje, så at man kan se refleksiverne som udgørende en egen diatese, MEDIUM, der som set i 2.4 også dækker den indirekte medium. Med PASSIV som forfremmelse af Patienten som følge af degradering af Agenten, og med ANTIPASSIV som fremhævelse af Agenten som følge af degraderingen af Patienten, fremtræder refleksiverne

som en samlet gruppe, hvor de to mødes:

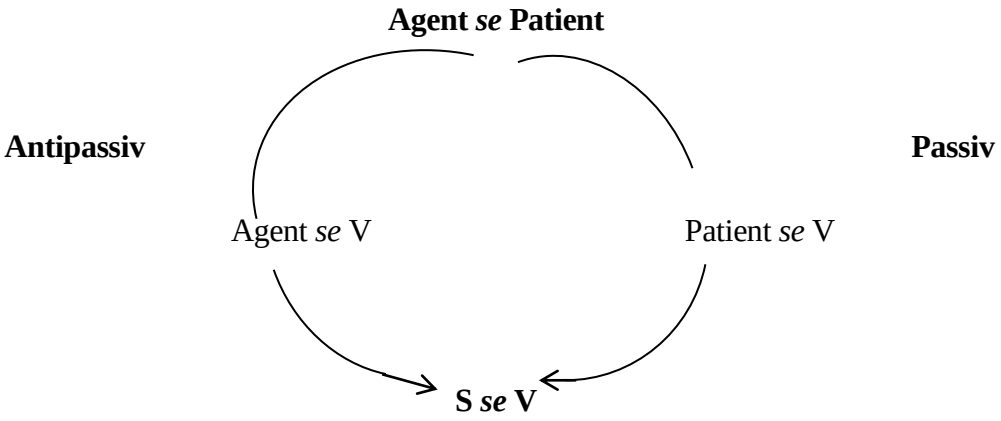

Og dette synes at svare ganske godt til en standardopfattelse af MEDIUM. I begge tilfælde er der nemlig tale om den mindre grad af udarbejdelse ('elaboration') af verbalsituationen, som Kemmer (1993) foreslår som definitorisk for MEDIUM; i begge tilfælde er der tale om koncentration om én af det aktive (transitive) skemas participanter, hvorimod det transitive skema elaborerer verbalsituationen ved at nævne dem begge i centrale GR:

Maksimal udførlighed:

Transitiv aktiv:	Agent_S	V	Patient_O

Reduceret udførlighed:

ANTIPASSIV:	Agent_S	*se*-V	(Patient)
PASSIV:	Patient_S	*se*-V	(Agent)

Det område, der således dækkes af de refleksive konstruktioner, er to forskellige reduktioner af den udførlighed, hvormed en transitiv situation kan fremstilles, og disse reduktioner foregår begge ved, at de to hovedaktører, Agent og Patient, gøres uskelnelige fra hinanden ved tilføjelse af det klitiske *se*. Typologisk er den franske refleksiv således midtvejs mellem pronominel status og status som verbalt affiks (jf. Faltz 1985:215 ff.), jf. situationen i dansk med de to typer: pronomen *sig*, verbalendelse *-s*. Pronominet har nemlig mistet sin uafhængige, nomenagtige status og optræder kun klitisk sammen med verbet, samtidig med at *soi* ikke længere fungerer som frit pronomen til *se* med det resultat, at *se* som det eneste klitiske pronomen ikke har nogen fri pendant. Men *se* er ikke blot klitisk, det er faktisk "mere" klitisk end de personlige pronominer, idet det som det eneste kan stå ved infinitiven i kausativkonstruktionen (se IV, 5. nedenfor).

Som det er blevet illustreret flere gange i det foregående, ser man ofte det samme verbum med forskellige læsninger afhængigt af S-syntagmet. Med et verbum som *se taire* ser man for eksempel

en glidning fra en relativt agentiv handling ('klappe i'):

> *Black déguste une trombe fraîche en pleine bouille. L'effet est radical. Il **se tait** pour mieux éructer* (San Antonio *Cadeau* 196)

til en slags organisk proces (næsten 'falde til ro, ophøre'):

> *le sentiment que le passé **s'était** définitivement **tu*** (Gallo *France* 343)

Over for dette "paradigmatiske" forhold ser man ofte en "syntagmatisk" sidestilling af forskellige typer refleksiver, hvor den stilistiske effekt netop opstår ved modsætningen mellem den strukturelle identitet og de forskellige læsninger:

> *"Quand je **me regarde**, je **m'inquiète**. Quand je **me compare**, je **me rassure**", telle est la devise de Thierry de Beaucé* (*Express* 10.6.8, 48)

De forskellige valg inden for diatesen, transitiv, refleksiv, passiv, illustreres af følgende eksempler, alle fra samme tekst:

Transitiv:

> *L'idéologie **divise** la gauche, et d'autant plus qu'elle est extrême: les groupuscules trotskistes ou semi-terroristes parlent un langage uniforme ...* (*Express* 21.2.86, 15)

Antipassiv:

> *La droite est maintenant pluraliste, parce que sont pluriels et contradictoires les enjeux réels. Sur ces questions concrètes, elle **se divise**, aussi, parce que ces enjeux sont susceptibles de plusieurs solutions* (ib.)

Passiv:

> *La gauche, elle, **est divisée** non par la diversité de ses composantes, mais par son idéologie* (ib.)

Diatesen fremstår således som en gennemgribende grammatikalisering af den fundamentale distinktion mellem transitiv og intransitiv konstruktion, idet både passiv og refleksiv danner intransitive strukturer, som udgør paralleller til den leksikalske intransitiv ved de symmetriske verber (Kapitel III, 7.4). Og alle disse intransitive konstruktioner mødes i prædikativkonstruktionen med tilstandsbetydning, den som Martin (1963) kalder "la voix mixte":

Transitiv:
Jean a cassé la branche.

Intransitiv:
La branche a cassé.

Refleksiv:
La branche s'est cassée.

Passiv:
La branche a été cassée.

Tilstand:
La branche est cassée.

5. KAUSATIV

0. Indledning

Det er ikke almindeligt i franske grammatikker at beskrive kausativkonstruktionen *faire* + infinitiv som en diatese. I mange andre sprog optræder kausativen dog som en diatese på linje med andre, således for eksempel i sanskrit, hvor kausativen beskrives som en afledt konjugation på linje med passiven (jf. beskrivelsen af sanskrits passiv i IV, 1.2):

Rod	**Kausativ**
v ṛ t-	*vart-áya-ti*
'dreje'	'får til at dreje'

Den status *faire* + infinitiv har i fransk som en næsten fuldt grammatikaliseret konstruktion, jf. at FG beskriver den som en hjælpeverbalkonstruktion, og det faktum, at kausativen foretager systematiske valensændringer, berettiger dens status som diatese. I modsætning til de hidtil behandlede diateser er der dog her tale om en valensforøgelse, idet kausativen danner transitive strukturer.

1. Komplekse prædikater

Den struktur, der opstår ved *faire* + infinitiv, beskrives som sagt af FG som en konstruktion med hjælpeverbal (jf. Vikner 1980). Men snarere end et hjælpeverbal er der tale om en **operator**, som danner et nyt, komplekst prædikat. Det er nemlig karakteristisk for hjælpeverbaler, at de ikke ændrer hovedverbalets indhold, herunder dets valens eller konsistens, men blot udtrykker verbale kategorier som tempus, aspekt og modus. *faire*'s rolle i kausativen er en helt anden, idet der netop gennem *faire* + infinitiv indføres en ny aktant, en overordnet Agent; hvor *être* eller *avoir* indordner sig under det leksikalske verbums valensmønster, så ændrer operatoren *faire* dette mønster ved dannelsen af et nyt komplekst prædikat:

Hjælpeverbal:
Jean vient. → *Jean va venir.*

Kausativ operator:
Jean vient. → *Julie fait venir Jean.*

Problemerne ved sådanne komplekse prædikater er dels deres forhold til leksikalsk kausativitet, dels, hvordan de forskellige aktanter ordnes og realiseres ved det nye prædikat.

2. Leksikalsk og syntaktisk kausativitet

Hvis et verbum *V* beskriver en given situation, så kan en kausativ pendant hertil, *V'*, forstås som et prædikat, der beskriver, at noget eller nogen forårsager denne situations opståen. Et kausativt verbum rummer derfor altid semantisk to prædikater: en kausativ operator og et grundverbum. Det

kausative verbum kan være enten et helt andet leksem end grundverbet (*mourir - tuer*), det samme leksem, blot brugt kausativt (*casser*), et afledt leksem, for eksempel med kausativt affiks (tyrkisk *öl- − öl-dür-* 'dø − få til at dø', jf. sanskrit eksemplet ovenfor), eller en anden form for morfologisk markering (for eksempel hebræisk med præfiks *hi-*, konsonantgemination og vokalalternation: *kātab-* 'skrive' − *hi-kɔ̄ttīb-* 'få til at skrive', dansk med historisk betinget og uproduktiv vokalveksel: *ligge − lægge*), eller der kan være tale om en mere eller mindre grammatikaliseret analytisk konstruktion som den franske *faire* + infinitiv (jf. Shibatani 1976, Herslund 1991). De selvstændige kausative leksemer kan ses som leksikalske modeller for de systematiske analytiske kausativer: Hvor der ikke findes nogen kausativ anvendelse af leksemet, eller hvor der ikke eksisterer noget tilsvarende kausativt leksem, træder operatoren *faire* til for at udtrykke et kausativt indhold. Man kan opstille par som følgende:

casser	−	*casser*
voir	−	*montrer*
sentir	−	*faire sentir*

hvor der for eksempel ikke eksisterer noget kausativt leksem svarende til *sentir*.

De symmetriske verber, der udgør et leksikalsk mikrosystem, illustrerer den leksikalske model for de syntaktiske processer direkte, da der ofte eksisterer både henholdsvis leksikalsk og syntaktisk kausativ, og leksikalsk og syntaktisk inkausativ i form af en refleksiv konstruktion, ved det samme verbum:

	Leksikalsk	**Syntaktisk**
Kausativ	*Jean casse le fil*	*Jean fait casser le fil*
Inkausativ	*Le fil casse*	*Le fil se casse*

Forholdet mellem de to strukturer, kausativ og inkausativ, kan udtrykkes enten som en valensreduktion, hvor det fundamentale arguments O-relation erstattes af en S_i-relation i inkausativ:

O → S_i

eller, hvis man vender pilen om:

O ← S_i

som en valensforøgelse, hvor et S_i bliver O i kausativ. Formlerne beskriver både leksikalske og syntaktiske relationer, med førstnævnte som mønstre for sidstnævnte. I de symmetriske verber, som udgør en klasse med systematisk overensstemmelse mellem transitiv-kausativ og

intransitiv-inkausativ betydning, er der tale om en **leksikalsk relation**, her blot mellem to valensskemaer inden for samme leksem. Men der er også ofte en mere eller mindre subtil betydningsforskel mellem intransitiv og refleksiv konstruktion (jf. Blinkenberg 1960, Rothemberg 1974 og Kapitel III, 7.4, IV, 4.2.3) og mellem transitiv og kausativ.

Generelt eksisterer der mere eller mindre uforudsigelige betydningsforskelle mellem leksikalsk og syntaktisk kausativ (jf. Ruwet 1972, Shibatani 1976, Roegist 1983, Herslund 1991). Det er dog, hvad man skulle vente, da leksikalske størrelser ofte associeres med idiosynkratiske træk, således at deres betydning ikke kan beregnes ud fra den syntaktiske konstruktion. Ved en syntaktisk kausativ derimod, kan man altid beregne betydningen ud fra de indgående elementer (jf. Herslund 1991): De to semantiske prædikater, et hvilket som helst kausativt verbum rummer, smelter sammen på ofte uforudsigelig vis i det simple leksem, men holdes, næsten ikonisk, adskilte i den syntaktiske kausativ. Således betyder a. og b. ikke altid det samme:

a. *Elle m'a enseigné la logique.*
b. *Elle m'a fait apprendre la logique.*

Mens b. beskriver en situation, hvor jeg faktisk har lært logik, så udtaler a. sig ikke om resultatet. Det er også let at se, at følgende a. og b. ikke nødvendigvis beskriver helt den samme situation:

a. *Elle a tué le petit chat.*
b. *Elle a fait mourir le petit chat.*

Der er altså ikke nogen fuldstændig synonymi mellem en leksikalsk og en syntaktisk (analytisk) kausativ, selv om de har nogenlunde samme notionelle indhold: Man kan ganske vist ofte bruge enten den ene eller den anden til at beskrive samme situation, men de betyder grundlæggende noget forskelligt. Selv om a. og b. kan siges at beskrive samme situation i følgende (jf. Ruwet 1972:158, Karolak 1991:150):

a. *Le pilote a atterri le Boeing 747.*
b. *Le pilote a fait atterrir le Boeing 747.*

så kan kun b.-konstruktionen anvendes i følgende:

La tour de contrôle a fait atterrir le Boeing 747.

Der er nemlig altid en potentiel forskel mellem en direkte og en indirekte kausativ relation: Hvor den leksikalske er direkte, kan den syntaktiske kausativ ofte opfattes som indirekte. Derfor kan a. være sand uden, at b. også er det (jf. Herslund 1991:141):

a. *La Convention a fait mourir Louis XVI sur l'échafaud.*
b. *La Convention a tué Louis XVI sur l'échafaud.*

b. er faktisk ikke sand. Den relative autonomi, det underordnede verbum nyder i den analytiske konstruktion, viser sig i, at en eventuel tvetydighed i det underordnede verbum − "aktiv" eller "inaktiv" læsning − bevares. Derfor kan den analytiske kausativ udtrykke både direkte og indirekte forårsagelse og altså optræde med to slags subjekter (Ruwet 1972:160, Karolak 1991:152):

Le pilote/La tour de contrôle a fait atterrir le Boeing 747.
Alice/L'indifférence d'Alice a fait remonter Humpty Dumpty sur le mur.

Den leksikalske kausativ derimod kan kun udtrykke den direkte forårsagelse, altså med en inaktiv læsning af det underordnede prædikat, hvorfor den ikke kan bruges, når den aktive læsning er den eneste mulige, jf. b. med *les invités*:

a. *Julie a entré la voiture.*
Julie a fait entrer la voiture.

b. **Julie a entré les invités.*
Julie a fait entrer les invités.

Hvis den syntaktiske kausativ på grund af sin analytiske natur altså ofte kan udtrykke en indirekte kausativ relation, så følger heraf, at der kan være en temporal afstand mellem de to delsituationer − den forårsagende og den resulterende − således at de to verber, der indgår i kausativkonstruktionen kan have hvert sit tidsadverbial (jf. Ruwet 1972:137):

a. *Le médecin a fait accoucher Madeleine dimanche en lui donnant un médicament samedi.*

b. **Le médecin a accouché Madeleine dimanche en lui donnant un médicament samedi.*

Hvor den leksikalske kausativ, som omtalt ovenfor, ikke hævder resultatet, så gør den syntaktiske det, og en negeret fortsættelse vil uvægerligt blive kontradiktorisk (Herslund 1991:145):

a. *Je leur ai expliqué pourquoi la construction causative est intéressante, mais ils n'ont rien compris.*

b. ☹*Je leur ai fait comprendre pourquoi la construction causative est intéressante, mais ils n'ont rien compris.*

Denne indirekte kausative relation kan blive så indirekte, at der bliver tale om en fiktiv relation (Herslund 1991:141):

Madame Rosa lui faisait construire aussi des ponts et des routes (Ajar *Vie* 47)

hvor Madame Rosa i de breve, hun skriver for ham, lader forstå, at Monsieur N'Da Amédée er storentreprenør i Frankrig.

Semantisk er der altså visse karakteristiske semantiske forskelle, som attesterer den syntaktiske kausativs analytiske natur over for den leksikalskes mere syntetiske (flere træk hos Ruwet 1972, Herslund 1991, Karolak 1991). Men trods dette opfører den syntaktiske kausativ, *faire* + infinitiv, sig syntaktisk på mange måder som ét verbum.

3. Kausativkonstruktionen

Dannelsen af et komplekst prædikat gennem kombinationen *faire* + infinitiv har to konsekvenser, som giver konstruktionen visse karakteristiske egenskaber i sammenligning med andre infinitivkonstruktioner, især den kombination, der findes ved *laisser* og visse sanseverber (se 5. nedenfor).

Dette komplekse prædikat svarer til Relational Grammar's begreb 'Clause Union' (jf. Postal 1982, Fauconnier 1983, Legendre 1987, 1990, Blake 1990:109 ff.) eller transformationsgrammatikkens 'Verb Raising' (jf. Aissen 1974). Konstruktionen kan med fordel illustreres ved den repræsentation, RG anvender, her med et underordnet transitivt verbum:

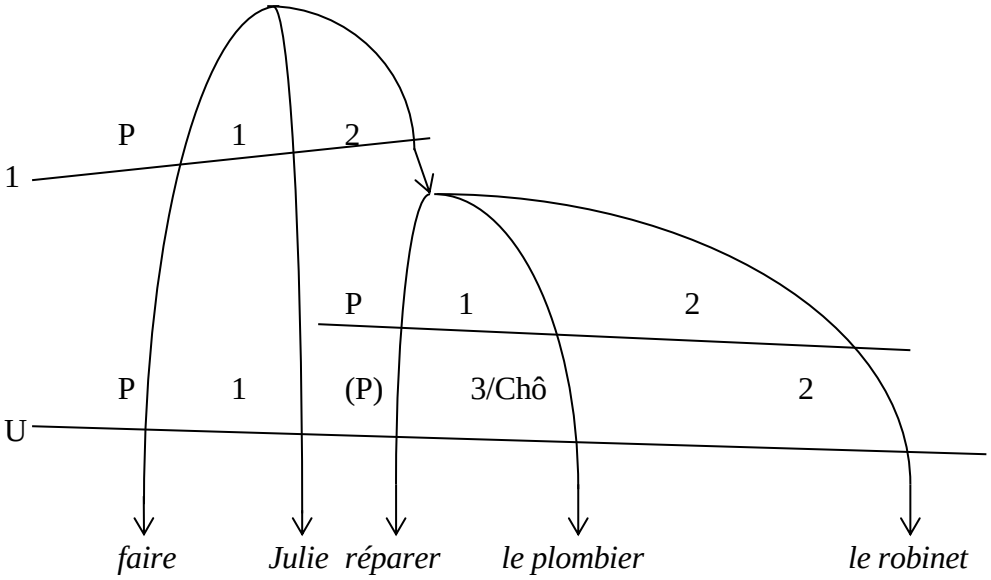

På det initiale stratum (1) har *faire* en 2 (dvs. et O) i form af en sætning, som selv har et initialt stratum med en 1 (S) og en 2 (O). På det næste stratum, unionsstratumet (markeret med U) bliver *faire*'s 1 stående som 1 (S), og den underordnede sætnings termer må derfor ændres, da der kun kan være én af hver relation på et finalt stratum; da der jo er en 1, er det den underordnede 1, der degraderes, og da der allerede er en 2 (*réparer*'s O), degraderes den til 3 (A_{dat}) eller til "chômeur" (*par* N).

Den første konsekvens af dannelsen af et komplekst prædikat er, at de to komponenter vokser så tæt sammen, at de to dele, *faire* og V_2, ikke kan negeres hver for sig. Det underordnede verbum, V_2, kan heller ikke substitueres med pronomen. Topologisk ytrer dannelsen af et komplekst prædikat sig ved, at der ikke kan placeres noget mellem de to dele. Således vil nominale led følge prædikatet, mens klitiske led vil stå foran det:

*Julie **fait venir** son frère.*
*Julie **fait trier** le courrier à son frère.*

*Julie le **fait venir**.*
*Julie le lui **fait trier**.*

Der er visse afvigelser fra dette mønster. Først og fremmest står refleksive pronominer, som hører til V_2, mellem de to komponenter (altså foran V_2, jf. IV, 4.2.2):

*je l'ai fait **s'**avancer déjà près de moi dans les rues de Savoux* (Gallo *France* 273)

*quand le hasard (...) avait choisi de faire **se** croiser nos vies* (Gallo *France* 359)

lige som et inverteret subjekt eller efterstillet klitisk pronomen i imperativ ved *faire* naturligvis kommer ind imellem de to komponenter:

*Il lui faisait prendre le nom d'une de ses terres; et pourquoi ne lui ferait-**il** pas passer sa pairie?* (Stendhal *Rouge* 440)

*Vous comprenez que je suis au courant de tout ce qui peut intéresser la C.I.A., et même davantage. Voilà: faites-**leur** savoir que je désire passer à l'Ouest* (Topol *Substitution* 21)

Herudover står visse adverbialer, især nægtelsen *pas*, mellem de to komponenter, lige som man også her kan finde kvantoren *tout*:

*Ne vous faites **pas** tuer là-bas, mon petit* (Gallo *France* 259)

*La fièvre lui faisait **tout** appréhender avec un sentiment d'irréalité* (Deforges *Tango* 26)

Ved sideordnede verbaler behøver *faire* ikke gentages:

*Il parlait avec cette morgue habituelle qui le faisait **détester ou admirer** servilement* (Gallo *France* 183)

lige som man kan finde præfikset *re-* på *faire* i stedet for på V_2 (Tesnière 1959:266, Herslund

1991:137):

*Ils ont été obligés de **refaire** faire le plafond.*

Da dette sammenvoksede prædikat danner ét verbum, skal de to komponenters aktanter fordeles på en eller anden måde ved dette nye verbum. Da det er den kausative operator *faire*, der bidrager med det kausative verbums S, er spørgsmålet som set ovenfor, hvorledes V_2s aktanter realiseres. Løsningen herpå som i talrige andre sprog består i, at et S_i, også ved uudtrykt O i antipassiv (jf. Kapitel III, 7.3 og IV, 3.), realiseres som O for det kausative verbum, mens et S_t enten realiseres som A_{dat}, dvs. *à* N eller *lui*, eller som et agensled, *par/de* N:

*Julie fait venir **le plombier**.*
*Julie **le** fait venir.*

*Julie fait réparer le robinet **à son plombier**.*
*Julie **lui** fait réparer le robinet.*

*Julie fait réparer le robinet **par un plombier du quartier**.*
*Julie fait réparer le robinet **par lui**.*

Andre led, især forskellige A-syntagmer ved V_2 realiseres, som de bedst kan, dvs. de bliver stående, som de er, og som de ville have været i en ikke-kausativ konstruktion, da de jo ikke kommer i konflikt med *faire*'s aktanter; det gør kun det underordnede S. Men der kan derved opstå exceptionelle konstruktioner med to A_{dat} ved det komplekse verbum:

*car en **me** les faisant préférer mille fois **au reste de ma vie**, mon exaltation les en isolait* (Proust, cit. Skårup 1990:8)

hvor dog kun V_2s S kan realiseres klitisk, se nedenfor.

Som beskrevet i IV, 4.2.1 ovenfor, behandles refleksive verber som intransitive, dvs. at et V_2s S optræder i akkusativ, og et *se* ikke blot kan men skal som det eneste klitiske pronomen blive stående ved V_2:

*mais le vent du petit matin **le** fit **se** serrer dans sa capote* (Aragon *Semaine* 1.28)

*Ils se repentaient du vain orgueil qui **les** avait fait **s'**inscrire dans la Maison de Sa Majesté* (Aragon *Semaine* 1.180)

Et andet tegn på sammensmeltningen og dannelsen af et nyt komplekst verbum er det, at de to komponenter ikke længere har egne argumenter hver for sig bortset fra tilfældet med to A-syntagmer som ovenfor. Aktanterne er argumenter for hele det kausative verbum, og for

eksempel *faire* i participe passé kongruerer ikke med det (afledte) O, men forbliver ubøjet:

> *l'enveloppe **qu**'il m'avait fait (*faite) remettre* (Gallo *Crime* 110)

Man finder dog visse afvigelser fra de kanoniske mønstre. Det er ikke helt usædvanligt, at finde V_2s S_t realiseret som et O, således at man får en konstruktion med to O-konstituenter, hvilket tværsprogligt ikke er uhørt i kausativkonstruktioner (jf. Comrie 1976):

> *mais mon silence **le** faisait interrompre **ses commentaires*** (Gallo *Crime* 178)

> *Dès le moment où ils savent qu'ils ont un garçon, ils entreprennent un processus qui (...) **les** fera encourager **certains comportements** tandis que d'autres seront découragés* (Badinter *L'un* 306)

eller O mellem de to komponenter:

> *Cette trémulation trismique qui fait **mes dents** s'entre-choquer* (Tournier *Roi* 61)[9]

Man finder også konstruktioner, hvor klitiske led fordeles ved de to komponenter, *faire* og V_2, i visse tilfælde måske fordi restriktionerne på kombination af klitiske pronominer ikke tillader den "korrekte" konstruktion med begge klitika ved *faire*:

> *Ce genre de faits concrets qui **la** faisaient chaque jour **nous** quitter de la sorte* (Duras, cit. Herslund 1988:240; jf. **lui - nous*)

> *Elle **me** faisait aussi **lui** raconter **des histoires*** (Signoret *Nostalgie* 285; jf. **me - lui*)

Sådanne eksempler tyder dog på, at man, i modsætning til en udbredt opfattelse, også ved *faire* har den "løsere" konstruktion med infinitivisk objektsprædikativ, uden komplekst verbum, hvor de to verber derfor tildeler hver sine GR (se 5. nedenfor). To O eller A_{dat} befinder sig derfor på forskellige niveauer.

4. De to strukturer

Som anført ovenfor medfører dannelsen af det komplekse kausative verbum en omorganisering af V_2s aktanter. Når V_2 er intransitivt eller intransitiveret, herunder antipassivt eller refleksivt, foregår denne omorganisering helt smertefrit, idet S_2 bliver O for det nye verbum:

---

9. Sådanne eksempler må nærmest karakteriseres som krukkede (falske) arkaismer. Man finder tilsvarende hos Robert Merle:

*Le souci de ses belles pierres taillées (...) lui faisait **ses ongles** ronger* (Merle *Fortune* 79)

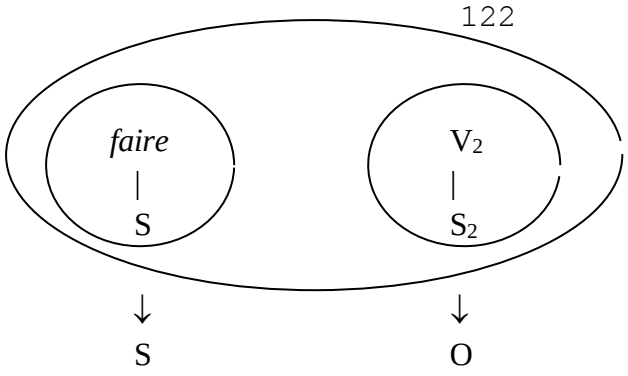

lige som et S_i ved et symmetrisk verbum bliver O i den transitive (kausative) konstruktion af verbet, eller som ved forholdet mellem forskelligt inkausativt og kausativt leksem:

a. ***La branche*** *casse.*
Jean casse ***la branche****.*

b. ***Le médecin*** *vient.*
On amène ***le médecin****.*

Når V_2 derimod er transitivt, og dets O er udtrykt, løses problemet med aktantomorganiseringen på to måder, idet den kan forløbe enten efter et ergativt mønster, eller et nominativ-akkusativt mønster, lige som det er tilfældet ved komplekse nominaler, jf. Kapitel III, 9.1. I det ergative mønster, som jo grundlæggende konstrueres intransitivt, dvs. med identifikation af prædikats- og propositionskonstituerende argument (jf. Kapitel III, 2.5) − det transitive verbums objekt er faktisk S_i i en intransitiv konstruktion − forløber omorganiseringen som i det intransitive mønster, blot realiseres V_2s Agent, som ville være S_t, hvis verbet konstrueredes selvstændigt, som agensled ("ergativ"):

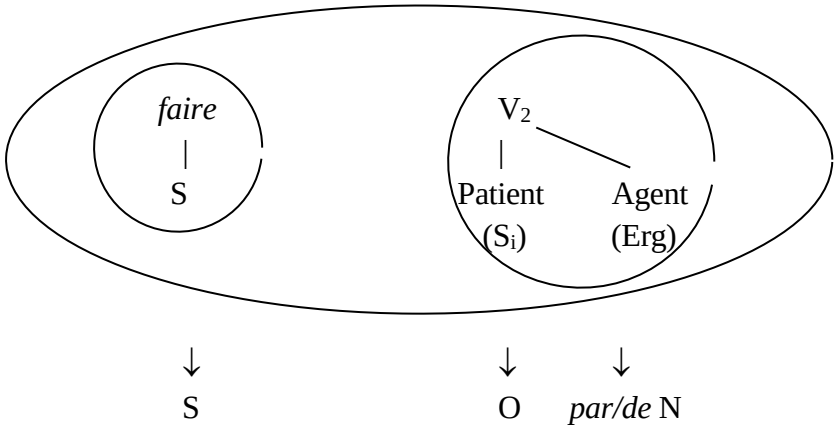

I nominativ-akkusativmønstret realiseres V_2s O som O, mens Agenten, S_t, realiseres som A_{dat}:

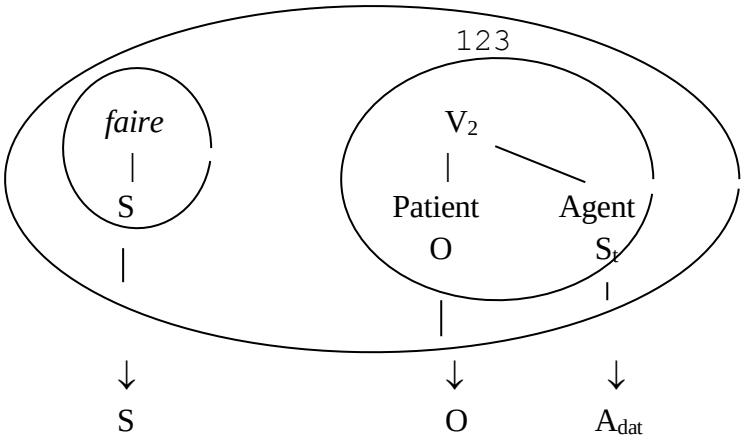

Som man kan se, drejer kausativkonstruktionen om det fundamentale argument for V_2 som sit faste punkt: Det er enten S_i i en ergativ konstruktion eller O i en nominativ-akkusativ konstruktion. Men det realiseres altid som O ved det resulterende kausative verbum.

Hvorfor finder man netop en ergativ syntaks i kausativer, og i nominalsyntagmer? I første omgang kan man heri se en generalisering, hvis man udvider den i Kapitel III, 9.1 foreslåede analyse af komplekse nominalsyntagmer som reduktioner af verbonominale prædikater til også at gælde de ergative syntagmer: komplekse prædikater med *faire* (eller leksikalske varianter) får deres underordnede aktanter organiseret ergativt. Der er således en klar parallelisme mellem verbonominalt og kausativt prædikat:

Verbonominalt prædikat:
x fait l'exposé de y → *l'exposé de **y par x***

Kausativt prædikat:
z fait (x exposer y) → *z fait exposer **y par x***

Denne generalisering bygger på det fænomen, Comrie (1981:112 f.) kalder 'naturlig ergativitet'. I visse sprog grammatikaliseres resultative konstruktioner efter et ergativt mønster, således at S for et intransitivt verbum og O for et transitivt behandles og markeres ens. Der er således en naturlig "topikalisering", dvs. fremhævelse, af det argument, som en ændring med resulterende tilstand går ud over. Og her genfinder vi så vores fundamentale argument, som netop er defineret som det argument, der optræder i tilstandsbeskrivelsen ved aktionsverber (jf. Kapitel III, 2.4). Det er lige præcis vores S_i og O, som jo netop begge optræder i prædikative, resultative konstruktioner:

Le chat est sorti. (S_i)
La porte est fermée. (O)

Når det fundamentale argument i den grad bliver centralt som fikspunkt, er det naturligt at gribe til det ergative mønster, som jo ligger der som en mulighed (jf. Kapitel I, 1.3): Man identificerer det prædikats- med det propositionskonstituerende argument. Og det er altså, hvad der sker i de resultative prædikative konstruktioner, og i komplekse nominalsyntagmer og kausativer, som jo også har et fundamentalt resultativt indhold. Som vist i 2. ovenfor hævder den analytiske kausativ

semantisk altid resultatet (jf. Herslund 1991:141):

> ☹*Je lui ai fait voir mes tableaux, mais il ne les a pas vus.*

4.1 Ergativ organisering

Den ergative organisering er altså blot en udvidelse af det grundlæggende intransitive mønster (jf. beskrivelsen af det komplekse nominalsyntagme i Kapitel III, 9.1.1). Man finder her følgende kombinationer, idet konstruktioner uden udtrykt Agent ved V_2 ifølge sagens natur repræsenterer det ergative mønster:

> **S [*faire* + V_2]:**
> *Cela fit rire ___ bruyamment* (Golon, cit. Herslund 1990:20)
>
> **S [*faire* + V_2] O:**
> *Au milieu des bénédictions évidentes* ***que*** *le Seigneur faisait pleuvoir sur Mespech* (Merle *Fortune* 52)
>
> *le minerai* ***qu****'on a fait extraire de la mine* (Golon *Angélique* 1.346)
>
> **S [*faire* + V_2] O A:**
> *Je devais* ***lui*** *faire rendre* ***justice*** (Gallo *Crime* 81)
>
> *dès le lendemain matin, Mahler* ***lui*** *fait parvenir* ***ses lieder*** (Giroud *Alma* 43)
>
> *J'aurai sa peau. Je* ***lui*** *ferai retirer* ***son permis de conduire*** (Gallois *Fille* 141)
>
> *Il ne saurait oublier que Jeanne a soutenu le meutrier de son père; elle* ***l****'a même fait couronner* ***roi de France****!* (Soisson *Charles* 70)
>
> **S [*faire* + V_2] O (A) *par* N:**
> *les gens du dix-septième arrondissement auraient fait poser leur papier peint* ***par un autre*** (Fleischman *Rendez-vous* 69)
>
> *Le major Oparkov lui avait fait envoyer* ***par son aide de camp Riazantsev*** *un uniforme tout neuf de général* (Topol *Substitution* 323)

Når V_2 er refleksivt, er det intransitivt, som fremstillet i IV, 4. og derfor finder man her det ergative mønster, hvad enten *se* er udtrykt eller ej:

> *... la mettaient dans des états qui* ***la*** *faisait se traiter de "chienne en chaleur"* (Deforges *Tango* 241)

*Un nouveau contretemps **le** fit se poser à Vilnius* (Signoret *Nostalgie* 158)

*Elle et moi nous trouvions désormais (...) dans des univers séparés **que** rien ne pouvait plus faire se rejoindre* (Gallo *France* 169)

*Pour reprendre ce rapport, faire ___ taire **Michel ou Monica**, qui avait donné l'ordre de tuer?* (Gallo *Crime* 329)

Den ergative konstruktion ligner naturligvis passiv på flere punkter: I begge tilfælde er der, som omtalt ovenfor, tale om identificering af det prædikats- med det propositionskonstituerende argument. Herudover er der det forhold, at agensleddet vælger *par* eller *de* efter de samme principper som i passiv, dvs. at man har *de* ved verber som *aimer, connaître, accompagner* ...:

*ils savaient fort bien qui était Raymond Duroy, le tumulte qui avait suivi l'enterrement huguenot de Delpeyrat sous la lanterne des morts à Sarlat l'ayant fait connaître **de tous** en nos régions* (Merle *Fortune* 157)

Hertil kommer så også, på det tekstuelle plan, *par*-syntagmets rematiske status og forkærlighed for ubestemt nominal (jf. 4.3 nedenfor), og flere ser da også *faire par*-konstruktionen som udtryk for en passiv i den underordnede struktur (jf. Ruwet 1972, Hyman & Zimmer 1976, Comrie 1976, Radford 1978, Rouveret & Vergnaud 1980:185, Gibson & Raposo 1986). Men der er gode argumenter mod en passiv fortolkning for eksempel i Kayne (1977:231 ff.), Fauconnier (1983:204 ff.), Roegist (1983:130 f.), Herslund (1988, 1991) og Legendre (1990). Helt teorineutralt er det frem for alt bemærkelsesværdigt, at den underordnede infinitiv ikke kan passiveres:

**Julie a fait son fils être examiné par un médecin célèbre.*

I et typologisk perspektiv synes antagelsen af en ergativ organisering i den underordnede struktur da også mere generel end en passivkonstruktion.

4.2 Nominativ-akkusativ organisering

Når V_2 er transitivt, men optræder uden udtrykt O, behandles det som intransitivt og har derfor det ergative mønster. Ved transitive verber finder man derfor kun følgende kombination som udtryk for den nominativ-akkusative organisering:

S [*faire* + V_2] O A_{dat}:
*Mon père avait fait promettre **à ses fils le secret de la décision** de la frérèche* (Merle *Fortune* 156)

*Le juge ne lisait cette question que du bout des lèvres et en voulait à Maigret de **la lui** faire poser* (Simenon *Témoins* 175)

Nominativ-akkusativ organiseringen, dvs. markeringen af et underordnet S_t som A_{dat}, finder man fortrinsvis ved verber, hvis S ikke har en Agent-, men en Experient-rolle:

*J'ai fait découvrir **Paris à Germaine*** (Dard *Pain* 146)

*elle fit oublier **aux convives qu'ils étaient à Nuremberg*** (Deforges *Tango* 62)

*Et c'était moi qui **lui** avais fait comprendre **cette sale vérité*** (Dard *Pain* 90)

*Elle se souvint que Raphaël Mahl **lui** avait fait lire **La Condition humaine*** (Deforges *Tango* 169)

*j'ai pu **lui** faire entendre **raison*** (Dard *Pain* 156)

*il l'avait prise par le bras pour mieux **lui** faire entendre **ce qu'il disait*** (Deforges *Tango* 97)

*il sentait toutes ses souffrances. Il se jura de **les lui** faire oublier* (Deforges *Tango* 14)

Også ved verbet *avoir*, hvis S har rollen Location:

*M. de La Mole, qui avait fait avoir **un évêché à son neveu*** (Stendhal *Rouge* 129)

*Et peut-être qu'il **lui** ferait avoir **la Légion d'honneur*** (Aymé *Vouivre* 145)

og hvis O-syntagmet er en betegnelse for legemsdel:

*un tic nerveux **lui** faisait secouer **la tête** de bas en haut* (Dard *Pain* 85)

*... quand un cri d'Oliveira (...) **lui** fit tourner **la tête*** (Villiers *Santiago* 209)

Man har også konstruktionen med A_{dat} ved inergative verber (jf. Kapitel III, 5.3.2) og ved verber i antipassiv præpositionel konstruktion (jf. Kapitel III, 7.3), altså selv om der ikke er noget udtrykt O ved V_2:

*elle **lui** fit goûter **à la confiture de fraises*** (Gary *Promesse* 187)

*Mon frère **lui** faisait boire **de ce vin** de Mauves dont il ne boit pas lui-même* (Hugo *Misérables* 140)

*le soleil encore lumineux de la fin de l'après-midi **lui** fit cligner **des yeux*** (Deforges *Tango* 162)

*Avec sa robe magnifique (...) le chien **lui** avait fait penser **à une grande hermine*** (Ballard, cit. Danell 1979:77)

*Il faut voir sur quel ton et avec quelle énergie il s'adresse au général des Récollets pour **lui** faire renoncer **à sa juridiction sur le couvent*** (Sareil, cit. Danell 1979:77)

I sådanne tilfælde vinder konstruktionens semantik over den rent grammatiske fordeling: Som det vil blive udviklet nedenfor, har nominativ-akkusativkonstruktionen, gennem brugen af en A_{dat} ved det komplekse verbum *faire* + infinitiv en betydning af noget, som den overordnede Agent eller årsag udvirker ved direkte påvirkning af V_2s Agent eller Experient (jf. Hyman & Zimmer 1974, Cannings & Moody 1978). Den nærmeste danske gengivelse er derfor 'få til + infinitiv'. Lignende forhold finder man i en skelnen mellem to kausativ-konstruktioner i for eksempel ungarsk og japansk (Comrie 1981:175 f.), alt efter det underordnede subjekts mere eller mindre aktive og viljesbetemte aktivitet. Men man genfinder også inakkusativ-inergativ-distinktionen og dens slægtskab med inaktiv-aktiv-distinktionen og distinktionen mellem to slags S, jf. Kapitel III, 5.4. Man har således mulighed for at markere et inergativt underordnet S med dativ, lige som et transitivt S, men ikke et inakkusativt (jf. Roegist 1983:133, Blanche-Benveniste et al. 1984:194 ff.):

*Cet événement **lui** a fait changer d'avis.*
Cet événement **lui a fait retourner à sa femme.*

Omvendt kan man have en A_{dat} ved inakkusativt V_2, når dets subjekt er udtrykt:

*Mais il **lui** fait parvenir **un cadeau*** (Giroud *Alma* 148)

hvilket ikke kan lade sig gøre ved et inergativt V_2 (jf. Kapitel III, 5.3.2 og Tasmowski-De Ryck 1984):

Mais il **lui fait téléphoner **Julie**.*

Ved et inergativt verbum konkurrerer det underordnede S_t og et eventuelt A_{dat} nemlig om pladsen som A_{dat} ved det komplekse, kausative verbum. Og det er S_t, der vinder og får pladsen således, at et klitisk A_{dat} (*lui*), dvs. et A_{dat} ved det samlede, komplekse verbum forstås udelukkende som det underordnede subjekt i nominativ-akkusativkonstruktionen:

*Lorsque Germaine était rentrée de Nantes, je **lui** avais fait téléphoner **au garage** qui nous avait loué la voiture pour dire de venir récupérer celle-ci devant mon domicile* (Dard *Pain* 178)

lige som det er tilfældet, hvis V_2 har en A_{dat} (jf. 3. ovenfor og Tasmowski-De Ryck 1984:404):

*On **lui** fait remettre le message **au secrétaire**.*

Selve brugen af pronominet *lui* bygger nemlig på individualisering af referenten (jf. Herslund 1988:109 ff., Tasmowski-De Ryck 1984:420), som gør den til førstevalg som Agent og dermed sekundært subjekt ved det kausative, komplekse verbum, hvorfor sætninger med for eksempel *téléphoner* som ovenfor nærmest bliver kontradiktoriske: Det er *Julie*, der skal forstås som Agent, men det er *lui*, der er det oplagte valg. Derimod opstår dette problem ikke, hvis man slår over i den ergative konstruktion; så kan der godt være et A_{dat}:

*Pourquoi tu **me** fais téléphoner **par un taré**?* (Mundtligt eksempel)

*il **vous** aurait fait téléphoner **par la fille de ce Black**?* (San Antonio *Cadeau* 217)

da dette jo ikke i denne konstruktion konkurrerer med et S_t.

4.3 De to konstruktioners forekomst

Fordelingen af de to konstruktioner er forsøgt fortolket på mange forskellige måder (jf. for eksempel Hyman & Zimmer 1974, Cannings & Moody 1978, Morin 1978, Roegist 1983, Legendre 1990). Selv om valget mellem *à* og *par* i høj grad er semantisk bestemt, så er der dybest set altså ikke tale om et valg mellem to præpositioner, men mellem to konstruktioner. Og det ser ud til, at de fordeler sig efter et ganske simpelt princip, som styres af de forskellige subjektsvalg i de to konstruktioner: I den ergative konstruktion er det V_2s Patient-argument, der er S, i den nominativ-akkusative konstruktion er det V_2s S_t (Agent eller Experient). Valget mellem de to konstruktioner afhænger så simpelthen af, hvilket led der er topisk. I den ergative sætningstype er Patienten (absolutiv-syntagmet, S_i) default-topik, i den nominativ-akkusative type er det Agenten (S_t), jf. også bemærkningerne om 'cohésion' hos Roegist (1983:138 f.). Det er i denne forbindelse symptomatisk, at de selvkonstruerede eksempler, Morin (1978:363) giver for at illustrere de to konstruktioner, har omvendt fordeling af bestemt og ubestemt syntagme:

*Il fera boire **un** peu de vin à **son** enfant.*

*J'ai fait rédiger **mon** travail par **un** copain.*

Der er selvfølgelig ikke nogen én-til-én overensstemmelse mellem bestemt syntagme og topik, men alt andet lige har et bestemt syntagme større chancer for at være topik end et ubestemt (jf. Kapitel I, 4.4). Man vil altså i store træk have følgende fordeling af de to konstruktioner (jf. Herslund 1988:238 ff., 1990, 1991):

[Parlant de linguistes]:
*Ces linguistes, on devrait **leur** faire planter **des choux**!*

[Parlant de choux]:
Ces choux, il vaut mieux ***les*** *faire planter* ***par des linguistes****!*

De to konstruktioner fordeler sig faktisk således:

Nominativ-akkusativ konstruktion:
si Pierre Joxe avait fourni une escorte de motocyclistes pour faire rencontrer ***à l'honorable prélat un terroriste*** *incarcéré à la Santé* (*Express* 10.10.86, 19)

L'argent, il sait ce que c'est. Pas la peine qu'il ***lui*** *fasse prendre l'air* (Courchay *Malaveil* 226)

Mais, les chiffres, on peut ***leur*** *faire dire ce qu'on veut* (Pottecher *Pétain* 358)

On devrait ***les*** *foutre dans un pénitencier,* ***ces sales mômes****!* ***Leur*** *faire casser des cailloux jusqu'à la majorité de leur* (sic) *arrière-petits enfants!* (San Antonio *Cadeau* 30)

Ergativ konstruktion:
Il y trouva Elie qui voulait immédiatement ***le*** *faire traiter* ***par un médecin*** *d'Assise* (Green, cit. Skårup 1985:23)

Si les parents du peintre étaient restés en Pologne (...) les gens du dix-septième auraient fait poser ***leur papier peint par un autre*** (Fleischman *Rendez-vous* 69)

Spørgsmålet om valg mellem de to konstruktioner rejser sig, som set ovenfor, kun når der er mindst to argumenter for V_2 udtrykt, ellers har man kun den ergative organisation:

Le Roi ne sut rien faire de son armée de cinquante mille hommes, sauf ***la*** *faire manœuvrer en grande parade, oriflammes et fanfares, devant le camp de l'empereur à Valenciennes* (Merle *Fortune* 62)

dans leurs pauvres vêtements d'étoffes ternes, gris le plus souvent, et qui ***les*** *faisaient surnommer "grisettes"* (Golon *Angélique* 2.233)

Og når en eventuel Agent er ligegyldig eller indlysende fra konteksten, udelades den:

Après l'ambassade, ***Virginia*** *alla faire du shopping (...) Si les Soviétiques soupçonnaient quelque chose, ils pourraient* ***la*** *faire suivre* ___ (Topol *Substitution* 70)

Disse tilfælde falder ind under det overordnede princip, der siger, at man har det ergative mønster, når V_2, dvs. situationen generelt, eller dets Patient, der jo som V_2s fundamentale argument er bærer af situationen, er topik, derfor hovedsagelig kendt og grammatisk bestemt, mens en eventuel

Agent kan, men ikke skal nævnes:

> *Si les parents du peintre étaient restés en Pologne comme tout le monde, l'enfant aurait sans doute péri normalement pendant la guerre, les gens du dix-septième auraient fait poser leur papier peint* ***par un autre****, et leur nièce ne serait pas venue troubler la vie de Solotov* (Fleischman *Rendez-vous* 69)

1. og 2. persons pronominer er inhærent topiske, så man har ved disse en perfekt komplementær distribution af de to mønstre: Når de er Agent, har man nominativ-akkusativ; og når de er Patient, har man ergativ:

> *Elle* ***m'****a fait ouvrir la fenêtre.*
> *Elle* ***m'****a fait interroger par les gendarmes.*

Denne komplementære distribution følger direkte af de forskellige tildelinger af S-relationen i de to syntaktiske mønstre: De personlige pronominers inhærente topikalitet gør, at de vælges som S. Deres rolle, Agent eller Patient, er så afgørende for det syntaktiske resultat:

> **Agent-Experient-Location → nominativ-akkusativ:**
> *Ne* ***me*** *faites pas manquer* ***mon train*** *...* (*Elle* 27.2.97, 56)
>
> *Tu l'as fait délibérément, pour* ***me*** *faire avoir* ***un prix littéraire****, pour me mettre sur la bonne voie ...* (Ajar *Pseudo* 671)
>
> **Patient → ergativ:**
> *mes allures bizarres et mon regard de somnambule ne* ***me*** *firent pas remarquer* ***du personnel de la banque*** (Gary *Vestiaire* 92)
>
> *à charge pour moi de* ***vous*** *faire raccompagner à Sarlat* ***par mes soldats*** (Merle *Fortune* 67)

Man har også det ergative mønster, når V_2s Agent, typisk som et ubestemt syntagme, enten er mindre væsentlig, eller vigtig at understrege og derfor skal fokaliseres. I følgende eksempel rummer det fokaliserede syntagme således en intern kontrast:

> *il soignait et pansait les blessures de ses compagnons, ce qui* ***le*** *fit aimer* ***des chefs comme des soldats*** (Merle *Fortune* 12)

Dativens status som sekundært subjekt viser sig, foruden ved de fænomener, der er omtalt i Kapitel III, 3.2.2, altså også i fordelingen af de to kausativkonstruktioner, hvor man netop har konstruktionen med A_{dat}, når det underordnede S_t er topisk og derfor default-valg som subjekt. Dette er mest markant tilfældet, når det drejer sig om 1. og 2. persons pronominer, som set

ovenfor, men også i andre tilfælde kan man se valg af dativ-konstruktionen som udtryk for den underordnede Agents individualiserede og topiske status (jf. Hyman & Zimmer 1976, Tasmowski-De Ryck 1984:417 f., Herslund 1988:238 ff., 1990, 1991). Denne topiske status fremgår klart af kontekster som følgende, hvor det drejer sig om anaforer:

> *Vous comprenez que je suis au courant de tout ce qui peut intéresser* ***la C.I.A.****, et même davantage. Voilà: faites-****leur*** *savoir que je désire passer à l'Ouest* (Topol *Substitution* 21)
>
> ***Le futur maître du pays*** *était heureux. Les sentiments qui* ***l****'emplissaient* ***lui*** *firent étreindre sa concubine du Nouveau Monde* (Topol *Substitution* 440)
>
> *elle désirait passionnément* ***le*** *voir percer, et c'est pourquoi elle* ***lui*** *faisait faire le tour des impresarios d'elle connus* (Topol *Substitution* 38)
>
> ***Elle*** *eut l'impression de participer au tournage d'un film surréaliste (...) Mais personne ne criait "Stop!" et le policier* ***lui*** *faisait traverser la rue d'un air sombre* (Topol *Substitution* 370)
>
> *Un superbe tournoi entre* ***deux souverains****, dont* ***chacun*** *devait, en rompant sa lance, ébranler* ***l'autre*** *et* ***lui*** *faire vider l'étrier* (Merle *Fortune* 62)
>
> *Apprenant qu'il approche de la capitale, les Orléanais s'emparent* ***du roi fou****,* ***lui*** *font traverser de nuit la Seine sur un chaland, le conduisent à Melun, puis à Tours* (Soisson *Charles* 44)
>
> *Une jeune marchande cajole* ***un homme*** *une heure entière pour* ***lui*** *faire acheter un paquet de cure-dents* (Montesquieu *Lettres persanes* LVIII, 103)

Samtidig ser man, hvordan den underordnede Agent udsættes for en direkte påvirkning fra den overordnede Agents side, hvilket netop udtrykkes ved brugen af A_{dat}.

Dette valg mellem to konstruktioner afhængigt af forskellige leds topikalitet spiller en vigtig rolle i forbindelse med anaforiske relationer. Det er således valget af konstruktion på basis af det anaforiske elements topikalitet, som tillader at identificere *mon aîné* (= *vous, François*), *Marescal* (= *Le commissaire)* som beskrivende anaforer (jf. Kapitel I, 4.2) i følgende eksempler:

> *Non, pas* ***vous, François****, dit Siorac. Je ne veux pas faire courir ce risque* ***à mon aîné*** (Merle *Fortune* 274)
>
> ***Le commissaire*** *ronflait. Raoul (...) tira de sa poche un petit flacon qu'il déboucha et fit respirer* ***à Marescal*** (Leblanc, cit. Tasmowski-De Ryck 1984:411)

idet de i og med deres topiske status (A_{dat}) er selvskrevne til en anaforisk tolkning. En ergativ konstruktion ville derimod have fokaliseret disse syntagmer og ladet formode, at der blev indført nye personer:

> ***Le commissaire*** *ronflait. Raoul (...) tira de sa poche un petit flacon qu'il déboucha et fit respirer* ***par Marescal****.*

Alle de i dette afsnit omtalte træk ville faktisk være ret uforståelige, hvis der blot var tale om et valg mellem to præpositioner. Men de giver mening, når man antager to forskellige syntaktiske mønstre ved det underordnede verbum og et valg mellem dem styret af overvejelser over topikalitet, som allerede foreslået af Hyman & Zimmer (1976).

Eksistensen af de to konstruktioner kan også sættes i forbindelse med den leksikalske kausativitet. Som set i 2. ovenfor har man ved symmetriske verber både en leksikalsk og en syntaktisk kausativ. Men man kan faktisk knytte de to syntaktisk kausative konstruktioner til hver sin side af et symmetrisk verbum: Den ergative konstruktion med Patient-orientering som kausativ af den intransitive, den nominativ-akkusative med Agent-orientering som kausativ af den transitive. Man får altså følgende billede:

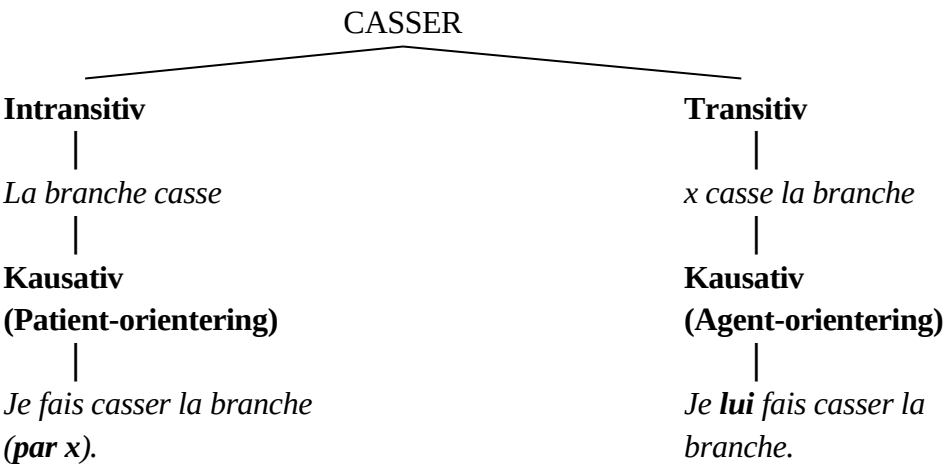

5. Andre verber

Også andre verber end *faire* kan danne komplekse prædikater. Det drejer sig først og fremmest om *laisser*, *envoyer* og om visse sanseverber som *voir*, *entendre*, *regarder*, *sentir*. Lige som ved *faire* forløber dannelsen af det komplekse prædikat efter de to mønstre, det ergative og det nominativ-akkusative.

Det ergative mønster

Med *laisser* har man den variant af kausativ, som man kunne kalde 'permissiv'. I stedet for en aktiv udvirken af en situations opståen denoteres der ved dette verbum, at den overordnede agent

tillader eller undlader at forhindre, at situationen opstår. Det karakteristiske ved det ergative mønster er, som ovenfor, at den underordnede Agent enten ikke udtrykkes eller udtrykkes ved *par* N. Den underordnede Patient er som ovenfor O for det komplekse verbum, men kan som ved *faire* lades uudtrykt:

*Il ne peut **laisser faire*** (Soisson *Charles* 33)

*la prétendue barbarie des Vikings s'efface pour **laisser entrevoir** un degré de civilisation supérieur à celui du Continent* (Planchon *Vikings* 62)

*Je ne **laisserai pas oublier** Michel Farges* (Gallo *Crime* 81)

*Nous n'avons pas conquis Mespech sur le loup pour le **laisser dévorer** par le louveteau* (Merle *Fortune* 51)

*et ne pas imaginer que Monica craignait Borowski et se **laissait guider** par lui* (Gallo *Crime* 330)

- *Attendez, on va l'**envoyer prendre*** (Dard *San Pedro* 1.39)

*ils saisissent la vaisselle du roi, qu'ils **envoient fondre*** (Soisson *Charles* 57)

Ved sanseverberne har man en overordnet Experient, men konstruktionen er den samme:

*Je n'ai jamais **entendu prononcer** ce nom* (Simenon *Mémoires* 18)

*je n'ai jamais **entendu traiter** un ecclésiastique de rang élevé avec une telle insolence* (Golon *Angélique* 1.236)

*je m'attendais (...) à un agréable libertinage et non pas à m'**entendre dire** une parole d'une telle rigueur* (Golon *Angélique* 1.322)

*Dans mon enfance, j'ai **entendu raconter** cette histoire plus de cent fois par Cabusse, un de nos trois soldats* (Merle *Fortune* 15)

*Ma volonté royale de te **voir élire** Primat* (Anouilh *Becket* 104)

*Je ne peux pas supporter de **voir frapper** une femme, Castain* (Dard *Pain* 91)

*C'est ce même sable lourd lavé et séché que vous avez **vu extraire** de la mine* (Golon *Angélique* 1.346)

*et je tombai ne le **voyant** même pas **disparaître*** (Gallo *Crime* 173)

*j'ai souhaité **voir surgir** Bernard Leyris ou Borowski* (Gallo *Crime* 279)

*J'avais **senti gonfler** son sexe dans ma main* (Gallo *Crime* 365)

Refleksivkonstruktioner af V_2 indordnes som intransitiver under det ergative mønster. I modsætning til ved *faire* ser det ikke ud til, at *se* kan slettes her:

*Elle **laissait s'égoutter** dans son verre, tout en parlant, la bouteille* (Gallo *Crime* 214)

***Laissez s'accomplir** la justice de l'Etat* (Golon *Angélique* 1.175)

*les fauves **laissaient se faisander** leurs proies au grand soleil* (Duras *Barrage* 158)

*Je devais comprendre, le **laisser s'expliquer*** (Gallo *Crime* 315)

*sans même le **laisser se défendre*** (Druon *Reine* 274)

*C'était la première fois que je la **voyais se taire*** (Hougron *Terre* 12)

*après l'**avoir regardé s'avancer** vers moi* (Gallo *Crime* 401)

*Elle n'avait pas **senti se faire** ce qui était déjà les premiers signes du printemps de Joseph* (Duras *Barrage* 310)

*Il se **sentait s'évanouir**, s'emplir d'ombre, se muer en son propre fantôme* (Druon *Lis* 392)

*pour que je **sente s'animer** une part de lui dont j'ignorais même l'existence* (Gallo *Crime* 195)

Også her finder man visse adverbialer mellem konstruktionens to komponenter:

*Que n'ai-je jeté cette tasse à son visage et **laissé** ainsi **s'exprimer** ma révolte et mon mépris?* (Gallo *Crime* 168)

*Il devient cette part d'elles-mêmes qui s'aventure, qu'elles **laissent** parfois **s'éloigner*** (Gallo *Crime* 151)

Infinitiven alternerer i det ergative mønster ved sanseverber med participe passé:

Puis avoir froid, réaliser mon impuissance (...), me sentir ***envahie*** *par la tendresse et le remords* (Gallo *Crime* 280)

lorsqu'il a vu son meilleur ami ***tué*** *par un policier communiste* (*Figaro littéraire*, cit. Togeby 1983:40)

Her ser man eksplicit den grundlæggende resultative konstruktion, som er udgangspunktet for den "naturlige ergativitet", jf. 4. ovenfor.

Det nominativ-akkusative mønster

Denne konstruktion adskiller sig kun fra den ergative, når V_2 er transitivt med udtrykt O derved, at V_2s Agent bliver A_{dat} ved det komplekse verbum:

De mon côté je tenais à ***les lui*** *laisser nommer* (Walder, cit. Togeby 1983:85)

Il était préférable de ***lui*** *laisser ignorer* ***son anomalie*** (Gascar, cit. Togeby 1983:86)

J'avais besoin de ***vous l'****entendre dire, Monseigneur* (*Château des Oliviers*, TV2 29.6.97)

ses amis trouvant le poème excellent disaient qu'ils ***le lui*** *avaient vu écrire* (Orieux, cit. Togeby 1983:89)

Denne konstruktion har altså et meget begrænset anvendelsesområde og erstattes i de fleste tilfælde af akkusativ med infinitiv.

Akkusativ med infinitiv

Disse verber har også en anden konstruktion end den kausative med dannelse af komplekst verbum. Det drejer sig om en klassisk "akkusativ med infinitiv", for så vidt som den underordnede infinitivs S "løftes" til O for det overordnede verbum, mens infinitiven fungerer som objektsprædikativ ($A_{præd}$) og beholder sine andre afhængige led:

ne laissant pas ***mon regard*** *lui* ***échapper*** (Gallo *Crime* 198)

tant il craint de voir ***une influence grandir*** *et* ***un concurrent apparaître*** (Gallo *Crime* 366)

Je te supplie simplement de ne pas laisser ***ta vie s'enliser*** *dans un remords sans cause* (Gallo *France* 285)

Il laissa ***Jacques se réveiller*** (Duras *Tarquinia* 10)

At der lige præcis er tale om *laisser* og sanseverber, og ikke *faire* i denne konstruktion (men se 3. ovenfor), hænger sammen med den semantiske forskel mellem tilladelse-opfattelse på den ene side, forårsagelse på den anden (jf. Achard 1996): I det første tilfælde er der en permissiv eller perceptuel kontakt mellem en agent-experient og en situation, i det andet er en agent ansvarlig for en situations opståen. Heraf følger, at man i det første tilfælde har valget mellem at præsentere enten situationen som sådan (organiseret ergativt eller nominativ-akkusativt), eller dens mest fremtrædende entitet og prædicere situationen om denne. Dette valg foreligger ikke ved *faire*: Det overordnede subjekt er ansvarligt for situationens opståen, men jo ikke for dens mest fremtrædende entitets eksistens. Derfor har *faire* (med det forbehold, der udtrykkes i 3. ovenfor) kun dannelse af komplekst verbum, mens *laisser* og sanseverber kan følges af to forskellige konstruktioner svarende til to forskellige semantiske præsentationsformer.

At det drejer sig om et objekt for det overordnede verbum, ses af et participe passé's kongruens:

> *Je **l'**ai vu**e tenir**, chez les Claroux, l'emploi de jeune vierge* (Gallo *Crime* 190)

en kongruens, som ikke findes ved det komplekse verbum:

> *... regretter les choix qu'elle s'était **laissé imposer*** (Gallo *Crime* 143)

Konstruktionen adskiller sig altså fra kausativen ved, at der ikke sker nogen dannelse af komplekst verbum. Derimod integreres både infinitiven og dens subjekt i det overordnede verbums valens. Den trivalente konstruktion med objekt og objekts-prædikativ (O − $A_{præd}$), man normalt finder ved verber som *laisser*:

> *On va **le** laisser **tranquille**.*

generaliseres således til sætningsagtige underordnede strukturer, som integreres i verbets valensmønster.

At der er tale om to forskellige konstruktioner med henholdsvis ét og to verber, fremgår klart af forskellige syntaktiske og semantiske forhold. Når infinitivens subjekt er et klitisk eller relativt pronomen, er konstruktionen uskelnelig fra det komplekse verbum, da sådanne pronominer jo har forudbestemte pladser, det klitiske som O foran sit styrende verbum, det relative først i sætningen:

> *comme si elle **m'**avait entendu associer ce mot à son nom* (Gallo *Crime* 207)

> *Si je **le** laisse parler* (Gallo *Crime* 299)

> *elle **s'**entendit répondre "Oui", d'une voix qui ne lui parut pas la sienne* (Druon *Poisons* 97)

*L'homme **la** regarda s'essuyer en souriant* (Duras *Tarquinia* 68)

*un crime, **qu**'on ne peut ni excuser ni laisser se développer* (Camus *Chroniques* 16)

*... regretter les choix **qu**'elle s'était laissé imposer* (Gallo *Crime* 143)

Men konstruktionen er entydig, når der er to objekter, et ved hvert verbum, jf. eksemplerne med *faire* i 3. ovenfor:

*Il laissait **la grâce de Dieu l**'envahir et **le** commander* (Soisson *Charles* 75)

*Et qu'on ne **le** laisserait pas achever **sa page**, ni **la** recommencer* (Gallo *Crime* 413)

At der ikke er tale om ét verbum, men om to fremgår også af, at infinitiven kan negeres særskilt (jf. Achard 1996:322):

On a laissé Jean ne pas manger sa soupe.

Ved opfattelsen af en situation må man nødvendigvis opfatte den entitet, der er ansvarlig for situationen. Derfor bliver følgende kontradiktorisk med akkusativ med infinitiv (Achard 1996:323):

J'ai dû voir **Marie courir, mais elle allait si vite que je ne l'ai pas vue!*

Men man kan godt have konstruktionen med komplekst verbum, fordi det opfattede her er hele situationen; subjektet har blot ikke været i stand til at identificere Marie blandt flere løbere:

*J'ai dû voir **courir Marie**, mais elle allait si vite que je ne l'ai pas vue!*

Valget mellem de to konstruktioner afhænger også af kompatibiliteten mellem det overordnede og det underordnede verbum. Jo mere semantisk sammenhørende de er, jo større tendens vil der være til at de smelter sammen i ét verbum. Derfor vil man have præferencer som følgende (Achard 1996:329 ff.):

Komplekst verbum:
J'ai entendu crier Marie.

Akkusativ med infinitiv:
J'ai entendu Marie cuisiner.

uden at de omvendte strukturer på nogen måde er udelukkede: Marie kan jo være kendt for sin støjende adfærd, når hun laver mad!

Tilsvarende kontraster kan iagttages ved *laisser*. Konstruktionen med ét verbum har man, når det underordnede subjekt er helt inaktivt, mens man kan have akkusativ med infinitiv, når det er aktivt og selvstændigt (Achard 1996:337):

a. *J'ai laissé tomber mon stylo.*
??*J'ai laissé mon stylo tomber.*

b. *J'ai laissé brûler le feu jusqu'à l'aube.*
J'ai laissé le feu brûler jusqu'à l'aube.

hvilket også ses i par som følgende (Achard 1996:339):

*Jean **laisse partir** Marie quand il veut.*
*Jean laisse **Marie** partir quand elle veut.*

Ved disse verber har man altså to konstruktioner: Én med komplekst verbum som ved *faire*. Her indlejres den underordnede situation som en helhed i det overordnede verbum, og der kan differentieres strukturelt efter de indgående størrelsers topikalitet (ergativt over for nominativ-akkusativt mønster):

laisser + V_2 < *par* N / *à* N

Den anden konstruktion er en regulær trivalent konstruktion med $A_{præd}$, hvis subjekt "løftes" op som O for det overordnede verbum:

laisser + O ——— $[V_2]_{Apræd}$

svarende til, at den tilladte eller sansede situation ikke ses som en helhed, men prædiceres om den mest fremtrædende deltager i situationen. Syntaksen synes her helt ikonisk at afspejle de semantiske forhold.

6. Refleksiv kausativ

Når det kausative verbum, *faire* + infinitiv, er refleksivt, dvs. når *se* henviser til subjektet for *faire*, har man obligatorisk det ergative mønster[10]. Dette er tydeligt i og med, at *se* altid er O ved V_2, og

10. Cannings & Moody (1978:342) giver modeksempler som følgende og hævder, at visse sprogbrugere accepterer konstruktionen med *à*:

Il s'est fait admirer à/par ses collègues.

et dativ *se* aldrig S_t (jf. Spang-Hanssen 1967:145 f.):

> *Portal, l'intransigeant,* ***se faisait photographier*** *place de Bastille* (Gallo *Crime* 255)
>
> *On n'était pas comme ces professeurs de Nanterre qui* ***se font traîner dans la boue par leurs élèves*** (Merlino *Jargonautes* 37)
>
> *j'aurai envie de voir vos trois cadavres* ***se faire dévorer par les chiens errants de la plaine*** (Duras *Barrage* 294)
>
> *Il caressa son chien favori,* ***se fit déshabiller par son chambellan*** (Druon *Reine* 256)

Når kausativen således bliver refleksiv, sker der imidlertid noget særligt lige som ved alle andre verber (jf. IV, 4. ovenfor). Når det kausative S er identisk med et argument for V_2, hvilket altså udtrykkes med et refleksivt pronomen, så ser man ved hele konstruktionens mediale semantik en glidning fra den rent agentive, kausative betydning, hvor en agent udvirker, at en situation opstår, til en mere passiv betydning, hvor der ganske vist stadigvæk er en agent, men denne agent er samtidig involveret i den forårsagede situation som patient eller beneficient. Disse roller kan så bogstaveligt talt overdøve Agent-rollen i det tidsinterval, der altid potentielt findes i den analytiske kausative konstruktion mellem forårsagelse og resultat (jf. 2. ovenfor og Tasmowski-De Ryck & van Oevelen 1987:44), idet den resulterende situation tager overhånd.

Man får et indtryk af fænomenets dimensioner ved følgende par. I det første eksempel drejer det sig om en hertug (Louis d'Orléans), som intentionelt forøger sin magt og indflydelse:

> *A Paris, Louis* ***se fait désigner*** *comme "souverain-gouverneur des aides": le voici maître de lever les impôts* (Soisson *Charles* 33)

I det andet, om en cykelrytter (Laurent Fignon), som bliver snydt af et udbrud:

> *Alors qu'il apparaît imbattable dans Paris-Roubaix, il* ***se fait surprendre*** *par l'échappée initiale du duo De Mol - Wegmuller et doit se contenter de la troisième place* (*Equipe* 19-20.7.97, 5)

Disse forskellige læsninger afhænger ikke blot af de indgående verber og deres mulighed for

---

men de giver ingen autentiske eksempler på konstruktionen. Derudover er brugen af *à* ikke i sig selv et sikkert tegn på nominativ-akkusativ organisering, da *à* i visse tilfælde også kan indlede et agensled, jf. udtryk som *mangé aux mites* (se Herslund 1990:15 ff.). I ældre fransk havde man således fast *à* ved visse verber, jf. Skårup (1990:7) og:

et mout se fist amer ***aus gens*** (*Lai de l'Ombre* 107)

Se også Tasmowski-De Ryck & van Oevelen (1987:56, n.13).

antipassiv (agentiv) eller passiv fortolkning som refleksive, for både *se désigner* og *se surprendre* kan fortolkes såvel antipassivt som passivt. Der ligger altså mere i konstruktionen.

Én grund til at tildele kausativen status som diatese er, at den ikke kan kombineres med en passiv, dvs. det komplekse verbum *faire* + infinitiv kan ikke selv sættes i passiv, **être fait* + infinitiv[11]: De to perifrastiske dannelser, passiv og kausativ, udgør således alternative valg i et paradigme. Selv om man umiddelbart skulle synes, at PASSIV og KAUSATIV udgør modpoler, så er visse refleksive konstruktioner med *faire* og *voir* næsten blevet grammatikaliseret som regulære passive perifraser (jf. Spang-Hanssen 1967, Tasmowski-De Ryck & van Oevelen 1987):

> *M. Pisani **se fait suivre** par une dame. (...) Elle suit le ministre dans toutes réunions, lui porte, comme on dit, la contradiction avec constance et agressivité* (*Express,* cit. Spang-Hanssen 1967:141)
>
> *Un cadavre dans un hôtel finit toujours par **se faire remarquer*** (Gary *Promesse* 320)
>
> *Je viens de **me faire voler*** (Simenon *Voleur* 12)
>
> *Un long coup de klaxon **se fit entendre** sur la piste du côté du pont* (Duras *Barrage* 299)

Men konstruktionen har dog ofte så meget kausativt over sig, at der næsten altid er en nuance af egen skyld eller ansvarlighed hos den overordnede Agent, jf. kontraster som følgende:

a. *Pierre a été écrasé par un tram.*
b. *Pierre s'est fait écraser par un tram.*

Dette korrelerer med de adverbier de to konstruktioner kan forbindes med (jf. Schlyter 1972):

a. ?*Gauchement, Pierre a été arrêté par la police.*
   ?*Naïvement, Pierre a été trompé par ses copains.*

b. *Gauchement, Pierre s'est fait arrêter par la police.*
   Naïvement, Pierre s'est fait tromper par ses copains.

Sammenlignet med en prædikativisk passiv ser man, at et adverbial i begge tilfælde går på Agenten, på S i *faire*-konstruktionen, et agensled i prædikativisk passiv, hvad enten dette er udtrykt eller ej (Tasmowski-De Ryck & van Oevelen 1987:46):

11. Damourette & Pichon (1911-40:III, 548 ff.) citerer adskillige eksempler på sådanne komplekse passiver fra ældre fransk, jf. Roegist (1983:130), men konstruktionen synes ikke længere acceptabel i standardfransk.

***Il** s'est **lâchement** fait embusquer à l'arrière.*

*Il a été **lâchement** embusqué à l'arrière **(par x)**.*

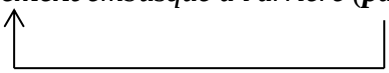

Tilsvarende kan en gérondif kun kombineres med det agentive subjekt i *se faire*-konstruktionen (jf. Korzen 1985:114):

a. **En faisant un mauvais devoir, Pierre est collé à l'examen.*
b. *En faisant un mauvais devoir, Pierre s'est fait coller à l'examen.*

Denne rest af kausativ betydning skinner tydeligt igennem i følgende eksempler, hvor man kan se en påstand om uforsigtighed eller uansvarlighed i bedømmelsen af situationen:

*Gardez-la pour les épiciers qui **se font voler** par leurs commis* (Golon *Angélique* 2.152)

*Joseph **se fera rouler** par tous les salauds* (Duras *Barrage* 350)

*Les uns **s'étaient fait descendre** par des rivaux* (Simenon, cit. Herslund 1988:242)

Så konstruktionen dækker et stort spektrum fra det helt passiviske, hvor for eksempel et adverbial går på *par*-syntagmet (jf. Tasmowski-De Ryck & van Oevelen 1987:31):

*Enfin, les différentes organisations professionnelles regroupées au sein des "Etats-Généraux de la construction" **se sont fait** proprement **sortir** par le comité des sinistrés, certes poliment, mais sortir quand même* (*Pourquoi pas?*)

over en slags "uforsigtig" kausativ, hvor et adverbial som i eksemplerne ovenfor går på *faire*'s S, hvilket vel heller ikke er så mærkeligt i betragtning af den mediale semantik, der altid knytter sig til en refleksiv konstruktion, til en bevidst og intentionel kausativ:

*Des zélotes **se feront tuer** sur place plutôt que d'abandonner le tombeau des patriarches* (*Express* 7.10.88, 64)

Den refleksive kausativ adskiller sig både fra den prædikativiske passiv og fra andre refleksiver på flere måder. Dubois (1967:123) taler eksplicit om en passiv transformation, som udtrykker dels "non-accompli", dels bruges for at undgå tvetydighed, dvs. en fortolkning af *se* som almindeligt refleksivt, jf. følgende:

a. *Mon mari s'habille.*
b. *Mon mari se fait habiller par un tailleur londonien.*

Konstruktionen bruges for at udtrykke aktivitet, især når *être* + participe passé risikerer at blive fortolket som tilstand (Spang-Hanssen 1967:141). Der er her ved animerede en parallel til modsætningen prædikativisk − refleksiv passiv ved inanimerede (Dubois 1967:123 f.):

> *J'en ai assez d'écrire pendant que les copains se font tuer* (Sartre, cit. Spang-Hanssen 1967:141)

I forlængelse heraf bruges konstruktionen til at understrege noget inkohativt:

> *Il ne veut pas se faire arrêter* (Vian, cit. Spang-Hanssen 1967:142)
>
> *Allons, pressons, je n'ai pas envie de me faire repérer* (San Antonio *Cadeau* 73)

typisk noget ubehageligt eller noget, der bør undgås (jf. Gaatone 1983) som i næsten alle de forudgående eksempler og i følgende:

> *Ne mets pas tes mains sur la porte: tu risques de te faire pincer très fort* (Metro-skilt)
>
> *Elle risque de se faire gronder ou renvoyer* (Anouilh, cit. Spang-Hanssen 1967:142)
>
> *Près de la mosquée El Azhar, un gavroche de 10 ans s'est fait tuer, mercredi, d'une balle en pleine poitrine* (*Express*, cit. Danell 1979:103)

Konstruktionens betydning af proces understreges af, at man som adverbial efter bevægelsesverbum kun har *se faire* + infinitiv,

ikke *être* + participe passé:

> *La sainteté n'est pas d'aller se faire lapider chez les Turcs* (Claudel, cit. Spang-Hanssen 1967:142)
>
> *Qu'est-ce que je t'ai dit la dernière fois que tu es venu te faire examiner* (Simenon, ib.)
>
> *et les gens feraient la queue pour venir se faire gifler* (San Antonio *Cadeau* 86)

Den inkohative nuance understreges af brugen efter verber som *essayer, parvenir à, réussir à*:

> *elle avait essayé, vingt ans plus tôt, de se faire épouser par lui* (Maurois, cit. Spang-Hanssen 1967:143)
>
> *Du coup, Andoche parviendra à se faire épouser* (Brenner, ib.)

> *Tel autre avait réussi à se faire désigner pour successeur à la cure d'un gros bourg fort riche* (Stendhal, ib.)

Modsætningen til den prædikativiske passiv ses i, at participe passé altid udtrykker noget resultativt, hvilket infinitiven ikke gør (jf. Tasmowski-De Ryck & van Oevelen 1987:47):

> *Il s'est fait conduire à la gare mais il a très vite changé de destination quand il a su ce qui s'y passait.*
>
> ☹*Il a été conduit à la gare mais il a très vite changé de destination ...*

Hvis man følger Dubois i fortolkningen af *se faire*-konstruktionen som en animeret pendant til den refleksive passiv ved inanimerede (1967:123 f.), så følger heraf, at den må have samme modale modsætning til den prædikativiske passiv: Hvor *être* + participe passé udtrykker en subjektiv modalitet, så udtrykker *se faire* + infinitiv den objektive, narrative modalitet. Man ser for eksempel denne værdi i følgende:

> *... cette autre (...)* ***se faisait mitrailler*** *en pleine rue, la chargeait de codes secrets tandis qu'elle* ***se faisait agresser*** *en plein jour par un moustachu* (Deforges *Tango* 172)
>
> *On n'était pas comme ces professeurs de Nanterre qui* ***se font traîner dans la boue par leurs élèves*** (Merlino *Jargonautes* 37)

Denne objektive, narrative værdi synes at stemme overens med den nuance af selvansvarlighed, der ligger i *se faire*-konstruktionen: Ved den prædikativiske passiv er det den talendes eget synspunkt − det er ham, der uddeler rollerne; ved *se faire* er det et overordnet fortællersynspunkt, som lader aktanterne agere på eget ansvar, hvilket naturligvis ikke forhindrer, at denne "fortæller" tager stilling:

> *Gardez-la pour les épiciers qui* ***se font voler*** *par leurs commis* (Golon *Angélique* 2.152)

Man vil altså have følgende fordeling (jf. IV, 4.2.3):

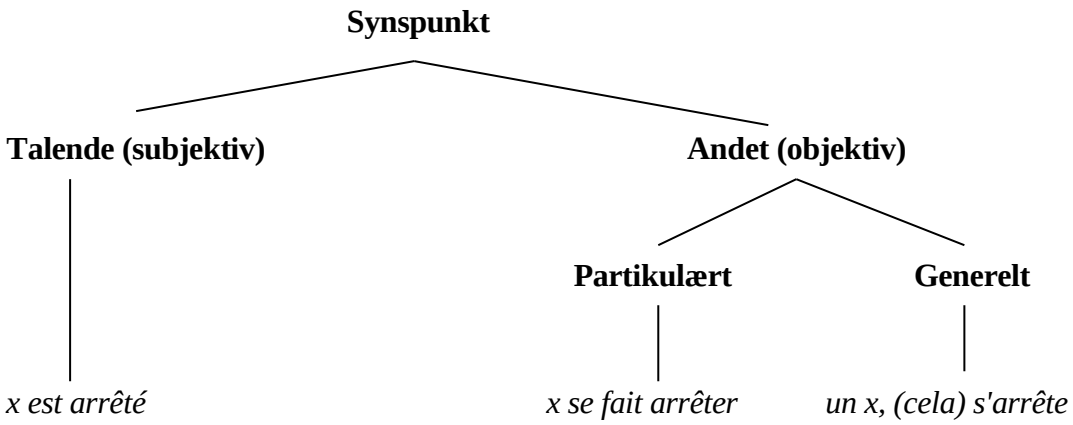

Konstruktionen findes også med dativ *se* ved *faire*:

> *il avait pris la résolution de **se faire expédier** son cheval* (Charles-Roux *Elle* 515)
>
> *un des châteaux (...) que Monseigneur de Navarre **s'est fait donner*** (Druon *Quand un roi* 136)
>
> *Je n'arrive point à **me faire verser** mes revenus* (Druon *Roi* 146)

Denne dativ kan også svare til en fri dativ:

> *C'est pourquoi Monsieur N'Da Amédée **se faisait écrire** des lettres par Madame Rosa* (Ajar *Vie* 46)

De samme træk af (u)ansvarlighed som ovenfor afspejler sig i disse eksempler og i sideordning med aktiv sætning med samme S:

> *Si vous perdez ou vous vous **faites voler** vos chèques nous vous les remplacerons dans les délais les plus brefs* (Brochure SFCV-BNP)

Konstruktionen er en måde at få gjort den aktive sætnings A_{dat} til passivt subjekt på. Dette forekommer også ved visse A_{neu}. Men da det refleksive pronomen ikke har specielle former her − hverken *en* eller *y* kan være refleksive − og da en præposition ikke kan efterlades uden styrelse ("strandes"), får man en konstruktion med et ekstra "ekspletivt" eller "resumptivt" pronomen:

> *C'est une histoire à **nous** faire foutre **de nous** dans tout Paris* (Bernard, cit. Sandfeld 1943:180)
>
> *Daniel **se** fera moquer **de lui** (par Jean)* (Postal 1995:396)

*Pierre **s'**est fait discuter **de lui** par le comité* (ib. 417)

Postal giver for eksempel *se charger, se gausser, se marrer, s'occuper, se rire, se séparer, abuser, causer, douter, parler* som verber, der optræder i denne konstruktion (1995:405 f.). Grevisse (1986:1167) anfører kun *se moquer*.

Konstruktionen med dativ *se* finder man også ved *voir*:

*l'Institut Français du Pétrole **s'est vu décerner** un Grand Prix pour l'innovation en ingénierie* (*Nouvelles de France* 93, 10/1981)

Brugen af aktivens A_{dat} eller fri dativ som passivt S er tydelig, når der er tale om situationer, man strengt taget ikke kan se. Her er *voir* altså blevet grammatikaliseret som passiv operator:

*Franz craignait de **se voir rappeler*** (Courchay *Malaveil* 73)

*quelqu'un **se voit octroyer**, au Quai, la "corvée de visite"* (Simenon *Mémoires* 15)

*Ce sont moins les rouages de la police qu'il désire **se voir détailler*** (Simenon *Mémoires* 13)

*en vertu du Filtre Casuel, qui impose que tout NP lexical **se voie assigner** un Cas* (Zribi-Hertz 1982:379)

En tilsvarende brug af *entendre* er ikke i samme grad grammatikaliseret, da det her skal dreje sig om ting, man kan høre:

*Claudette **s'entend dire** aujourd'hui qu'elle est "inapte". Elle risque le licenciement* (*Parisien* 20.3.92, 4)

Andre verber indgår i samme konstruktion som *faire*, nemlig *laisser* og de andre sanseverber end *voir*. Disse har nemlig også refleksive konstruktioner af det komplekse verbum. I mange tilfælde ser sådanne konstruktioner dog ud som refleksive varianter af de andre konstruktioner på grund af identitet mellem det overordnede og det underordnede verbums subjekt. Således er der ikke meget passivt over et intransitivt V_2:

*Il se **laissait tomber** dans un fauteuil* (Gallo *Crime* 82)

*et je me **sentais faiblir*** (Gallo *Crime* 137)

Men de får undertiden, omend de ikke normalt opfattes som grammatikaliserede i samme grad som *se faire*, de samme passive nuancer, naturligvis afhængigt af det givne verbum. De samme nuancer af passivitet som ovenfor ses tydeligt i følgende:

> *Ne vous **laissez pas épouser**, vous n'en avez pas besoin* (Gallo *Crime* 144)
>
> *Je ne me **laissai pas convaincre** par Jean-Marc* (Gallo *Crime* 368)
>
> *c'est la façon dont il **se laissait traiter** par elle* (Simenon *Voleur* 75)
>
> *Enguerrand **s'était alors entendu condamner** à la pendaison* (Druon *Reine* 277)

Som ved konstruktionerne i 5. ovenfor, alternerer infinitiven ved sanseverber undertiden med en participialkonstruktion:

> *avant de se voir **supplantée** par sa cousine Marguerite* (Druon *Loi* 121)
>
> *Angélique se sentit **traversée** par une douleur semblable à un coup de poignard* (Golon *Angélique* 2.388)

7. Afrunding

De kausative konstruktioner dækker som set et bredt spektrum. Ved dannelsen af et komplekst verbum med *faire* udgør de en produktiv og systematisk måde at aflede transitive verber på, jf.:

> *Le médecin **vient**.*
> *On **fait venir** le médecin.*

Ved sådanne kausative afledninger af transitive verber råder fransk over to konstruktioner, en ergativ og en nominativ-akkusativ, som hver for sig tilpasser konstruktionen til at indgå i forskellige tekstsammenhænge. I følgende kausativkonstruktion:

> *Vous remarquerez que lorsqu'on vous explique quelque chose, on a toujours l'air un peu idiot, parce qu'on a tendance à répéter ce que votre instructeur vient de vous dire, tant pour se le mettre en mémoire que pour **lui** faire entendre qu'on a compris* (Merle *Jour* 77)

spiller flere faktorer sammen i valget af den nominativ-akkusative struktur: V_2 er et meningsverbum, hvis S altså har Experient-rollen (*entendre*), jf. 4.2 ovenfor; det underordnede subjekt er tematisk, ja anaforisk (*lui = votre instructeur*), jf. 4.3 ovenfor; og endelig er der gennem den kausative konstruktion muliggjort en parallelisme med den foregående infinitiv-konstruktion (*se le mettre en mémoire*).

Men gennem kausativens dannelse af en transitiv struktur skabes der et nyt input til en passiv, som via den refleksive konstruktions reduktion af kausativens valens på sin vis annullerer den valensforøgelse, kausativen forårsager:

a. *On repère **le criminel**.*
*On fait repérer **le criminel**.*
***Le criminel** se fait repérer.*

b. *On décerne ce prix **à Olivier**.*
*On fait décerner ce prix **à Olivier**.*
***Olivier** se fait/voit décerner ce prix.*

Samtidig giver denne konstruktion, hvor kausativ og passiv mødes, mulighed for en passiv med et (tidligere) A_{dat} som S, jf. b.

6. UPERSONLIG KONSTRUKTION

0. Indledning

I udkanten af diatesen er en af de mest karakteristiske afledte konstruktioner strukturen med formelt og reelt S, den såkaldte upersonlige præsenterings- eller eksistenskonstruktion:

> ***Des touristes*** *sont venus.*
> ***Il*** *est venu* ***des touristes****.*

Det afgørende træk ved denne konstruktion er dens intransitive karakter: Den forekommer kun med intransitive og detransitiverede verber. Det der sker er, at det intransitive Ss dobbelte funktion ekspliciteres, idet den propositionskonstituerende funktion varetages af det formelle S − invariabelt *il* − mens den prædikatskonstituerende funktion varetages af det reelle S, eller "indholdssubjektet", som det kaldes i dansk tradition i forbindelse med *der*-konstruktioner (Hansen & Heltoft 2011:1216 ff.). De dele af Ss rolle, som har at gøre med kongruens og position, herunder Ss funktion ved etablering af illokutionær værdi, udfyldes af *il*, mens de dele, der har med Ss semantiske relationer til verbet at gøre − Vs argumentstruktur, valens og selektionsrestriktioner − varetages af indholdssubjektet:

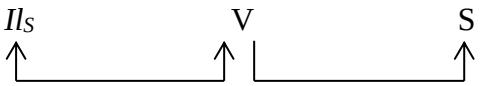

Herved kan der af og til opstå semantiske forskelle, således at et givet verbum kun forekommer i denne konstruktion i en overført betydning (jf. Willems 1981:74):

> **Il traînait des enfants à quelque distance.*
> 'rester en arrière d'un groupe qui avance'
> *Il traîne encore des restes de barbarie dans la civilisation moderne.*
> 'subsister'

Den overførte betydning kan i de fleste tilfælde identificeres som en tilstandsbetydning og den relevante distinktion synes at være mellem inakkusative tilstands- eller aktionsbeskrivelser i den upersonlige, inergative aktivitetsbeskrivelser i den personlige konstruktion, jf. Kapitel III, 5.:

> ***Il*** *traîne encore* ***des restes de barbarie*** *dans la civilisation moderne.*

> ***Des enfants*** *traînaient à quelque distance.*

En grund til at behandle konstruktionen under diatesen er, at der er tale om en systematisk omdannelse af intransitive sætninger (hvor passiv er en systematisk omdannelse af transitive), som vel ikke ændrer verbets valensmønster fundamentalt, men alligevel foretager den ændring, at

S_i får sin dobbelte funktion udmøntet på to forskellige konstituenter. Også Tuţescu (1977) taler om "la voix impersonnelle", da der er tale om en degradering af en Agent til fordel for *il*, "personne d'univers" (Guillaume), som smelter helt sammen med verbet lige som i de upersonlige verber *il pleut, il neige,* etc.

1. Intransitivitet

Ikke alle verber indgår uden videre i den upersonlige konstruktion. Som allerede anført, er konstruktionen reserveret intransitive udtryk. Men af disse kan man skelne flere typer og konstruktioner.

Typer af verber

Kun de transitive verber, som har en antipassiv, intransitiv konstruktion (se Kapitel III, 7.3), optræder i konstruktionen, jf. følgende, som citeres af Rivière (1981:46 ff.):

> *Il* ***conduisait*** *moins de femmes que maintenant.*
>
> *Il* ***achetait*** *beaucoup de gens au moment des soldes.*
>
> *Chaque jour il* ***change*** *des milliers de personnes à la station Châtelet.*

Konstruktionen findes som sagt herudover kun med intransitive verber, fortrinsvis inakkusative. Det er karakteristisk, at den lige som inakkusative verber har aktions- eller tilstandsbetydning, jf. Martin (1970:383): "le verbe intransitif, transitif indirect ou pronominal, doit véhiculer une idée de survenance ou d'existence", og Lazard (1994b:3): "Il s'agit toujours de poser l'existence du référent de ce terme nominal". Konstruktionen tjener således til at danne inakkusative strukturer (jf. Eskénazi 1968:108 ff.), hvilket er uproblematisk med inakkusative verber (som for eksempel *venir*):

> *Il lui* ***est venu*** *de l'abstraction* (Duneton *Truie* 126)

Med verber, der uafhængigt af denne konstruktion klassificeres som inergative (som for eksempel *survivre* eller *flotter*) er konstruktionen af og til problematisk (jf. Kapitel III, 5.3.3), men når de forekommer, synes de at blive tilstandsbeskrivelser og dermed glide over i klassen af inakkusativer:

> *Il n'****a survécu*** *sur place, en original, que deux chartes carolingiennes* (Musset *Invasions* 250)
>
> *Il y* ***flottait*** *une âcre odeur de plâtre humide* (Dard *Cahier* 59)

Derfor er de verber, som ikke kan opfattes som aktioner eller tilstande, udelukkede fra den upersonlige konstruktion, jf. Willems (1981:72 f.):

Un homme boîte dans la rue.
**Il boîte un homme dans la rue.*

Quelques personnes frissonnaient.
**Il frissonnait quelques personnes.*

Tilsvarende synes de eksempler, Legendre (1988, 1989) anfører på inergative verber i denne konstruktion, ikke at beskrive de aktiviteter, som de inergative verber primært denoterer, som aktiviteter, men som "tilstandsgjorte aktiviteter". Der er nemlig enten tale om noget habituelt:

Il déjeune beaucoup de linguistes dans ce restaurant.

Il travaille beaucoup de Marocains dans cette usine.

eller en simpel tilstandsbeskrivelse:

Il dormait un chat dans le coin de la pièce.

Men i begge tilfælde er der snarere tale om egenskaber ved steder (*ce restaurant, cette usine, la pièce*) end om aktiviteter. Denne tilstandsbetydning kan også være noget resultativt. Det er karakteristisk, at inergative verber generelt er mere acceptable i præsenteringskonstruktionen i passé composé end i présent:

Il a répondu beaucoup de personnes à l'appel du président.

Ved de såkaldt upersonlige verber som *il pleut, il neige* (jf. Kapitel III, 1.3.4 og 5.3.1) er præsenteringskonstruktionen næsten leksikaliseret. Men med leksikalske subjekter får man kontraster som følgende:

Tout autour, les bombes ***pleuvaient*** *dru sur la gare* (Bloch *Défaite* 41)

Il pleuvait *des bombes* (jf. Lazard 1994b:16)

Detransitiverede verber

Konstruktionen er også almindelig med detransitiverede verber som refleksiver:

D'autres ordres sont expédiés pour résister aux forces de l'Axe partout où il ***s'en présentera*** (Pottecher *Pétain* 475)

Il ***s'y glisse*** *des fautes interprétées par les archéologues comme des "canaanismes"* (Hadas-Lebel *Hébreu* 15)

*Il **se publia** des Bibles polyglottes à Alcala* (Hadas-Lebel *Hébreu* 117)

*il **se forma** un cercle d'amis qui voulurent bien s'essayer à parler l'hébreu avec lui* (Hadas-Lebel *Hébreu* 136)

*Alors que la plupart des militants de la "dissidence" avaient quitté la capitale tchécoslovaque pour éviter les provocations policières, il **s'est trouvé** 3 000 ou 4 000 Pragois pour crier "Liberté!", "Russes dehors!", "Vive Dubcek!"* (*Express* 2.9.88, 10)

*Mais lorsque les bornes sont ouvertes **il se superpose** un second niveau de bornes créé par la succession des procès* (Rivière 1981:62)

eller passiver, som jo også er typiske inakkusative strukturer. Som hovedbetingelser for den upersonlige passiv anfører Rivière (1981:37 ff.), at der skal være underforstået en menneskelig Agent − som kun exceptionelt kan udtrykkes − samt at der skal være tale om en resulterende tilstand:

*Il **a été mangé** dix tonnes de riz en France depuis un mois.*

*Il **a été placé** des chandelles sur toutes les cheminées.*

*Il ne **serait fait** aucune distinction entre les juifs de nationalité française et les autres* (*Express* 27.5.88, 55)

*pendant ses conversations avec Laval, à Paris, il n'**a** pas **été fait** mention de la personne du Maréchal* (Pottecher *Pétain* 185)

Derfor findes den upersonlige passiv med intransitive verber (jf. Kapitel III, 5.3.3) stort set kun i passé composé:

*Il **a été opté** pour cette solution* (Rivière 1981:41)

*Il **a été subvenu** aux besoins* (ib.)

*Il **a été ironisé** sur le discours du président dans beaucoup de journaux* (ib. 43)

eller i futur:

*Il **sera enquêté** sur la disparition du notaire* (cit. Rivière 1981:65)

Konstruktionens værdi af beskrivelse af egenskab ved et sted er tydelig i passiveksempler som

følgende (Rivière 1981:42 f.):

Il ***a été dormi*** *dans mon lit.*

Il ***a été mangé*** *dans cette assiette.*

Den upersonlige passiv findes især i juridisk sprog (jf. Martin 1970:386):

... il ne pourra plus ***être cité ni employé*** *(...) d'autre texte du Code civil que celui qui suit* (*Code civil* xi)

Il en ***est délivré*** *un récépissé qui fait foi de la date* (ib. 39)

I juridisk-administrativt sprog finder man også verbonominale prædikater i form af gamle inkorporeringskonstruktioner (jf. Martin 1970:387):

... il doit ***être tenu compte*** *de la loi ...* (*Code civil* 5)

... il ne pourra ***être porté atteinte*** *aux actes passés ...* (ib. 12)

og intransitive verber med A_{neu}:

Il ne peut ***être dérogé à*** *la règle selon laquelle ...* (*Code civil* 46)

... il pourra ***être procédé à*** *la célébration du mariage* (ib. 96)

Hvis de verber, der optræder i den upersonlige konstruktion, således karakteriseres som inakkusative − eller inakkusativerede − så følger heraf, at det drejer sig dels om tilstands-, dels om aktionsverber, hvilket stemmer med de typer, som for eksempel Martin (1970:381 ff.) anfører.

Indholdssubjekt eller objekt?

Selve konstruktionens strukturelle udformning gør, at man kan stille spørgsmålet, om der ikke er tale om en slags transitivering af intransitive verber, dvs. om det "egentlige subjekt" ikke i virkeligheden tildeles O-relationen (jf. Gaatone 1970:392 ff., Salkoff 1973:21, Lazard 1994b). Dette er vel, hvad der er sket ved de upersonlige verber *il faut* og *il y a*. At man overhovedet kan stille dette spørgsmål, skyldes, at der jo ikke kan være et O[12]. Derfor kunne man mene, at det postverbale led er et O, som blokerer for tilstedeværelsen af et andet O. Når der ikke kan indsættes et O-syntagme i en sætning, kan der være to grunde til det: Enten er verbet intransitivt eller der er

12. Man finder dog tilfælde med klitiske objekter, jf. Lazard (1994b:6, n.5) og Heldner (1989:98), som for eksempel citerer: *Il nous attend une petite passerelle, Il vous y guette des renards.* En anden type afvigelse udgøres af verbonominale prædikater, der som diskuteret i Kapitel III, 4.3.5, udgør intransitive prædikater. Gross (1975:172) giver således følgende eksempel: *Il apporte des satisfactions à Paul que Psubj.*

et O i forvejen (i vores analyse er disse to tilfælde identiske); i ingen af tilfældene er der altså nogen plads til et O (til). Det postverbale syntagme har ganske vist visse O-egenskaber, som for eksempel mulighed for dislokering til højre (jf. Milner 1978:144):

*Il en est paru **plusieurs** en 1974, de livres de Zola.*
** **Plusieurs** sont parus en 1974, de livres de Zola.*

Ethvert postverbalt S mister dog uvægerligt nogle af sine subjektsegenskaber (se Kapitel III, 3.), naturligvis først og fremmest den helt fundamentale at stå foran verbalet. Men også kongruensen begynder at vakle, især ved verbet *rester* (jf. Kapitel III, 5.1.3), men også ved andre (jf. Willems 1993:98):

*J'espère qu'au terme de ce travail se **dégagera** des perspectives.*

Semantisk er et postverbalt S sjældent særligt agentivt, det er for det meste ubestemt og dets referentielle muligheder indskrænkes: En generisk fortolkning er udelukket i postverbal position (se 2. nedenfor). Men hvis det postverbale S ikke kan have generisk fortolkning, så er det tværtimod lige som O åbent for fortolkning som non-specifikt:

*Il naît **un Chinois** toutes les cinq minutes.*

Et postverbalt ubestemt S substitueres lige som O med *en* (jf. Gaatone 1970:393):

a. *Il attend **des invités**.*
*Il **en** attend.*

b. *Il arrive **des invités**.*
*Il **en** arrive.*

Dette er dog ikke muligt ved et almindeligt inverteret S. Og de almindelige objektspronominer *le*, etc. er helt udelukkede.

Da S jo er uden for nægtelsens virkefelt, kan en upersonlig konstruktion blive nødvendig, hvis netop S skal benægtes:

*Il ne naît pas **assez d'enfants** dans les pays industrialisés* (*Express*, cit. Gaatone 1970:398)

Den postverbale stilling giver således mulighed for modifikation og korrektion på linje med O, muligheder som ikke findes præverbalt:

... toutes les forces brûlantes que l'été puis l'automne avaient accumulées sous ce toit

*minéral s'échappaient maintenant à l'appel des nuages et il en jaillissait **non pas** des éclairs de tempête, **mais** une fulguration bleuâtre* (Bosco, cit. Atkinson 1973:46)

Og et postverbalt, inakkusativt S kan, lige som O, erstattes af en *de*-modifikator efter nægtelse, jf. Kapitel III, 5.2.5 og Gaatone (1970:392 f.):

*... ils poursuivaient leur dialogue ..., mais sans qu'intervînt **d'élément nouveau*** (Vailland, cit. Gaatone 1971:5)

*Il ne vient jamais **de touristes** dans ce bled.*

Disse forhold fører da også nogle grammatikere til at se en slags "desyntaktisering" i konstruktionen, som opfattes som "une structure à part, indécomposable" (Eskénazi 1968:114). Men løsningen på problemet er simpelthen S_is helt specielle status i sætningsopbygningen, hvoraf det jo følger, at det har en lang række egenskaber til fælles med objektet (jf. Kapitel III, 5.). Og da den postverbale konstituent i præsenteringskonstruktionen jo netop realiserer den prædikatskonstituerende del af S_is dobbeltrolle, altså netop det der karakteriserer O i den transitive konstruktion, så er der i denne forstand tale om en transitivering.

Men at det faktisk drejer sig om et reelt eller indholdssubjekt, som gennem denne konstruktion så at sige kun udfylder O-delen af S_is dobbelte funktion og derved er blevet gjort rematisk, fremgår af, at det i modsætning til O også har de egenskaber, der karakteriserer S-relationen. Især evnen til at kontrollere adverbialer og "tomme" subjekter for infinitte verbaler, som det for eksempel er tilfældet ved hensigtsadverbialer (jf. Kapitel III, 3.2.3 og 3.2.4):

Il vient souvent des touristes ici pour louer des maisons de vacances.

Nu er præsenteringskonstruktionen jo ikke den eneste struktur, hvor S_is dobbeltfunktion bredes ud på to konstituenter og dermed ekspliciteres. Det er også tilfældet i refleksive konstruktioner:

il V *S* ovf. *S se* V

Men hvor denne opsplitning i den refleksive konstruktion har med S-syntagmets semantiske rolle og GR at gøre, så har opsplitningen i præsenteringskonstruktionen snarere med S-syntagmets referentielle status at gøre. I en typisk refleksiv konstruktion ser man Agent- og Patient-rolle tildelt samme entitet, men realiseret to steder i sætningen:

Julie$_{Agent}$ se$_{Patient}$ coiffe.

I præsenteringskonstruktionen er der ikke tale om forskellige semantiske roller, men om fastlæggelsen af referentialitet således, at der ved *il* hævdes eksistensen af en entitet, som så beskrives i indholdssubjektet: "Autrement dit, ils comprennent deux composantes, d'une part un

prédicat d'existence et d'autre part un autre qui en décrit une modalité" (Lazard 1994b:3), jf. hvad der er sagt i 0. ovenfor om de to dele af konstruktionens funktioner:

> *Il*$_{Entitet}$ *est arrivé des touristes*$_{Beskrivelse}$.

2. Præsenteringskonstruktionens forekomst

Konstruktionens typiske forekomst er i sætninger med et overordnet tematisk led, som betegner tid, sted eller lignende (jf. Kapitel I, 4.4). Og som foreslået ovenfor, ser en af konstruktionens vigtigste funktioner ud til netop at være at tilskrive en egenskab til et sådant tidspunkt eller -rum, sted eller lignende:

> ***Entre le 5 juin 1942 et le 1er août 1944**, il est parti six cent quarante et un mille hommes pour l'Allemagne* (Pottecher *Pétain* 521)

> ***En Pologne**, il est mort sept millions d'habitants sur trente-cinq millions! **En France**, proportionnellement, il en serait mort huit millions sur quarante* (Pottecher *Pétain* 465)

> ***Entre le roi et les animaux**, les chiens surtout, il existait un accord immédiat, secret, silencieux* (Druon *Roi* 95)

> ***Quant aux embarcations**, il leur poussait des roues* (Charles-Roux *Elle* 531)

Sådanne placerende størrelser behøver dog ikke være tematiske:

> *il ne demeurait **dans l'église des Jacobins** que quatre-vingt-seize hommes* (Druon *Loi* 79)

> *et il eût été stupéfait d'apprendre ce qu'il entrait d'amour **dans ce qu'il croyait être un simple manque d'horizon*** (Gary *Oiseaux* 39)

> *Il persiste, **ici et là, à propos de la radiothérapie**, quelques idées reçues qui ne reflètent pas nécessairement la réalité* (Gros *Sein* 218)

Og de kan være ganske indirekte:

> *Le train roulait, il ne se disait plus guère que **des banalités*** (Signoret *Nostalgie* 190)

> *- J'avais de la famille à Berlin et à Munich, je veux savoir s'il reste **des survivants*** (Deforges *Tango* 41)

Og de kan helt mangle, selv om en af konstruktionens vigtigste funktioner netop er asserteringen af en tilstand eller begivenhed og dermed tilskrivningen af en egenskab til en forud fastlagt og

derfor ofte ekspliciteret ramme (jf. Lazard 1994b:4). Men en ramme af en eller anden slags er altid implicit til stede i kontekst eller situation, jf. at Breivik (1981:19) analyserer engelsk *there* som opstået ved reanalyse af et tomt tema som S.

Man finder derfor inden for de upersonlige konstruktioner samme modsætning mellem toleds- og treledskonstruktioner som ved de "personlige" konstruktioner (jf. Kapitel IX.):

	Personlig	**Upersonlig**
2-led	V S	*il*+V S
3-led	**X** V S	**X** *il*+V S

Det reelle subjekt

I de fleste tilfælde er det reelle subjekt et ubestemt syntagme. Lige som i den danske *der*-konstruktion indfører et sådant ny information. Breivik (1981:10) ser ligeledes engelske *there*-sætninger som "devices for presenting new information":

> *Il émanait de la nature* ***une telle force vitale*** (Gallo *France* 205)
>
> *Il s'en exhalait* ***une puissante odeur*** *de moisissure* (Réouven *Tueur* 159)
>
> *il s'était dit* ***des choses très dures*** *autour de cette table* (Signoret *Nostalgie* 173)

Heraf følger, at S ikke kan være anaforisk, som noteret af Eskénazi (1968:100):

> *Deux voitures sont entrées en collision ce matin; l'accident s'est produit sous ma fenêtre.*
> ** Deux voitures sont entrées en collision ce matin; il s'est produit l'accident sous ma fenêtre.*

Denne nye information rummer ofte en kvantor, særligt typisk ved verbet *rester*, jf. Atkinson (1973:44 f.):

> *Même au Ve siècle, en pleine période rationaliste, il ne s'est pas déroulé* ***un seul combat*** *sans qu'on ait préalablement sollicité l'avis des dieux* (*Express* 12.8.88, 50)
>
> *sur lesquels il s'est écrit* ***des kilos de littérature*** (Signoret *Nostalgie* 25)
>
> *et je crois qu'il s'y buvait* ***beaucoup d'eau*** (Signoret *Nostalgie* 173)
>
> *Il s'y faisait* ***beaucoup de châteaux de sable*** (Signoret *Nostalgie* 238)
>
> *Il s'y ajoutait (...)* ***certaines enquêtes****, d'ordre moral ou politique, où s'étalait*

ordinairement une candide ignorance de l'analyse sociale véritable (Bloch *Défaite* 116)

*Il ne s'écoula que **peu de temps** entre la mise en route de ces massacres itinérants et le lancement de la seconde grande opération* (*Express* 27.5.88, 53)

*Donc, il s'est amené au village **toute une bande de zouaves*** (Courchay *Malaveil* 62)

*Le campement avait disparu. Mais sur le sol, il restait **un grand tas de cendres** qui fumait un peu* (Bosco, cit. Atkinson 1973:45)

*... vers les bords il restait **un peu de glace** mince et plissée comme une écume* (Alain-Fournier, ib.)

En sådan kvantor kan foregribes af et *en*:

*- J'entendais plus mes moteurs, explique Monminet, s'il m'**en** tombait **un** en rideau, je ne m'en apercevrais même pas* (San Antonio *Certaines* 225)

*Je n'ai pas le temps d'apprendre le nom de mes clients. Il **en** débarque **plus de cent** chaque jour qui repartent le lendemain* (Dard *Pelouse* 59)

Men bestemte syntagmer er ikke udelukkede fra konstruktionen, især ikke ved verbet *rester*:

*Il te restera **tous les autres hommes*** (Gary *Vestiaire* 86)

*Il me restait **toutes mes visites** de l'après-midi à faire* (Dard *Cahier* 66)

*Il est venu **Toine et Victor*** (Courchay *Malaveil* 97)

Der er dog, bortset fra ved *rester*, oftest tale om en kataforisk bestemthed (se Kapitel VI, 3.3):

*Il régnait à l'intérieur du Palais **cette agitation**, cet affairement réel ou simulé qu'on remarquait en tous lieux où se trouvait le comte de Valois* (Druon *Loi* 94)

*Bref, il se passerait **tout le contraire** de ce qu'on nous dit* (*Express* 16.9.88, 21)

*Il me restait sur la peau **l'odeur** d'une autre peau, et dans mon corps une fatigue que je n'avais jamais connue* (Courchay *Malaveil* 122)

*Il manque pourtant à mon récit **l'humour et la grâce** des choses légères* (Gallo *France* 222)

Il se dégageait des médicaments entassés sur les comptoirs (...) ***l'impression*** *d'un monde malade à crever* (Gary *Vestiaire* 77)

Il en résulte ***ces extrêmes douleurs de tête et tournoiements*** *que vous avez observés* (Merle *Fortune* 374)

således at der overordnet set er tale om ubestemte syntagmer, jf. Martin (1970:380), Gaatone (1970:398 f.), Lambrecht (1994:92).

Det reelle subjekt er typisk ikke-agentivt, hvilket naturligvis også hænger sammen med de verber, man finder i konstruktionen, således, at der kan opstå karakteristiske forskelle mellem animeret og inanimeret subjekt, jf. Eskénazi (1968:105):

Il est survenu ***une complication*** *dans sa maladie.*
Survint ***un troisième larron****.*

Il court ***des bruits fâcheux*** *sur son compte.*
Des athlètes *courent sur la cendrée.*

Og ved verber, som typisk forbindes med animeret S, finder man kontraster som følgende (Eskénazi 1968:108):

Il ***est passé*** *quelqu'un dans la rue.*
Quelqu'un ***a flâné*** *dans la rue.*

Il ***est arrivé*** *quelqu'un.*
Quelqu'un ***est survenu****.*

hvor man har præsenteringskonstruktionen ved det semantisk mindst karakteriserende verbum.

Underordnet prædikation

Præsenteringskonstruktionen er specielt udbredt, når det reelle subjekt udfyldes af en underordnet prædikation, kompletivsætning eller infinitivsyntagme: "Une raison d'être de la structure impersonnelle et statistiquement la plus importante − est donc de présenter un sujet non nominal" (Willems 1993:95), jf. også Eskénazi (1968:101 f.) og optællingerne hos Gaatone (1970:411). Sådanne strukturer rummer gerne vigtig information, og derfor er der al mulig grund til at præsentere dem rematisk og fokaliseret. I de fleste tilfælde er det overordnede verbums rolle nemlig blot den at indføre denne information, for eksempel når det drejer sig om et ytringsverbum:

Il ***se confirme*** *qu'Aimé Le Gall a une sale réputation sur l'île* (Bachellerie *Ile* 21)

Il ***se confirme****, par le bruit de milliers d'oiseaux, que la Terre est bien là, à portée des*

yeux s'il faisait jour (*Lire* januar 1992, 73)

*Un beau jour, **il fut décidé** que (...) les postes de généraux d'armée et de corps d'armée deviendraient des grades* (Bloch *Défaite* 156)

*Au moment où à Washington **il est envisagé** de retirer les troupes américaines stationnées en Europe ...* (*Est Républicain*, cit. Martin 1970:390)

***Il lui fut enjoint** de gagner au plus vite l'aérodrome pour embarquer, à bord du premier avion disponible, en direction d'Afrique du Nord* (Guimard *Ironie* 40)

***Il ne servira** à rien d'entrer dans son jeu* (*Express*, cit. Gaatone 1970:400)

En variant heraf har man ved direkte tale, hvor en 'inquit-sætning' som upersonlig passiv dog ikke har den anførte sætning som reelt subjekt:

*"Comme ça, elle ne sera pas venue pour rien", me **fut-il répondu*** (Signoret *Nostalgie* 317)

idet den direkte tale ikke kan analyseres som havende nogen ledfunktion i forhold til det anførende verbum (jf. Kapitel XII, III, 3.4.1). Hvis dette var tilfældet, skulle den anførte sætning kunne være subjekt for en passiv *me fut répondu*, hvilket ikke er muligt.

3. Præsenteringskonstruktionens funktioner

Præsenteringskonstruktionen er en måde at overholde tendensen til kun at indføre ét nyt stykke information pr. sætning på (jf. Du Bois 1987, Hopper & Traugott 1993:161 ff., samt Kapitel III, 5.1.1). Derfor kan der kun forekomme intransitive eller detransitiverede verber i konstruktionen, og da der samtidig er en stærk tendens til at indføre ny information rematisk[13] eller ligefrem fokaliseret, så tjener konstruktionen gennem sin eksplicitering af S_is dobbelte funktion til at indføre et nyt S_i som om det var et O, jf. Rivière (1981:109): "L'élément à droite du verbe (...) se trouve en position focale, position qui est liée à un contraste". Og denne indførende funktion er en af dem, der hyppigst nævnes, og som har givet konstruktionen dens navn: "the discourse function of presentational clauses [is] to promote brand-new or unused referents to active status" (Lambrecht 1994:178). Derfor kan den især bruges til tekst- eller afsnitsbegyndelser, jf. eventyrenes *Il était une fois ...*, selv med bestemte syntagmer:

Il est venu Toine et Victor. Ils ont discuté, avec d'autres fadas, des affaires du village. Ils m'ont mis la tête comme un tambour. Ils parlaient des coupes de bois. Gaby prétend ... (Courchay Malaveil 97)

13. "il n'est pas douteux que le terme nominal est toujours rhématique, ce qui va de soi, puisque cette construction sert précisément à poser l'existence de son référent, c'est-à-dire à l'introduire dans l'univers de discours" (Lazard 1994b:4).

Funktionelt tjener præsenteringskonstruktionen således det modsatte formål af dislokeringen til venstre, som tjener til at signalere topik-skifte eller minde om tidligere topik, og af dislokering til højre, som tjener til påmindelse om topik, jf. Kapitel I, 4.3.

Personlig og upersonlig

Man kan opstille modsætninger som følgende mellem personlig og upersonlig konstruktion:

> *J'ai franchi un portillon de fer accédant au jardin et dévalé la rampe conduisant aux pelouses.* ***Une douce fraîcheur*** *régnait au creux du vallon séparant les deux villes* (Dard *Pelouse* 80)
>
> *Je ne suis pas joueur, mais j'aime l'ambiance des salles de jeu.* ***Il*** *y règne* ***une atmosphère*** *solennelle et tendue qui m'émoustille* (Dard *Pelouse* 13)
>
> *Accablée, recroquevillée sur elle-même, Léa glissa sur le sol.* ***De la bave*** *coulait le long du menton de Sarah, son crâne rasé était mouillé de sueur, ses yeux secs fixaient un coin de la pièce. Elle s'y dirigea d'une démarche d'automate* (Deforges *Tango* 76)
>
> *Mais à peine avais-je ouvert la fatale boîte que des fiches bleues s'en échappèrent et (...) commencèrent à pleuvoir. Presque aussitôt, par sympathie, les boîtes voisines s'ouvrirent et* ***il*** *en coula* ***des ruisseaux de fiches roses, vertes et blanches*** (France *Ile* 15)
>
> *Et voilà, ça se passe comme ça à Sun City West (SCW): le désert se prend pour le paradis, les mamies pour des jeunettes, et dans l'air flotte* ***un petit parfum d'éternité*** (*Marie Claire* august 1997, 18)
>
> *Les skilehrers locaux détestaient les cloches, parce qu'ils plaisaient aux femmes, lesquelles les trouvaient "déses-pérés".* ***Il*** *flottait autour d'eux* ***un parfum d'aventure****, et les Suisses trouvaient cela dur à avaler* (Gary *Adieu* 20)
>
> *Elle (...) atteignit sa porte sans avoir eu presque conscience du chemin parcouru. Dans l'antichambre régnait* ***une odeur inaccoutumée de tabac*** *qui la ramena sur terre ...* (Mauriac, cit. Atkinson 1973:40)
>
> *Le ciel étant gris,* ***il*** *régnait là* ***une lumière plombée*** *comme celle qui précède les orages ...* (Malraux, cit. Atkinson 1973:47)

Her er der en klar kontrast mellem eksemplerne. I det første af hvert par, hvor man har den personlige konstruktion, ser man, at fortællingen eller beskrivelsen fortsættes. Med den upersonlige konstruktion derimod er der tale om en kommentar eller forklaring og ikke en fortsættelse på fortællelinjen, jf. at Willems taler om, at "*il* V S n'est en effet pas ancré dans le

contexte (...) mais jouit d'une indépendance plus grande et constitue souvent, soit un début de texte, soit, à l'intérieur de celui-ci, une parenthèse ou un commentaire" (1989:178). Karakteren af kommentar, forklaring eller ræsonnement fremgår ofte af adverbialer eller sammenligninger (*par sympathie, comme celle qui précède les orages*). Den parentetiske status illustreres tydeligt af følgende:

> *Jusqu'au jour, ce lundi 22 décembre, où des ouvriers, ou peut-être des loubards − et* ***il n'en manque pas*** *à Shanghai − ont commencé à se mêler aux manifestants* (*Express* 2.1.87, 19)

Og den passer godt med Bolingers analyse som citeret af Lazard (1994b:11):

> *There had occurred many accidents.*
> *Never had such an accident occurred.*

hvor det hedder: "le premier présente une information, le second est une mise en scène plus ou moins dramatique".

Forskellen mellem fortælling og kommentar ses også tydeligt i følgende to eksempler. I det første angiver præsenteringskonstruktionen noget helt episodisk uden betydning for fortællingen:

> *Il se passait qu'il ne se passait rien.* ***Il était venu une jeep et quelques camions****. Des Marocains. Ils ne s'étaient pas éternisés. La vie continuait, pareil. Les journaux venaient de reparaître ...* (Courchay *Malaveil* 97)

I det følgende derimod er der tale om en fortsættelse og afslutning af den episode, kapitlet handler om, og den introducerede person optræder gennem hele tekststykket, hvor marokanerne ovenfor ikke dukker op igen:

> ***Un bonhomme de Rochegude est arrivé au village****, deux jours plus tard, dans une Celta Sports de toute beauté, qui venait de passer la guerre sur cales.* ***Il*** *se demandait comment faire pour trouver de l'essence. Ça je savais (...) Mais il fallait qu'****il*** *me dépanne. Trois fois rien, un petit saut à Aix, accompagner une parente (...)* ***Mon bonhomme****, ça* ***l'****arrangeait (...) il fallait qu'****il*** *y aille, voir son notaire (...) Je* ***lui*** *ai donné rendez-vous (...) J'ai su par* ***le bonhomme****, quand* ***il*** *est venu me rapporter mes jerricans...* (ib.)

Tetisk og kategorisk

Modsætningen mellem upersonlig og personlig (ikke-inverteret) sætning kan i første omgang beskrives som en modsætning mellem tetisk og kategorisk sætning. I den kategoriske sætning "sættes" S-syntagmet selvstændigt, typisk tematisk, og prædikatet prædiceres og asserteres så om denne entitet:

[De la bave]$_S$ + *[coulait le long de son menton]*$_{Prædikat}$.

I sådanne sætninger udgår man altså fra en entitet, hvis eksistens typisk præsupponeres (jf. Kapitel I, 4.). I modsætning hertil rummer den tetiske sætning ikke noget tema, men er rent rematisk, jf. analysen hos Rivière (1981:109): "La relation prédicative de base (...) ne subit pas la dichotomie thème/ commentaire et forme un bloc commentaire par rapport à un thème qui lui est extérieur". Prædikatet asserteres som en blok, på én gang, jf. Eskénazis idé om, at det drejer sig om "une structure indécomposable", citeret ovenfor:

[Il+flotte un parfum d'aventure]$_{Prædikat}$.

Derfor bruges tetiske sætninger navnlig til at introducere situationer, hvor man endnu ikke ved, hvad det drejer sig om, og det altså ikke tjener noget formål at "sætte" og assertere en entitet, som endnu er ukendt for modtageren. Og derfor er de tetiske sætninger fortrinsvis ubestemte, da man jo ofte ikke ved, om der findes nogen referent, typisk i spørgesætninger:

je veux savoir s'il reste ***des survivants*** (Deforges *Tango* 41)

Her ville en kategorisk sætning klart være uacceptabel, medmindre man præsupponerede eksistens ved at specificere en ramme:

☹ *Je veux savoir si des survivants restent.*

☺ *Je veux savoir si des survivants restent encore dans le bâtiment.*

I den første sætning spørger man om eksistens, og så er kun den tetiske sætning acceptabel. I den anden præsupponerer man eksistens ('der findes overlevende, men hvor?'), og så kan man bruge en kategorisk.

Det er gennem hele konstruktionen, at en entitets eksistens asserteres, jf. Lazard (1994b:3): "Il s'agit toujours de poser l'existence du référent de ce terme nominal", Martin (1970:384): "l'information n'est pas donnée à propos d'une chose, c'est l'existence même de cette chose qui se trouve affirmée", eller Lambrecht (1994:39): "its communicative function is not to predicate a property of a given entity but to introduce a new entity into a discourse". I modsætning hertil er subjektreferentens eksistens præsupponeret i den personlige konstruktion. Denne forskel mellem præsupponeret og asserteret eksistens stemmer også overens med den generelle betydning af tilstand, man kan se i den upersonlige konstruktion som diskuteret i 0. og 1. ovenfor. Man kan nemlig generelt sige, at mens aktivitetsverber præsupponerer eksistensen af deres subjekt, så asserterer tilstandsverber denne. At det reelle subjekts eksistens ikke præsupponeres, men asserteres, er det der medfører den tydelige nuance af tilstandsbeskrivelse, man finder i konstruktionen, hvor netop sætninger som:

Dans la salle du fond, il mangeait une dizaine de personnes.

asserterer tilstedeværelse, manifesteret af en særlig aktivitet, men ikke denne aktivitet i sig selv.

Selv om Lambrecht afviser denne eksistentielle fortolkning, giver han faktisk selv en sådan: "they do not predicate some property of the NP referent but they assert the presence of the referent in the (external or internal) text world" (1994:180). Den eksistentielle fortolkning skal selvfølgelig også forstås som 'eksistens i given ramme', altså 'tilstedeværelse', ikke eksistens i nogen absolut forstand, hvilket svarer til Lambrechts 'presence'.

Det er også gennem spillet mellem præsupposition og assertering, at man forstår de to konstruktioners forskellige tekstuelle status: I den personlige konstruktion præsupponeres subjektreferentens eksistens, dvs. dens tilstedeværelse, i den upersonlige asserteres den. Den personlige konstruktion kræver altså ligefrem tekstuel tilknytning, mens den upersonlige så at sige kan komme udefra, da den ikke er afhængig af konteksten, jf. eksemplet fra *Personlig og upersonlig* ovenfor, som gentages her:

> *J'ai franchi un portillon de fer accédant au jardin et dévalé la rampe conduisant aux pelouses.* ***Une douce fraîcheur*** *régnait au creux du vallon séparant les deux villes* (Dard *Pelouse* 80)

> *Je ne suis pas joueur, mais j'aime l'ambiance des salles de jeu.* ***Il*** *y règne* ***une atmosphère*** *solennelle et tendue qui m'émoustille* (Dard *Pelouse* 13)

I de tilfælde, hvor der ikke er tale om tilstand, er der tale om aktionsverber med S effectum, dvs. også her er der tale om assertering af en subjektreferents eksistens:

> *Parfois un point de cette nuée gonflait, s'ouvrait comme une fleur; et* ***il en naissait*** *un brasier de plus* (Romains, cit. Atkinson 1973:45)

> *Sucot balança l'encensoir.* ***Il en sortit*** *un torrent de fumée épaisse* (Bosco, ib. 46)

> *... tout d'un coup,* ***il a jailli*** *de ma section le chant le plus fort et le plus beau de tous* (Alain-Fournier, cit. Martin 1970:381)

> *après une journée lourde et humide comme* ***il s'en produit*** *souvent l'été dans les vallées* (Gallo *Crime* 171)

Som set ovenfor har præsenteringskonstruktionen ofte karakter af parentes uden forankring i tekstsammenhængen. En sådan forankring kan indføres af et topisk led, tematisk eller ej, som så på sin side beskrives eller karakteriseres ved den tetiske sætning, hvis subjekt netop fjernes for

ikke at komme i konflikt med topikken. At det således er "rammen" (sted, etc.), der er topik, også selv om det ikke er tema, jf.: "... le vrai support de l'information est la situation elle-même, rappelée par une indication de lieu, de temps ou un complément d'"intérêt" qui prend la forme d'un pronom régime indirect" (Martin 1970:389), fremgår af eksempler som:

> *Une heure plus tard, il ne demeurait dans* ***l'église des Jacobins*** *que quatre-vingt-seize hommes, destinés à y rester aussi longtemps que vingt-quatre d'entre eux ne se seraient mis d'accord pour en choisir un seul* (Druon *Loi* 79)

Det drejer sig her om den kirke i Lyon, hvor regenten, den senere Philippe V, i 1316 murede kardinalerne inde, for at de skulle vælge en pave. Tilsvarende er et eksempel som:

> *Mikoïan saisit cette occasion pour porter un troisième toast (c'était* ***des petits verres*** *et je crois qu'il s'****y*** *buvait beaucoup d'eau)* (Signoret *Nostalgie* 173)

ikke en beskrivelse af Mikojan eller hans skål, men af glassene.

En grundlæggende funktion ved konstruktionen er således dens karakter af kommentar gennem en tilskrivning af egenskab til en entitet. Derfor er følgende fortsættelse velvalgt:

a. *Je peux te recommander ce restaurant.*
b. *Il y mange beaucoup de gourmets célèbres.*

Samtidig er den i treledskonstruktionen en perfekt illustration af tema-rema-strukturen med eventuelt sammenfald af tema og topik:

> *Dans ce restaurant, il mange beaucoup de gourmets célèbres.*
> Tema Rema
> Topik

hvor remaet, som udfyldes af den tetiske sætning, udgør kommentar til tema-topik.

Dannelsen af en tetisk sætning kan gå så vidt, at der gennem en upersonlig refleksiv eller passiv opstår sætninger uden egentligt subjekt:

> *Il* ***se parlait*** *là de choses et d'autres auxquelles je ne comprenais pas grand-chose* (Signoret *Nostalgie* 22)

> *Il lui* ***sera répondu*** *par d'autres banalités* (Duneton *Truie* 87)

> *Il* ***a été procédé*** *à une enquête* (Rivière 1981:14)

I modsætning til hvad Lazard (1994b:6) hævder, behøver der altså ikke være udtrykt noget reelt subjekt i disse strukturer.

Præsenteringskonstruktion og inversion

Hvis præsenteringskonstruktionen er en måde at rematisere subjektet på, hvad er så forskellen på denne og almindelig inversion (jf. Willems 1989, 1993)? Da begge konstruktioner er tetiske, kan distinktionen tetisk-kategorisk altså ikke gøre rede for forskellen.

Som en første tilnærmelse kan man sammenligne følgende eksempler, som af Gaatone (1970:389) karakteriseres som "des variantes stylistiques libres":

> *A chaque période* ***correspond*** *une évolution plus ou moins considérable* (Saussure)

> *Aux articles définis,* ***il correspond*** *des modifieurs déterminatifs* (M. Gross)

Selv om tegnsætning skal tages med et vist forbehold som argument for den grammatiske analyse, antyder kommaet i eksemplet med den upersonlige konstruktion dog tilstedeværelsen af en potentiel pause, som igen understreger præsenteringskonstruktionens løsere integration, denne gang på sætningsniveau.

Som set ovenfor, udgør præsenteringskonstruktionen ofte en indledning eller indskud. Heroverfor står, at inverterede toledskonstruktioner er udelukkede fra den indledende funktion og lige som ikke-inverterede sætninger udgør tekstuelt forankrede elementer, som hører hjemme på det narrative eller beskrivende plan, hvor der ofte er tale om en ikonisk gengivelse: "Dans le cas de l'inversion, l'ordre des mots reflète la logique discursive ou la chronologie de la perception" (Willems 1993:99). Denne tekstuelle forankring ses i følgende eksempler (jf. Kapitel IX., III, 3.4):

> *Il ouvrit, et* ***entrèrent*** *deux hommes en imperméables de nylon bleu* (Montherlant, cit. Eriksson 1993:90)

> *En 1888, lui-même donna un important travail sur les manuscrits de Nanius. En 1895 paraît sa magistrale édition des Fables de Phèdre.* ***Eclate*** *l'affaire* (Casanova, cit. Blinkenberg 1928:90)

Både præsenterings- og inversionskonstruktion udgør som sagt tetiske sætninger:

Tema	**Rema**
Un bonhomme	*est arrivé au village*
Ø	*Arrive au village un bonhomme*
Ø	*Il arrive au village un bonhomme*

Dette fremgår blandt andet af, at en generisk fortolkning i begge tilfælde er udelukket. Dette stemmer med, at en generisk fortolkning kun er mulig i kategoriske sætninger, hvor subjektreferentens eksistens jo præsupponeres, jf. Zribi-Hertz (1982), Afman (1985:12) og Willems (1989:175):

a. *Une découverte sensationnelle s'annonce.*
(specifik eller generisk)

b. *Il s'annonce une découverte sensationnelle.*
S'annonce une découverte sensationnelle.
(kun specifik)

jf. Martin (1970:385 f.): "Or, dès que le prédicat porte sur une unité-type, l'existence de celle-ci est supposée pour les besoins de l'information et non posée en elle-même", illustreret ved parret:

Un bon vin se conserve en cave.
** Il se conserve un bon vin en cave.*

En modal distinktion

Det blev foreslået i IV, 4.2.3, at distinktionen mellem prædikativisk og refleksiv passiv skal fortolkes som en modal distinktion, således at den prædikativiske passiv udtrykker subjektiv, den refleksive passiv objektiv modalitet. Spørgsmålet rejser sig så, hvorfor denne distinktion kun skulle findes i PASSIV, og om der ikke er noget lignende i aktiv. Og her kan man, som det er foreslået for dansk af Heltoft & Jakobsen (1996), se modsætningen mellem upersonlig og personlig konstruktion som udtryk for samme modale distinktion. Den personlige konstruktion med inversion er nemlig et tydeligt signal for narrativitet eller fiktion, dvs. objektiv modalitet par excellence. Man får altså følgende billede:

	Subjektiv modalitet	Objektiv modalitet
Passiv	prædikativisk	refleksiv
Aktiv	upersonlig	personlig

Denne modale fortolkning stemmer fint med for eksempel Eskénazis (1968:103) analyse af modsætningen mellem:

Le pain manque.
Il manque le pain.

I første tilfælde beskrives en mangelsituation eller hungersnød ('il y a disette'), i det andet beskriver man et dækket bord (jf. analysen ovenfor), hvorom den talende konstaterer, at man har glemt brødet. Modsætningen mellem objektiv og subjektiv modalitet træder også klart frem i kontrasten mellem *son fils lui reste* og *il lui reste son fils*: "Dans le premier cas, la personne dont il est question *éprouve* la satisfaction de voir son fils lui demeurer; l'énoncé suppose que tous ses proches l'ont abandonné, à l'exception de son fils (objektiv modalitet). Dans le second, il y a, comme pour *manquer*, confrontation de deux ensembles: cette personne a perdu tous ses proches, à l'exception de son fils; il n'y a là qu'une constatation (dvs. subjektiv modalitet)" (Eskénazi 1968:104, jf. også n. 13).

Også Atkinson kommer nær på en skelnen mellem obektiv og subjektiv modalitet: "the descriptions with VS (dvs. inversion) tend to define the phenomenon objectively as to source or nature; those with IVS (dvs. præsenteringskonstruktion) tend to leave them vague and imprecise, or at least to inject a certain subjective quality into them" (1973:61). Men han underbygger desværre ikke disse betragtninger med mange analyser af de to konstruktioners tekstuelle forankring.

Atkinson (1973) opregner en lang række træk, der adskiller den personlige inversionskonstruktion fra den upersonlige. De vigtigste træk kan resumeres: Den personlige konstruktion giver et billede af den objektive verden med sanselig kvalitet, udtrykt ved maleriske verber, fænomener beskrives objektivt med hensyn til kilde eller natur, et foranstillet adverbial etablerer et nyt sted, og sætningen indfører således tre nye detaljer: handlingen, subjektet, stedet; den upersonlige konstruktion giver ikke et billede, men et abstrakt begreb, den har intellektuel kvalitet, udtrykt ved farveløse verber[14], fænomener beskrives vagt eller som individuel oplevelse, et foranstillet adverbial denoterer et kendt sted, og konstruktionen indfører derfor kun to nye detaljer: handlingen og subjektet, jf. omtalen af den potentielle pause i konstruktionen ovenfor. Disse

14. Jf. eksemplerne ovenfor. I Atkinsons materiale − over 3000 eksempler fra 175 tekster (1973:14) − er der kun 118 eksempler på den upersonlige konstruktion, med 28 forskellige verber.

karakteristika stemmer godt med den antagne analyse, nemlig at den upersonlige konstruktion asserterer eksistens, hvor den personlige præsupponerer denne; derved kan den personlige konstruktion koncentrere sig om at beskrive denne eksistens og dens fremtrædelsesformer i et mere malerisk verbum, hvorimod den upersonlige lægger vægten på subjektet og derfor foretrækker et mere farveløst verbum.

Atkinsons meget indgående analyser af de to konstruktioner i romanpassager bekræfter den modale fortolkning. Som et eksempel gives her en passage fra Sartres *La nausée* (Atkinson 1973:57):

> *Je fais un gros effort, et je tourne la tête. Ils sont quatre.*
> *Les cartes tombent sur le tapis de laine. Les mains font des taches blanches sur le tapis, elles ont l'air soufflé et poussiéreux.* ***Il tombe toujours d'autres cartes****, les mains vont et viennent. Quelle drôle d'occupation: ça n'a pas l'air d'un jeu, ni d'un rite, ni d'une habitude. Je crois qu'ils font ça pour remplir le temps, tout simplement.*

Atkinsons kommentarer går ud på at vise, at det er romanpersonens subjektive oplevelse, ikke fortællerens objektive fremstilling (hvilket selvfølgelig kompliceres af, at det drejer sig om en jeg-fortælling!): "But again there is no staged description. A mental appraisal (...), concentration on just a part of what must have been the total scene (...), and a subjective response to this virtually private stimulus (...) − all these intervene between us and the phenomenon in question, and we have (...) not so much a view as a point of view" (1973:58).

Man kan skelne en fortællelinje fra en kommentarlinje i teksten (jf. Benvenistes (1966b) distinktion mellem 'récit' og 'discours'): På den første har man de "objektive" narrative og deskriptive passager, som alene fortællerpersonen er ansvarlig for; her finder man derfor den objektive modalitet. På den anden har man kommentarer både inde- og udefra: Personers reaktioner eller forfatterens "subjektive" bedømmelse af situationer og personer; her træder forfatteren altså ud af sin rolle som "objektiv" fortællerperson. Og det er her man finder den subjektive modalitet, dvs. den upersonlige konstruktion.

I den almindeligt fremadskridende fortælling eller beskrivelse har man altså de personlige konstruktioner:

> *... un vieux butler accomplissait toutes sortes de rites ... et tournait autour de la table ... Au centre* ***se trouvait*** *une jardinière pleine de fleurs* (Morand, cit. Atkinson 1973:23)

> *De la terre, soudain réapparue à la lisière d'un trou de nuages,* ***arriva****, à deux cents mètres de l'avion, un tout petit cumulus: l'Alcazar tirait* (Malraux, ib. 32)

> *On passa à table ... Pendant que* ***défilaient*** *les plats, j'assistai sans dire un mot à une furieuse diatribe* (Poccadaz, ib.)

> *Ça, la cave à la mode dont Laure n'avait cessé (...) de lui rebattre les oreilles! Elle leva la tête: pas de doute, c'était écrit (...) De l'escalier de pierre* ***montait*** *une haleine chaude* (Deforges *Tango* 175)

> *La lisière du bois approchait rapidement ... le décollage se fit au ras des arbres.*
> *A l'intérieur de l'avion* ***régnait*** *un silence tendu* (Deforges *Tango* 267)

> *le corps de la petite fille apparaissait nu sous les bandelettes. Chaque fois que* ***s'en détachait*** *une, Ann pouvait entendre un petit bruit d'arrachement* (Gallo *France* 148)

I indre monologer, kommentarer af enhver art, hvis status ofte afsløres af adverbialer, sammenligninger og lignende, har man derimod den upersonlige konstruktion, altså subjektiv modalitet:

> *Lui aussi soulevait un nuage du trottoir avec un balai ...* ***Il arrivait*** *cependant aux pavés quelques taches de soleil ...* (Céline, cit. Atkinson 1973:45)

> ***Il tombait*** *une bruine fine et serrée, comme le crachin à marée montante. Les collines de Hampstead Heath étaient décolorées et imprécises* (Vercors, ib. 46)

> *M. de C. alla jusqu'au premier et entra dans la chambre de son oncle.* ***Il y régnait*** *une odeur forte et fade, comme celle que répandent les nourrissons mal tenus ...* (Montherlant, ib. 48)

Man har også præsenteringskonstruktion, subjektiv modalitet, når der er tale om en subjektiv vurdering:

> *Dans le front populaire (...)* ***il revivait*** *quelque chose de l'atmosphère du Champ de Mars* (Bloch *Défaite* 199)

> ***Il se mijote*** *par là quelque chose que j'ignore encore et qui entraîne des allées et venues* (Genevoix, cit. Tuţescu 1977:251)

> *Au moment où vous les atteignez, où vous les percutez devrais-je plutôt dire,* ***il se produit*** *en vous une surprenante réaction* (Dard *Cahier* 132)

mens den objektive modalitet, inversionskonstruktionen, henviser til generelle sandheder og almindeligheder:

> *Betty se passionnait pour cette "cuisine" où* ***se mijotent*** *les succès* (Gallo *Crime* 189)

Toutes les adolescentes meurent au champ d'honneur. De leurs cendres ***naissent*** *des femmes de seize ans* (Guimard *Ironie* 39)

De la discussion ***jaillit*** *la lumière lorsque − et seulement dans ce cas − les interlocuteurs sont d'accord et jouent alternativement le rôle de M. Loyal* (Guimard *Ironie* 71)

4. Afrunding

I modsætning til de andre diateser, vi har beskrevet, udtrykker den upersonlige præsenteringskonstruktion ikke en variation i koblingen mellem semantiske roller og grammatiske relationer, men mellem disse og den pragmatiske strukturering af ytringen i vores grundlæggende model med tre niveauer (jf. Kapitel I, 4.0, Kapitel III, 2.2). Hvor for eksempel passiv er udtryk for en alternativ kobling af semantisk rolle med GR, som kan have visse konsekvenser på det pragmatiske niveau (jf. IV, 2.4):

1.	**Patient**	**V**	**Agent**
	↓	↓	↓
2.	**S**	***être* V-*é***	**(Agent)**
	↓	↓	
(3.	**Tema**	**Rema)**	

så udfører den upersonlige konstruktion snarere en direkte tilpasning af den grammatiske struktur til den tematiske ved skabelsen af en tetisk sætning:

(1.	**Patient (− Agent)**		**V)**
	↓	↓	↓
2.	***il***	**V**	**S**
	└──────────────┴──────────┘		
3.	**Rema**		

Og som set i det foregående spiller sådanne tetiske strukturer gennem deres specielle subjektive modalitet en helt særlig rolle i tekstsammenhængen.

Forskellen i status mellem de to slags diatese, ændring i indre perspektiv ved passiv, ændring i ydre perspektiv ved upersonlig konstruktion, forklarer, at man kan have tilsyneladende kontradiktoriske kombinationer af præsenteringskonstruktion og refleksiv passiv: Hvor den upersonlige konstruktion som set angiver subjektiv modalitet, fortolkedes den refleksive passiv jo netop som udtryk for objektiv modalitet. Men her synes det "ydre" perspektiv at overtrumfe det indre således, at den refleksive passiv i den upersonlige konstruktion ikke er modalt karakteriseret, men udelukkende bruges med de andre værdier, der adskiller den fra den prædikativiske passiv, jf. IV, 4.2.3 og følgende eksempel:

Il se construit de plus en plus de pavillons d'une architecture déplorable.

hvor man har en personlig, "subjektiv", kommentar af generel karakter, og hvor den refleksive passiv udtrykker det helt upersonlige.

7. DIATESE

0. Transitiv – intransitiv

Diatesen omfatter de systematiske grammatikaliserede ændringer i den grundlæggende sætningsstruktur (jf. Kapitel III, 2.-5.). Denne foreligger kun fuldt udfoldet og ekspliciteret i det transitive skema, hvor den prædikats- og den propositionskonstituerende funktion varetages af to forskellige argumenter, som realiseres i de to centrale GR, O og S. Da kun det transitive skema således ekspliciterer grundstrukturen i enhver sætning, er det naturligt, at de alternationer, diatesen medfører, udgår fra det transitive skema. Og resultatet af diateseoperationerne er i kernetilfældene dannelsen af intransitive strukturer, dvs. strukturer, som identificerer det prædikats- med det propositionskonstituerende argument. Og den krumtap, diatesesystemet drejer om, er naturligvis det fundamentale argument. Herved får diatesen karakter af **valensreduktion**. I typologisk perspektiv giver diatesen mulighed for at skifte fra den nominativ-akkusative "melodilinje" til den ergative, jf. Kapitel I, 1.3, III, 5.

De forskellige konstruktioner, man finder, kan stilles op i en skala som følgende:

Transitiv Antipassiv Passiv Intransitiv
2 <----------> 1

hvor man til venstre har to aktanter, til højre én, dvs. der foregår en reduktion af valensen[15]. Men i en sådan skala er der i virkeligheden to dimensioner: transitiv-intransitiv dimensionen − såvel antipassiv som passiv er intransitive − og aktiv-passiv eller diatesedimensionen.

1. Aktiv - passiv

Diatesedimensionen er som sagt de systematiske ændringer i koblingen mellem semantisk rolle og GR, som følge af det generelle og meget simple princip, at man i en to-aktantstruktur kan fremhæve den ene aktant ved at nedtone den anden: I passiv nedtones Agenten, i Antipassiv nedtones Patienten. Ved denne nedtoning eller ligefrem sletning af den ene rolle reduceres samtidig den udførlighed, hvormed verbalsituationen fremstilles: Den fuldt udfoldede aktive, transitive situation består af to participanter, som har visse relationer mellem sig. Den diatetiske alternation medfører, at den ene fremhæves på den andens bekostning, hvorved situationen ses i et perspektiv, som koncentrerer sig om den fremhævede participant.

Denne fremhævelse af den ene participant på den andens bekostning kan blandt andet realiseres ved, at de to identificeres med hinanden, MEDIUM eller refleksiv (jf. IV, 4.). Diatesedimensionen kan altså fremstilles således:

15. Vi ser her bort fra A-relationen, som kun marginalt indgår i diatesealternationer.

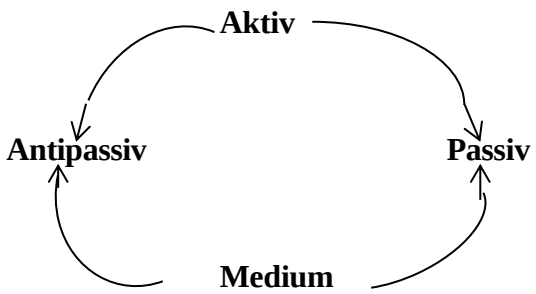

hvor Aktiv-Medium udgør én akse, Antipassiv-Passiv en anden. Hvor passivs hovedopgave ser ud til at være at nedtone Agenten, jf. Brahims (1996) betegnelse "l'occultif", så er Antipassivs den at fremhæve den: Agenten er altså en central brik i hele diatese-systemet. Men den grammatiske krumtap alternationerne drejer om, er og bliver verbets fundamentale argument.

Dette indre perspektiv eller prædikationens orientering styres af en række faktorer, blandt hvilke man især kan nævne koblingen mellem semantisk rolle og aktanternes (referenternes) status som mere eller mindre individualiserede med en fundamental skelnen mellem [±Human], jf. IV, 2.4.1. Man kan derfor opstille en diatesemodel med tre niveauer, jf. Geniušienė (1987:53):

referentstruktur
argumentstruktur
syntaktisk struktur

og beskrive for eksempel passiv som en afvigelse fra det kanoniske mønster i forholdet mellem disse tre niveauer:

+Hum	**−Hum**
Agent	**Patient**
S	**O**

→ **Aktiv**

−Hum	**+Hum**
Agent	**Patient**
FT	**S**

→ **Passiv**

Hvis der til de to roller kun svarer én referent, vil man så få en refleksiv konstruktion:

±Hum				
Agent	**Patient**		→	**Refleksiv**
S *se*				

2. Central og perifer diatese

Mens de centrale diatesealternationer, ANTIPASSIV og PASSIV, opererer på det transitive skema og mere specielt på det fundamentale arguments status, så findes der to mere perifere diateser: kausativ og upersonlig (præsenteringskonstruktion).

Kausativen udfører i modsætning til de centrale diateser en valensforøgelse, idet den indfører en ekstra Agent i såvel transitive som intransitive strukturer. Den upersonlige konstruktion udfører tilsvarende en slags valensforøgelse, idet den breder den intransitive konstruktions latente dobbelthed ud på to grammatiske konstituenter.

3. Indre og ydre perspektiv

Det semantiske indhold i de centrale diatesealternationer er først og fremmest en perspektivændring i selv prædikationen, som altså præsenteres mindre udførligt gennem koncentration om én af verbets aktanter. Og herved opstår der oplagte muligheder for en funktionel udnyttelse i det ydre perspektiv, dvs. i tekstsammenhængen, således at man for eksempel vælger den diatese, der tillader at fortsætte med samme topiske og/eller tematiske subjekt gennem en længere passage (jf. IV, 2.4.2 og Kapitel III, 3.2.1):

> *Il réserve un sort particulier **au prévôt de Paris, Guillaume de Tignonville**, qui a conduit l'enquête sur le meurtre (...)*
>
> ***Le prévôt** a fait arrêter deux étudiants coupables de viol et d'assassinat (...) Les étudiants avouent leurs crimes et sont mis à mort. Aussitôt, une cabale se déchaîne, l'université se soulève (...) le Conseil du roi se saisit de l'affaire et donne raison à l'université.*
>
> ***Guillaume de Tignonville** est condamné à aller, en compagnie du bourreau, dépendre les corps des suppliciés, les baiser sur la bouche (...) **Tignonville** demeure impassible; **il** déclare même (...)*
>
> ***Il** est remplacé par Pierre des Essarts, un fidèle de Jean sans Peur ...* (Soisson *Charles* 43)

I modsætning til de andre diateser ser den upersonlige konstruktion ud til helt at være sporet ind på

det ydre perspektiv og dermed udelukkende at have en tekstuel motivering. Denne er i de centrale diateser afledt af den primære semantiske motivering af diatesevalget.

4. Diatese og modalitet

Hvis modalitet karakteriseres som det synspunkt, den talende anlægger på sit budskab, så følger heraf, at en diatetisk alternation, som jo er en ændring i perspektiv på verbalsituationen, vil kunne udnyttes til en modal distinktion. Og man vil ikke blive overrasket, hvis et sprog, som råder over flere diatesekonstruktioner med sammenligneligt indhold, indfører en modal distinktion mellem dem. Dette ser ud til at være sket i dansk, jf. Durst-Andersen (1994), Heltoft & Jakobsen (1996)[16].

Også fransk har, som set i det foregående, en rigdom af diatesekonstruktioner, og det er derfor naturligt at spørge sig, om ikke også disse bør fortolkes modalt. Det er i virkeligheden svært at se en bedre forklaring, navnlig i betragtning af de forsøg, man finder i den righoldige litteratur om emnet (jf. Lamiroy 1993). Således kan modsætningen mellem prædikativisk, kausativ og refleksiv passiv fortolkes som en distinktion mellem subjektiv og objektiv modalitet:

Subjektiv	**Objektiv**
être V-*é*	*se* V
	se faire V-inf

Den subjektive modalitet udtrykker direkte oplevelse, den talendes egen kommentar og fortolkning, mens den objektive udtrykker indirekte oplevelse ved at henvise til et andet synspunkt end den talendes, hvorved den ofte bliver et signal for narrativitet eller fiktion, eller typisk til en vane eller norm, hvorved den bruges til at formulere maksimer af følgende type:

> *Les bonshommes, en vérité, c'est leurs chiares qui les rendent cocus pour de bon (...) Les femmes **se remplacent**, les enfants **s'additionnent*** (San Antonio *Cadeau* 35)

Og her møder man så den anden modale udnyttelse af diatesen, denne gang i det ydre perspektiv, hvor modsætningen mellem upersonlig og simpel inverteret konstruktion ligeledes udtrykker den modale modsætning mellem subjektiv og objektiv modalitet.

16. De nævnte forfattere fortolker de danske strukturer som udtryk for MODUS, altså grammatikaliseret modalitet. Vi foretrækker en lidt mere "konservativ" fortolkning.

BIBLIOGRAFI KAPITEL IV

Achard, Michel. 1996. Two Causation/Perception Constructions in French. *Cognitive Linguistics* 7.315-357.

Afman, Liesbeth. 1985. Les constructions pronominales en français. *Working papers in Functional Grammar* 6. Amsterdams Universitet.

Aissen, Judith. 1974. Verb Raising. *Linguistic Inquiry* 5.325-366.

Atkinson, James C. 1973 *The Two Forms of Subject Inversion in Modern French*. Haag-Paris: Mouton.

Benveniste, Emile. 1966a. Actif et moyen dans le verbe. *Problèmes de linguistique générale*, 168-175. Paris: Gallimard.

Benveniste, Emile. 1966b. Les relations de temps dans le verbe français. *Problèmes de linguistique générale*, 237-250. Paris: Gallimard.

Bittner, Maria. 1987. On the Semantics of the Greenlandic Antipassive and Related Constructions. *International Journal of American Linguistics* 53.194-231.

Blake, Barry J. 1990. *Relational Grammar*. London: Routledge.

Blanche-Benveniste, C., J. Deulofeu, J. Stéfanini & K. van den Eynde. 1984. *Pronom et syntaxe. L'approche pronominale et son application au français*. Paris: SELAF.

Blinkenberg, Andreas. 1960. *Le problème de la transitivité en français moderne*. København: Munksgaard.

Bonnard, Henri. 1982. *Code du français courant. Grammaire seconde, première, terminale*. Paris: Maguard.

Boons, J.-P., A. Guillet & C. Leclère. 1976. *La structure des phrases simples en français. Constructions intransitives.* Genève − Paris: Droz.

Brahim, Ahmed. 1996. *L'occultif. Hypothèse pour un traitement trans-linguistique du "passif" et des structures apparentées. Etudes linguistiques, vol.2.* Tunis: Association Tunisienne de Linguistique.

Breivik, Leiv Egil. 1981. On the Interpretation of Existential *there*. *Language* 57.1-25.

Cannings, P. & M. Moody. 1978. A Semantic Approach to Causation in French. *Lingvisticæ Investigationes* 2.331-362.

Chevalier, Jean-Claude. 1962. Remarques sur l'emploi du passif. *Le français dans le monde* 8.9-11.

Comrie, Bernard. 1976. The Syntax of Causative Constructions. Shibatani, red. 1976:261-312.
Comrie, Bernard. 1981. *Language Universals and Linguistic Typology*. Oxford: Blackwell.

Cooreman, Ann. 1994. A Functional Typology of Antipassives. B. Fox & P. Hopper, red. *Voice. Form and Function*, 49-88. Amsterdam: Benjamins.

Damourette, J. & E. Pichon. 1911-1940. *Des mots à la pensée. Essai de grammaire de la langue française*. I-VII. Paris: Artrey.

Danell, Karl Johan. 1979. *Remarques sur la construction dite causative*. Romanica Stockholmiensia 9. Stockholm: Almqvist och Wiksell.

Desclés, J.-P., Z. Guentchéva & S. Shaumyan. 1986. Theoretical Analysis of Reflexivization in the Framework of Applicative Grammar. *Lingvisticæ Investigationes* 10.1-65.

Dik, Simon C. 1978. *Functional Grammar*. Dordrecht: Foris.
Dik, Simon C. 1989. *The Theory of Functional Grammar*. Dordrecht: Foris.

Donaldson, Weber D. 1973. *French Reflexive Verbs. A Case Grammar Description.* Haag-Paris: Mouton.

Dubois, Jean. 1967. *Grammaire structurale du français: le verbe*. Paris: Larousse.

Du Bois, John W. 1987. The Discourse Basis of Ergativity. *Language* 63.805-855.

Durst-Andersen, Per. 1994. Sproglige supertyper, del II. *SPRINT* 1994, 1.6-18.

Durst-Andersen, P. & M. Herslund. 1996. The Syntax of Danish Verbs: Lexical and Syntactic Transitivity. E. Engberg-Pedersen et al., red. *Content, Expression and Structure. Studies in Danish Functional Grammar*, 65-102. Amsterdam: John Benjamins.

Engwer, Theodor. 1931. *Vom Passiv und seinem Gebrauch im heutigen Französischen.* Berliner Beiträge zur Romanischen Philologie II, 1. Jena-Leipzig: Wilhelm Gronau Verlag.

Eriksson, Olof. 1993. *La phrase française. Essai d'un inventaire de ses constituants syntaxiques*. Romanica Gothoburgensia XLII. Göteborgs Universitet.

Eskénazi, André. 1968. Note sur les constructions impersonnelles du français. *Revue Romane* 3.97-115.

Faltz, Leonard M. 1985. *Reflexivization. A Study in Universal Syntax*. New York − London: Garland.

Fauconnier, Gilles. 1983. Generalized Union. L. Tasmowski & D. Willems, red. *Problems in Syntax*, 195-229. New York: Plenum − Gent: Communication and Cognition.

Feigenbaum, Susanne. 1995. *The Intermediate Sign in the System of French and Hebrew Verbs.* New York: Legas.

FG = Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner. 1980. *Fransk grammatik*. København: Akademisk Forlag.

Foley, W. A. & R. D. Van Valin, Jr. 1985. Information packaging in the Clause. T. Shopen, red. *Language Typology and Syntactic Description. Part I. Clause Structure*, 282-364. Cambridge: The University Press.

Gaatone, David. 1970. La transformation impersonnelle en français. *Le français moderne* 38.389-411.

Gaatone, David. 1971. Articles et négation. *Revue Romane* 6.1-16.

Gaatone, David. 1983. Le désagréable dans la syntaxe. *Revue Romane* 18.161-174.

Gaulmyn, M.-M. de & S. Remi-Giraud, red. 1991. *A la recherche de l'attribut*. Lyon: Presses Universitaires de Lyon.

Geniušienė, Emma. 1987. *The Typology of Reflexives.* Berlin − New York: Mouton de Gruyter.

Gibson, J. & E. Raposo. 1986. Clause Union, the Stratal Uniqueness Law and the Chômeur Relation. *Natural Language and Linguistic Theory* 4.295-331.

Gougenheim, Georges. 1970. *Etudes de grammaire et de vocabulaire français.* Paris: Picard.

Grevisse, Maurice. 1986. *Le bon usage*. Douzième édition refondue par André Goose. Paris − Louvain-la-Neuve: Duculot.

Grimshaw, Jane. 1982. On the Lexical Representation of Romance Reflexive Clitics. J. Bresnan, red. *The Mental Representation of Grammatical relations*, 87-148. Cambridge, Mass.: The MIT Press.

Gross, Maurice. 1968. *Grammaire transformationelle du français. Syntaxe du verbe*. Paris: Larousse.

Gross, Maurice. 1975. *Méthodes en syntaxe. Régime des constructions complétives.* Paris: Hermann.

Gross, Maurice. 1993. Un nouvel agent en *par*. G. Gross, red. *Sur le passif. Langages* 109.32-34.

Guillet, A. & C. Leclère. 1992. *La structure des phrases simples en français. Constructions transitives locatives.* Genève − Paris: Droz.

Hansen, E. & L. Heltoft. 2011. *Grammatik over det danske sprog I-III*. København − Odense: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Heldner, Christina. 1989. Le sujet grammatical dans la construction impersonnelle. Quelques réflexions à propos de la thèse de Hugo Olsson. *Studia Neophilologica* 61.89-115.

Heltoft, L. & L. Falster Jakobsen. 1996. Danish Passives and Subject Positions as a Mood System. A Content Analysis. E. Engberg-Pedersen et al., red. *Content, Expression and Structure. Studies in Danish Functional Grammar*, 199-234. Amsterdam: John Benjamins.

Herslund, Michael. 1983. La construction réfléchie en ancien français. P. Spore et al., red. *Actes du VIIIe Congrès des Romanistes Scandinaves*, 153-161. Odense: Odense University Press.

Herslund, Michael. 1988. *Le datif en français*. Louvain − Paris: Peeters.

Herslund, Michael. 1990. Remarques sur la construction causative: Réponse à Povl Skårup. *(Pré)publications* 120.10-22.

Herslund, Michael. 1991. Construction causative et verbes causatifs. H. Stammerjohann, red. *Analyse et synthèse dans les langues romanes et slaves*, 135-147. Tübingen: Gunter Narr.

Herslund, Michael. 1996a. Passiv og antipassiv i de franske refleksiver. *Romansk Forum* 4.13-28. Universitetet i Oslo.

Herslund, Michael. 1996b. Argumentation et cohésion textuelle: l'exemple de *en plein*. *Hermes* 16.107-115.

Herslund, Michael. 1997a. Syntaktiske alternationer og funktionelle kategorier. L. F. Jakobsen & G. Skytte, red. *Ny forskning i grammatik 4*, 49-70. Odense: Odense Universitetsforlag.

Herslund, Michael. 1997b. Passive and Antipassive in a Functional Description of French Reflexives. *Hermes* 19.75-92.

Herslund, M. & F. Sørensen. 1985. *De franske verber. En valens-grammatisk fremstilling. I. Verbernes syntaks*. Københavns Universitet: Romansk Institut.

Herslund, M. & F. Sørensen. 1987. *De franske verber 2. En valens-grammatisk fremstilling. II. Klassifikation af Verberne*. København: Samfundslitteratur.

Hopper, P. J. & S. A. Thompson. 1980. Transitivity in Grammar and Discourse. *Language* 56.251-299.

Hopper, P. & E. Traugott. 1993. *Grammaticalization*. Cambridge: The University Press.

Hupet, M. & J. Costermans. 1974. Des fonctions sémantiques du passif. *Cahiers de l'Institut de Linguistique*, vol.2, nº 4-5.211-243. Université catholique de Louvain.

Hyman, L. M. & K. E. Zimmer. 1976. Embedded Topic in French. C. Li, red. *Subject and Topic*, 189-211. New York: Academic Press.

Jakobsen, Lisbeth Falster. 1995. Valency Description − A Question of Strategy and Purposes. Expression and Content Valency. L. Schøsler & M. Talbot, red. *Studies in Valency I. RASK Supplement, vol. 1*, 161-183. Odense: Odense University Press.

Jensen, Jørgen Schmitt. 1963. "Vorgang" et "Zustand" des formes passives et leurs rapports avec l'aspect du verbe en français moderne. *Etudes romanes dédiées à Andreas Blinkenberg*, 59-83. København.

Karolak, Stanisław. 1991. Sur la structure sémantique des constructions factitives synthétiques et analytiques. H. Stammerjohann, red. *Analyse et synthèse dans les langues romanes et slaves*, 149-161. Tübingen: Gunter Narr.

Kayne, Richard S. 1977. *Syntaxe du français. Le cycle transformationnel*. Paris: Seuil.

Kazenin, Konstantin I. 1994. On the Lexical Distribution of Agent-preserving and Object-preserving Transitivity Alternations. *Nordic Journal of Linguistics* 17.141-154.

Keenan, Edward L. 1985. Passive in the World's Languages. T. Shopen, red. *Language Typology and Syntactic Description. Part I. Clause Structure*, 243-281. Cambridge: The University Press.

Kemmer, Suzanne. 1993. *The Middle Voice.* Amsterdam: Benjamins.

Kemmer, Suzanne. 1994. Middle Voice, Transitivity, and the Elaboration of Events. B. Fox & P. Hopper, red. *Voice. Form and Function*, 179-230. Amsterdam: Benjamins.

Korzen, Hanne. 1985. Review article: O. Halmøy, *Le gérondif*. *Acta Linguistica Hafniensia* 19.99-118.

Korzen, Hanne. 1987. *Final inversion og elementærsætningens struktur. En studie over subjektets plads i to- og treledskonstruktioner på moderne fransk*. *ARK* 38, Handelshøjskolen i København.

Lagaé, Véronique. 1990. Les caractéristiques aspectuelles de la construction réflexive *ergative. Travaux de Linguistique* 20.23-42.

Lagane, René. 1967. Les verbes symétriques: Economie morpho-syntaxiques et différenciation sémantique. *Cahiers de lexicologie* 10.21-30.

Lambrecht, Knud. 1994. *Information Structure and Sentence Form. Topic, focus and the mental representation of discourse referents.* Cambridge: The University Press.

Lamiroy, Béatrice. 1993. Pourquoi il y a deux passifs. G. Gross, red. *Sur le passif. Langages* 109.53-72.

Langacker, R. & P. Munro. 1975. Passives and their Meaning. *Language* 51.789-830.

Lazard, Gilbert. 1994a. *L'actance*. Paris: PUF.

Lazard, Gilbert. 1994b. L'actant H: sujet ou objet? *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris* LXXXIX, 1.1-28.

Leclère, Christian. 1976. Datifs syntaxiques et datif éthique. J.-C. Chevalier & M. Gross, red. *Méthodes en grammaire française,* 73-96. Paris: Klincksieck.

Leclère, Christian. 1993. Classes de constructions directes sans passif. G. Gross, red. *Sur le passif. Langages* 109.7-31.

Legendre, Géraldine. 1987. *Topics in French Syntax.* Disputats, UC San Diego.

Legendre, Géraldine. 1988. Two Classes of Unergatives in French? *CLS* 24.259-274.

Legendre, Géraldine. 1989. Unaccusativity in French. *Lingua* 79.95-164.

Legendre, Géraldine. 1990. French Causatives: Another Look at *faire par*. K. Dziwirek, P. Farrell & E. Mejias-Bikandi, red. *Grammatical Relations: A Cross Theoretical Perspective,* 247-262. Stanford: CSLI Publications.

Lyons, Christopher. 1989. L'aspect générique et la voix moyenne. *Travaux de Linguistique* 19.171-186.

Manoliu-Manea, Maria. 1988. Pragmatique et sémantique du passif: l'agent et le réfléchi roman. *Revue Romane* 23.198-210.

Martin. Robert. 1963. Quelques réflexions sur l'ambiguïté du passif et de la "voix mixte" en français moderne. *Bulletin des jeunes Romanistes* 7.32-38.

Martin, Robert. 1970. La transformation impersonnelle. *Revue de Linguistique Romane* 34.377-394.

Melis, Ludo. 1990. *La voie pronominale. La systématique des tours pronominaux en français moderne*. Louvain-la-Neuve: Duculot.

Milner, Jean Claude. 1978. *De la syntaxe à l'interprétation. Quantités, insultes, exclamations*. Paris: Seuil.

Moortgat, Wim. 1991. Le passif plein et le passif réfléchi en roumain: un cas de synonymie syntaxique? *Revue Romane* 26.25-53.

Morin, Jean-Yves. 1978. Une théorie interprétative des causatives en français. *Lingvisticæ Investigationes* 2.363-417.

Olsson, Kerstin. 1976. *La construction verbe + objet direct + complément prédicatif en français. Aspects syntaxiques et sémantiques*. Stockholm: Stockholms Universitet,.

Palmer, Frank. 1994. *Grammatical Roles and Relations.* Cambridge: The University Press.

Perlmutter, David M., red. 1983. *Studies in Relational Grammar 1*. Chicago and London: University of Chicago Press.

Perlmutter, D. & P. Postal. 1983. Toward a Universal Characterization of Passivization. Perlmutter, red. 1983:3-29.

Postal, Paul M. 1977. Antipassive in French. *Lingvisticæ Investigationes* I.333-374.

Postal, Paul M. 1982. Some Arc Pair Grammar Descriptions. Jacobson P. & G. K. Pullum, red. 1982. *The Nature of Syntactic Representation*, 341-425. Dordrecht: Reidel.

Postal, Paul M. 1995. A Glance at French Pseudopassives. C. Burgess et al., red. *Grammatical Relations. Theoretical Approaches to Emprircal Questions*, 391-428. Stanford: CSLI Publications.

Radford, Andrew. 1978. Agentive Causatives in Romance: Accessibility versus Passivation. *Journal of Linguistics* 14.35-58.

Reb, Gérard. 1995. Verbes pronominaux et construction de la relation actancielle. Manuskript.

Rivière, Nicole. 1981. *La construction impersonnelle en français contemporain*. *Documents de linguistique quantitative* 41. Paris: Jean-Favard.

Roegist, Eugeen. 1983. "à" et "par" dans la construction factitive: L'EGLF dans la perspective de la linguistique contemporaine. *Travaux de linguistique* 9-10.127-143.

Rosen, Carol. 1988. *The Relational Structure of Reflexive Clauses. Evidence from Italian.* New York − London: Garland.

Rothemberg, Mira. 1974. *Les verbes à la fois transitifs et intransitifs en français contemporain.* Haag − Paris: Mouton.

Rouveret, A. & J.-R. Vergnaud. 1980. Specifying Reference to the Subject: French causatives and Conditions on Representations. *Linguistic Inquiry* 11.97-202.

Ruwet, Nicolas. 1972. *Théorie syntaxique et syntaxe du français*. Paris: Seuil.

Salkoff, Morris. 1973. *Une grammaire en chaîne du français. Analyse distributionnelle.* Paris: Dunod.

Sandfeld, Kristian. 1943. *Syntaxe du français contemporain I. L'infinitif.* Genève: Droz (1965).

Schlyter, Suzanne. 1972. Une hiérarchie d'adverbes en français. *Recherches linguistiques* 1.139-158 [Vincennes].

Shibatani, Masayoshi, red. 1976. *The Grammar of Causative Constructions. Syntax and Semantics, vol. 6.* New York: Academic Press.

Shibatani, Masayoshi. 1985. Passives and Related Constructions: A Prototype Analysis. *Language* 61.821-848.

Shibatani, Masayoshi, red. 1988. *Passive and Voice*. Amsterdam: Benjamins.

Shyldkrot, H. Bat-Zeev & S. Kemmer. 1995. La grammaticalisation des prépositions: concurrence et substitution. *Revue Romane* 30.205-225.

Siwierska, Anna. 1984. *The Passive. A Comparative Linguistic Analysis*. London: Croom Helm.

Skårup. Povl. 1985. *Faire* m.fl. + ren infinitiv i nufransk. *(Pré)publications* 95.

Skårup, Povl. 1990. *Faire* + infinitif selon Michael Herslund. *(Pré)publications* 120.3-9.

Spang-Hanssen, Ebbe. 1967. Quelques périphrases passives du français moderne. *Actes du 4e Congrès des Romanistes Scandinaves dédiés à Holger Sten.* Revue Romane, numéro spécial 1.139-147.

Stéfanini, Jean. 1962. *La voix pronominale en ancien et en moyen français.* Gap: Ophrys.

Stéfanini, Jean. 1971. A propos des verbes pronominaux. *Langue française* 11.110-125.

Sørensen, Finn. 1986. Passivkonstruktioner er prædikatskonstruktioner. N. Davidsen-Nielsen & F. Sørensen, red. *Festskrift til Jens Rasmussen*. CEBAL 8.230-249.

Tasmowski-De Ryck, Liliane. 1984. ?**Lui faire téléphoner quelqu'un d'autre:* une stratégie? *Lingvisticæ Investigationes* 8.403-427.

Tasmowski-De Ryck, L. & H. van Oevelen. 1987. Le causatif pronominal. *Revue Romane* 22.40-58.

Tesnière, Lucien. 1959. *Eléments de syntaxe structurale*. Paris: Klincksieck.

Togeby, Knud. 1965. *Fransk Grammatik*. Københavns Universitet.

Togeby, Knud. 1982. *Grammaire française. Volume I: Le nom*. Edité par Magnus Berg, Ghani Merad et Ebbe Spang-Hanssen. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. København: Akademisk Forlag.

Togeby, Knud. 1983. *Grammaire française. Volume III: Les formes impersonnelles du verbe et la construction des verbes*. Edité par Magnus Berg, Ghani Merad et Ebbe Spang-Hanssen. Etudes Romanes de l'Université de Copenhague. København: Akademisk Forlag.

Tuţescu, Mariana. 1977. Sur la voix impersonnelle. *Revue Roumaine de Linguistique* XXII, 249-258.

Vet, Co. 1980. *Temps, aspects et adverbes de temps en français contemporain. Essai de sémantique formelle*. Genève: Droz.

Vikner, Carl. 1980. L'infinitif et le syntagme infinitif. *Revue Romane* 15.252-291.

Vikner, Carl. 1985. L'aspect comme modificateur du mode d'action: à propos de la construction *être* + particpe passé. C. Vet, red. *La pragmatique des temps verbaux. Langue française* 67.95-113.

Wandruszka, Mario. 1970. Réflexions sur la voix passive. T. G. S. Combe & P. Rickard, red. *The French Language. Studies Presented to Lewis Charles Harmer*, 123-145. London: Harrap & Co.

Weinrich, Harald. 1989. *Grammaire textuelle du français*. Paris: Didier-Hatier.

Willems, Dominique. 1981. *Syntaxe, lexique et sémantique*. Gent: Rijksuniversiteit te Gent.

Willems, Dominique. 1989. Généricité, spécificité et constructions verbales: les structures à sujet inversé. *Equivalences* 17-18.175-181.

Willems, Dominique. 1993. L'impact de l'ordre des mots sur la prédication. La relation sujet-prédicat. *Travaux de linguistique* 26.89-101.

Zribi-Hertz, Anne. 1982. La construction "*se*-moyen" du français et son statut dans le triangle: moyen – passif– réfléchi. *Lingvisticæ Investigationes* VI, 345-401.

Zribi-Hertz, Anne. 1987. La réflexivité ergative en français moderne. *Le français moderne* 55.23-54.